



برنامه ملی بازسازی و بازتوانی

(بند ج ماده ۴ قانون مدیریت بحران کشور)

پژوهشکده سوانح طبیعی

آذرماه ۱۴۰۰

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پیشگفتار

قانون مدیریت بحران کشور در هفتم مردادماه سال ۱۳۹۸ در مجلس شورای اسلامی تصویب شد، در تاریخ ۱۳۹۸/۰۵/۲۳ به تأیید شورای نگهبان رسید و طی نامه شماره ۶۸۷۳۹ مورخ ۱۳۹۸/۰۶/۰۴ توسط ریاست محترم وقت جمهوری اسلامی ایران، جهت اجرا به وزارت کشور ابلاغ گردید. به دنبال این ابلاغ و با عنایت به وظایف سازمان مدیریت بحران کشور در متن قانون مذکور مبنی بر تهیه و تدوین سند راهبرد ملی مدیریت بحران کشور، برنامه ملی کاهش خطر حوادث و سوانح، برنامه ملی آمادگی و پاسخ و برنامه ملی بازسازی و بازتوانی و سایر لوايح، آیین‌نامه‌های اجرایی و تصویب‌نامه‌های مورد نیاز، رئیس محترم سازمان مدیریت بحران و دبیر شورای عالی مدیریت بحران کشور مسئولیت تدوین کلیه لوايح، آیین‌نامه‌های اجرایی و تصویب‌نامه‌های مورد نیاز قانون را طی نامه شماره ۱۲۴۰۸۹ مورخ ۱۳۹۸/۰۶/۲۵ به پژوهشکده سوانح طبیعی واگذار نمود. پیرو این ابلاغیه، دبیرخانه تدوین لوايح، آیین‌نامه‌ها و تصویب‌نامه‌های اجرایی قانون مدیریت بحران کشور در پژوهشکده سوانح طبیعی شکل گرفت و جهت تدوین هر یک از اسناد نیز اقدام به تشکیل کمیته‌های تخصصی گردید.

برنامه ملی بازسازی و بازتوانی بر اساس بند ج ماده ۴ قانون مدیریت بحران کشور سندی است که ضوابط، چهارچوب‌ها، الگوها و روش‌های مؤثر بازتوانی و تهیه طرح‌های بازسازی قبل و بعد از حوادث و سوانح را دربرمی‌گیرد و توسط سازمان و با مشارکت کلیه دستگاه‌های مسئول موضوع ماده (۲) این قانون با رعایت سایر قوانین و مقررات در چهارچوب راهبرد ملی مدیریت بحران تهیه می‌شود. جهت تدوین این برنامه، کمیته تخصصی برنامه ملی بازسازی و بازتوانی در پژوهشکده سوانح طبیعی تشکیل گردید و اعضای کمیته متشکل از صاحب‌نظران و متخصصین عرصه‌های مدیریت بحران، بازسازی و بازتوانی، علوم اجتماعی، اقتصاد، محیط‌زیست و سایر حوزه‌های مرتبط و نمایندگان دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور در جلسات متعددی به بحث و بررسی درخصوص برنامه مذکور پرداختند.

برنامه ملی بازسازی و بازتوانی جامعه‌محور و در راستا و تقویت‌کننده برنامه‌های مصوب موجود ازجمله برنامه‌های محلی، منطقه‌ای و ملی بوده و با رویکرد «ساخت بهتر از گذشته» تدوین گردیده است. در نخستین فصل از برنامه ملی بازسازی و بازتوانی، به‌منظور دستیابی به چشم‌انداز و اهداف تدوین‌شده در سند راهبرد ملی مدیریت بحران کشور، دامنه، مأموریت، رویکردها و اهداف با تمرکز و تأکید بر حوزه شمول این برنامه تبیین شده و در فصل دوم به تشریح نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی پس از سوانح در کشور پرداخته شده است. در ادامه پس از تبیین الزامات و اقدامات لازم جهت ارزیابی خسارت و نیاز پس از رخداد حوادث و سوانح در فصل سوم، برنامه بازبایی اولیه و بازبایی بلندمدت (بازسازی و بازتوانی) در فصول چهارم و پنجم ارائه گردیده است. اقدامات مرتبط با این دو بخش که عمده فعالیت‌های بازسازی و بازتوانی پس از سوانح را دربرمی‌گیرند، لزوماً در توالی زمانی نسبت به هم قرار نداشته و ممکن است دارای همپوشانی زمانی باشند. در هر یک از فصول برنامه ملی بازسازی و بازتوانی، علاوه بر الزاماتی که ضروری است در هنگام اجرای اقدامات مدنظر دستگاه‌های اجرایی باشند، واژگان و مفاهیم مرتبط نیز در صورت نیاز تعریف شده است. در هر بخش، اقدامات پس از وقوع سانحه و متناسب با آن‌ها، دستگاه‌های مسئول، همکار و پشتیبان نیز مشخص گردیده؛ همچنین به‌منظور فراهم کردن زمینه اجرایی شدن اقدامات مذکور، برنامه‌ریزی و اقدامات لازم قبل از وقوع سانحه و متناسب با آن‌ها، دستگاه‌های مسئول، همکار و پشتیبان تشریح شده است. با توجه به اهمیت درس‌آموزی از تجربیات گذشته، یک فصل از برنامه به مستندسازی تجربیات بازسازی و بازتوانی پس از سوانح در کشور توسط دستگاه‌های مسئول اختصاص یافته است. در آخرین فصل برنامه ملی بازسازی و بازتوانی، سازوکار اجرا و نحوه پایش و ارزیابی اثربخشی برنامه تبیین شده است.

امید است با توجه ویژه به رویکرد «ساخت بهتر از گذشته» و اجرای اقدامات تبیین‌شده در این برنامه که برای نخستین بار در سطح ملی در جمهوری اسلامی ایران و برای یک دوره پنج‌ساله تدوین گردیده، فرایند بازسازی و بازتوانی پس از سوانح در کشور از وضعیت مطلوب‌تری برخوردار گردد.

سید امیرحسین گرکانی

رئیس پژوهشکده سوانح طبیعی

و رئیس کرسی یونسکو در مدیریت بلایای طبیعی

فهرست اسامی گروه تدوین، مشاوران و نمایندگان دستگاه‌های اجرایی در تهیه

برنامه ملی بازسازی و بازتوانی

الف: مدیر طرح		
	دکتر سید امیرحسین گرکانی	پژوهشکده سوانح طبیعی
ب: گروه تدوین برنامه ملی بازسازی و بازتوانی (به ترتیب حروف الفبا)		
۱	دکتر علیرضا انیسی	پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری
۲	دکتر مرتضی بسطامی	پژوهشگاه بین‌المللی زلزله‌شناسی و مهندسی زلزله
۳	دکتر مهسا بشیری	پژوهشکده سوانح طبیعی
۴	مهندس عاطفه سلیمانی	پژوهشکده سوانح طبیعی
۵	دکتر ژاله شادی‌طلب	دانشگاه تهران
۶	دکتر مزگان طاهری تفتی	دانشگاه تهران
۷	دکتر محمد علیزاده	کارشناس محیط‌زیست
۸	دکتر وحید ماجد	دانشگاه تهران
ج: مشاوران تخصصی (به ترتیب حروف الفبا)		
۱	دکتر سید مجید جدی	دانشگاه جامع امام حسین (ع)
۲	مهندس مجید جودی	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی
۳	دکتر غزال راهب	مرکز تحقیقات راه، مسکن و شهرسازی
۴	دکتر پویا علاءالدینی	دانشگاه تهران
۵	مرحوم دکتر فرزین فردانش	برنامه اسکان بشر ملل متحد
۶	دکتر محمدعلی فرزین	سازمان ملل متحد
۷	مهندس سید حسن میری	دانشگاه شهید بهشتی
۸	مهندس جبار وطن‌فدا	شرکت توسعه منابع آب و نیروی ایران
د: نمایندگان دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور (به ترتیب حروف الفبا)		
۱	دکتر حمیدرضا اسکاَش	جمعیت هلال‌احمر جمهوری اسلامی ایران
۲	مهری امیری	سازمان بهزیستی
۳	مهندس ابراهیم بازیان	کمیته امداد امام خمینی (ره)
۴	دکتر حسین بدری‌پور	وزارت جهاد کشاورزی
۵	مهندس جلال جهانبخشی	وزارت نیرو
۶	منصوره دارابی	سازمان حفاظت محیط‌زیست
۷	حسین سعدی	ستاد کل نیروهای مسلح
۸	علی سعیدیان	وزارت آموزش و پرورش
۹	احمد رضا سلیمانی	سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران
۱۰	رضا سوهانی	کمیته امداد امام خمینی (ره)
۱۱	مهندس مهدی شایان	سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور
۱۲	مجید عباسی	سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران
۱۳	محمدرضا کاظم‌زاده	سازمان بهزیستی
۱۴	مجید کاظمی	بیمه مرکزی
۱۵	دکتر کیومرث کلانتری	سازمان حفاظت محیط‌زیست
۱۶	مهندس غلامرضا مجیدی	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی
۱۷	دکتر سید محمد موسوی	وزارت جهاد کشاورزی
۱۸	دکتر سید حسن موسوی چلک	انجمن مددکاران اجتماعی ایران
۱۹	یحیی نقی‌زاده محجوب	وزارت دادگستری
۲۰	مهندس رضا نفیسی	وزارت راه و شهرسازی

ه: نمایندگان سازمان مدیریت بحران کشور		
۱	مهندس اسماعیل نجار	سازمان مدیریت بحران کشور
۲	مهندس امیر قادری	سازمان مدیریت بحران کشور
۳	مهندس جهانی	سازمان مدیریت بحران کشور
۴	مهندس شیرزاد	سازمان مدیریت بحران کشور
۵	مهندس مرتضی حدیدیان	سازمان مدیریت بحران کشور

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
پیشگفتار.....	أ
خلاصه مدیریتی.....	ک
مقدمه.....	۱
فصل اول: کلیات.....	۴
۱-۱- ضرورت.....	۵
۲-۱- دامنه.....	۵
۳-۱- مأموریت.....	۶
۴-۱- اهداف.....	۶
۵-۱- رویکردها.....	۶
۶-۱- واژگان و مفاهیم.....	۷
فصل دوم: نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی.....	۱۰
۱-۲- زمینه‌ها و مفاهیم.....	۱۱
۲-۲- الزامات.....	۱۲
۳-۲- ساختار کلی نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی.....	۱۲
۱-۳-۲- ستاد ملی.....	۱۲
۲-۳-۲- ستاد استان و شهرستان.....	۱۳
۳-۳-۲- کمیته فنی بازسازی و بازتوانی.....	۱۳
۴-۳-۲- شورای راهبری بازسازی و بازتوانی.....	۱۴
۵-۳-۲- ستاد هماهنگی بازسازی مناطق سانحه‌دیده.....	۱۴
۶-۳-۲- ستاد معین.....	۱۴
۷-۳-۲- ستاد فرعی بازسازی.....	۱۵
۸-۳-۲- دفاتر خدمات‌رسانی محلی.....	۱۵
۹-۳-۲- مراکز توسعه محله.....	۱۵
۴-۲- نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی در سوانح ملی.....	۱۶
۵-۲- نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی در سوانح استانی.....	۱۷
۶-۲- نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی در سوانح شهرستانی.....	۱۷
۷-۲- برنامه‌ریزی و اقدامات پیش از وقوع سانحه.....	۱۸
۸-۲- اقدامات پس از وقوع سانحه.....	۱۹
فصل سوم: ارزیابی خسارت و نیاز.....	۲۰
۱-۳- زمینه‌ها و مفاهیم.....	۲۱
۲-۳- الزامات.....	۲۲
۳-۳- انواع گزارش‌های ارزیابی خسارت و نیاز.....	۲۲
۴-۳- برنامه‌ریزی و اقدامات پیش از وقوع سانحه.....	۲۵
۱-۴-۳- جزئیات بانک اطلاعاتی.....	۲۵
۲-۴-۳- دستورالعمل‌های مورد نیاز ارزیابی خسارت و نیاز.....	۲۶
۵-۳- اقدامات پس از وقوع سانحه.....	۳۴
۶-۳- تأمین مالی بازسازی و بازتوانی.....	۴۳
۱-۶-۳- زمینه‌ها و مفاهیم.....	۴۴
۲-۶-۳- الزامات.....	۴۵
۳-۶-۳- برنامه تأمین مالی بعد از وقوع حوادث و سوانح.....	۴۵
فصل چهارم: بازبانی اولیه.....	۵۰

۱-۴- الزامات	۵۱
۲-۴- مدیریت تخریب و آوار	۵۱
۱-۲-۴- زمینه‌ها و مفاهیم	۵۱
۲-۲-۴- الزامات	۵۲
۳-۲-۴- برنامه‌ریزی و مدیریت تخریب و آوار	۵۲
۴-۲-۴- اقدامات پیش از سانحه	۵۴
۵-۲-۴- اقدامات پس از وقوع سانحه	۵۶
۳-۴- اسکان دوره انتقال	۵۹
۱-۳-۴- زمینه‌ها و مفاهیم	۵۹
۲-۳-۴- الزامات	۶۱
۳-۳-۴- برنامه‌ریزی و مدیریت اسکان دوره انتقال	۶۲
۴-۳-۴- برنامه‌ریزی و اقدامات پیش از وقوع سانحه	۶۵
۵-۳-۴- اقدامات پس از سانحه	۶۶
۴-۴- بازیابی اولیه فعالیت‌های اقتصادی	۷۲
۱-۴-۴- زمینه‌ها و مفاهیم	۷۲
۲-۴-۴- الزامات	۷۳
۳-۴-۴- برنامه‌ریزی و مدیریت بازیابی اولیه فعالیت‌های اقتصادی	۷۳
۴-۴-۴- برنامه‌ریزی و اقدامات پیش از وقوع سانحه	۷۵
۵-۴-۴- اقدامات پس از وقوع سانحه	۷۶
۶-۴-۴- دستگاه‌های مسئول و پشتیبان بازتوانی اقتصادی	۷۸
۷-۴-۴- مأموریت دستگاه‌های مسئول و پشتیبان	۷۸
۸-۴-۴- کارکرد بازتوانی اقتصادی	۷۸
۹-۴-۴- نتایج مربوط به کارکرد پشتیبانی بازیابی اقتصادی	۸۰
۱۰-۴-۴- فعالیت‌های اقتصادی جدید موقت	۸۱
۵-۴- بازیابی اولیه زیرساخت‌ها	۸۱
۱-۵-۴- زمینه‌ها و مفاهیم	۸۱
۲-۵-۴- الزامات	۸۲
۳-۵-۴- زمان بازیابی اضطراری	۸۲
۴-۵-۴- اقدامات پس از وقوع سانحه	۸۶
فصل پنجم: بازیابی بلندمدت	۱۲۱
۱-۵- طرح‌ها و برنامه‌های سکونتگاه‌های انسانی	۱۲۲
۱-۱-۵- زمینه‌ها و مفاهیم	۱۲۲
۲-۱-۵- الزامات	۱۲۳
۳-۱-۵- فرآیند تصمیم‌گیری، تهیه و تصویب طرح‌های ویژه بازسازی (طرح اضطرار شهری، موضعی، موضوعی و جابه‌جایی)	۱۲۴
۴-۱-۵- برنامه‌ریزی و اقدامات پیش از وقوع سانحه	۱۳۱
۵-۱-۵- اقدامات پس از وقوع سانحه	۱۳۲
۲-۵- بازیابی مسکن	۱۳۵
۱-۲-۵- زمینه‌ها و مفاهیم	۱۳۵
۲-۲-۵- الزامات	۱۳۵
۳-۲-۵- تصمیم‌گیری، سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی بازیابی مسکن	۱۳۶
۴-۲-۵- سامانه شناسایی و تشکیل پرونده ساکنان واحدهای آسیب‌دیده	۱۴۱
۵-۲-۵- مجموعه اقدامات بازیابی مسکن	۱۴۲
۶-۲-۵- برنامه‌ریزی و اقدامات پیش از وقوع سانحه	۱۵۰
۷-۲-۵- اقدامات پس از وقوع سانحه	۱۵۴

۱۵۷	۳-۵- بازسازی اماکن غیرمسکونی
۱۵۷	۱-۳-۵- زمینه‌ها و مفاهیم
۱۵۸	۲-۳-۵- الزامات
۱۵۸	۳-۳-۵- برنامه‌ریزی بازسازی (احداث و تعمیر) اماکن غیرمسکونی
۱۶۶	۴-۳-۵- برنامه‌ریزی و اقدامات پیش از وقوع سانحه
۱۶۸	۵-۳-۵- اقدامات پس از وقوع سانحه
۱۶۹	۴-۵- بازسازی زیرساخت‌ها
۱۶۹	۱-۴-۵- زمینه‌ها و مفاهیم
۱۷۰	۲-۴-۵- الزامات
۱۷۲	۳-۴-۵- برنامه‌ریزی و اقدامات پیش از وقوع سانحه
۱۹۱	۴-۴-۵- اقدامات پس از وقوع سانحه
۲۰۸	۵-۵- بازتوانی روانی - اجتماعی
۲۰۸	۱-۵-۵- زمینه‌ها و مفاهیم
۲۰۸	۲-۵-۵- الزامات
۲۱۰	۳-۵-۵- الگوی بازتوانی روانی اجتماعی
۲۱۰	۴-۵-۵- برنامه‌ریزی و اقدامات پیش از وقوع سانحه
۲۱۸	۵-۵-۵- اقدامات پس از وقوع سانحه
۲۳۴	۶-۵- بازسازی محیط‌زیستی
۲۳۴	۱-۶-۵- برنامه‌ریزی و اقدامات پیش از وقوع سانحه
۲۳۶	۲-۶-۵- اقدامات پس از وقوع سانحه
۲۴۰	فصل ششم: مستندسازی
۲۴۲	۱-۶- مستندسازی سیاست‌ها و استراتژی‌های بازسازی
۲۴۲	۲-۶- مستندسازی تأمین مالی بازسازی و بازتوانی
۲۴۳	۳-۶- مستندسازی نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی
۲۴۳	۴-۶- مستندسازی فرایند ارزیابی خسارت و نیاز
۲۴۴	۵-۶- مستندسازی فرایند مدیریت تخریب و آوار
۲۴۴	۶-۶- مستندسازی فرایند اسکان دوره انتقال
۲۴۵	۷-۶- مستندسازی فرایند بازیابی اولیه فعالیت‌های اقتصادی
۲۴۶	۸-۶- مستندسازی فرایند بازسازی سکونتگاه‌ها
۲۴۷	۹-۶- مستندسازی فرایند بازیابی مسکن
۲۴۸	۱۰-۶- مستندسازی فرایند بازسازی اماکن غیرمسکونی
۲۴۸	۱۱-۶- مستندسازی فرایند بازسازی زیرساخت‌ها
۲۵۴	۱۲-۶- مستندسازی فرایند بازتوانی روانی - اجتماعی
۲۵۵	۱۳-۶- مستندسازی بازسازی محیط‌زیستی
۲۵۶	فصل هفتم: سازوکار اجرا
۲۵۷	۱-۷- مسئولیت و نحوه اجرای برنامه
۲۵۸	۲-۷- منابع مالی اجرای برنامه
۲۵۹	۳-۷- پایش و ارزیابی
۲۶۰	پیوست: بازسازی و بازتوانی پس از سانحه در ارتباط با توسعه

فهرست شکل‌ها

صفحه	عنوان
۱	شکل (۱): فرایند مدیریت بحران
۲	شکل (۲): رابطه بین سند راهبرد ملی مدیریت بحران کشور و برنامه ملی بازسازی و بازتوانی
۳	شکل (۳): ساختار کلی برنامه ملی بازسازی و بازتوانی
۱۶	شکل (۴): ساختار کلی نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی
۱۷	شکل (۵): نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی در سوانح استانی
۱۷	شکل (۶): نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی در سوانح شهرستانی
۲۱	شکل (۷): مراحل چهارگانه ارزیابی خسارت در ارتباط با بازیابی پس از سوانح
۵۴	شکل (۸): فرایند تخریب و آواربرداری
۶۰	شکل (۹): انواع روش‌های تأمین اسکان دوره انتقال
۶۴	شکل (۱۰): فرایند تصمیم‌گیری و اجرای اسکان دوره انتقال
۱۲۵	شکل (۱۱): فرایند تصمیم‌گیری جهت اجرای طرح جامع/طرح اضطرار شهر
۱۳۱	شکل (۱۲): فرایند تصمیم‌گیری جهت اجرای طرح هادی/طرح اضطرار روستا
۱۴۷	شکل (۱۳): فرایند بازیابی مسکن در شهرها
۱۵۰	شکل (۱۴): فرایند بازیابی مسکن در روستاها
۲۱۰	شکل (۱۵): الگوی بازتوانی روانی اجتماعی
۲۶۲	شکل (۱۶): روند توسعه در ارتباط مراحل کاهش خطر، پاسخ و بازسازی و بازتوانی (مخاطرات ناگهانی)
۲۶۳	شکل (۱۷): روند توسعه در ارتباط مراحل کاهش خطر، پاسخ و بازسازی و بازتوانی (مخاطرات تدریجی)

فهرست جدول‌ها

عنوان	صفحه
جدول (۱): برنامه‌ریزی و اقدامات پیش از وقوع سانحه درخصوص نظام تشکیلاتی - اداری.....	۱۸
جدول (۲): اقدامات مرتبط با نظام تشکیلاتی - اداری پس از وقوع سوانح.....	۱۹
جدول (۳): انواع گزارش ارزیابی نیاز، خسارت و ارزیابی بازسازی.....	۲۲
جدول (۴): انواع گزارش‌های ارزیابی خسارت موردنیاز بر حسب نوع مخاطره.....	۲۴
جدول (۵): اقدامات لازم ارزیابی خسارت و نیاز پیش از وقوع سوانح.....	۲۵
جدول (۶): اجزای بانک اطلاعاتی موردنیاز برنامه ملی بازسازی و بازتوانی.....	۲۵
جدول (۷): دستورالعمل‌های نحوه تهیه گزارش ارزیابی خسارت مرحله اول.....	۲۶
جدول (۸): دستورالعمل‌های نحوه تهیه گزارش ارزیابی خسارت مرحله دوم.....	۲۸
جدول (۹): دستورالعمل‌های نحوه تهیه گزارش ارزیابی خسارت مرحله سوم و چهارم.....	۳۰
جدول (۱۰): مسئول تهیه گزارش‌های ارزیابی خسارت مرحله دوم تا چهارم بر حسب سطح سانحه.....	۳۴
جدول (۱۱): تهیه گزارش ارزیابی خسارت مرحله اول پس از بروز مخاطرات.....	۳۵
جدول (۱۲): تهیه گزارش ارزیابی خسارت مرحله دوم.....	۳۶
جدول (۱۳): تهیه گزارش ارزیابی خسارت مرحله سوم و چهارم.....	۳۸
جدول (۱۴): حداکثر زمان تهیه انواع گزارش ارزیابی نیاز، خسارت و ارزیابی بازسازی.....	۴۳
جدول (۱۵): منابع تأمین مالی و حوزه‌های جبران خسارت پس از سوانح.....	۴۶
جدول (۱۶): تخصیص و تجهیز منابع لازم بعد از وقوع.....	۴۸
جدول (۱۷): اقدامات پیش از وقوع سانحه جهت مدیریت تخریب و آوار.....	۵۴
جدول (۱۸): اقدامات مدیریت تخریب و آوار در روستاها پس از وقوع سوانح.....	۵۶
جدول (۱۹): اقدامات مدیریت تخریب و آوار در شهرها پس از وقوع سوانح.....	۵۷
جدول (۲۰): اقدامات پیش از وقوع سانحه برای اسکان دوره انتقال.....	۶۵
جدول (۲۱): اقدامات پس از وقوع سوانح جهت اجرای اسکان دوره انتقال.....	۶۷
جدول (۲۲): اقدامات پیش از وقوع سانحه برای بازایی اولیه فعالیت‌های اقتصادی.....	۷۵
جدول (۲۳): اقدامات پس از وقوع سوانح برای بازایی اولیه فعالیت‌های اقتصادی.....	۷۶
جدول (۲۴): دستگاه مسئول، پشتیبان و هماهنگ‌کننده بازایی بخش‌های مختلف اقتصادی.....	۷۸
جدول (۲۵): زمان لازم برای اقدامات فوری و ارزیابی اولیه آسیب‌های سامانه برق (تولید، انتقال و توزیع).....	۸۲
جدول (۲۶): زمان بازایی اولیه و تأمین برق اضطراری (تولید، انتقال و توزیع).....	۸۲
جدول (۲۷): زمان لازم برای اقدامات فوری و ارزیابی اولیه آسیب‌های سامانه آب (تأمین، انتقال و توزیع).....	۸۳
جدول (۲۸): زمان بازایی اولیه و تأمین آب اضطراری (تولید، انتقال و توزیع).....	۸۳
جدول (۲۹): زمان لازم برای اقدامات فوری و ارزیابی اولیه آسیب‌های شبکه فاضلاب (جمع‌آوری، انتقال و تصفیه).....	۸۳
جدول (۳۰): زمان بازایی اولیه و تأمین فاضلاب اضطراری (جمع‌آوری، انتقال و تصفیه).....	۸۴
جدول (۳۱): زمان لازم برای اقدامات فوری و ارزیابی اولیه آسیب‌های شبکه راه‌های جاده‌ای.....	۸۴
جدول (۳۲): زمان بازایی اولیه یا تأمین راه اضطراری جاده‌ای.....	۸۴
جدول (۳۳): زمان لازم برای اقدامات فوری و ارزیابی اولیه آسیب‌های شبکه راه‌های شهری.....	۸۵
جدول (۳۴): زمان بازایی اولیه یا تأمین راه اضطراری شهری.....	۸۵
جدول (۳۵): زمان لازم برای اقدامات فوری و ارزیابی اولیه آسیب‌های شبکه ریلی.....	۸۵
جدول (۳۶): زمان بازایی اولیه یا تأمین اضطراری شبکه ریلی.....	۸۵
جدول (۳۷): زمان لازم برای اقدامات فوری و ارزیابی اولیه آسیب‌های شبکه حمل‌ونقل دریایی.....	۸۵
جدول (۳۸): زمان بازایی اولیه یا تأمین اضطراری حمل‌ونقل دریایی.....	۸۶

جدول (۳۹): زمان لازم برای اقدامات فوری و ارزیابی اولیه آسیب‌های شبکه هوایی	۸۶
جدول (۴۰): زمان بازیابی اولیه یا تأمین اضطراری ارتباط هوایی	۸۶
جدول (۴۱): اقدامات پس از سانحه جهت بازیابی اولیه سامانه‌های مخابراتی	۸۶
جدول (۴۲): اقدامات پس از سانحه جهت بازیابی اولیه سامانه‌های آبی (تأمین، تصفیه، انتقال و توزیع)	۸۸
جدول (۴۳): اقدامات پس از سانحه جهت بازیابی اولیه سامانه‌های فاضلاب (تصفیه، انتقال و توزیع)	۹۱
جدول (۴۴): اقدامات پس از سانحه جهت بازیابی اولیه سامانه‌های برق (تولید، انتقال و توزیع)	۹۵
جدول (۴۵): اقدامات پس از سانحه جهت بازیابی اولیه سامانه‌های گازرسانی	۹۷
جدول (۴۶): اقدامات پس از سانحه جهت بازیابی اولیه سامانه‌های حمل‌ونقل جاده‌ای	۱۰۰
جدول (۴۷): اقدامات پس از سانحه جهت بازیابی اولیه سامانه‌های حمل‌ونقل شهری	۱۰۳
جدول (۴۸): اقدامات پس از سانحه جهت بازیابی اولیه سامانه‌های حمل‌ونقل هوایی	۱۰۶
جدول (۴۹): اقدامات پس از سانحه جهت بازیابی اولیه سامانه‌های حمل‌ونقل دریایی	۱۱۱
جدول (۵۰): اقدامات پس از سانحه جهت بازیابی اولیه سامانه‌های حمل‌ونقل ریلی	۱۱۴
جدول (۵۱): اقدامات پس از سانحه جهت بازیابی اولیه سامانه‌های حمل‌ونقل ریلی شهری (مترو)	۱۱۸
جدول (۵۲): برنامه‌ریزی و اقدامات پیش از وقوع سانحه درخصوص طرح‌ها و برنامه‌های سکونتگاه‌های انسانی	۱۳۱
جدول (۵۳): اقدامات لازم درخصوص طرح‌ها و برنامه‌های سکونتگاه‌های انسانی پس از وقوع سوانح	۱۳۲
جدول (۵۴): اطلاعات مورد نیاز جهت تهیه برنامه بازیابی مسکن	۱۴۳
جدول (۵۵): برنامه‌ریزی و اقدامات پیش از وقوع سانحه جهت بازیابی مسکن	۱۵۰
جدول (۵۶): اقدامات بازیابی مسکن	۱۵۴
جدول (۵۷): برنامه‌ریزی و اقدامات پیش از وقوع سانحه جهت ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی اماکن غیرمسکونی	۱۶۶
جدول (۵۸): اقدامات ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی اماکن غیرمسکونی	۱۶۸
جدول (۵۹): راهنماهای برآورد و ارزیابی خسارت برای هر یک از بخش‌های سامانه‌های زیرساخت‌ها	۱۷۲
جدول (۶۰): اطلاعات مشترکان مهم	۱۷۵
جدول (۶۱): اقدامات اولویت‌دار سامانه‌های مخابراتی (پیش از وقوع سانحه)	۱۷۶
جدول (۶۲): اقدامات اولویت‌دار سامانه‌های آبی (تأمین، تصفیه، انتقال و توزیع) (پیش از وقوع سانحه)	۱۷۷
جدول (۶۳): اقدامات اولویت‌دار سامانه‌های فاضلاب (تصفیه، انتقال و جمع‌آوری) (پیش از وقوع سانحه)	۱۷۸
جدول (۶۴): اقدامات اولویت‌دار سامانه‌های برق (تولید، انتقال و توزیع) (پیش از وقوع سانحه)	۱۸۰
جدول (۶۵): اقدامات اولویت‌دار سامانه‌های گازرسانی (پیش از وقوع سانحه)	۱۸۱
جدول (۶۶): اقدامات اولویت‌دار سامانه‌های حمل‌ونقل جاده‌ای (پیش از وقوع سانحه)	۱۸۲
جدول (۶۷): اقدامات اولویت‌دار سامانه‌های حمل‌ونقل شهری (پیش از وقوع سانحه)	۱۸۳
جدول (۶۸): اقدامات اولویت‌دار سامانه‌های حمل‌ونقل هوایی	۱۸۵
جدول (۶۹): اقدامات اولویت‌دار سامانه‌های حمل‌ونقل دریایی (پیش از وقوع سانحه)	۱۸۷
جدول (۷۰): اقدامات اولویت‌دار سامانه‌های حمل‌ونقل ریلی (پیش از وقوع سانحه)	۱۸۸
جدول (۷۱): اقدامات اولویت‌دار سامانه‌های حمل‌ونقل ریلی شهری (مترو) (پیش از وقوع سانحه)	۱۹۰
جدول (۷۲): اقدامات اولویت‌دار سامانه‌های مخابراتی (پس از وقوع سانحه)	۱۹۱
جدول (۷۳): اقدامات اولویت‌دار سامانه‌های آبی (تأمین، تصفیه، انتقال و توزیع) (پس از وقوع سانحه)	۱۹۲
جدول (۷۴): اقدامات اولویت‌دار سامانه‌های فاضلاب (تصفیه، انتقال و جمع‌آوری) (پس از وقوع سانحه)	۱۹۴
جدول (۷۵): اقدامات اولویت‌دار سامانه‌های برق (تولید، انتقال و توزیع) (پس از وقوع سانحه)	۱۹۵
جدول (۷۶): اقدامات اولویت‌دار سامانه‌های گازرسانی (پس از وقوع سانحه)	۱۹۷
جدول (۷۷): اقدامات اولویت‌دار سامانه‌های حمل‌ونقل جاده‌ای (پس از وقوع سانحه)	۱۹۸
جدول (۷۸): اقدامات اولویت‌دار سامانه‌های حمل‌ونقل شهری (پس از وقوع سانحه)	۲۰۰
جدول (۷۹): اقدامات اولویت‌دار سامانه‌های حمل‌ونقل هوایی (پس از وقوع سانحه)	۲۰۱

جدول (۸۰): اقدامات اولویت‌دار سامانه‌های حمل‌ونقل دریایی (پس از وقوع سانحه).....	۲۰۳
جدول (۸۱): اقدامات اولویت‌دار سامانه‌های حمل‌ونقل ریلی (پس از وقوع سانحه).....	۲۰۵
جدول (۸۲): اقدامات اولویت‌دار سامانه‌های حمل‌ونقل ریلی شهری (مترو) (پس از وقوع سانحه).....	۲۰۶
جدول (۸۳): اقدامات پیش از وقوع سانحه جهت بازتوانی روانی - روانی.....	۲۱۵
جدول (۸۴): اطلاعات مورد نیاز گزارش ارزیابی خسارت و نیاز جهت بهزیستی روانی اجتماعی افراد در جامعه تحت تأثیر.....	۲۲۱
جدول (۸۵): اطلاعات مورد نیاز گزارش ارزیابی بهزیستی خانواده‌ها در جامعه تحت تأثیر.....	۲۲۳
جدول (۸۶): اطلاعات مورد نیاز گزارش ارزیابی خسارت و نیاز بازسازی فضای اجتماعی.....	۲۲۵
جدول (۸۷): اقدامات بهزیستی روانی اجتماعی افراد در جامعه تحت تأثیر.....	۲۲۵
جدول (۸۸): اقدامات جهت ارائه خدمات برای بهزیستی معیشتی و ارتقای توانایی فردی در جامعه تحت تأثیر.....	۲۲۷
جدول (۸۹): اقدامات بهزیستی خانواده‌ها در جامعه تحت تأثیر.....	۲۳۱
جدول (۹۰): اقدامات بازسازی فضای اجتماعی.....	۲۳۲
جدول (۹۱): برنامه‌ریزی و اقدامات پیش از وقوع سانحه درخصوص بازسازی محیط‌زیستی.....	۲۳۴
جدول (۹۲): بازسازی محیط‌زیستی.....	۲۳۶
جدول (۹۳): مدت‌زمان ارائه گزارش مستندسازی تجربیات بازسازی و بازتوانی از سوی هر یک از دستگاه‌ها.....	۲۴۱
جدول (۹۴): مستندسازی سیاست‌ها و استراتژی‌های بازسازی.....	۲۴۲
جدول (۹۵): مستندسازی تأمین مالی بازسازی و بازتوانی.....	۲۴۲
جدول (۹۶): مستندسازی نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی.....	۲۴۳
جدول (۹۷): مستندسازی ارزیابی خسارت و نیاز پس از سوانح.....	۲۴۳
جدول (۹۸): مستندسازی مدیریت تخریب و آواربرداری.....	۲۴۴
جدول (۹۹): مستندسازی اسکان دوره انتقال.....	۲۴۴
جدول (۱۰۰): مستندسازی بازایی اولیه برای بازایی اولیه فعالیت‌های اقتصادی.....	۲۴۵
جدول (۱۰۱): مستندسازی طرح‌های بازسازی سکونتگاه‌ها.....	۲۴۶
جدول (۱۰۲): مستندسازی بازایی مسکن.....	۲۴۷
جدول (۱۰۳): مستندسازی مدیریت تخریب و آواربرداری.....	۲۴۸
جدول (۱۰۴): مستندسازی اطلاعات آسیب‌ها و خسارات سامانه برق.....	۲۴۸
جدول (۱۰۵): مستندسازی اطلاعات آسیب‌ها و خسارات سامانه ارتباطات و مخابرات.....	۲۴۹
جدول (۱۰۶): مستندسازی اطلاعات آسیب‌ها و خسارات سامانه آبرسانی (تأمین و انتقال).....	۲۴۹
جدول (۱۰۷): مستندسازی اطلاعات آسیب‌ها و خسارات سامانه آبرسانی (تصفیه و توزیع).....	۲۵۰
جدول (۱۰۸): مستندسازی اطلاعات آسیب‌ها و خسارات سامانه فاضلاب.....	۲۵۰
جدول (۱۰۹): مستندسازی اطلاعات آسیب‌ها و خسارات سامانه گازرسانی (انتقال و توزیع).....	۲۵۱
جدول (۱۱۰): مستندسازی اطلاعات آسیب‌ها و خسارات سامانه حمل‌ونقل جاده‌ای.....	۲۵۱
جدول (۱۱۱): مستندسازی اطلاعات آسیب‌ها و خسارات سامانه حمل‌ونقل شهری.....	۲۵۲
جدول (۱۱۲): مستندسازی اطلاعات آسیب‌ها و خسارات سامانه حمل‌ونقل ریلی.....	۲۵۲
جدول (۱۱۳): مستندسازی اطلاعات آسیب‌ها و خسارات سامانه حمل‌ونقل ریلی شهری (مترو).....	۲۵۳
جدول (۱۱۴): مستندسازی اطلاعات آسیب‌ها و خسارات سامانه حمل‌ونقل هوایی.....	۲۵۳
جدول (۱۱۵): مستندسازی اطلاعات آسیب‌ها و خسارات سامانه حمل‌ونقل دریایی.....	۲۵۴
جدول (۱۱۶): مستندسازی بازتوانی روانی - اجتماعی.....	۲۵۴
جدول (۱۱۷): مستندسازی بازسازی محیط‌زیست.....	۲۵۵

خلاصه مدیریتی

فصل ۱: کلیات

- ضرورت

با توجه به گستره انواع مخاطرات و همچنین آسیب‌پذیری‌ها و خطرهای متناظر با آن‌ها در کشور ما، وقوع حوادث و سوانح و بالطبع بازسازی و بازتوانی پس از آن‌ها در آینده اجتناب‌ناپذیر است. بنابراین، وجود برنامه‌ای برای تبیین هرچه دقیق‌تر چهارچوب و اصول این فرایند و نیز نقش‌ها، وظایف و مسئولیت‌های دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور در بازسازی و بازتوانی پس از سوانح و حوادث ضروری به نظر می‌رسد.

علاوه بر این، بر اساس بند الف ماده ۹ قانون مدیریت بحران کشور، تهیه و تدوین برنامه ملی بازسازی و بازتوانی جهت تصویب توسط شورای عالی از جمله وظایف سازمان مدیریت بحران کشور است.

- دامنه

برنامه ملی بازسازی و بازتوانی ذیل سند راهبرد ملی مدیریت بحران کشور و به موازات برنامه‌های ملی کاهش خطر حوادث و سوانح و آمادگی و پاسخ تدوین شده و بر تدوین ضوابط، چهارچوب‌ها، الگوها و روش‌های مؤثر بازتوانی و تهیه طرح‌های بازسازی قبل و بعد از حوادث و سوانح متمرکز است و همانند سند راهبرد ملی مدیریت بحران کشور، مخاطرات طبیعی و انسان‌ساخت را شامل می‌شود. تمامی دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون مخاطبان برنامه ملی بازسازی و بازتوانی هستند.

برنامه حاضر برای یک دوره پنج‌ساله و برای نقاط روستایی و سکونتگاه‌های انسانی خارج از محدوده شهرها، شهرهای کوچک و متوسط و نیز شهرهای بزرگ و کلانشهرها تدوین شده و دامنه کاربرد آن شامل کلیه مراحل و فرآیندهای بازسازی و بازتوانی تمام بخش‌های متأثر از سانحه یا حادثه در جامعه در سطوح مختلف ملی/استانی/شهرستانی است. درخصوص مخاطرات تدریجی در صورتی که تبدیل به بحران شوند، هر یک از بخش‌های برنامه بازسازی و بازتوانی متناسب با آثار سانحه فعال خواهد شد.

- مأموریت

در راستای حرکت به سوی چشم‌انداز تدوین شده در سند راهبرد ملی مدیریت بحران کشور، بیانیه مأموریت برنامه ملی بازسازی و بازتوانی این‌گونه تعریف می‌شود:

«ارتقای تاب‌آوری با هماهنگ‌سازی اقدامات، ایجاد مدیریت یکپارچه در سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و اجرای فرایند بازسازی و بازتوانی و نیز تبیین نحوه مشارکت و نقش ذی‌نفعان متعدد در ابعاد مختلف بازسازی و بازتوانی در راستای استفاده از ظرفیت‌ها و فرصت‌های موجود»

- اهداف

اهداف تدوین برنامه ملی بازسازی و بازتوانی عبارت است از:

- هماهنگ‌سازی اقدامات و ایجاد مدیریت یکپارچه در سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و اجرای فرایند بازسازی و بازتوانی؛
- مشارکت ذی‌نفعان متعدد در ابعاد مختلف بازسازی و بازتوانی؛
- ارتقای توانایی و ظرفیت جوامع متأثر از حوادث و سوانح جهت کاهش خطر حوادث آتی؛
- بازیابی اجتماعی جوامع متأثر از حوادث و سوانح؛
- توسعه، تنوع‌بخشی و تأمین منابع مالی موردنیاز برای بازسازی و بازتوانی.

- رویکردها

برنامه‌های بازسازی و بازتوانی پس از رخداد حوادث و سوانح به صورت فعالیتهایی مستقل از برنامه‌های توسعه‌ای تعریف می‌شوند؛ با این وجود ضروری است این برنامه‌ها به صورت واحد در راستا و هماهنگ با برنامه‌های توسعه کشور طراحی و اجرا گردند. لذا، برنامه ملی بازسازی و بازتوانی جامعه‌محور و در راستا و تقویت‌کننده برنامه‌های مصوب موجود از جمله برنامه‌های محلی، منطقه‌ای و ملی بوده و با رویکرد «ساخت بهتر از گذشته» تعریف شده است.

فصل ۲: نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی

در این فصل، نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی پس از حوادث و سوانح برای هماهنگی برنامه‌ریزی، مدیریت، نظارت، خدمات‌رسانی و اطلاع‌رسانی بر اساس قانون مدیریت بحران کشور تدوین گردیده است. ساختار اصلی نظام برنامه‌ریزی، اجرایی و مدیریتی بازسازی و بازتوانی بر اساس دو معیار اصلی سطح‌بندی حوادث و سوانح و بستر سانحه به ارائه کلیات نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی پس از سوانح پرداخته و نقش‌های تفصیلی مرتبط با بازسازی و بازتوانی در سایر بخش‌های برنامه ارائه شده است.

ساختار نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی به سطح‌بندی حوادث و سوانح در برنامه بازسازی و بازتوانی به شرح زیر وابسته است:

(۱) سانحه در سطح ملی؛

(۲) سانحه در سطح استان؛

(۳) سانحه در سطح شهرستان.

ساختار نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی به بستر سانحه به شرح زیر وابسته است:

(۱) نقاط روستایی و سکونتگاه‌های خارج از محدوده شهرها؛

(۲) شهرهای کوچک و متوسط؛

(۳) شهرهای بزرگ و کلانشهرها.

فصل ۳: ارزیابی خسارت و نیاز

در این فصل در ابتدا به معرفی گزارش‌های ارزیابی خسارت در چهار مرحله زیر پرداخته شده است:

۱- گزارش تخمین آسیب یا خسارت (گزارش مرحله اول)

۲- گزارش ارزیابی سریع (گزارش مرحله دوم)

۳- گزارش ارزیابی تفصیلی (گزارش مرحله سوم)

۴- گزارش ارزیابی تکمیلی (گزارش مرحله چهارم)

پس از وقوع حوادث و سوانح، دستگاه‌های مسئول موظفند تا در مهلت‌های تعیین‌شده نسبت به تدوین گزارش‌های برآورد و ارزیابی آسیب، خسارت و نیاز در مراحل ذکرشده اقدام و نتیجه را در سامانه جامع مدیریت خطر حوادث و سوانح بارگذاری نمایند. در ادامه این فصل، اقدامات لازم قبل از وقوع سوانح شامل تشکیل بانک اطلاعاتی هر استان، تهیه نقشه و اطلاعات مکانی به‌روز، تدوین دستورالعمل‌ها و فرم‌های موردنیاز ارزیابی خسارت و آموزش نیروهای تخصصی حقیقی و حقوقی بیان

شده و در نهایت اقدامات لازم جهت ارزیابی خسارات و نیاز پس از سوانح تشریح شده است. کلیه اقدامات با توجه به الزامات مورد تأکید در ابتدای این فصل صورت خواهد گرفت.

در این بخش به برنامه تأمین مالی بازسازی و بازتوانی (منابع، نحوه برآورد منابع در مراحل مختلف پاسخ، بازسازی و بازتوانی و تخصیص و تجهیز منابع) نیز اشاره شده است.

فصل ۴: بازیابی اولیه

در این فصل به مبحث بازیابی اولیه پرداخته شده است؛ مرحله‌ای که فراتر از مرحله پاسخ است و درعین حال زمینه را برای بازیابی بلندمدت مهیا می‌نماید؛ بنابراین، این فرایند علاوه بر پاسخ به نیازهای حیاتی و چالش‌های اولیه، اقداماتی که اجرای آن‌ها به لحاظ زمانی برای بازیابی سریع و پایدار لازم و ضروری هستند را نیز دربرمی‌گیرد.

در این فصل به بیان الزامات، اقدامات پیش از وقوع سانحه و اقدامات پس از وقوع سانحه در خصوص تخریب و آواربرداری (آواربرداری پس از اتمام دوران پاسخ که با هدف شروع عملیات ساخت‌وساز و بازیافت مصالح و دپوی آوار انجام می‌شود)، اسکان دوره انتقال، بازیابی اولیه فعالیت‌های اقتصادی و بازیابی اولیه زیرساخت‌ها پرداخته شده است. دستگاه‌های مسئول، همکار و پشتیبان نیز در خصوص هر یک از اقدامات مشخص شده و درخصوص مواردی که ضروری است به تأیید و تصویب برسند، مرجع تصویب مشخص گردیده است.

فصل ۵: بازیابی بلندمدت

در فصل ۵ این برنامه، کلیه اقدامات موردنیاز جهت بازیابی بلندمدت پس از رخداد سوانح در سطوح و ابعاد مختلف تشریح گردیده است. طرح‌ها و برنامه‌های سکونتگاه‌های انسانی به‌عنوان طرح‌های کلان در بازسازی اجرا خواهند شد. برنامه‌ریزی فرآیندها، تعیین نقش دستگاه‌های اجرایی و دستورالعمل‌های لازم برای تهیه طرح‌های بازسازی و توسعه سکونتگاه‌ها پیش از وقوع سانحه نقش بسیار مهمی در تسهیل، تسریع و ارتقای کارآمدی بازسازی سکونتگاه‌ها بعد از سانحه و به بیان کلی تاب‌آوری سکونتگاه‌ها ایفا می‌نماید. بنابراین، این بخش از برنامه به تعریف فرآیند تصمیم‌گیری، تهیه و تصویب طرح‌های ویژه بازسازی و نیز اجرای هر یک از طرح‌های اضطرار شهری، روستایی، موضعی، موضوعی و جابه‌جایی و اقدامات قبل و بعد از وقوع سوانح در این خصوص اختصاص یافته است.

بازیابی مسکن، بازسازی اماکن غیرمسکونی و بازسازی زیرساخت‌ها دیگر بخش‌های بازیابی پس از حوادث و سوانح هستند. بازیابی مسکن معمولاً بخش بزرگی از منابع مالی و انسانی عملیات بازیابی را به خود اختصاص می‌دهد. هدف برنامه بازیابی مسکن، توان‌افزایی خانواده‌های آسیب‌دیده از سانحه از طریق حمایت از بازسازی، تعمیر و تأمین واحدهای مسکونی آسیب‌دیده در جهت به جریان انداختن دوباره حیات در سکونتگاه‌های آسیب‌دیده در زمانی مطلوب در چهارچوب توانایی‌های بومی، ملی و مردمی و با نگاهی به اهداف توسعه‌ای به‌ویژه کاهش خطر چندمخاطره‌ای و ارتقای تاب‌آوری جامعه است. این بخش به تصمیم‌گیری، برنامه‌ریزی و اجرای اقدامات در زمینه ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی واحدهای مسکونی و استیجاری می‌پردازد. بازسازی اماکن غیرمسکونی به مجموعه اقدامات برنامه‌ریزی‌شده برای ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی اماکن غیرمسکونی شامل مجموعه‌ای از اماکن (ابنیه و فضاهای باز) با مالکیت بخش‌های مختلف (خصوصی، دولتی و عمومی) و کاربری‌های متنوع

اختصاص دارد. در بخش بازسازی زیرساخت‌ها نیز به اقدامات لازم جهت بازسازی سامانه‌های برق، ارتباطات و مخابرات، آبرسانی، فاضلاب و گازرسانی و سامانه‌های حمل‌ونقل شهری، ریلی، هوایی و دریایی پرداخته شده است.

بازیابی روانی-اجتماعی نیز در این فصل مدنظر قرار گرفته است. الگوی طراحی‌شده در بازتوانی روانی اجتماعی فراتر از شناخت مشکلات فردی پس از وقوع سانحه و ارائه خدمات مورد نیاز به دو سطح خانواده و گروه‌های اجتماعی در پیوند با سطح فردی می‌پردازد. توجه به خانواده به عنوان یکی از ارکان مهم در بازیابی روانی-اجتماعی در جامعه ایرانی از نکات حائز اهمیت در این بخش از برنامه است.

در بخش بازسازی محیط‌زیستی، اقدامات مرتبط با بازسازی محیط‌زیست پیش از وقوع سانحه و پس از آن به تفکیک پیامدهای موضوعی ارائه گردیده است.

درخصوص کلیه ابعاد و بخش‌های ذکرشده، اقدامات پس از وقوع سانحه تشریح شده و دستگاه‌های مسئول، همکار و پشتیبان متناظر نیز مشخص شده است. علاوه بر این، اقدامات پیش از وقوع سانحه که زمینه‌ساز تحقق اقدامات پس از وقوع سانحه هستند نیز بیان شده است. درخصوص اقداماتی که وجود مرجع تصویب نیز ضروری است، این مورد مدنظر قرار گرفته است. کلیه اقدامات بر اساس الزاماتی که در هر بخش ذکر شده لازم است اجرایی گردد.

فصل ۶: مستندسازی

در این بخش به مواردی که لازم است در هر تجربه بازسازی و بازتوانی پس از سانحه ثبت گردد تا فرصتی برای درس‌آموزی از تجربیات گذشته باشد، ارائه شده است. هر یک از دستگاه‌های مسئول موضوع ماده ۲ قانون می‌بایست جزئیات مستندسازی تجربیات بازسازی و بازتوانی در حوزه وظایف خود و نیز دستورالعمل مربوطه را ظرف ۳ ماه پس از تدوین این برنامه به تأیید سازمان مدیریت بحران کشور برسانند.

گزارش مستندسازی تجربیات بازسازی و بازتوانی هر یک از دستگاه‌های مسئول موضوع ماده ۲ قانون به همراه مدارک و مستندات مربوطه ازجمله دستورالعمل‌ها، گزارش‌ها و فرم‌های مورد استفاده لازم است متناسب با سطح سانحه ظرف ۳ تا ۱۲ ماه پس از اتمام بازسازی و بازتوانی به ستاد ملی ارائه گردد.

همچنین لازم است برنامه بازسازی و بازتوانی هر یک از سوانح رخ داده در پیوست گزارش مستندسازی درج شود. علاوه بر مستندسازی، ضروری است ثبت تجربیات مدیران هر یک از دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون بر اساس دستورالعمل تاریخ شفاهی مدیریت بحران که سازمان مدیریت بحران کشور ظرف ۳ ماه پس از ابلاغ این برنامه تدوین خواهد نمود، توسط دستگاه صورت گیرد.

ضروری است همه اطلاعات و گزارش‌ها در سامانه جامع خطر حوادث و سوانح ثبت گردد. مسئولیت جمع‌بندی گزارش‌ها و اطلاعات بر عهده سازمان مدیریت بحران با همکاری سازمان برنامه‌بودجه خواهد بود و سازمان مدیریت بحران وظیفه انتشار عمومی این گزارش‌ها را بر عهده خواهد داشت.

فصل ۷: سازوکار اجرا، پایش و ارزیابی

بر اساس ماده ۱ قانون مدیریت بحران کشور، ایجاد مدیریت یکپارچه در امر سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، ایجاد هماهنگی و انسجام در زمینه‌های اجرایی و پژوهشی، اطلاع‌رسانی متمرکز، ساماندهی و بازسازی مناطق آسیب‌دیده و نظارت دقیق بر

فعالیت دستگاه‌های ذی‌ربط در حوزه حوادث و سوانح و کمک به توسعه پایدار از جمله در برنامه ملی بازسازی و بازتوانی یکی از اهداف اصلی این قانون در نظر گرفته شده است.

در این فصل سازوکار اجرای برنامه به تفکیک بخش‌های زیر مشخص شده است:

- مسئولیت و نحوه اجرای برنامه

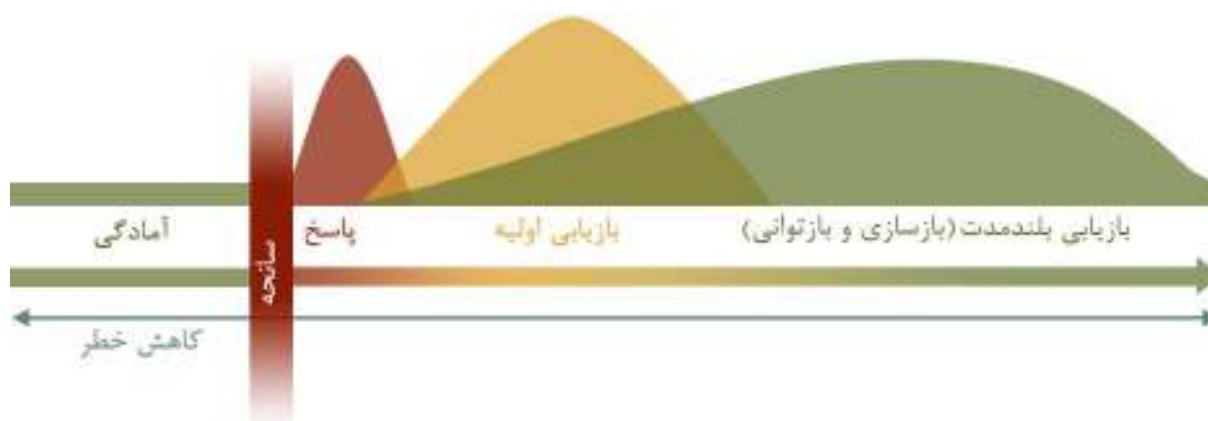
- منابع مالی اجرای برنامه

در ارتباط با پایش و ارزیابی، ارزیابی اثربخشی برنامه بر اساس میزان تحقق اهداف آن تبیین می‌شود. عملکرد دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون با استفاده از شاخص‌های تدوین‌شده توسط سازمان قابل ارزیابی خواهد بود. این شاخص‌ها با توجه به حوزه فعالیت دستگاه‌ها و به تفکیک مراحل پیشگیری و کاهش خطر، آمادگی، پاسخ، بازسازی و بازتوانی تدوین گردیده است. برنامه ملی بازسازی و بازتوانی پس از اتمام یک دوره پنج‌ساله با توجه به پیشرفت‌های حاصل‌شده در طول دوره اجرا و همچنین با در نظر گرفتن نیازهای وقت کشور مورد بازنگری قرار خواهد گرفت. به‌روزرسانی و اصلاح این برنامه ملی در طول دوره پنج‌ساله با اعلام نیاز کمیته فنی بازسازی و بازتوانی در سطح ملی و با در نظر گرفتن شرایط کشور در صورت تأیید شورای عالی مدیریت بحران کشور امکان‌پذیر خواهد بود.

مقدمه

با عنایت به متن «قانون مدیریت بحران کشور» و وظایف سازمان مدیریت بحران کشور مبنی بر تدوین سند راهبرد ملی مدیریت بحران کشور، برنامه ملی کاهش خطر حوادث و سوانح، برنامه ملی آمادگی و پاسخ، برنامه ملی بازسازی و بازتوانی و سایر لوايح، آیین‌نامه‌های اجرایی و تصویب‌نامه‌های موردنیاز مندرج در قانون فوق‌الذکر، مسئولیت تدوین کلیه لوايح، آیین‌نامه‌های اجرایی و تصویب‌نامه‌های قانون مزبور با هماهنگی سازمان‌های اجرایی مربوطه توسط مهندس اسماعیل نجار، دبیر شورای عالی مدیریت بحران و رئیس سازمان مدیریت بحران کشور طی نامه شماره ۱۲۴۰۸۹ مورخ ۱۳۹۸/۰۶/۲۵ به پژوهشکده سوانح طبیعی ابلاغ شد.

برنامه ملی بازسازی و بازتوانی در راستای تحقق سند راهبرد ملی مدیریت بحران و در حرکت به سوی چشم‌انداز مدیریت بحران کشور و برای یک دوره پنج‌ساله تدوین گردیده است. این برنامه، در کنار برنامه‌های ملی کاهش خطر حوادث و سوانح و آمادگی و پاسخ ذیل سند راهبرد ملی و در راستای ارتقای تاب‌آوری در برابر سوانح تهیه شده است. به دنبال شرایط اضطراری و اقدامات مرحله پاسخ برای نجات جان انسان‌ها، حفاظت از دارایی‌هایشان و برآوردن نیازهای مردم تحت تأثیر سانحه، بازیابی اولیه هم‌زمان با عملیات پاسخ آغاز خواهد شد. اقدامات بازیابی اولیه در ابعاد مختلف پس از اتمام مرحله پاسخ ادامه می‌یابد و با بازیابی بلندمدت (بازسازی و بازتوانی) همراه می‌شود. مراحل یادشده دارای هم‌پوشانی فعالیت‌ها و هم‌پوشانی زمانی مطابق شکل ۱ هستند.



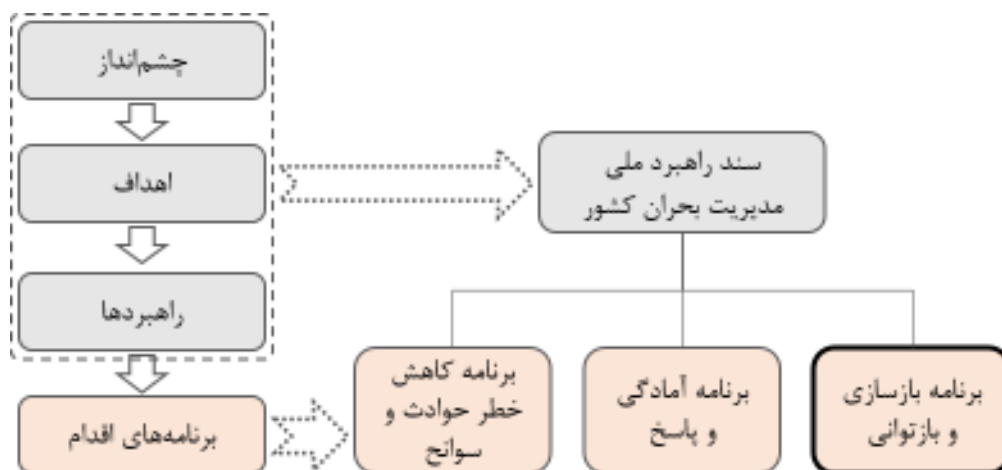
شکل (۱): فرایند مدیریت بحران

بازسازی و بازتوانی پس از سانحه علی‌رغم همه پیچیدگی‌ها، فرصتی است برای ساخت بهتر از گذشته؛ از این منظر، برنامه ملی بازسازی و بازتوانی در عین مستقل بودن از برنامه‌های توسعه‌ای کشور، در راستا و هماهنگی با این برنامه‌ها قدم برمی‌دارد. بر اساس قانون مدیریت بحران کشور، بازسازی و بازتوانی مجموعه تدابیر و اقداماتی است که برای ترمیم و بهبود خدمات و ساختارها، معیشت، توانمندی و شرایط زندگی جوامع متأثر از حوادث و سوانح انجام می‌شود؛ به‌نحوی که موجب ارتقای توانایی و ظرفیت آن‌ها در جهت کاهش خطر حوادث آتی شود.

تعریف ارائه‌شده در متن قانون مدیریت بحران کشور از برنامه ملی بازسازی و بازتوانی به شرح زیر است:

«برنامه ملی بازسازی و بازتوانی سندی است که ضوابط، چهارچوب‌ها، الگوها و روش‌های مؤثر بازتوانی و تهیه طرح‌های بازسازی قبل و بعد از حوادث و سوانح را دربرمی‌گیرد و توسط سازمان و با مشارکت کلیه دستگاه‌های مسئول موضوع ماده (۲) این قانون با رعایت سایر قوانین و مقررات، در چهارچوب راهبرد ملی مدیریت بحران تهیه می‌شود.»

شکل ۲ رابطه برنامه حاضر با سند راهبرد ملی مدیریت بحران کشور و سایر برنامه‌ها را نشان می‌دهد. همان‌طور که مشاهده می‌شود، برنامه ملی بازسازی و بازتوانی به‌عنوان یکی از برنامه‌های سه‌گانه و در کنار برنامه ملی کاهش خطر حوادث و سوانح و آمادگی و پاسخ، وظیفه اجرایی کردن چشم‌انداز، اهداف و راهبردهای تدوین‌شده در سند راهبرد ملی مدیریت بحران کشور را از طریق اقدامات پیش و پس از وقوع سوانح بر عهده دارد.



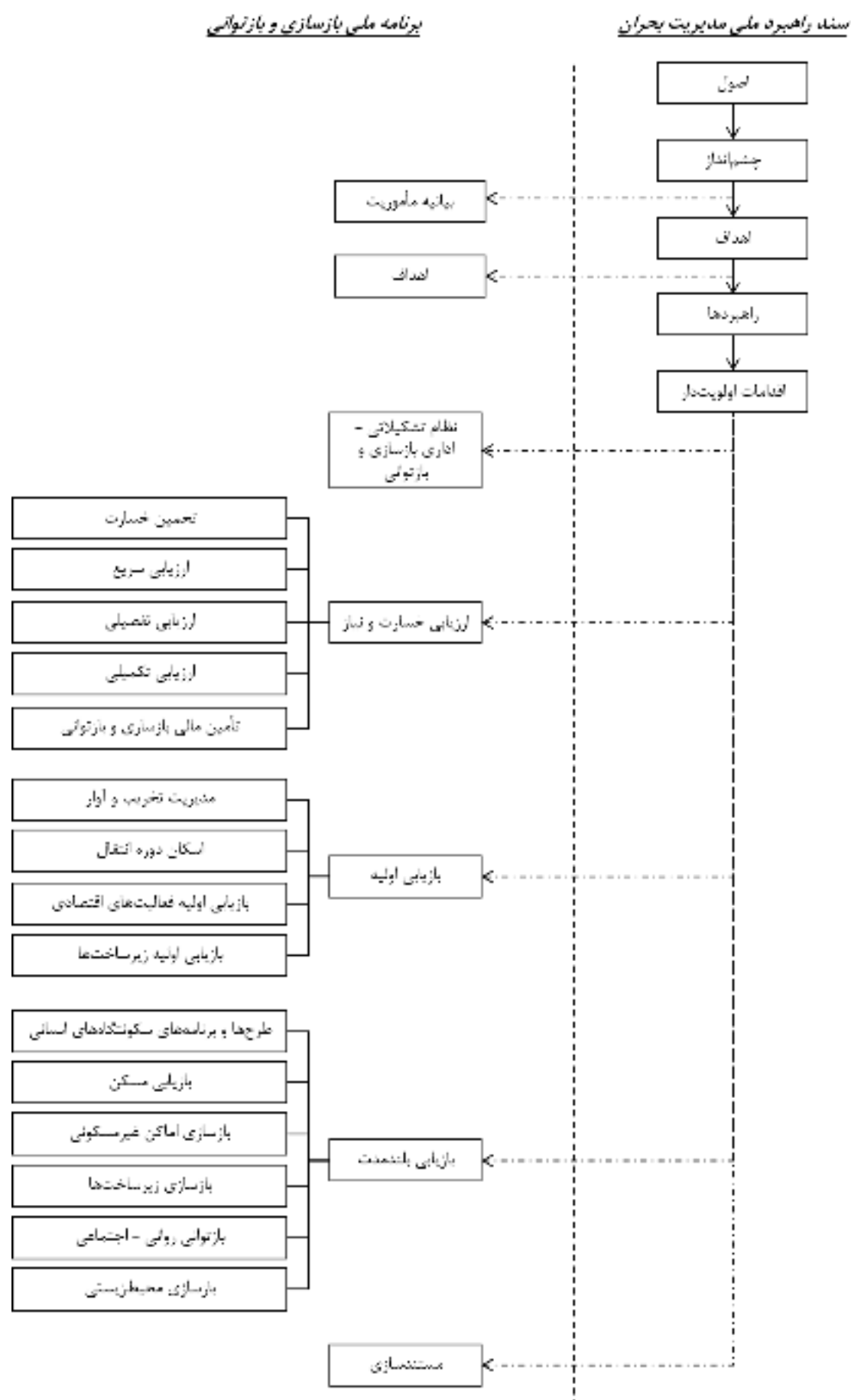
شکل (۲): رابطه بین سند راهبرد ملی مدیریت بحران کشور و برنامه ملی بازسازی و بازتوانی

در این برنامه پس از ارائه ضرورت، دامنه، مأموریت، اهداف، رویکردهای برنامه ملی بازسازی و بازتوانی و واژگان و مفاهیم به‌کاررفته در این برنامه، به تشریح نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی در کشور پرداخته شده است. در ادامه، پس از تبیین الزامات و اقدامات لازم جهت ارزیابی خسارت و نیاز، برنامه بازیابی اولیه و بازیابی بلندمدت (بازسازی و بازتوانی) ارائه گردیده است. این دو بخش لزوماً در توالی زمانی نسبت به هم قرار نداشته و به لحاظ زمانی با هم دارای همپوشانی هستند.

شکل ۳، ساختار کلی برنامه ملی بازسازی و بازتوانی را نشان می‌دهد.

تمامی دستگاه‌ها و سازمان‌های دولتی و غیردولتی که به نحوی در روند بازسازی و بازتوانی پس از سوانح در کشور دخیل هستند، امکان بهره‌برداری از برنامه حاضر را داشته و در تحقق آن مسئولیت دارند.^۱

^۱ به‌منظور بازسازی و بازتوانی (بازیابی) متعاقب حوادث هسته‌ای یا پرتوی برابر مفاد طرح ملی آمادگی و مقابله با شرایط اضطراری هسته‌ای و پرتوی موضوع ماده ۴۱ قانون برنامه ششم توسعه سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور اقدام خواهد شد.



شکل (۳): ساختار کلی برنامه ملی بازسازی و بازتوانی

فصل اول:

کلیات

۱-۱- ضرورت

طی قرن‌ها، سوانح فراوانی در ایران رخ داده و در پی هر سانحه و برای جبران صدمات و خسارات ناشی از آن، تصمیم‌هایی اتخاذ شده و اقداماتی صورت گرفته است. این قبیل تصمیم‌ها و اقدامات متأثر از شرایط پیچیده و بحرانی پس از سانحه است و از این حیث، با دشواری‌های فراوانی روبه‌رو است که با رویه‌های معمول و سنجیده‌ای که در شرایط عادی رخ می‌دهد ممکن است متفاوت باشد.

با توجه به گستره انواع مخاطرات و همچنین آسیب‌پذیری‌ها و خطرهای متناظر با آن‌ها در کشور ما، وقوع حوادث و سوانح و بالطبع بازسازی و بازتوانی پس از آن‌ها در آینده اجتناب‌ناپذیر می‌نماید. بنابراین، وجود برنامه‌ای برای تبیین هرچه دقیق‌تر چهارچوب و اصول این فرایند و نیز نقش‌ها، وظایف و مسئولیت‌های دستگاه‌های متعدد موضوع ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور در بازسازی و بازتوانی پس از سوانح و حوادث ضروری به نظر می‌رسد.

علاوه بر این، بر اساس بند الف ماده ۹ قانون مدیریت بحران کشور، تهیه و تدوین سند راهبرد ملی مدیریت بحران، برنامه ملی کاهش خطر حوادث و سوانح، برنامه ملی آمادگی و پاسخ و برنامه ملی بازسازی و بازتوانی جهت تصویب شورای عالی ازجمله وظایف سازمان مدیریت بحران کشور است.

۱-۲- دامنه

برنامه ملی بازسازی و بازتوانی ذیل سند راهبرد ملی مدیریت بحران کشور و به موازات برنامه‌های ملی کاهش خطر حوادث و سوانح و آمادگی و پاسخ تدوین شده و بر ضوابط، چهارچوب‌ها، الگوها و روش‌های مؤثر بازتوانی و تهیه طرح‌های بازسازی قبل و بعد از حوادث و سوانح متمرکز است. این برنامه همانند سند راهبرد ملی مدیریت بحران کشور، مخاطرات طبیعی و انسان‌ساخت را شامل می‌شود.

برنامه حاضر برای یک دوره پنج‌ساله تدوین شده و دامنه کاربرد آن شامل کلیه مراحل و فرآیندهای بازسازی و بازتوانی تمام بخش‌های متأثر از سانحه یا حادثه در جامعه در سطوح مختلف ملی/استانی/شهرستانی می‌باشد؛ ازجمله فضاهای کالبدی، زیرساخت‌ها، سیستم‌های بهداشت و درمان و بخش‌های اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و محیط‌زیستی. درخصوص مخاطرات تدریجی در صورتی که تبدیل به بحران شوند، هر یک از بخش‌های برنامه بازسازی و بازتوانی متناسب با آثار سانحه فعال خواهد شد.

این برنامه برای سطوح ذیل تدوین شده است:

(۱) نقاط روستایی و سکونتگاه‌های انسانی خارج از محدوده شهرها؛

(۲) شهرهای کوچک (زیر ۵۰ هزار نفر جمعیت) و متوسط (۵۰ تا ۲۵۰ هزار نفر جمعیت)؛

(۳) شهرهای بزرگ (۲۵۰ هزار تا ۱ میلیون نفر جمعیت) و کلانشهرها (بالای ۱ میلیون نفر جمعیت).

۱-۳- مأموریت

در راستای حرکت به سوی چشم‌انداز تدوین‌شده در سند راهبرد ملی مدیریت بحران کشور، بیانیه مأموریت برنامه ملی بازسازی و بازتوانی این‌گونه تعریف می‌شود:

«ارتقای تاب‌آوری با هماهنگ‌سازی اقدامات، ایجاد مدیریت یکپارچه در سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و اجرای فرایند بازسازی و بازتوانی و نیز تبیین نحوه مشارکت و نقش ذی‌نفعان متعدد در ابعاد مختلف بازسازی و بازتوانی در راستای استفاده از ظرفیت‌ها و فرصت‌های موجود»

۱-۴- اهداف

اهداف تدوین برنامه ملی بازسازی و بازتوانی پس از سوانح عبارت است از:

- هماهنگ‌سازی اقدامات و ایجاد مدیریت یکپارچه در سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و اجرای فرایند بازسازی و بازتوانی؛
- مشارکت ذی‌نفعان متعدد در ابعاد مختلف بازسازی و بازتوانی؛
- ارتقای توانایی و ظرفیت جوامع متأثر از حوادث و سوانح جهت کاهش خطر حوادث آتی؛
- بازیابی اجتماعی جوامع متأثر از حوادث و سوانح؛
- توسعه، تنوع‌بخشی و تأمین منابع مالی موردنیاز برای بازسازی و بازتوانی.

۱-۵- رویکردها

برنامه‌های بازسازی و بازتوانی پس از رخداد حوادث و سوانح به‌صورت فعالیت‌هایی مستقل از برنامه‌های توسعه‌ای تعریف می‌شوند، با این‌وجود ضروری است این برنامه‌ها به‌صورت واحد در راستا و هماهنگ با برنامه‌های توسعه کشور طراحی و اجرا گردند. لذا، برنامه ملی بازسازی و بازتوانی می‌بایست جامعه‌محور و در راستا و تقویت‌کننده برنامه‌های مصوب موجود از جمله برنامه‌های محلی، منطقه‌ای و ملی بوده و با رویکرد «ساخت بهتر از گذشته» تعریف شود.

در این راستا، اصول کلی در کلیه اقدامات بازسازی و بازتوانی عبارتند از:

- هماهنگی ذی‌نفعان متعدد در فرایند بازسازی و بازتوانی؛
- بازسازی با مشارکت مردم در تمامی ابعاد کالبدی، اقتصادی، اجتماعی، نهادی و محیط‌زیستی؛
- هماهنگی با سایر برنامه‌های توسعه‌ای در سطوح محلی، منطقه‌ای و ملی؛
- استفاده از ظرفیت‌های جامعه محلی؛
- بازسازی با اولویت جبران خسارت ناشی از وقوع حوادث و سوانح و با نگاه به برنامه‌های توسعه‌ای متناسب با شرایط موجود؛
- کاهش خطرات موجود و پیشگیری از خطرات پیش روی بازسازی؛
- بازسازی در مدت‌زمان بهینه.

۱-۶- واژگان و مفاهیم

مفهوم واژگان و عبارت‌های کلیدی و اختصاری به‌کاررفته در این برنامه به شرح زیر است:

الف- برنامه ملی بازسازی و بازتوانی: بر اساس بند ج ماده ۴ قانون مدیریت بحران کشور، برنامه ملی بازسازی و بازتوانی سندی است که ضوابط، چهارچوب‌ها، الگوها و روش‌های مؤثر بازتوانی و تهیه طرح‌های بازسازی قبل و بعد از حوادث و سوانح را دربرمی‌گیرد و توسط سازمان و با مشارکت کلیه دستگاه‌های مسئول موضوع ماده (۲) این قانون با رعایت سایر قوانین و مقررات در چهارچوب سند راهبرد ملی مدیریت بحران تهیه می‌شود. این سند با تأیید ستاد ملی به تصویب شورای عالی می‌رسد.

ب- بازسازی و بازتوانی: به مجموعه تدابیر و اقداماتی گفته می‌شود که برای ترمیم و بهبود خدمات و ساختارها، معیشت، توانمندی و شرایط زندگی جوامع متأثر از حوادث و سوانح انجام می‌شود؛ به‌نحوی که موجب ارتقای توانایی و ظرفیت آن‌ها در جهت کاهش خط حوادث آتی شود.

ج- بازسازی: ساخت مجدد و احیای پایدار میان‌مدت و بلندمدت زیرساخت‌های حیاتی تاب‌آور، خدمات، مسکن، تأسیسات و معیشت لازم برای عملکرد کامل یک جامعه تحت تأثیر سانحه.

د- بازتوانی^۱: بازیابی خدمات و تسهیلات پایه برای عملکرد جامعه تحت تأثیر سانحه.

ه- بازیابی^۲: احیا و بهبود معیشت و سلامت در کنار ارتقای دارایی‌ها، سیستم‌ها و فعالیت‌های اقتصادی، کالبدی، اجتماعی و محیط‌زیستی یک جامعه تحت تأثیر سانحه.

و- بازیابی اولیه^۳: فرآیندی است متشکل از مجموعه اقدامات چندبخشی برنامه‌ریزی‌شده برای کمک به جامعه سانحه‌دیده تا از اتکا به پاسخ‌های انسان‌دوستانه به سمت بازسازی، بازیابی و توسعه پایدار و خوداتکا حرکت کنند. این مرحله بازیابی اولیه نامیده می‌شود، چرا که فراتر از پاسخ به سانحه رفته و درعین حال زمینه را برای بازیابی بلندمدت مهیا می‌نماید؛ بنابراین، علاوه بر پاسخ به نیازهای حیاتی و چالش‌های اولیه، این فرآیند اقداماتی که به لحاظ زمانی اجرای آن‌ها برای بازیابی سریع و پایدار لازم و ضروری هستند را نیز دربرمی‌گیرد.^۴ اقداماتی که ممکن است در این فرآیند صورت گیرد، عبارتند از: تخریب و آواربرداری؛ اسکان دوره انتقال؛ بازیابی اولیه فعالیت‌های اقتصادی و بازیابی اولیه زیرساخت‌ها.

ز- بازیابی بلندمدت^۵ (بازسازی و بازتوانی): شامل بازسازی و بازتوانی در ابعاد مختلف کالبدی، زیرساخت‌ها، سیستم‌های بهداشت و درمان، روانی، اجتماعی، اقتصادی و محیط‌زیستی است.

^۱ Reconstruction

در این برنامه، بازسازی ناظر بر ابعاد کالبدی است.

^۲ Rehabilitation

در این برنامه، بازتوانی ناظر بر ابعاد غیرکالبدی است.

^۳ در مورد کاربرد و تداخل مفاهیم بازیابی و بازتوانی و بازسازی اختلاف‌نظرهایی وجود دارد (Sendai, 2017, AIDR, 2018, Swiss Agency for Development, 2010, UNISDR, 2017). در این برنامه، بازیابی (Recovery) شامل مراحل بازتوانی و بازسازی در نظر گرفته شده است.

^۴ Early Recovery

^۵ UNDP & GCER (Global cluster for Early Recovery), 2016. Guidance note on inter-cluster early recovery. Retrieved from https://www.undp.org/content/dam/geneva/docs/UNDP_Geneva_GuidanceNote_InterCluster_EarlyRecovery.pdf
UNDP, 2012. UNDP and Early Recovery. Retrieved from <https://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/crisis-prevention-and-recovery/undp-in-early-recovery.html>

^۶ Long-term Recovery

ح- **تاب‌آوری**^۱: به توانایی یک نظام یا جامعه در معرض خطرات برای ایستادگی، تحمل و سازگاری در برابر حوادث و سوانح و بازسازی و بازتوانی مؤثر و به‌موقع جامعه آسیب‌دیده گفته می‌شود.

ط- **ساخت بهتر از قبل**^۲: کاربرد بازایی، بازتوانی و بازسازی بعد از سانحه برای افزایش تاب‌آوری جوامع از طریق یکپارچه سازی اقدامات کاهش خطر و بازسازی زیرساخت‌ها و سیستم‌های اجتماعی، اقتصادی و محیط‌زیستی.

ی- **گروه‌های آسیب‌پذیر**: با توجه به محدودیت منابع لازم است بر اساس شاخص‌هایی مانند سهم جمعیت، مرگ‌ومیر و آسیب‌های بیشتر در حوادث سه دهه اخیر کشور، همسو با الگوهای جهانی گروه‌های دارای اولویت تعیین شود. بدین ترتیب در این برنامه از مجموع آسیب‌پذیران به ۷ گروه پرداخته می‌شود تا توان‌افزایی و ارتقای تاب‌آوری آن‌ها در حوادث و سوانح به‌ویژه در مرحله بازتوانی مورد توجه بیشتری قرار گیرد.

- گروه اول؛ سالمندان: بر اساس استاندارد سازمان ملل متحد سالمند کسی است که دارای ۶۰ سال سن و بالاتر باشد.
- گروه دوم؛ کودکان: بر اساس تقسیم‌بندی سازمان بهداشت جهانی کودکی از ۱ سالگی تا ۱۸ سالگی است.
- گروه سوم؛ زنان
- گروه چهارم؛ کم‌توان/ ناتوان‌های جسمی و ذهنی: معلولیت یا ناتوانی به معنای شرایط اثرگذار بر استقلال فردی در زندگی شخصی و محدودکننده ظرفیت فرد است و به دنبال وجود یک ناهنجاری غیرقابل درمان و غیرقابل برطرف کردن به‌صورت مادرزادی و یا اکتسابی ایجاد می‌شود. ناتوانی‌ها به روش‌های مختلفی دسته‌بندی می‌شوند. در یک دسته‌بندی ناتوانی به انواع جسمی، ذهنی، حسی، شناختی و روانی تقسیم شده‌اند.
- گروه پنجم؛ بیماران مزمن (شامل مصرف‌کنندگان مواد)^۳: بر اساس تعریف سازمان جهانی بهداشت، سلامت به معنای وجود رفاه کامل جسمی، روانی و اجتماعی است و هرگونه انحراف از این شرایط بیماری نامیده می‌شود. بیماری‌ها به گروه‌های مختلفی دسته‌بندی می‌شود: بیماری‌های روانی، جسمی، مزمن، حاد، واگیر و غیرواگیر. بیماری مزمن، هر نوع شرایط تهدیدکننده سلامتی است که بیش از یک سال ادامه یافته و نیاز به توجه پزشکی مداوم دارد. این‌گونه بیماری‌ها در فعالیت روزانه فرد محدودیت ایجاد می‌کند و تحت تأثیر عوامل قابل کنترل مانند سبک زندگی، مصرف تنباکو، مواد مخدر و الکل و عوامل غیرقابل کنترل مانند سن و جنس است. اختلالات روانی، شامل طیف گسترده‌ای از اختلالات مانند اسکیزوفرنی، افسردگی، اختلالات ذهنی و سوءمصرف دارو است که در اثر آن‌ها احساسات، رفتار، ارتباطات و فرایند تفکر فرد تحت تأثیر قرار می‌گیرند.

- گروه ششم؛ مستأجران

- گروه هفتم؛ امدادگران.

ک- **دستگاه مسئول**: دستگاهی که در ارتباط با فعالیت موردنظر دارای وظایف قانونی است.

ل- **دستگاه همکار**: دستگاهی که در چهارچوب اختیارات قانونی خود و با توجه به ظرفیت‌های اجرایی با هماهنگی دستگاه مسئول، عهده‌دار بخشی از وظایف و پاسخگوی مسئولیت محوله می‌باشد. سازوکار همکاری بر اساس توافق فی‌مابین دستگاه مسئول و همکار تعیین می‌گردد.

^۱ Resilience

^۲ Build back Better

^۳ در این برنامه، مبتلایان به HIV، بیماری‌های غیرواگیر (NCD) و کسانی که به دارو وابستگی دارند، در گروه بیماران مزمن در نظر گرفته شده‌اند.

م- دستگاه پشتیبان: دستگاهی که با توجه به ظرفیت‌ها و منابع خود با هماهنگی دستگاه‌های مسئول و همکار در تحقق فعالیت موردنظر ایفای نقش می‌نماید. سازوکار پشتیبانی بر اساس توافق با دستگاه‌های مسئول و همکار تعیین می‌گردد.

ن- ستاد ملی، استان و شهرستان: بر اساس ماده ۱۰ قانون مدیریت بحران مصوبه ۱۳۹۸، به‌منظور تسهیل انسجام، هماهنگی و هم‌افزایی فعالیت‌های دستگاه‌ها و نهادهای مشمول این قانون در مدیریت بحران، ستادهای مدیریت بحران در سطوح ملی، استانی و شهرستانی در سازمان، استانداری‌ها و فرمانداری‌ها ایجاد می‌شود. این ستاد به ترتیب با ریاست وزیر کشور، استاندار و فرماندار تشکیل می‌شود. بر اساس قانون، در کلانشهر تهران، ریاست ستاد با وزیر کشور است.

س- افراد تحت تأثیر^۱: افرادی که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم تحت تأثیر وقوع یک رخداد قرار می‌گیرند.

ع- زیرساخت‌ها: تمامی مستحدثات غیر از ساختمان‌های مسکونی.

ف- شریان‌های حیاتی (زیرساخت‌های حیاتی): زیرمجموعه زیرساخت‌ها هستند و دارای دو ویژگی شبکه‌ای بودن و داشتن جریان هستند که شامل چهار دسته می‌باشند:

- سامانه‌های انرژی شامل صنعت برق و صنایع نفت و گاز؛
- سامانه‌های آب و فاضلاب شامل بخش آب و فاضلاب؛
- سامانه‌های حمل‌ونقل شامل حمل‌ونقل جاده‌ای، ریلی، هوایی و دریایی؛
- سامانه‌های ارتباطی شامل مخابراتی، ارتباطات و اطلاع‌رسانی.

ص- سامانه جامع مدیریت خطر حوادث و سوانح: سامانه‌ای متمرکز و برخط که توسط سازمان به‌منظور مدیریت یکپارچه خطر حوادث و سوانح راه‌اندازی می‌شود.

^۱ Affected Community/Society

فصل دوم:

نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی

در این فصل به نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی برای هماهنگی برنامه‌ریزی، مدیریت، نظارت، خدمات‌رسانی و اطلاع‌رسانی پرداخته می‌شود.

۲-۱- زمینه‌ها و مفاهیم

نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی بر اساس قانون مدیریت بحران تدوین یافته و در مورد ساختار اصلی نظام برنامه‌ریزی، اجرایی و مدیریتی بازسازی و بازتوانی بر اساس دو معیار اصلی سطح‌بندی حوادث و سوانح و بستر سانحه به ارائه کلیات نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی پس از سوانح می‌پردازد. نقش‌های تفصیلی مرتبط با بازسازی و بازتوانی در هر بخش ارائه شده است.^۱

ساختار نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی در رابطه با ایفای دو دسته از اقدامات ارائه می‌شود:

(۱) **برنامه‌ریزی و اقدامات پیش از سانحه:** مجموعه اقداماتی که پیش از وقوع سانحه با هدف آماده‌سازی دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور برای بازسازی و بازتوانی مؤثر پس از وقوع سانحه انجام می‌شود.

(۲) **اقدامات بازسازی و بازتوانی پس از سانحه:** مجموعه اقداماتی که در راستای رسیدن به اهداف برنامه بازسازی و بازتوانی و با رعایت الزامات ذکرشده پس از وقوع سانحه انجام می‌شود.

ساختار نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی به سطح‌بندی حوادث و سوانح در برنامه بازسازی و بازتوانی به شرح زیر وابسته است.

(۱) **سانحه در سطح ملی:** میزان خسارت‌ها و افراد نیازمند به توان‌افزایی برای بازسازی و بازتوانی به حدی است که بیشتر از توان استان سانحه‌دیده بوده و نیاز به درخواست کمک از سایر استان‌ها برای تمام یا بخشی از عملیات بازسازی و بازتوانی می‌باشد.

(۲) **سانحه در سطح استان:** میزان خسارت‌ها و افراد نیازمند به توان‌افزایی برای بازسازی و بازتوانی به حدی است که بیشتر از توان شهرستان سانحه‌دیده بوده و نیاز به مداخله استان برای تمام یا بخشی از عملیات بازسازی و بازتوانی می‌باشد.

(۳) **سانحه در سطح شهرستان:** میزان خسارت‌ها و افراد نیازمند به توان‌افزایی برای بازسازی و بازتوانی به حدی است که تمام یا بخشی از عملیات بازسازی و بازتوانی در توان شهرستان سانحه‌دیده می‌باشد.

دستورالعمل سطح‌بندی حوادث و سوانح در سطح ملی، استانی و شهرستانی، ۶ ماه پس از تصویب این برنامه توسط بنیاد مسکن انقلاب اسلامی تهیه شده و به تصویب سازمان خواهد رسید.

ساختار نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی به بستر سانحه به شرح زیر وابسته است:

(۱) نقاط روستایی و سکونتگاه‌های خارج از محدوده شهرها؛

(۲) شهرهای کوچک و متوسط؛

(۳) شهرهای بزرگ و کلانشهرها.

^۱ در این فصل تنها به ساختار نظام اداری - تشکیلاتی بازسازی و بازتوانی در بدنه بخش دولتی، نهادهای حکومتی و عمومی پرداخته شده و نقش سایر سازمان‌های داخلی یا بین‌المللی غیردولتی، بخش خصوصی و بخش مردمی در فصل‌های آینده ارائه شده است.

۲-۲- الزامات

- نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی بر اساس پرهیز از ایجاد تشکیلات جدید و موازی در بازسازی انتظام می‌یابد؛
- نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی بر اساس هم‌افزایی و هماهنگی بین نهادهای بخش دولتی، عمومی، خصوصی، داوطلبین، گروه‌های جهادی و مردم‌نهاد انتظام می‌یابد؛
- نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی سعی بر پرهیز از بوروکراسی اداری و کاهش تعداد دستگاه‌ها و کوتاه کردن فرآیند اداری برای تسریع بازسازی دارد؛
- نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی بر استفاده بهینه از منابع انسانی و نهادی محلی و بومی و در صورت نیاز تقویت این نهادها تأکید دارد و به تقویت و همکاری با تشکلهای و نهادهای محلی به بازسازی و بازتوانی به‌عنوان فرصتی برای ظرفیت‌سازی می‌نگرد؛
- نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی بر واگذاری امور به پایین‌ترین سطح اداری دارای قابلیت و ظرفیت برنامه‌ریزی و اجرا تأکید دارد؛
- نظام تشکیلاتی - اداری خدمت‌رسانی بازسازی و بازتوانی بر خدمت‌رسانی محله‌محور (مدل متمرکز و پراکنده) به مردم سانحه‌دیده جهت جلوگیری از سردرگمی مردم و کاهش مراجعات آن‌ها تأکید دارد؛
- نظام تشکیلاتی - اداری خدمت‌رسانی بازسازی و بازتوانی بر حفظ شأن، کرامت و احترام افراد آسیب‌دیده در جریان خدمت‌رسانی برای بازسازی و بازتوانی تأکید دارد؛
- نظام تشکیلاتی - اداری خدمت‌رسانی به مردم سانحه‌دیده باید با توجه به زبان و فرهنگ بومی منطقه آسیب‌دیده انتظام یابد و بر اساس پاسخ‌گویی به نیازها و شرایط گروه‌های مختلف شامل زنان، کهنسالان، افراد بی‌سواد، معلولین و مانند آن برنامه‌ریزی و اجرا گردد.
- نظام تشکیلاتی - اداری خدمت‌رسانی بازسازی و بازتوانی بر حداکثر شفافیت در اطلاع‌رسانی جهت جلب اعتماد عمومی و بسیج کلیه امکانات جهت اطلاع‌رسانی واحد به تمام مردم و رسانه‌ها تأکید دارد.

۲-۳- ساختار کلی نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی

نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی شامل ستاد ملی، ستاد/ستادهای استان، ستاد/ستادهای شهرستان، کمیته فنی بازسازی و بازتوانی در سطوح ملی/استان/شهرستان، شورای راهبری بازسازی و بازتوانی، ستاد هماهنگی بازسازی مناطق سانحه‌دیده، ستاد/ستادهای معین و دستگاه‌های شهرستانی می‌تواند باشد.

۲-۳-۱- ستاد ملی

با استناد به ماده ۱۰ قانون مدیریت بحران کشور، وظیفه انسجام، هماهنگی و هم‌افزایی بین دستگاه‌ها و نهادها در مدیریت بحران در سطح ملی با ستاد ملی به شرح زیر است.

ستاد در سطح ملی با ریاست وزیر کشور، دبیری رئیس سازمان و با عضویت معاونان ذی‌ربط وزارتخانه‌های کشور، نیرو، راه و شهرسازی، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، اطلاعات، ارتباطات و فناوری اطلاعات، نفت، جهاد کشاورزی، علوم، تحقیقات و فناوری، دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، امور اقتصادی، دارایی، امور خارجه، فرهنگ و ارشاد اسلامی، دادگستری، صنعت،

معدن و تجارت و تعاون، کار و رفاه اجتماعی و سازمان برنامه و بودجه کشور، سازمان انرژی اتمی، جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران، ستاد کل نیروهای مسلح، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، سازمان بهزیستی کشور، سازمان هواشناسی کشور، سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران، سازمان بسیج مستضعفین، کمیته امداد امام خمینی (ره) و سایر دستگاه‌های مرتبط موضوع ماده ۲ قانون، به تشخیص و دعوت دبیر ستاد تشکیل می‌شود.

ستاد به‌طور عادی حداقل هر سه ماه یکبار و در شرایط اضطراری و وقوع بحران به تشخیص و دعوت رئیس ستاد در هر زمان جلسه تشکیل می‌دهد.

۲-۳-۲- ستاد استان و شهرستان

با استناد به ماده ۱۰ قانون مدیریت بحران کشور، وظیفه اصلی هماهنگی و ایجاد هم‌افزایی بین دستگاه‌ها و نهادها در مورد اقدامات بازسازی و بازتوانی پس از سانحه با ستادهای استان به شرح زیر است:

ستاد استان به ریاست استاندار و ستاد شهرستان به ریاست فرماندار با عضویت مدیران در دستگاه‌های متناظر ستاد ملی و همچنین سایر دستگاه‌های مرتبط به تشخیص و دعوت رئیس ستاد تشکیل می‌شود. مدیران مدیریت بحران استان و شهرستان، دبیران ستادهای استان و شهرستان خواهند بود.

ستاد به‌طور عادی حداقل هر سه ماه یکبار و در شرایط اضطراری و وقوع بحران به تشخیص و دعوت رئیس ستاد در هر زمان جلسه تشکیل می‌دهد. در شرایط اضطراری، شهردار و بخشدار منطقه محل حادثه با دعوت رئیس ستاد موظفند در ستاد شهرستان حضور یابند. رئیس شورای شهر و رئیس شورای بخش منطقه محل حادثه به‌عنوان عضو مدعو در ستاد شهرستان حضور می‌یابند.

۲-۳-۳- کمیته فنی بازسازی و بازتوانی

کمیته‌ای است به‌منظور برنامه‌ریزی، هماهنگی و پایش اقدامات دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون در حوزه بازسازی و بازتوانی. این کمیته در سطح ملی با عضویت اشخاص زیر تشکیل می‌شود:

- رئیس سازمان (رئیس کمیته)؛
- یکی از معاونان متناسب با شرح وظایف و یا یکی از اعضای مرتبط در کمیته (در سطح مدیرکل یا معاون دستگاه اجرایی) به تشخیص رئیس سازمان (دبیر کمیته)؛
- نمایندگان تام‌الاختیار دستگاه‌های عضو ستاد ملی پیشگیری، هماهنگی و فرماندهی عملیات پاسخ به بحران حداقل در سطح معاون یا مدیرکل و مرتبط با موضوع در هر یک از کمیته‌های چهارگانه؛
- سه نفر از خبرگان، اساتید دانشگاهی و یا مراکز تحقیقاتی به انتخاب رئیس سازمان در رشته‌های مرتبط با موضوع در هر یک از کمیته‌های چهارگانه.

با تأیید رئیس سازمان و صرفاً در موضوعات تخصصی از نمایندگان سایر دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون و سازمان‌های مردم‌نهاد مرتبط در فرایند مدیریت بحران در جلسات کمیته‌ها با حق رأی دعوت به عمل می‌آید.

در شرایط عادی صرفاً در سطح ملی جلسات کمیته‌ها هر ۲ ماه یکبار و در شرایط اضطراری در صورت ضرورت با دعوت دبیر کمیته تشکیل می‌گردد. این جلسات با حضور دو سوم اعضا رسمیت پیدا کرده و تصمیمات آن با اکثریت آرا اتخاذ می‌گردد. دبیرخانه کمیته‌های ملی در سازمان مستقر می‌باشد.

متناظر با کمیته در سطح ملی، کمیته استانی به ریاست مدیرکل مدیریت بحران استان و با ابلاغ رئیس ستاد استان و کمیته شهرستانی به ریاست فرماندار، زیرمجموعه ستاد استان و شهرستان با عضویت نمایندگان دستگاه‌های متناظر استانی و شهرستانی تشکیل می‌گردد. جلسات کمیته‌های استانی و شهرستانی بازسازی و بازتوانی در صورت ضرورت با دعوت رئیس کمیته تشکیل می‌گردد. دبیرخانه کمیته استانی در اداره کل مدیریت بحران استان و دبیرخانه کمیته شهرستانی در فرمانداری شهرستان مستقر می‌باشد.

۲-۳-۴- شورای راهبری بازسازی و بازتوانی

در صورتی که شدت تخریب در شهر یا شهرهایی (شهر متوسط، بزرگ یا کلان‌شهر) تمرکز داشته باشد، به تشخیص ستاد ملی ممکن است شورای راهبری بازسازی و بازتوانی برای مناطق سانحه‌دیده تشکیل گردد تا راهبری برنامه‌ریزی، هماهنگی بین دستگاه‌های مختلف در شهر و نظارت بر عملیات اجرایی بازسازی را بر عهده داشته باشد و در جهت مدیریت یکپارچه بازسازی و بازتوانی در شهر حرکت نماید. ریاست این ستاد توسط ستاد ملی تعیین می‌گردد.

شورای راهبری بازسازی و بازتوانی متشکل است از: فرماندار، شهردار، مدیران کل راه و شهرسازی، صنعت، معدن و تجارت، میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، دادگستری، بهداشت، سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان نقشه‌برداری کشور و رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، برق، گاز و آب و فاضلاب منطقه‌ای، سازمان صداوسیما، محیط‌زیست، سازمان بهزیستی و نمایندگان اصناف از جمله اتاق صنعت، اتاق بازرگانی، شهرداری، اعضای شورای شهر، همچنین یک نماینده از سمن‌ها و یک نماینده از دبیرخانه شورای عالی (دفتر طرح‌های کالبدی) و بنیاد مسکن انقلاب اسلامی.

۲-۳-۵- ستاد هماهنگی بازسازی مناطق سانحه‌دیده

در هر یک از ابعاد بازسازی، بنا به تشخیص دستگاه مسئول بازسازی و بازتوانی، امکان دایر نمودن ستاد هماهنگی بازسازی مناطق سانحه‌دیده برای مدیریت یکپارچه و هماهنگ ستادهای معین و متناسب با شرایط سانحه وجود دارد.

۲-۳-۶- ستاد معین

ستادهای معین بنا به تشخیص دستگاه مسئول بازسازی و بازتوانی بسته به شرایط سانحه و مناطق سانحه‌دیده و ظرفیت‌های بومی به منظور انجام یا مدیریت عملیات اجرایی بازسازی و بازتوانی قلمروی مشخصی از نواحی آسیب‌دیده تشکیل می‌شود. ستادهای معین، ستادهای بازسازی تشکیل‌شده از دستگاه‌های کشوری از سایر استان‌ها یا شهرستان‌ها، مدیریت عملیات اجرایی بازسازی را به عهده می‌گیرند.

مسئولیت این ستاد از زمان ارزیابی اولیه خسارت شروع می‌شود. هر ستاد معین ممکن است یک یا چند ستاد فرعی بازسازی را برقرار سازد. متناسب با شرایط هر سانحه، شاکله کلی ستاد معین از مسئول ستاد، حوزه فنی و اجرایی شامل معاونت فنی و اجرایی، بازتوانی، حقوقی، مالی، اداری و پشتیبانی، دبیرخانه و خدمات تشکیل شده است. بسته به سطح سانحه این معاونت‌ها می‌توانند با یکدیگر ادغام شده و یا گسترش داده شوند. رئیس ستادهای معین مسئولیت اجرای برنامه‌های بازسازی و بازتوانی محول‌شده و ایجاد هماهنگی بین ستاد و دستگاه‌های محلی و تعریف نحوه گردش کار در ستاد تابعه و ارائه بازخورد به ستاد هماهنگی بازسازی جهت بهبود روند بازسازی و بازتوانی را بر عهده دارد.

۲-۳-۷- ستاد فرعی بازسازی

در سوانح گسترده متناسب با شرایط سانحه و مناطق سانحه‌دیده، ستادهای معین ممکن است برای ساماندهی عملیات اجرایی بازسازی و خدمات‌رسانی بهتر به مردم سانحه‌دیده، پهنه آسیب‌دیده را به چندین منطقه تقسیم کند و برای هر منطقه یک ستاد فرعی بازسازی برای انجام عملیات اجرایی بازسازی در نظر بگیرد.

توصیه می‌شود در شهرها این تقسیمات تا حد ممکن از تقسیمات اداری موجود (محله، ناحیه، منطقه) تبعیت نماید تا موجب استفاده بهینه و مؤثر از امکانات شهرداری‌ها شود. در صورت تشکیل ستادهای فرعی، این ستادها انجام کلیه وظایف اجرایی ستاد معین در محدوده تعریف‌شده را بر عهده دارند.

۲-۳-۸- دفاتر خدمات‌رسانی محلی

دفاتر خدمات‌رسانی محله وظیفه خدمات‌رسانی متمرکز و پراکنده (در سطح محله) به مردم سانحه‌دیده را بر عهده دارند. دفاتر خدمات‌رسانی محلی متناسب با شرایط سانحه به تشخیص رئیس ستاد شهرستانی، استانی یا ملی راه‌اندازی می‌شود. این دفاتر متشکل از تیم‌های آموزش‌دیده متشکل از وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی کشور، جمعیت هلال‌احمر جمهوری اسلامی ایران، سازمان بهزیستی، نیروهای مسلح، وزارت کار و بنیاد مسکن انقلاب اسلامی است. دفاتر خدمات‌رسانی محله از همان روزهای نخست هم‌زمان با انجام ارزیابی بنا به تشخیص ستاد استانی تأسیس شده و شروع به کار می‌کنند. همه افراد تحت پوشش جغرافیایی هر دفتر خدمات‌رسانی در تمامی مراحل ارزیابی خسارت، آواربرداری، اسکان دوره انتقال و بازسازی و تعمیر توسط همان دفتر خدمات‌رسانی می‌شوند.

این دفاتر علاوه بر میز خدمت‌هایی برای تشکیل پرونده ستاد و میز خدمت‌های ملاقات مهندسین ناظر محلی ستاد بر حسب مورد شامل میز خدمت‌هایی برای خدمات‌رسانی شهرداری (صدور جواز و بر و کف و مانند آن)، اداره ثبت اسناد و املاک، وزارت دادگستری، سازمان بهزیستی و کمیته امداد امام خمینی (ره) به همراه تسهیلگران اجتماعی، حقوقی و فنی بازسازی، کلیه بانک‌های عامل و میز خدمت‌های طرح شکایت و اطلاع‌رسانی را شامل خواهند شد. تمامی نمایندگان دستگاه‌های مربوطه باید دسترسی به سامانه‌ها و تفویض اختیار اجرایی مورد نیاز به نمایندگان مستقر در دفاتر داشته باشند تا از سردرگمی مردم سانحه‌دیده جلوگیری شود. می‌توان از امکانات موجود مانند شورایاری‌ها، سراهای محله، دفاتر خدمات الکترونیک یا دفاتر توسعه محلی برای این منظور بهره برد.

در انتخاب محل مناسب برای این مراکز، در دسترس بودن و ساعات شروع کار و تعطیلی مناسب با شرایط مردم آسیب‌دیده باید مدنظر قرار گیرد. بهتر است مراکز اطلاعات در مجاورت مراکز امدادی و سایر خدمات دارای اولویت برای مردم مستقر شوند. برای گردش کار این مراکز، وجود نیروی آموزش‌دیده محلی که مردم و فرهنگ جامعه را بیشتر می‌شناسند (یا داوطلبین آموزش‌دیده) بسیار مهم است. به طور یقین صحت و کارایی اطلاعات سبب ارتقای اعتماد مردم و سرمایه اجتماعی جامعه آسیب‌دیده می‌شود. به همین دلیل در تهیه این اطلاعات باید دقت لازم به عمل آید.

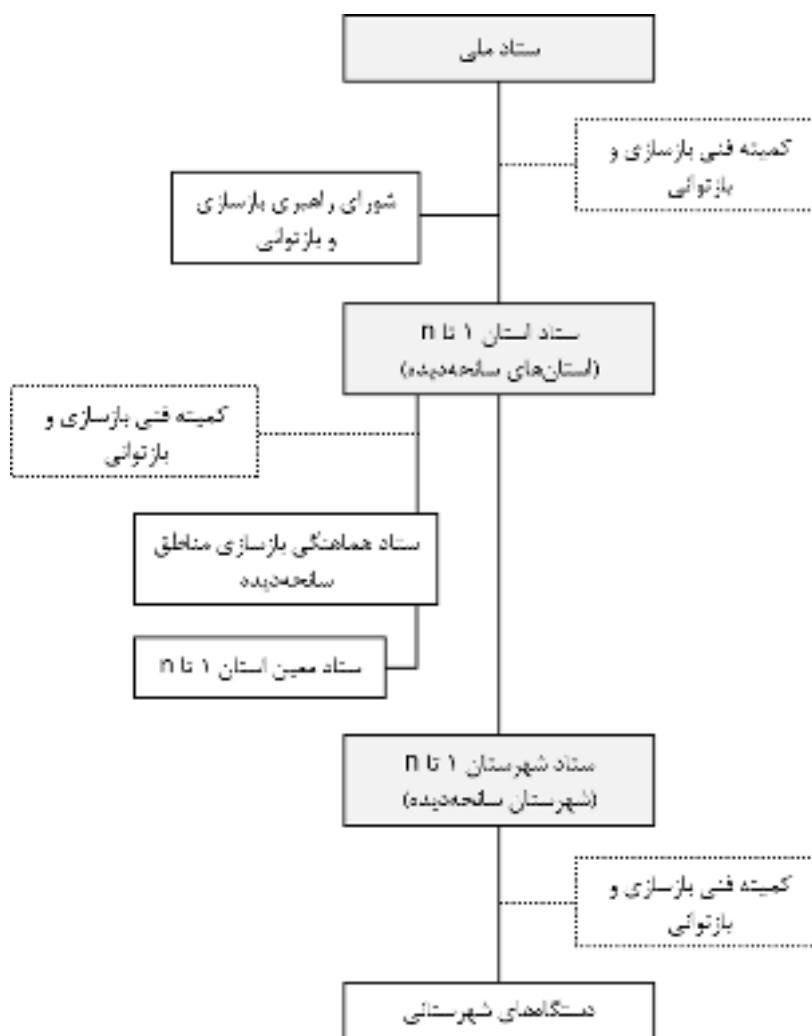
۲-۳-۹- مراکز توسعه محله

زمانی که قرار بر تهیه طرح ویژه موضعی برای محله‌ای رسمی یا غیررسمی در داخل یا خارج محدوده شهر گرفته شده است، این مراکز به تشخیص دستگاه مسئول مربوطه و توسط آن راه‌اندازی می‌شود. در زمانی که محله مزبور دارای شورایاری باشد، شورایاری کارکردهای مرکز توسعه محله را انجام می‌دهد. مرکز توسعه محله، زمینه و پایگاه اجتماعی - مکانی لازم را

برای برقراری ارتباط تنگاتنگ بین اجتماع محلی و ستاد استان و شهرستان را فراهم می‌کنند و به منظور ظرفیت‌سازی محلی و تقویت سرمایه اجتماعی تأسیس می‌شوند. مرکز توسعه محله متشکل از نمایندگانی از کلیه اقشار اجتماعی - اقتصادی و فرهنگی اجتماع محلی است که جزء معتمدین و افراد تأثیرگذار هر قشر بوده و این نمایندگان از طریق برگزاری انتخابات در میان اقشار اجتماعی شناسایی شده در اجتماع محلی مشروعیت فعالیت خود در مرکز توسعه محله را به دست می‌آورند. این مراکز محلی برای بازبینی طرح ویژه بازسازی، اخذ آرای مردم، ارائه اطلاعات و جلسه پرسش و پاسخ با مسئولان وزارت راه و شهرسازی، مهندسین مشاور تهیه‌کننده طرح‌های ویژه موضعی و مردم محل می‌باشد تا به جریان انداختن دوسویه اطلاعات تسهیل شود. این مراکز به تداوم توسعه و ظرفیت‌سازی در این محله‌ها کمک می‌کنند.

۲-۴- نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی در سوانح ملی

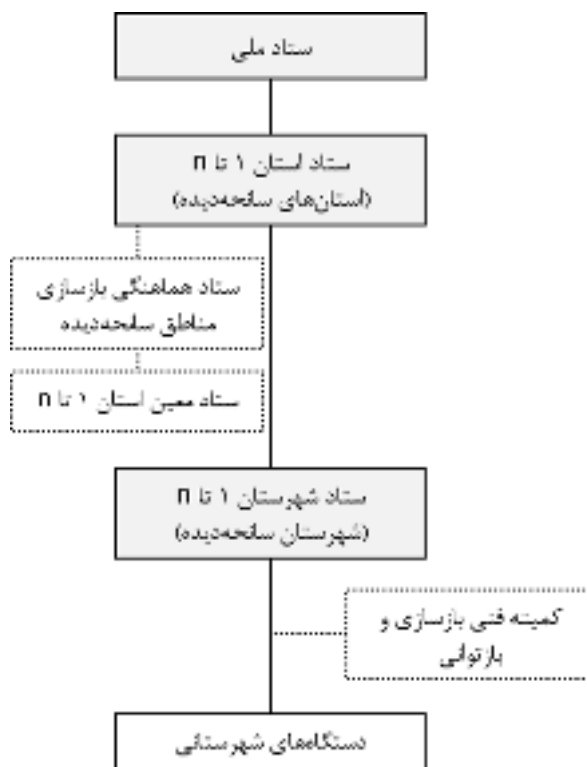
نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی در سوانح ملی شامل ستاد ملی، ستاد/ستادهای استان، ستاد/ستادهای شهرستان، کمیته فنی بازسازی و بازتوانی در سطوح ملی/استان/شهرستان، شورای راهبری بازسازی و بازتوانی، ستاد هماهنگی بازسازی مناطق سانحه‌دیده، ستاد/ستادهای معین و دستگاه‌های شهرستانی می‌تواند باشد (شکل ۴).



شکل (۴): ساختار کلی نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی

۵-۲- نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی در سوانح استانی

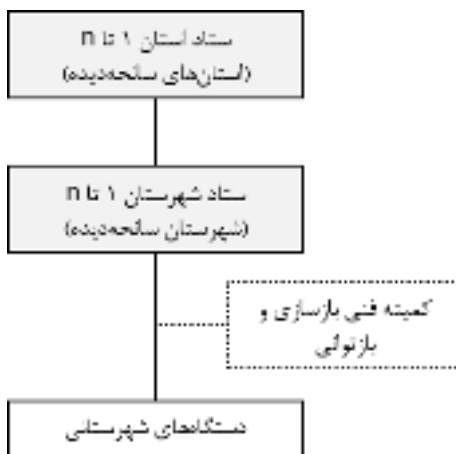
نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی در سوانح سطح استانی شامل ستاد ملی، ستاد/ستادهای استان، کمیته فنی بازسازی و بازتوانی در سطح استان، ستاد هماهنگی بازسازی مناطق سانحه‌دیده و ستاد/ستادهای معین می‌تواند باشد. ستاد هماهنگی بنا بر تشخیص دستگاه‌های مسئول و یا رئیس ستاد استانی تشکیل خواهد شد.



شکل (۵): نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی در سوانح استانی

۶-۲- نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی در سوانح شهرستانی

نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی در سوانح سطح شهرستانی شامل ستاد/ستادهای استان، ستاد/ستادهای شهرستان، کمیته فنی بازسازی و بازتوانی در سطح شهرستان و دستگاه‌های شهرستانی می‌تواند باشد.



شکل (۶): نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی در سوانح شهرستانی

۲-۷- برنامه‌ریزی و اقدامات پیش از وقوع سانحه

اقدامات لازم پیش از وقوع سانحه در زمینه نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی به شرح زیر است.

جدول (۱): برنامه‌ریزی و اقدامات پیش از وقوع سانحه درخصوص نظام تشکیلاتی - اداری

ردیف	اقدام	مدت زمان	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	مرجع تصویب
۱	تنظیم شرح وظایف و حوزه اختیارات ستادهای ملی، استان و شهرستان، کمیته فنی بازسازی و بازتوانی، شورای راهبری بازسازی و بازتوانی، تنظیم شرح وظایف، حوزه اختیارات و شیوهنامه راهاندازی ستاد هماهنگی بازسازی، ستادهای معین بازسازی، ستادهای فرعی بازسازی و دفاتر خدمات‌رسانی محلی	۶ ماه	سازمان مدیریت بحران کشور	دستگاه‌های مسئول بازسازی و بازتوانی	ستاد ملی
	راه‌اندازی مرکز عملیات اضطراری در دستگاه مسئول در بازسازی و بازتوانی مطابق با برنامه ملی آمادگی و پاسخ	۶ ماه	دستگاه‌های مسئول بازسازی و بازتوانی	-	-
۳	دستورالعمل سطح‌بندی بازسازی و بازتوانی پس از وقوع حوادث و سوانح در سطوح ملی، استانی و شهرستانی	۶ ماه	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	واحدهای قانونی مربوطه	سازمان مدیریت بحران کشور
۴	تهیه شیوهنامه مدیریت مصالح بعد از سانحه برای سطوح مختلف از تأمین بودجه، تولید و تأمین، توزیع، انبار، تحویل، کنترل کیفیت و کنترل قیمت	۶ ماه	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت صنعت، معدن و تجارت	سازمان مدیریت بحران کشور
۵	تهیه آیین‌نامه نحوه تأمین، نگهداری و هماهنگی تجهیزات و ماشین‌آلات در مدیریت بحران	تصویب‌نامه هیأت وزیران مورخ ۱۴۰۰/۰۴/۰۶			
۶	احصای نیازها و مسائل حقوقی در بازسازی و ارائه راهکارهای قانونی	۲ سال	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	دستگاه‌های مسئول بازسازی و بازتوانی	سازمان مدیریت بحران کشور
۷	تهیه دستورالعمل نظارت و ارزیابی بر فرایند بازسازی و بازتوانی در سطوح مختلف	۶ ماه	سازمان مدیریت بحران کشور	دستگاه‌های مسئول بازسازی و بازتوانی	ستاد ملی
۸	تهیه شیوهنامه تسهیلگری فنی، اجتماعی و حقوقی	۱ سال	سازمان مدیریت بحران کشور	دستگاه‌های مسئول بازسازی و بازتوانی	ستاد ملی
۹	تهیه سازوکار رسیدگی به شکایات مردمی در دفاتر خدمات‌رسانی	۶ ماه	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت دادگستری	ستاد ملی
۱۰	تهیه شیوهنامه اطلاع‌رسانی به مردم در بازسازی و بازتوانی در حوادث و سوانح بر اساس سند ملی مدیریت رسانه‌ای بحران	۳ ماه	سازمان مدیریت بحران کشور	دستگاه‌های مسئول بازسازی و بازتوانی، سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران	ستاد ملی
۱۱	مستندسازی تجربیات گذشته کشور در زمینه بازسازی و بازتوانی پس از سوانح در سطح ملی	۵ سال	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	سازمان مدیریت بحران کشور	واحدهای قانونی مربوطه

۲-۸- اقدامات پس از وقوع سانحه

نظام تشکیلاتی - اداری معرفی شده در این سند، علاوه بر وظایف قانونی تعریف شده در قانون و مصوبات ستادهای ملی، استان و شهرستان، بر اساس شرایط سانحه، به منظور ارائه خدمات به صورت متمرکز به افراد سانحه دیده تنظیم شده است. دفاتر خدمات رسانی برای هر دو مرحله پاسخ و بازسازی و بازتوانی می توانند مشترک باشند.

جدول (۲): اقدامات مرتبط با نظام تشکیلاتی - اداری پس از وقوع سوانح

ردیف	اقدامات	زمان بندی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار
۱	به روز رسانی نظام تشکیلات اجرایی بازسازی	حداکثر ۴ هفته	دستگاه های مسئول بازسازی و بازتوانی	سازمان مدیریت بحران کشور
۲	به روز رسانی برنامه بازسازی و بازتوانی پس از سانحه متناسب با شرایط میدانی سانحه ^۱	حداکثر ۲ هفته	دستگاه های مسئول بازسازی و بازتوانی	سازمان مدیریت بحران کشور
۳	بسیج منابع مالی، انسانی، سازمانی، مصالح، تجهیزات و ماشین آلات برای برنامه ریزی و مدیریت عملیات اجرایی با همکاری کلیه سازمان های و نهادها و نیروهای مسلح و نیز بخش خصوصی و غیردولتی	مستمر	وزارت کشور	بنیاد مسکن، وزارت راه و شهرسازی
۴	تصمیم گیری در خصوص بودجه دولتی بازسازی و بازتوانی، منابع تأمین آن، نحوه تخصیص کمک های دولتی برای بازسازی و بازتوانی بخش های مختلف سانحه دیده	حداکثر ۲ هفته	وزارت کشور	-
۵	ارائه گزارش منظم در مورد برنامه ها و عملیات اجرایی به ستاد در سطوح شهرستانی/استانی/ملی	مستمر	دستگاه های مسئول بازسازی و بازتوانی	سازمان مدیریت بحران کشور
۶	نظارت و ارزیابی بر فرایند بازسازی و بازتوانی در سطوح مختلف	مستمر	سازمان مدیریت بحران کشور	دستگاه های مسئول بازسازی و بازتوانی
۷	ارائه خدمات تسهیلگری فنی، اجتماعی و حقوقی	مستمر	دستگاه های مسئول بازسازی و بازتوانی	سازمان مدیریت بحران کشور
۸	اطلاع رسانی به مردم	مستمر	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان صدا و سیما، جمهوری اسلامی ایران
۹	مستندسازی فرایند بازسازی و بازتوانی	مستمر	دستگاه های مسئول بازسازی و بازتوانی	سازمان مدیریت بحران کشور

^۱ بازبینی و اصلاح برنامه بر اساس موارد مدنظر ستاد ملی حداکثر طی ۲ هفته توسط دستگاه های مسئول بازسازی و بازتوانی صورت خواهد گرفت.

فصل سوم:

ارزیابی خسارت و نیاز

پس از وقوع سانحه، دستگاه‌های مسئول موظفند تا در مهلت‌های تعیین‌شده نسبت به تدوین گزارش‌های برآورد و ارزیابی آسیب، خسارت و نیاز در مراحل زیر اقدام و نتیجه را در سامانه جامع مدیریت خطر حوادث و سوانح بارگذاری نمایند.

۳-۱- زمینه‌ها و مفاهیم

گزارش‌های ارزیابی خسارت در چهار مرحله و در بازه‌های زمانی متفاوت با اهداف و ابزارهای مختلف تهیه می‌شود:

۱- گزارش تخمین آسیب یا خسارت (گزارش مرحله اول)^۱

۲- گزارش ارزیابی سریع (گزارش مرحله دوم)^۲

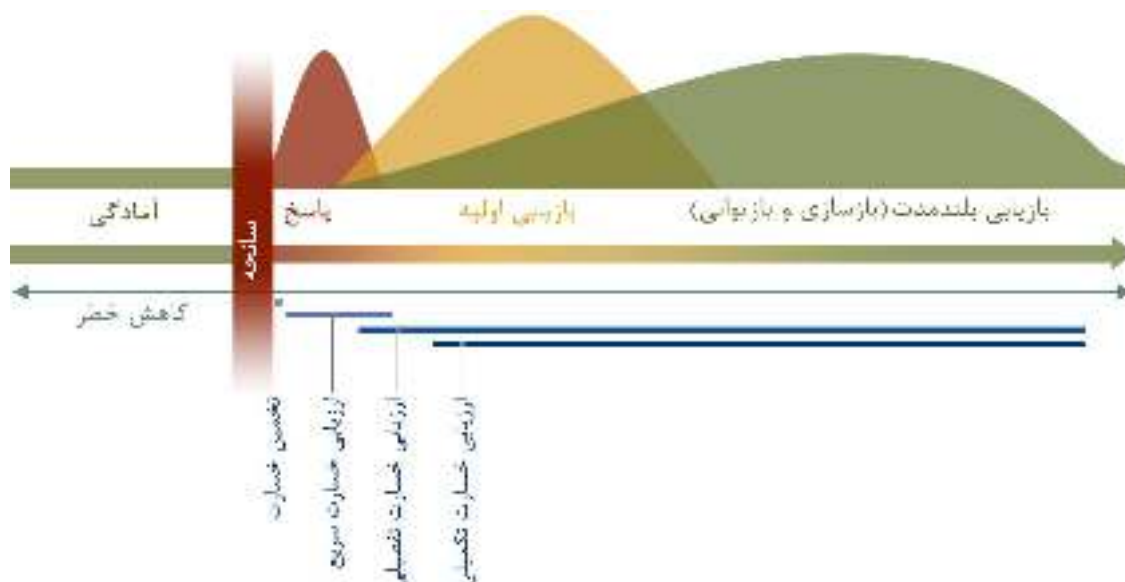
۳- گزارش ارزیابی تفصیلی (گزارش مرحله سوم)^۳: این گزارش برای کمک به برنامه‌ریزی کارآمد، اثربخش و اقتصادی در بازسازی و بازتوانی با توجه به ظرفیت‌های موجود با تشخیص گروه آموزش‌دیده ارزیابی در هر دستگاه انجام می‌شود. در ارزیابی تفصیلی علاوه بر میزان آسیب یا خسارت، امکانات و منابع پاسخگویی نیز در نظر گرفته می‌شود و نیازهای برنامه بازسازی و بازتوانی احصا خواهد شد. نتایج این ارزیابی در اسرع وقت از طریق سامانه جامع مدیریت خطر حوادث و سوانح در اختیار سازمان مدیریت بحران کشور و از آن طریق در اختیار نهادهای تصمیم‌گیرنده قرار خواهد گرفت.

۴- گزارش ارزیابی تکمیلی (گزارش مرحله چهارم)^۴: تهیه گزارش ارزیابی تکمیلی به سطح سانحه، شرایط پهنه آسیب‌دیده و نوع آسیب یا خسارت بستگی دارد و با چند هدف تهیه می‌شود:

۱- برای برنامه‌ریزی و بودجه‌ریزی دقیق‌تر و تعیین اقدامات ممکن در بازسازی، بازتوانی یا بازسازی؛

۲- تعیین راهکارهای خاص بازسازی و بازتوانی.

این گزارش توسط دستگاه متولی، شخص حقیقی یا حقوقی ثالث و در صورت امکان، استفاده از فناوری‌های پیشرفته تهیه می‌شود و نتایج آن از طریق سامانه جامع مدیریت خطر حوادث و سوانح در اختیار سازمان مدیریت بحران کشور قرار می‌گیرد.



شکل (۷): مراحل چهارگانه ارزیابی خسارت در ارتباط با بازسازی پس از سوانح

^۱ Damage Estimation

^۲ Rapid assessment/ Rapid appraisal

^۳ Damage Assessment

^۴ Damage Evaluation/Loss adjustment

۳-۲- الزامات

- بازسازی با اولویت جبران خسارت ناشی از وقوع حوادث و سوانح و با نگاه به برنامه‌های توسعه‌ای متناسب با شرایط موجود صورت می‌گیرد.
- ارزیابی نباید شامل داده‌های غیرضروری باشد و همچنین نباید به خاطر ناکافی بودن اطلاعات به تأخیر بیفتد.
- ارزیابی باید توسط نیروهای آموزش‌دیده انجام شود.
- ارزیابی باید بر اساس چک‌لیست‌ها و دستورالعمل‌هایی که از قبل آماده‌شده انجام شود.
- نتایج ارزیابی باید در قالب سامانه جامع مدیریت خطر حوادث و سوانح که سامانه‌ای بین‌بخشی و بین دستگاهی است، بارگذاری شود.
- وجود نقشه و اطلاعات مکانی به‌روز از تمام مناطق برای مقایسه با وضعیت پس از سانحه ضروری است. همچنین ضرورت دارد درک وجود نقشه و اطلاعات مکانی به‌روز در تصمیم‌گیران ایجاد شود.

۳-۳- انواع گزارش‌های ارزیابی خسارت و نیاز

جزئیات مراحل ارزیابی خسارت بعد از حوادث و سوانح به شرح جدول زیر است. در این جدول نوع گزارش، فازبندی گزارش‌ها، عنوان گزارش‌ها، نحوه تهیه گزارش‌ها و مفاد آن‌ها ارائه شده است.

جدول (۳): انواع گزارش ارزیابی نیاز، خسارت و ارزیابی بازسازی

نوع گزارش	فاز گزارش	عنوان گزارش	نحوه تهیه گزارش	مفاد گزارش
مرحله اول	-	گزارش تخمین آسیب یا خسارت	<ul style="list-style-type: none"> - ابزارهای اطلاعات مکانی و نقشه‌برداری - سامانه‌های ارزیابی خسارت - اطلاعات دریافتی از منطقه (مسئولان و مردم) از طرق مختلف 	<ul style="list-style-type: none"> - گزارش اولیه شدت سانحه - برآورد اولیه وسعت منطقه تحت تأثیر - برآورد اولیه وسعت منطقه آسیب‌دیده - برآورد اولیه شدت آسیب‌ها و خرابی‌ها - برآورد اولیه تلفات انسانی
مرحله دوم	اول	گزارش ارزیابی سریع آسیب‌ها	<ul style="list-style-type: none"> - ابزارهای اطلاعات مکانی و نقشه‌برداری - سامانه‌های ارزیابی خسارت - اطلاعات دریافتی از منطقه (مسئولان و مردم) از طرق مختلف - برداشت‌های میدانی اولیه 	<ul style="list-style-type: none"> - گزارش دقیق شدت سانحه دارای توزیع مکانی - ارزیابی اولیه وسعت منطقه تحت تأثیر به تفکیک مناطق - ارزیابی اولیه وسعت منطقه آسیب‌دیده به تفکیک مناطق - ارزیابی اولیه شدت آسیب‌ها و خرابی‌ها به تفکیک مناطق - ارزیابی اولیه تلفات انسانی به تفکیک مناطق
	دوم	گزارش ارزیابی سریع نیازهای اضطراری امداد و نجات	<ul style="list-style-type: none"> - ابزارهای اطلاعات مکانی و نقشه‌برداری - برداشت‌های میدانی اولیه - نیازها - اطلاعات دریافتی از مردم از طرق مختلف 	<ul style="list-style-type: none"> - ارزیابی نیازهای امداد و نجات به تفکیک مناطق - نیازهای درمانی به تفکیک مناطق

نوع گزارش	فاز گزارش	عنوان گزارش	نحوه تهیه گزارش	مفاد گزارش
	سوم	گزارش ارزیابی سریع نیازهای اولیه	<ul style="list-style-type: none"> - ابزارهای اطلاعات مکانی و نقشه برداری - برداشت‌های میدانی اولیه نیازها 	<ul style="list-style-type: none"> - ارزیابی نیازهای اولیه (غذایی، پوشاک) به تفکیک مناطق - نیازهای اسکان اضطراری به تفکیک مناطق
	چهارم	گزارش ارزیابی سریع خسارات	<ul style="list-style-type: none"> - ابزارهای اطلاعات مکانی و نقشه برداری - برداشت‌های میدانی اولیه نیازها 	<ul style="list-style-type: none"> - ارزیابی اولیه خسارت‌ها به تفکیک مناطق
	پنجم	گزارش سریع ارزیابی منابع موجود در منطقه جهت امداد رسانی و اسکان اضطراری	<ul style="list-style-type: none"> - استعلام از دستگاه‌های مختلف در منطقه 	<ul style="list-style-type: none"> - ارزیابی منابع موجود (لجستیکی و انسانی) در منطقه جهت امداد رسانی
مرحله سوم	اول	گزارش ارزیابی تفصیلی نیازهای بخش‌های مختلف	<ul style="list-style-type: none"> - برداشت‌های تفصیلی میدانی با توجه به روش‌ها و اهداف PDNA^۱ 	<ul style="list-style-type: none"> - ارزیابی تفصیلی وضعیت درمانی و مراقبت‌های بهداشتی مجروحین انسانی به تفکیک مناطق - نیازهای درمانی تکمیلی به تفکیک مناطق
	دوم	گزارش ارزیابی تفصیلی آسیب‌ها	<ul style="list-style-type: none"> - برداشت‌های تفصیلی میدانی با توجه به روش‌ها و اهداف PDNA 	<ul style="list-style-type: none"> - گزارش دقیق شدت سانحه دارای توزیع مکانی - ارزیابی تفصیلی و دقیق وسعت منطقه تحت تأثیر به تفکیک مناطق - ارزیابی تفصیلی شدت آسیب‌ها و خرابی‌ها به تفکیک مناطق
	سوم	گزارش ارزیابی تفصیلی نیازهای اسکان دوره انتقال	<ul style="list-style-type: none"> - برداشت‌های تفصیلی میدانی با توجه به روش‌ها و اهداف PDNA 	<ul style="list-style-type: none"> - ارزیابی نیازهای مهم (غذایی، پوشاک) به تفکیک مناطق - نیازهای اسکان دوره انتقال به تفکیک مناطق
	چهارم	گزارش ارزیابی تفصیلی خسارات	<ul style="list-style-type: none"> - برداشت‌های تفصیلی میدانی با توجه به روش‌ها و اهداف PDNA 	<ul style="list-style-type: none"> - ارزیابی تفصیلی خسارت‌ها به تفکیک مناطق و برای هر بخش جامعه
	پنجم	گزارش تفصیلی منابع (نیروی انسانی، منابع مالی، امکانات و مصالح) موجود در منطقه به تفکیک هر بخش	<ul style="list-style-type: none"> - برداشت‌های تفصیلی میدانی با توجه به روش‌ها و اهداف PDNA 	<ul style="list-style-type: none"> - برداشت‌های تفصیلی میدانی برای بررسی امکانات و توانمندی‌های موجود هر بخش
	ششم	گزارش تفصیلی آسیب‌های اجتماعی روانی به تفکیک هر منطقه	<ul style="list-style-type: none"> - برداشت‌های تفصیلی میدانی با توجه به روش‌ها و اهداف PDNA 	<ul style="list-style-type: none"> - برداشت‌های تفصیلی میدانی برای ارزیابی آسیب‌های اجتماعی روانی در هر منطقه

^۱ Post Disaster needs Analysis

نوع گزارش	فاز گزارش	عنوان گزارش	نحوه تهیه گزارش	مفاد گزارش
	هفتم	گزارش تفصیلی منابع لازم برای بازسازی دائم و بازتوانی به تفکیک هر بخش	- برداشت‌های تفصیلی میدانی با توجه به روش‌ها و اهداف PDNA	- گزارش تفصیلی منابع لازم برای در سطوح شهرستانی، استانی، ملی و بین‌المللی برای بازسازی دائم و بازتوانی به تفکیک هر بخش
مرحله چهارم	اول	گزارش ارزیابی تکمیلی برای بازسازی‌های خاص	- برداشت‌های تفصیلی میدانی	- ارزیابی تفصیلی خسارت‌ها برای بازسازی‌های خاص نظیر مناطق دارای پهنه‌های با خطر بالا، جابجایی سکونتگاه‌ها، ساختمان‌های مهم، ساختمان‌های نیاز به مطالعات تکمیلی بهسازی و مقاوم‌سازی، موارد دارای مسائل خاص قانونی و حقوقی و موارد توسعه‌ای
	دوم	گزارش ارزیابی بازسازی‌ها	- برداشت‌های تفصیلی میدانی	ارزیابی بازسازی‌ها بر اساس اصول - ساخت بهتر از گذشته - کاهش در معرض خطر بودن سرمایه‌ها

انواع گزارش‌های ارزیابی خسارت (مراحل ۱ تا ۴) که لازم است برای مخاطرات اولویت‌دار (بر اساس سند راهبرد ملی مدیریت بحران کشور) تهیه شوند، به شرح جدول زیر است.

جدول (۴): انواع گزارش‌های ارزیابی خسارت موردنیاز بر حسب نوع مخاطره

عنوان مخاطره	گزارش مرحله اول	گزارش مرحله دوم	گزارش مرحله سوم	گزارش مرحله چهارم
زلزله	*	*	*	*
سیلاب	*	*	*	*
موج سرما		*	*	*
آلودگی هوا		*	*	*
گردوغبار و طوفان گردوخاک		*	*	*
فرونشست زمین			*	*
حرکات دامنه‌ای	*	*	*	*
خشکسالی			*	*
بیابان‌زایی			*	*
آتش‌سوزی	*	*	*	*
حوادث حمل‌ونقل جاده‌ای	*	*	*	*
بیماری‌های فراگیر انسانی			*	*
آفات نباتی و بیماری‌های دام، طیور و آبزیان			*	*
ازدحام جمعیت	*	*	*	*

۳-۴- برنامه‌ریزی و اقدامات پیش از وقوع سانحه

اقدامات لازم در زمینه ارزیابی خسارت و نیاز که لازم است پیش از وقوع سانحه انجام شود، به شرح جدول زیر است.

جدول (۵): اقدامات لازم ارزیابی خسارت و نیاز پیش از وقوع سوانح

ردیف	اقدام	مدت زمان	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	مرجع تصویب
۱	تشکیل بانک اطلاعاتی هر استان (شامل اطلاعات عمومی موقعیت، اطلاعات وضعیت مسکن، اطلاعات عمومی وضعیت اجتماعی و اطلاعات عمومی وضعیت اشتغال و مانند آن) در قالب سامانه جامع مدیریت خطر حوادث و سوانح با قابلیت به‌روزرسانی	۱ سال	اداره کل مدیریت بحران استان	دستگاه‌های مربوطه	-
۲	تهیه نقشه و اطلاعات مکانی به‌روز از تمام مناطق برای مقایسه با وضعیت پس از سانحه در قالب زیرساخت ملی داده مکانی	۲ سال	سازمان نقشه‌برداری کشور	دستگاه‌های مربوطه	اداره کل مدیریت بحران استان
۳	تدوین دستورالعمل‌ها و فرم‌های موردنیاز ارزیابی خسارت	۶ ماه	دستگاه‌های مربوطه	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۴	آموزش نیروهای تخصصی حقیقی و حقوقی و اعطای گواهی صلاحیت انجام کار	مستمر	دستگاه‌های مربوطه	سازمان مدیریت بحران کشور	-

۳-۴-۱- جزئیات بانک اطلاعاتی

اداره کل مدیریت بحران استان موظف است نسبت به تشکیل بانک اطلاعاتی مطابق جدول زیر در قالب سامانه جامع مدیریت خطر حوادث و سوانح اقدام نماید.

جدول (۶): اجزای بانک اطلاعاتی موردنیاز برنامه ملی بازسازی و بازتوانی

بانک اطلاعات عمومی موقعیت	ویژگی‌های جغرافیایی و محیطی
	نرخ مرگ‌ومیر به تفکیک جنس و سن
	وضعیت دسترسی و ارتباطات
	حرکات جمعیت، مهاجرپذیری و مهاجرفرستی
	وضعیت زیرساخت‌ها و شریان‌های حیاتی
	وضعیت آسیب‌پذیری ساختمان‌ها
بانک اطلاعات عمومی جمعیت	جمعیت، سن، جنس و خانوارها متوسط بُعد خانوار مادران تنها (زنان خودسرپرست) خانوارهای زن‌سرپرست و مردان بیوه سال‌مندان
	خانوارهای دارای افراد کم‌توان/ ناتوان‌های جسمی و ذهنی در منزل، در مؤسسات و یا جاهای دیگر بیماران مزمن
	جمعیت در سن کار (زن و مرد)، شاغلین و بیکاران
بانک اطلاعات وضعیت مسکن	وضعیت اقتصادی-اجتماعی جامعه: نرخ اجاره و بهای زمین و مسکن
	تعداد، درصد و توزیع فضایی مسکن و خانوار بر حسب نحوه تصرف (استیجاری، بدون سند، استیجاری غیررسمی و کپر ...)

بانک اطلاعات عمومی وضعیت اجتماعی	تعداد، درصد و توزیع فضایی مسکن و خانوار بر حسب نوع مسکن (چندواحدی، تک‌واحدی، مجتمع، خانه‌باغ و مانند آن)	
	تعداد خانوارهایی که خانه دوم در روستاها و سایر شهرهای کشور دارند.	
	اطلاعاتی در مورد افراد صاحب‌نفوذ، رهبران محلی، رهبران قومی و مذهبی	
	روابط قومی، مذهبی، اقلیت‌ها	
	گروه‌های محروم، فقیر، حوزه‌های سکونت، دلایل محرومیت	
	شرایط اقتصادی مردم و صاحبان منافع اقتصادی؛ زمین، آب و دارایی‌ها	
	افراد مورد اعتماد گروه‌های مختلف اجتماعی، محله‌ای و زنان	
	تجربه‌های موفق مشارکت مردم، نوع و موضوع، زمان مشارکت، نقش افراد کلیدی	
	تعارضات گذشته و عوامل مرتبط	
	سازمان‌های موجود رسمی و مدیران آن (شورایاری‌ها، دهیاری‌ها، تعاونی‌ها، بانک‌ها، انجمن‌های صنفی)	
	سازمان‌های غیررسمی؛ هیأت‌ها و سازمان‌های مردم‌نهاد	
	منابع محلی شامل مهارت‌ها، نجار، بنا، مهندس ساختمان، پیمانکارها و مانند آن	
	مکان‌ها و امکانات ارائه خدمات ویژه به زنان (آرایشگر، خیاط و مانند آن)	
	صاحبان فروشگاه‌ها، مغازه‌های توزیع‌کننده کالاهای اساسی و مانند آن	
	امکانات و کادر درمانی (سلامت جسمی و روانی)	
	امکانات و کادر آموزشی در سطوح مختلف	
	مکان‌هایی برای گردآمدن مردم، تشویق مردم (زنان و مردان) به حضور و گفت‌وگو	
	تشکل‌های خاص اقلیت‌ها، مذهبی، زنان و مانند آن	
	شرایط امنیتی؛ خشونت‌های اجتماعی، غارت اموال	
بانک اطلاعات عمومی وضعیت اشتغال	عمومی	فعالان اقتصادی به تفکیک جنس، نوع فعالیت، بخش رسمی/ غیررسمی اقتصاد، پوشش تأمین اجتماعی، ماهر/ غیرماهر
		بودن نیروی کار (نوع مهارت)
	گروه‌های آسیب‌پذیر	بی‌کاران، مهارت‌ها و مانند آن
		انواع فعالیت‌های اقتصادی زنان و متوسط درآمد ماهانه
		وضعیت اقتصادی زنان سرپرست خانوار و امکانات اشتغال، درآمدزایی، تحت پوشش سازمان‌ها بودن
		وضعیت اشتغال سالمندان و وضعیت اقتصادی خانواده
گروه‌های آسیب‌پذیر	گروه‌های آسیب‌پذیر	وضعیت اشتغال کم‌توان/ ناتوان‌های جسمی و روحی و وضعیت اقتصادی خانواده آن‌ها
		وضعیت اشتغال مستأجران، منابع درآمدی و متوسط درآمد ماهیانه

۳-۴-۲- دستورالعمل‌های مورد نیاز ارزیابی خسارت و نیاز

دستورالعمل‌ها و فرم‌های مورد نیاز چهار مرحله ارزیابی خسارت که لازم است پیش از وقوع سانحه تدوین شود، به شرح

جدول زیر است:

جدول (۷): دستورالعمل‌های نحوه تهیه گزارش ارزیابی خسارت مرحله اول

عنوان مخاطره	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	مرجع تصویب
زلزله	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (مؤسسه ژئوفیزیک دانشگاه تهران)	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (پژوهشگاه بین‌المللی زلزله‌شناسی و مهندسی زلزله و پژوهشکده سوانح طبیعی)، وزارت راه و شهرسازی (مرکز تحقیقات راه و شهرسازی)، سازمان نقشه‌برداری کشور، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات (سازمان فضایی ایران)*، شهرداری‌های کلانشهرها، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	سازمان مدیریت بحران کشور

عنوان مخاطره	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	مرجع تصویب
سیلاب	وزارت نیرو	وزارت راه و شهرسازی (سازمان هواشناسی کشور)، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات (سازمان فضایی ایران)، سازمان نقشه‌برداری کشور، شهرداری‌های کلانشهرها، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	سازمان مدیریت بحران کشور
موج سرما	وزارت جهاد کشاورزی	وزارت راه و شهرسازی (سازمان هواشناسی کشور)، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات (سازمان فضایی ایران)، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	سازمان مدیریت بحران کشور
آلودگی هوا	وزارت راه و شهرسازی (سازمان هواشناسی کشور)	سازمان نقشه‌برداری کشور، سازمان حفاظت محیط‌زیست، شهرداری‌ها (مراکز کنترل کیفیت هوا)	سازمان مدیریت بحران کشور
گردوغبار و طوفان گردوخاک	وزارت راه و شهرسازی (سازمان هواشناسی کشور)	سازمان حفاظت محیط‌زیست، سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح، وزارت جهاد کشاورزی، شهرداری‌ها (مراکز کنترل کیفیت هوا)، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات (سازمان فضایی ایران)، سازمان نقشه‌برداری کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
فرونشست زمین	وزارت صنعت، معدن و تجارت (سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی کشور)	وزارت جهاد کشاورزی، وزارت راه و شهرسازی، وزارت نیرو، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات (سازمان فضایی ایران)، سازمان نقشه‌برداری کشور، شهرداری‌های کلانشهرها	سازمان مدیریت بحران کشور
حرکات دامنه‌ای	وزارت صنعت، معدن و تجارت (سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی کشور)	وزارت جهاد کشاورزی، وزارت راه و شهرسازی، وزارت نیرو، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات (سازمان فضایی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور
خشکسالی	سازمان حفاظت محیط‌زیست	وزارت نیرو، وزارت راه و شهرسازی (سازمان هواشناسی کشور)، وزارت نیرو، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات (سازمان فضایی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور
بیابان‌زایی	سازمان حفاظت محیط‌زیست	وزارت صنعت، معدن و تجارت (سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی کشور)، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات (سازمان فضایی ایران)، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	سازمان مدیریت بحران کشور
آتش‌سوزی صنعتی - ساختمانی	شهرداری‌ها (سازمان آتش‌نشانی)	وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور (سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌ها)، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات (سازمان فضایی ایران)، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	سازمان مدیریت بحران کشور
آتش‌سوزی جنگل‌ها و مراتع	وزارت جهاد کشاورزی (سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور)	سازمان نقشه‌برداری کشور، سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح، وزارت راه و شهرسازی (سازمان هواشناسی کشور)، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات (سازمان فضایی ایران)، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	سازمان مدیریت بحران کشور
حوادث حمل‌ونقل جاده‌ای	وزارت راه و شهرسازی	وزارت کشور (فرماندهی کل انتظامی جمهوری اسلامی ایران)، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	سازمان مدیریت بحران کشور
بیماری‌های فراگیر انسانی	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	وزارت کشور، وزارت جهاد کشاورزی، سازمان حفاظت محیط‌زیست	سازمان مدیریت بحران کشور

عنوان مخاطره	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	مرجع تصویب
آفات نباتی و بیماری‌های دام، طیور و آبزیان	وزارت جهاد کشاورزی	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت راه و شهرسازی (سازمان هواشناسی کشور)، وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور
ازدحام جمعیت	وزارت کشور	وزارت کشور (فرماندهی کل انتظامی جمهوری اسلامی ایران)، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات (سازمان فضایی ایران)، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور

جدول (۸): دستورالعمل‌های نحوه تهیه گزارش ارزیابی خسارت مرحله دوم

عنوان بخش	زیربخش	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	مرجع تصویب
کشاورزی، دامداری، شیلات	-	وزارت جهاد کشاورزی	سازمان نقشه‌برداری کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
بهداشت و درمان	جنگل‌ها و مراتع	وزارت جهاد کشاورزی	سازمان نقشه‌برداری کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
	محیط‌زیست	سازمان حفاظت محیط‌زیست	سازمان نقشه‌برداری کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
	بیمارستان‌ها سایر مراکز بهداشتی و درمانی بهداشت روستایی	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	-	سازمان مدیریت بحران کشور
خدمات شهری و روستایی	آتش‌نشانی و خدمات ایمنی	وزارت کشور (شهرداری‌ها و دهیاری‌ها)	سازمان نقشه‌برداری کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
	آرامستان‌ها	وزارت کشور (شهرداری‌ها و دهیاری‌ها)	سازمان نقشه‌برداری کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
	مواد خطرناک	دستگاه مربوطه	-	سازمان مدیریت بحران کشور
حمل‌ونقل	حمل‌ونقل درون‌شهری و روستایی	وزارت کشور (شهرداری‌ها و دهیاری‌ها)	سازمان نقشه‌برداری کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
	حمل‌ونقل جاده‌ای برون‌شهری	وزارت راه و شهرسازی	سازمان نقشه‌برداری کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
	حمل‌ونقل هوایی	وزارت راه و شهرسازی	سازمان نقشه‌برداری کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
	حمل‌ونقل ریلی	وزارت راه و شهرسازی	سازمان نقشه‌برداری کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
	حمل‌ونقل دریایی	وزارت راه و شهرسازی	سازمان نقشه‌برداری کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
	سامانه‌های تأمین، انتقال و توزیع برق	وزارت نیرو	-	سازمان مدیریت بحران کشور
شریان‌های حیاتی				

عنوان بخش	زیربخش	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	مرجع تصویب
	سامانه‌های تأمین، انتقال و توزیع گاز	وزارت نفت	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	سامانه‌های تأمین، انتقال و توزیع فرآورده‌های نفتی (نفت، بنزین، گازوئیل، نفت کوره)	وزارت نفت	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	سامانه‌های تأمین، انتقال و توزیع آب	وزارت نیرو	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	سامانه‌های جمع‌آوری، انتقال و تصفیه فاضلاب بهداشتی	وزارت نیرو	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	سامانه‌های جمع‌آوری، انتقال و تصفیه آب‌های سطحی	وزارت کشور (شهرداری‌ها)	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	سامانه‌های مخابراتی و ارتباطی	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	-	سازمان مدیریت بحران کشور
مسکن و شهرسازی	مسکن شهری	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت راه و شهرسازی، سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور، سازمان نقشه‌برداری کشور، شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور
	مسکن روستایی	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	نظام فنی روستایی، سازمان نقشه‌برداری کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
فرهنگ و گردشگری	اماکن فرهنگی، مذهبی و گردشگری، آثار باستانی	وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی	وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان اوقاف و امور خیریه	سازمان مدیریت بحران کشور
آموزش	آموزش عالی	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور
	مدارس	وزارت آموزش و پرورش	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور
اجتماعی	آسیب بخش‌های مختلف جمعیتی متأثر	مرکز آمار ایران	وزارت کشور، سازمان برنامه و بودجه	سازمان مدیریت بحران کشور
	آسیب گروه‌های کم‌توان، ناتوان و بیماران مزمن	وزارت کشور	سازمان بهزیستی، کمیته امداد امام خمینی (ره)، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	سازمان مدیریت بحران کشور
	آسیب خدمات اجتماعی و بهداشت بخش عمومی	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	وزارت کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
صنعت و تولید	واحدهای تولیدی صنعتی	وزارت صنعت، معدن و تجارت	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	معادن	وزارت صنعت، معدن و تجارت	-	سازمان مدیریت بحران کشور

عنوان بخش	زیربخش	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	مرجع تصویب
اقتصاد و بازرگانی	بانکی و مالی	بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران	وزارت اقتصاد و دارایی	سازمان مدیریت بحران کشور
	اصناف	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت صنعت، معدن و تجارت	سازمان مدیریت بحران کشور
حکمرانی	وظایف دستگاه‌های دولتی	وزارت کشور	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	امنیت و انضباط اجتماعی	وزارت کشور (فرماندهی کل انتظامی جمهوری اسلامی ایران)	وزارت اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور
گزارش مقدماتی نیازها و ارزیابی امداد و نجات	بخش‌های نجات شامل جستجو، رهاسازی و انتقال	جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران	دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
	وضعیت خدمت‌رسانی به مصدومین	جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران	دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
	نیازهای زیستی، غذایی و بهداشتی (آب، غذا، پوشاک)	جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران	دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور	سازمان مدیریت بحران کشور

جدول (۹): دستورالعمل‌های نحوه تهیه گزارش ارزیابی خسارت مرحله سوم و چهارم

عنوان بخش	زیربخش	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	مرجع تصویب
کشاورزی، دامداری، شیلات		وزارت جهاد کشاورزی	-	سازمان مدیریت بحران کشور
جنگل‌ها، مراتع و محیط‌زیست	جنگل‌ها و مراتع	سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	محیط‌زیست	سازمان حفاظت محیط‌زیست	-	سازمان مدیریت بحران کشور
بهداشت و درمان	بیمارستان‌ها	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	سایر مراکز بهداشتی و درمانی	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	بهداشت روستایی	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	-	سازمان مدیریت بحران کشور
خدمات شهری و روستایی	آتش‌نشانی و خدمات ایمنی	وزارت کشور (شهرداری‌ها)	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	مدیریت پسماند	وزارت کشور (شهرداری‌ها و دهیاری‌ها)	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	میدان توزیع کالا و کشتارگاه‌ها	وزارت کشور (شهرداری‌ها و دهیاری‌ها)	-	سازمان مدیریت بحران کشور

عنوان بخش	زیربخش	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	مرجع تصویب
	آرامستان‌ها	وزارت کشور (شهرداری‌ها و دهیاری‌ها)	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	پارک‌ها و فضاهای سبز	وزارت کشور (شهرداری‌ها و دهیاری‌ها)	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	مراکز فرهنگی و اجتماعی شهرداری	وزارت کشور (شهرداری‌ها و دهیاری‌ها)	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	مواد خطرناک	وزارت کشور (شهرداری‌ها و دهیاری‌ها)	-	سازمان مدیریت بحران کشور
حمل و نقل	حمل و نقل درون شهری و روستایی	وزارت کشور (شهرداری‌ها و دهیاری‌ها)	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	حمل و نقل جاده‌ای برون شهری	وزارت راه و شهرسازی	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	حمل و نقل هوایی	وزارت راه و شهرسازی	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	حمل و نقل ریلی	وزارت راه و شهرسازی	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	حمل و نقل دریایی	وزارت راه و شهرسازی	-	سازمان مدیریت بحران کشور
شریان‌های حیاتی	سامانه‌های تأمین، انتقال و توزیع برق	وزارت نیرو	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	سامانه‌های تأمین، انتقال و توزیع گاز و فرآورده‌های نفتی	وزارت نفت	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	سامانه‌های تأمین، انتقال و توزیع فرآورده‌های نفتی	وزارت نفت	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	سامانه‌های تأمین، انتقال و توزیع آب	وزارت نیرو	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	سامانه‌های جمع‌آوری، انتقال و تصفیه فاضلاب بهداشتی	وزارت نیرو	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	سامانه‌های جمع‌آوری، انتقال و تصفیه آب‌های سطحی	شهرداری‌ها	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	سامانه‌های مخابراتی و ارتباطی	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	مسکن شهری	وزارت راه و شهرسازی	سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور، شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور
مسکن و شهرسازی	فضاهای خدماتی و تجاری در شهرها	وزارت راه و شهرسازی	سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور	سازمان مدیریت بحران کشور

عنوان بخش	زیربخش	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	مرجع تصویب
	مسکن روستایی	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
	فضاهای خدماتی و تجاری در روستاها	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	نظام فنی روستایی	سازمان مدیریت بحران کشور
بخش عمرانی	بخش عمرانی دولتی	وزارت راه و شهرسازی	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	بخش عمرانی خصوصی	وزارت راه و شهرسازی	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	سازمان مدیریت بحران کشور
فرهنگ و گردشگری	فرهنگی	وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	مذهبی	وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی	سازمان اوقاف و امور خیریه	سازمان مدیریت بحران کشور
	گردشگری و توریسم	وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	آثار باستانی و موزه‌ها	وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	بناهای ثبت‌نشده و واجد ارزش تاریخی-فرهنگی	وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	سازمان مدیریت بحران کشور
	شهرها و بافت‌های تاریخی	وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی	وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور و شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور
	منظر فرهنگی	وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی	وزارت راه و شهرسازی، وزارت جهاد کشاورزی، سازمان محیط‌زیست و سایر دستگاه‌های مربوط	سازمان مدیریت بحران کشور
	آثار ثبت‌شده در فهرست میراث جهانی	وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی	مرکز میراث جهانی یونسکو	سازمان مدیریت بحران کشور
	آموزش عالی	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	سازمان مدیریت بحران کشور
	مدارس	وزارت آموزش و پرورش	-	سازمان مدیریت بحران کشور
اجتماعی	سایر مراکز آموزشی	وزارت ارشاد و فرهنگ اسلامی	سازمان بهزیستی و سایر دستگاه‌های متولی	سازمان مدیریت بحران کشور
	آسیب بخش‌های مختلف جمعیتی متأثر	مرکز آمار ایران	وزارت کشور، سازمان برنامه و بودجه	سازمان مدیریت بحران کشور
	آسیب هنجارهای اجتماعی	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	وزارت کشور	سازمان مدیریت بحران کشور

عنوان بخش	زیربخش	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	مرجع تصویب
	آسیب گروه‌های کم‌توان، ناتوان و بیماران مزمن	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	سازمان بهزیستی، کمیته امداد امام خمینی (ره)، وزارت کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
	آسیب خدمات اجتماعی و بهداشت بخش عمومی	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	وزارت کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
	آسیب امکانات و وسایل رفاهی اختصاصی و عمومی در اختیار خانوارها	شهرداری‌ها	-	سازمان مدیریت بحران کشور
صنعت و معدن	واحدهای تولیدی صنعتی	وزارت صنعت، معدن و تجارت	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	معادن	وزارت صنعت، معدن و تجارت	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	زیرساخت‌های شهرک‌های صنعتی	وزارت صنعت، معدن و تجارت	-	سازمان مدیریت بحران کشور
اقتصاد و بازرگانی	اقتصاد خرد	وزارت اقتصاد	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	اقتصاد کلان	وزارت اقتصاد	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	بانکی و مالی	بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران	وزارت اقتصاد	سازمان مدیریت بحران کشور
	بیمه (بازرگانی)	بیمه مرکزی جمهوری اسلامی	-	-
	تجارت و بازرگانی	وزارت صنعت، معدن و تجارت	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	اصناف	وزارت صنعت، معدن و تجارت	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	معیشت	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	-	سازمان مدیریت بحران کشور
معیشت و اشتغال	اشتغال	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	وزارت جهاد کشاورزی	سازمان مدیریت بحران کشور
	وظایف دستگاه‌های دولتی	وزارت کشور	-	سازمان مدیریت بحران کشور
حکمرایی	امنیت و انضباط اجتماعی	وزارت کشور (فرماندهی کل انتظامی جمهوری اسلامی ایران)	وزارت اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور
	نهادهای حمایتی	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	سازمان بهزیستی، کمیته امداد امام خمینی (ره)	سازمان مدیریت بحران کشور
	نهادهای مدنی (عملکرد شوراهای اسلامی شهر و روستا و مانند آن)	وزارت کشور	-	سازمان مدیریت بحران کشور

عنوان بخش	زیربخش	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	مرجع تصویب
	بازتوانی اجتماعی	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	سازمان بهزیستی، کمیته امداد امام خمینی (ره)	سازمان مدیریت بحران کشور
بخش‌های قضایی و نظارتی	کلیه بخش‌های قوه قضاییه	قوه قضاییه	ستاد کل نیروهای مسلح	سازمان مدیریت بحران کشور
	زندان‌ها و مراکز نگهداری موقت و دائم	قوه قضاییه	ستاد کل نیروهای مسلح	سازمان مدیریت بحران کشور
نظامی و انتظامی	بخش‌های نظامی	ستاد کل نیروهای مسلح		سازمان مدیریت بحران کشور
	بخش‌های انتظامی	وزارت کشور	ستاد کل نیروهای مسلح	سازمان مدیریت بحران کشور
	صنایع دفاعی	وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح	ستاد کل نیروهای مسلح	سازمان مدیریت بحران کشور
گزارش ارزیابی امداد و نجات	بخش‌های نجات شامل جستجو، رهاسازی و انتقال	جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران	دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
	وضعیت خدمت‌رسانی به مصدومین	جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران	دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
	نیازهای زیستی، غذایی و بهداشتی (آب، غذا، پوشاک)	جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران	دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور	سازمان مدیریت بحران کشور

۳-۵- اقدامات پس از وقوع سانحه

بر اساس سطح سانحه، سطح مسئولیت تهیه، تصویب و صحت‌سنجی گزارش‌های ارزیابی خسارت مراحل دوم تا چهارم متفاوت خواهد بود که در جدول زیر مشخص شده است.

جدول (۱۰): مسئول تهیه گزارش‌های ارزیابی خسارت مرحله دوم تا چهارم بر حسب سطح سانحه

کلیه حوادث و سوانح	سطح سانحه *		
	زرد E1	نارنجی E2	قرمز E3
مسئول تهیه گزارش	دستگاه‌های شهرستانی	دستگاه‌های استانی	وزارتخانه‌ها
مسئول تصویب و صحت‌سنجی	بالاترین مقام هر دستگاه در سطح شهرستان، فرماندار، مدیرکل مدیریت بحران استان، استاندار، رئیس سازمان مدیریت بحران کشور، رئیس ستاد ملی	بالاترین مقام هر دستگاه در سطح استان، فرماندار، مدیرکل مدیریت بحران استان، استاندار، رئیس سازمان مدیریت بحران کشور، رئیس ستاد ملی	بالاترین مقام هر دستگاه در سطح ملی، فرماندار، مدیرکل مدیریت بحران استان، استاندار، رئیس سازمان مدیریت بحران کشور، رئیس ستاد ملی

* سطح‌بندی مطابق برنامه ملی آمادگی و پاسخ انجام می‌شود.

پس از رخداد مخاطرات، گزارش ارزیابی خسارت مرحله اول و دوم توسط دستگاه‌های مسئول به شرح جدول زیر تهیه خواهد شد.

جدول (۱۱): تهیه گزارش ارزیابی خسارت مرحله اول پس از بروز مخاطرات

عنوان مخاطره	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	مرجع تأیید
زلزله	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (مؤسسه ژئوفیزیک دانشگاه تهران)	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (پژوهشگاه بین‌المللی زلزله‌شناسی و مهندسی زلزله و پژوهشکده سوانح طبیعی)، وزارت راه و شهرسازی (مرکز تحقیقات راه و شهرسازی)، سازمان نقشه‌برداری کشور، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات (سازمان فضایی ایران)، شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور
سیلاب	وزارت نیرو	وزارت نیرو، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (پژوهشکده سوانح طبیعی)، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات (سازمان فضایی ایران)، سازمان هواشناسی کشور، سازمان نقشه‌برداری کشور، شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور
موج سرما	وزارت جهاد کشاورزی	سازمان هواشناسی کشور، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات (سازمان فضایی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور
آلودگی هوا	وزارت راه و شهرسازی (سازمان هواشناسی کشور)	سازمان نقشه‌برداری کشور، سازمان حفاظت محیط‌زیست، شهرداری‌ها (مراکز کنترل کیفیت هوا)	سازمان مدیریت بحران کشور
گردوغبار و طوفان گردوخاک	وزارت راه و شهرسازی (سازمان هواشناسی کشور)	سازمان حفاظت محیط‌زیست، سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح، وزارت جهاد کشاورزی، شهرداری‌ها (مراکز کنترل کیفیت هوا)، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات (سازمان فضایی ایران)، سازمان نقشه‌برداری کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
فرونشست زمین	وزارت صنعت، معدن و تجارت (سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی کشور)	وزارت جهاد کشاورزی، وزارت راه و شهرسازی، وزارت نیرو، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات (سازمان فضایی ایران)، سازمان نقشه‌برداری کشور، شهرداری‌های کلانشهرها	سازمان مدیریت بحران کشور
حرکات دامنه‌ای	وزارت صنعت، معدن و تجارت (سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی کشور)	وزارت جهاد کشاورزی، وزارت راه و شهرسازی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (پژوهشکده سوانح طبیعی)، وزارت نیرو، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات (سازمان فضایی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور
خشکسالی	سازمان حفاظت محیط‌زیست	وزارت نیرو، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت نیرو، سازمان هواشناسی کشور، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات (سازمان فضایی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور
بیابان‌زایی	سازمان حفاظت محیط‌زیست	وزارت صنعت، معدن و تجارت (سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی کشور)، سازمان هواشناسی کشور، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات (سازمان فضایی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور
آتش‌سوزی صنعتی - ساختمانی	شهرداری‌ها (سازمان آتش نشانی)	وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور (سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌ها)، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات (سازمان فضایی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور
آتش‌سوزی جنگل‌ها و مراتع	وزارت جهاد کشاورزی (سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور)	سازمان نقشه‌برداری کشور، سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح، وزارت راه و شهرسازی (سازمان هواشناسی کشور)، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات (سازمان فضایی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور

عنوان مخاطره	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	مرجع تأیید
حوادث حمل و نقل جاده‌ای	وزارت کشور (فرماندهی کل انتظامی جمهوری اسلامی ایران (پلیس راهور))	وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور
بیماری‌های فراگیر انسانی	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	وزارت کشور، وزارت جهاد کشاورزی، سازمان حفاظت محیط زیست	سازمان مدیریت بحران کشور
آفات نباتی و بیماری‌های دام، طیور و آبزیان	وزارت جهاد کشاورزی	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت راه و شهرسازی (سازمان هواشناسی کشور)، وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور
ازدحام جمعیت	وزارت کشور	وزارت کشور (فرماندهی کل انتظامی جمهوری اسلامی ایران)، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات (سازمان فضایی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور

جدول (۱۲): تهیه گزارش ارزیابی خسارت مرحله دوم

عنوان بخش	زیربخش	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	مرجع تأیید
کشاورزی، دامداری، شیلات		وزارت جهاد کشاورزی	سازمان نقشه برداری کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
جنگل‌ها، مراکز و محیط زیست	جنگل‌ها و مراکز	وزارت جهاد کشاورزی	سازمان نقشه برداری کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
	محیط زیست	سازمان حفاظت محیط زیست	سازمان نقشه برداری کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
بهداشت و درمان	بیمارستان‌ها	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	سایر مراکز بهداشتی و درمانی	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	بهداشت روستایی	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	سازمان مدیریت بحران کشور
خدمات شهری و روستایی	آتش نشانی و خدمات ایمنی	وزارت کشور (شهرداری‌ها و دهیاری‌ها)	سازمان نقشه برداری کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
	آرامستان‌ها	وزارت کشور (شهرداری‌ها و دهیاری‌ها)	سازمان نقشه برداری کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
	مواد خطرناک	دستگاه مربوطه	سازمان نقشه برداری کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
حمل و نقل	حمل و نقل درون شهری و روستایی	وزارت کشور (شهرداری‌ها و دهیاری‌ها)	سازمان نقشه برداری کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
	حمل و نقل جاده‌ای برون شهری	وزارت راه و شهرسازی	سازمان نقشه برداری کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
	حمل و نقل هوایی	وزارت راه و شهرسازی	سازمان نقشه برداری کشور	سازمان مدیریت بحران کشور

عنوان بخش	زیربخش	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	مرجع تأیید
	حمل و نقل ریلی	وزارت راه و شهرسازی	سازمان نقشه برداری کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
	حمل و نقل دریایی	وزارت راه و شهرسازی	سازمان نقشه برداری کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
شریان‌های حیاتی	سامانه‌های تأمین، انتقال و توزیع برق	وزارت نیرو	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	سامانه‌های تأمین، انتقال و توزیع گاز	وزارت نفت	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	سامانه‌های تأمین، انتقال و توزیع فرآورده‌های نفتی (نفت، بنزین، گازوئیل، نفت کوره)	وزارت نفت	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	سامانه‌های تأمین، انتقال و توزیع آب	وزارت نیرو	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	سامانه‌های جمع‌آوری، انتقال و تصفیه فاضلاب بهداشتی	وزارت نیرو	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	سامانه‌های جمع‌آوری، انتقال و تصفیه آب‌های سطحی	وزارت کشور (شهرداری‌ها)	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	سامانه‌های مخابراتی و ارتباطی	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	-	سازمان مدیریت بحران کشور
مسکن و شهرسازی	مسکن شهری	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت راه و شهرسازی، سازمان نقشه‌برداری کشور، سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح	سازمان مدیریت بحران کشور
	مسکن روستایی	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	سازمان نقشه‌برداری کشور، سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح	سازمان مدیریت بحران کشور
فرهنگ و گردشگری	اماکن فرهنگی، مذهبی و گردشگری، آثار باستانی	وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی	-	سازمان مدیریت بحران کشور
آموزش	آموزش عالی	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	مدارس	وزارت آموزش و پرورش	-	سازمان مدیریت بحران کشور
اجتماعی	آسیب بخش‌های مختلف جمعیتی متأثر	مرکز آمار ایران	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	آسیب گروه‌های کم‌توان، ناتوان و بیماران مزمن	وزارت کشور	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	آسیب خدمات اجتماعی و بهداشت بخش عمومی	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	-	سازمان مدیریت بحران کشور

عنوان بخش	زیربخش	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	مرجع تأیید
صنعت و تولید	واحدهای تولیدی صنعتی	وزارت صنعت، معدن و تجارت	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	معادن	وزارت صنعت، معدن و تجارت	-	سازمان مدیریت بحران کشور
اقتصاد و بازرگانی	بانکی و مالی	بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	اصناف	وزارت صنعت، معدن و تجارت	-	سازمان مدیریت بحران کشور
حکروایی	وظایف دستگاههای دولتی	وزارت کشور	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	امنیت و انضباط اجتماعی	وزارت کشور (فرماندهی کل انتظامی جمهوری اسلامی ایران)	-	سازمان مدیریت بحران کشور
گزارش مقدماتی نیازها و ارزیابی امداد و نجات	بخشهای نجات شامل جستجو، رهاسازی و انتقال	جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران	دستگاههای موضوع ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
	وضعیت خدمت رسانی به مصدومین	جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران	دستگاههای موضوع ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
	نیازهای زیستی، غذایی و بهداشتی (آب، غذا، پوشاک)	جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران	دستگاههای موضوع ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور	سازمان مدیریت بحران کشور

جدول (۱۳): تهیه گزارش ارزیابی خسارت مرحله سوم و چهارم

عنوان بخش	زیربخش	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	مرجع تأیید
کشاورزی، دامداری، شیلات	-	وزارت جهاد کشاورزی	-	سازمان مدیریت بحران کشور
جنگلها، مراتع و محیطزیست	جنگلها و مراتع	سازمان جنگلها، مراتع و آبخیزداری کشور	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	محیطزیست	سازمان حفاظت محیطزیست	-	سازمان مدیریت بحران کشور
بهداشت و درمان	بیمارستانها	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	سایر مراکز بهداشتی و درمانی	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	بهداشت روستایی	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	-	سازمان مدیریت بحران کشور
خدمات شهری و روستایی	آتش نشانی و خدمات ایمنی	وزارت کشور (شهرداریها)	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	مدیریت پسماند	وزارت کشور (شهرداریها و دهیاریها)	-	سازمان مدیریت بحران کشور

عنوان بخش	زیربخش	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	مرجع تأیید
	میادین توزیع کالا و کشتارگاه‌ها	وزارت کشور (شهرداری‌ها و دهیاری‌ها)	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	آرامستان‌ها	وزارت کشور (شهرداری‌ها و دهیاری‌ها)	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	پارک‌ها و فضاهای سبز	وزارت کشور (شهرداری‌ها و دهیاری‌ها)	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	مراکز فرهنگی و اجتماعی شهرداری	وزارت کشور (شهرداری‌ها و دهیاری‌ها)	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	مواد خطرناک	وزارت کشور (شهرداری‌ها و دهیاری‌ها)	-	سازمان مدیریت بحران کشور
حمل و نقل	حمل و نقل درون شهری و روستایی	وزارت کشور (شهرداری‌ها و دهیاری‌ها)	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	حمل و نقل جاده‌ای برون شهری	وزارت راه و شهرسازی	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	حمل و نقل هوایی	وزارت راه و شهرسازی	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	حمل و نقل ریلی	وزارت راه و شهرسازی	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	حمل و نقل دریایی	وزارت راه و شهرسازی	-	سازمان مدیریت بحران کشور
شریان‌های حیاتی	سامانه‌های تأمین، انتقال و توزیع برق	وزارت نیرو	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	سامانه‌های تأمین، انتقال و توزیع گاز	وزارت نفت	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	سامانه‌های تأمین، انتقال و توزیع فرآورده‌های نفتی	وزارت نفت	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	سامانه‌های تأمین، انتقال و توزیع آب	وزارت نیرو	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	سامانه‌های جمع‌آوری، انتقال و تصفیه فاضلاب بهداشتی	وزارت نیرو	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	سامانه‌های جمع‌آوری، انتقال و تصفیه آب‌های سطحی	شهرداری‌ها	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	سامانه‌های مخابراتی و ارتباطی	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	مسکن شهری	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور، وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور

عنوان بخش	زیربخش	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	مرجع تأیید
	فضاهای خدماتی و تجاری در شهرها	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور، وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور
	مسکن روستایی	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	نظام فنی روستایی	سازمان مدیریت بحران کشور
	فضاهای خدماتی و تجاری در روستاها	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	نظام فنی روستایی	سازمان مدیریت بحران کشور
بخش عمرانی	بخش عمرانی دولتی	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور
	بخش عمرانی خصوصی	شهرداری‌ها	وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور
فرهنگ و گردشگری	فرهنگی	وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	مذهبی	وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی	سازمان اوقاف و امور خیریه	سازمان مدیریت بحران کشور
	گردشگری و توریسم	وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	آثار باستانی و موزه‌ها	وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	بناهای ثبت‌نشده و واجد ارزش تاریخی - فرهنگی	وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	سازمان مدیریت بحران کشور
	شهرها و بافت‌های تاریخی	وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی	وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور و شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور
	منظر فرهنگی	وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی	وزارت راه و شهرسازی، وزارت جهاد کشاورزی، سازمان محیط‌زیست و سایر دستگاه‌های مربوط	سازمان مدیریت بحران کشور
	آثار ثبت‌شده در فهرست میراث جهانی	وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی	مرکز میراث جهانی یونسکو	سازمان مدیریت بحران کشور
	آموزش عالی	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	سازمان مدیریت بحران کشور
	مدارس	وزارت آموزش و پرورش	-	سازمان مدیریت بحران کشور
اجتماعی	سایر مراکز آموزشی	وزارت ارشاد و فرهنگ اسلامی	سازمان بهزیستی و سایر دستگاه‌های متولی	سازمان مدیریت بحران کشور
	آسیب بخش‌های مختلف جمعیتی متأثر	مرکز آمار ایران	وزارت کشور، سازمان برنامه و بودجه	سازمان مدیریت بحران کشور
	آسیب هنجارهای اجتماعی	وزارت کشور	-	سازمان مدیریت بحران کشور

عنوان بخش	زیربخش	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	مرجع تأیید
	آسیب گروه‌های کم‌توان، ناتوان و بیماران مزمن	وزارت کشور	سازمان بهزیستی، کمیته امداد امام خمینی (ره)، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	سازمان مدیریت بحران کشور
	آسیب خدمات اجتماعی و بهداشت بخش عمومی	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	وزارت کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
	آسیب امکانات و وسایل رفاهی اختصاصی و عمومی در اختیار خانوارها	شهرداری‌ها	-	سازمان مدیریت بحران کشور
صنعت و معدن	واحدهای تولیدی صنعتی	وزارت صنعت، معدن و تجارت	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	معادن	وزارت صنعت، معدن و تجارت	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	زیرساخت‌های شهرک‌های صنعتی	وزارت صنعت، معدن و تجارت	-	سازمان مدیریت بحران کشور
اقتصاد و بازرگانی	اقتصاد کلان	وزارت اقتصاد	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	بانکی و مالی	بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران	وزارت امور اقتصاد و دارایی	سازمان مدیریت بحران کشور
	بیمه (بازرگانی)	بیمه مرکزی جمهوری اسلامی	-	-
	تجارت و بازرگانی	وزارت صنعت، معدن و تجارت	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	اصناف	وزارت صنعت، معدن و تجارت	-	سازمان مدیریت بحران کشور
معیش و اشتغال	معیش	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	اشتغال	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	-	سازمان مدیریت بحران کشور
حکمریایی	وظایف دستگاه‌های دولتی	وزارت کشور	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	امنیت و انضباط اجتماعی	وزارت کشور (فرماندهی کل انتظامی جمهوری اسلامی ایران)	وزارت اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور
	نهادهای حمایتی	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	سازمان بهزیستی، کمیته امداد امام خمینی (ره)	سازمان مدیریت بحران کشور

عنوان بخش	زیربخش	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	مرجع تأیید
	نهادهای مدنی (عملکرد شوراهای اسلامی شهر و روستا و غیره)	وزارت کشور	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	بازتوانی اجتماعی	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	سازمان بهزیستی، کمیته امداد امام خمینی (ره)	سازمان مدیریت بحران کشور
بخش‌های قضایی و نظارتی	کلیه بخش‌های قوه قضاییه	قوه قضاییه	ستاد کل نیروهای مسلح	سازمان مدیریت بحران کشور
	زندان‌ها و مراکز نگهداری موقت و دائم	قوه قضاییه	ستاد کل نیروهای مسلح	سازمان مدیریت بحران کشور
نظامی و انتظامی	بخش‌های نظامی	ستاد کل نیروهای مسلح	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	بخش‌های انتظامی	وزارت کشور	ستاد کل نیروهای مسلح	سازمان مدیریت بحران کشور
	صنایع دفاعی	وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح	ستاد کل نیروهای مسلح	سازمان مدیریت بحران کشور
گزارش ارزیابی امداد و نجات	بخش‌های نجات شامل جستجو، رهاسازی و انتقال	جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران	دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
	وضعیت خدمت‌رسانی به مصدومین	جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران	دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
	نیازهای زیستی، غذایی و بهداشتی (آب، غذا، پوشاک)	جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران	دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور	سازمان مدیریت بحران کشور

حداکثر زمان تهیه انواع گزارش ارزیابی نیاز، خسارت و ارزیابی بازسازی (مراحل اول تا چهارم) به شرح جدول ۱۴ است:

جدول (۱۴): حداکثر زمان تهیه انواع گزارش ارزیابی نیاز، خسارت و ارزیابی بازسازی

نوع گزارش	فاز گزارش	زرد E1	نارنجی E2	قرمز E3
مرحله اول	-	تا ۲ ساعت	تا ۴ ساعت	تا ۶ ساعت
مرحله دوم	اول	تا ۴ ساعت	تا ۸ ساعت	تا ۱۲ ساعت
	دوم	تا ۸ ساعت	تا ۱۲ ساعت	تا ۱۸ ساعت
	سوم	تا ۱۲ ساعت	تا ۱۸ ساعت	تا ۲۴ ساعت
	چهارم	تا ۲۴ ساعت	تا ۳۶ ساعت	تا ۴۸ ساعت
	پنجم	تا ۳۶ ساعت	تا ۴۸ ساعت	تا ۷۲ ساعت
مرحله سوم	اول	تا ۴ روز	تا ۶ روز	تا ۱۰ روز
	دوم	تا ۵ روز	تا ۹ روز	تا ۱۴ روز
	سوم	تا ۶ روز	تا ۱۰ روز	تا ۱۵ روز
	چهارم	تا ۷ روز	تا ۱۲ روز	تا ۲۰ روز
	پنجم	تا ۷ روز	تا ۱۵ روز	تا ۲۵ روز
	ششم	تا ۱۰ روز	تا ۲۰ روز	تا ۳۰ روز
	هفتم	تا ۱۱ روز	تا ۲۱ روز	تا ۳۵ روز
	اول	تا ۳ هفته	تا ۶ هفته	تا ۸ هفته
مرحله چهارم	دوم	با توجه به برنامه‌ریزی و پیشرفت بازسازی‌ها در مقاطع مختلف زمانی	با توجه به برنامه‌ریزی و پیشرفت بازسازی‌ها در مقاطع مختلف زمانی	با توجه به برنامه‌ریزی و پیشرفت بازسازی‌ها در مقاطع مختلف زمانی

نکته مهم: تدقیق زمان‌بندی هر یک از مراحل ارزیابی با توجه به شرایط سانحه بر عهده ستادهای ملی/استانی/شهرستانی و دستگاه مسئول متناسب با سطح سانحه است.

۳-۶- تأمین مالی بازسازی و بازتوانی

با افزایش تخریب و خسارت‌های ناشی از حوادث و سوانح در کشور به دلایل متنوع از جمله تغییرات اقلیم، گسترش نواحی شهری، افزایش تمرکز جمعیت انسانی، رشد دارایی‌ها و تمرکز صنایع و کسب‌وکار، نیاز به تأمین مالی پس از بروز حوادث و بازسازی کالبدی و بازتوانی اقتصادی در حال افزایش است. این مسئله در حالی است که علی‌رغم وجود گزینه‌هایی مانند بیمه، کمک‌های بلاعوض و وام‌های عمومی، به دلیل عدم کفایت منابع مذکور، چالش‌های متعددی برای تأمین مالی پس از حادثه و برنامه‌های بازسازی اقتصادی و اجتماعی وجود دارد.

ازجمله چالش‌های یادشده می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

- ۱- وجود شکاف بین نیازهای مالی افراد، مشاغل و کسب‌وکارها پس از حوادث و منابع پیش‌بینی‌شده در سازوکارهای بودجه‌ای که برای تأمین مالی برنامه‌های بازسازی و بازتوانی. این بدین معنی است که درحالی‌که بودجه عمومی و منابع مالی عمومی اغلب در دسترس است ولی حجم آن بسیار پایین و متناسب با نیازها نیست. این مهم به‌ویژه برای بخش خصوصی برجسته‌تر است. بودجه بخش خصوصی برای بازسازی و بازتوانی بعد از رخداد واقعه بسیار کمتر و یا اصلاً قابل دسترس نیست. بر این مبنا اغلب میان میزان بودجه در دسترس و میزان بودجه مورد نیاز چه در بخش عمومی و چه در بخش خصوصی برای بازسازی و بازتوانی، شکاف قابل توجهی وجود دارد.

۲- شکاف بودجه‌ای یادشده برای کسب‌وکارهای بخش خصوصی به دلیل عوامل دیگر تشدید می‌شود. این امر خصوصاً در مورد شرکت‌های کوچک و کسب‌وکارهای خرد صادق است. مشاغل کوچک معمولاً منابعی برای تکمیل برنامه‌های مؤثر برای وقوع حوادث احتمالی که سرمایه‌شان، تداوم کسب‌وکار و معیشت صاحبان و شاغلین کسب‌وکار را ندارند و یا تلاش در این زمینه را در اولویت قرار نمی‌دهند. این کمبود ظرفیت برنامه‌ریزی، نیاز آن‌ها در مواجهه با حوادث، به بودجه عمومی و کمک‌های مالی بعد از حوادث تشدید می‌کند.

۳- علاوه بر عدم تطابق بین بودجه مورد نیاز و بودجه موجود، چالش بعدی زمان‌بندی است. عموماً تأمین منابع مالی پس از وقوع فاجعه به‌غیر از بخش مسکونی به آهستگی فعال می‌شود. دلایل این تأخیر شامل چالش ارزیابی ریسک‌های مالی پس از سوانح، نیاز به تصویب قانون برای بودجه عمومی، کمبود محصولات طراحی‌شده برای رسیدگی به وضعیت‌های دائماً در حال تغییر یا هرج‌ومرج و طولانی شدن زمان توسعه محصول مؤسسات بزرگ برای مواجهه با شرایط جدید است.

نیاز به برنامه تأمین مالی در اولین لحظات پس از سوانح و همچنین در میان‌مدت و بلندمدت بسیار مهم است. بلافاصله بعد از وقوع حادثه‌ای مانند سیلاب، زلزله، طوفان، ممکن است مکانیسم بازار برای روزهای متمادی جهت ارائه کالاها و نیازهای اساسی شامل مواد غذایی، بهداشتی و مصالح ساختمانی در مناطق آسیب‌دیده فعال شود. حتی در صورت فعال شدن مکانیسم بازار از یک‌سو به دلیل کمبود ممکن است قیمت‌ها بسیار بالا باشد و از سوی دیگر به دلیل از بین رفتن سرمایه‌ها و جریان‌ات نقدی شهروندان آسیب‌دیده، شهروندان هیچ‌گونه قدرت مالی نداشته باشند و یا دسترسی آن‌ها به منابع خود برای تهیه مایحتاج با مشکل روبرو باشد. این مسئله به‌ویژه در شرایطی که ارائه خدمات نظام بانکی در مناطق آسیب‌دیده با مشکل مواجه شود از چند زاویه خود را نمایان می‌سازد: (۱) شهروندان به منابع مالی خود دسترسی نخواهند داشت؛ (۲) به دلیل عدم فعالیت شبکه بانکی ارائه اعتبار صورت نخواهد پذیرفت؛ (۳) حتی در صورت فعالیت محدود شبکه بانکی عموم شهروندان شرایط اخذ اعتبار را به دلیل حادثه و از بین رفتن منابع نخواهند داشت و این موضوع در مورد شهروندان آسیب‌پذیر مالی که عموماً از حوادث فاجعه‌آمیز بیشتر آسیب می‌بینند، شدت بیشتری خواهد داشت. بر این مبنا باید برنامه‌های تأمین مالی بعد از حادثه باید در سه افق زمانی به شرح زیر مدنظر قرار گیرد:

۱- برنامه تأمین مالی کوتاه‌مدت بلافاصله بعد از وقوع حادثه (پاسخ)؛

۲- برنامه تأمین مالی میان‌مدت (بازسازی)؛

۳- برنامه تأمین مالی بلندمدت (بازتوانی).

۳-۶-۱- زمینه‌ها و مفاهیم

دولت عموماً به منابع مختلف تأمین مالی پس از وقوع حادثه دسترسی دارد. این منابع می‌توانند به دو دسته از قبل پیش‌بینی‌شده (برنامه‌ریزی‌شده) و پیش‌بینی‌نشده (برنامه‌ریزی‌نشده) تقسیم‌بندی شوند.

منابع مالی پیش‌بینی‌نشده^۱، منابع تأمین مالی هستند برای رجوع به آن‌ها لازم نیست که برنامه قبلی تدوین شده باشد. این منابع شامل باز تخصیص بودجه عمومی، اعتبارات داخلی، اعتبارات خارجی، افزایش مالیات، کمک‌های داوطلبانه داخلی و خارجی می‌باشد.

^۱ Ex-Post Sources

منابع مالی پیش‌بینی‌شده^۱، منابعی هستند که به‌عنوان منابع تأمین مالی ریسک، نیازمند برنامه‌ریزی فعال تأمین مالی هستند که شامل ذخایر یا صندوق‌های حادثه، بودجه‌های مشروط، تسهیلات بدهی و مکانیسم‌های انتقال ریسک است. ابزارهای انتقال ریسک ابزارهایی هستند که از طریق آن‌ها ریسک به شخص ثالث واگذار می‌شود، مانند بیمه سنتی، بیمه اتکایی، بیمه پارامتری (شرایطی که پرداخت‌های بیمه توسط پارامترهای از پیش تعریف‌شده انجام می‌شود)، روش‌های جایگزین انتقال ریسک (ART^۲) و ابزارهای جایگزین مانند اوراق قرضه فاجعه^۳.

۳-۶-۲- الزامات

- با توجه به محدودیت منابع بعد از وقوع، برنامه‌های تأمین مالی بعد از وقوع باید متکی به منابع از قبل پیش‌بینی‌شده ازجمله برنامه‌های تأمین مالی قبل وقوع باشد.
- در مورد نیازهای اولیه مالی و نیازهای غیرمالی جمعیت آسیب‌دیده در مناطق مختلف در صورت وقوع حادثه باید از قبل (Ex-Ante) برآوردهایی صورت گرفته باشد.
- در مورد نیازهای اولیه مالی و نیازهای غیرمالی جمعیت آسیب‌دیده بعد از وقوع حادثه (Ex-Post) باید بلافاصله تحقیق و احصاء شود.
- زمان در دسترس بودن منابع تأمین مالی در برنامه‌های بعد از وقوع حادثه باید مدنظر قرار گیرد.
- مجموعه‌ای از راه‌حل‌ها و منابع تأمین مالی که می‌توانند به‌سرعت پس از وقوع فعال شوند باید از قبل در برنامه‌ها پیش‌بینی‌شده باشند.
- از مدل‌های برنامه‌ریزی مبتنی بر سناریو برای برآورد نیازها و تأمین مالی استفاده شود.
- مدل‌های استاندارد توسعه داده‌شده برای برآورد خسارات و منابع لازم جهت تأمین مالی پاسخ، بازسازی و بازتوانی بلافاصله بعد از وقوع حادثه باید فعال شوند^۴.

۳-۶-۳- برنامه تأمین مالی بعد از وقوع حوادث و سوانح

سازمان برنامه‌بودجه مسئولیت برآورد و شناسایی منابع تأمین مالی بعد از وقوع حوادث را با همکاری سازمان مدیریت بحران کشور بر عهده دارد. سازمان برنامه مکلف است که منابع تأمین مالی پیش‌بینی‌نشده در دسترس و منابع مالی پیش‌بینی‌شده، حجم منابع در دسترس و زمان در دسترس بودن منابع یادشده را برآورد و در اختیار دستگاه‌های متولی قرار دهد.

تدوین برنامه تأمین مالی بعد از وقوع برای مراحل مختلف پاسخ، بازسازی و بازتوانی بر عهده وزارت امور اقتصاد و دارایی با همکاری وزارت تعاون، رفاه و امور اجتماعی، وزارت صنعت، معدن، تجارت، صندوق بیمه همگانی حوادث طبیعی، سازمان بورس و اوراق بهادار ایران، بیمه مرکزی، وزارت راه و شهرسازی، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت نیرو و اتاق بازرگانی و صنایع و معادن کشور با نظارت سازمان برنامه‌بودجه کشور است.

^۱ Ex-Ante Sources

^۲ Alternative Risk Transfer (ART)

^۳ CAT Bonds

^۴ منظور مدل‌هایی مثل GRADE و PDNA می‌باشد.

پس از سوانح مهم لازم است برنامه‌های تأمین منابع و سازوکار تأمین مالی هر یک از مراحل پاسخ، بازسازی و بازتوانی به تفصیل تدوین و دستورالعمل اجرایی آن برای تصویب به هیأت وزیران ارسال شود.

۳-۶-۳-۱- منابع تأمین مالی و حوزه‌های جبران خسارت پس از سوانح

تأمین مالی و جبران خسارت مراحل پاسخ و بازسازی و بازتوانی برای هر یک از بخش‌های فوق از طریق منابع جدول ۱۵ (به‌تنهایی یا ترکیبی) صورت می‌گیرد:

جدول (۱۵): منابع تأمین مالی و حوزه‌های جبران خسارت پس از سوانح

جبران خسارت مالی	سرمایه فوت	بازیابی بلندمدت	بازیابی اولیه	نیازهای اضطراری	اسکان اضطراری	مستمری از کارافتادگان سانحه	درمان	امداد و نجات	
*		*							اعتبارات ماده (۱۰) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰ و اصلاحات بعدی آن
*		*	*	*	*	*	*	*	منابع مواد ۱۶ و ۱۷ قانون مدیریت بحران کشور
*									صندوق بیمه محصولات کشاورزی
		*	*						صندوق بیمه همگانی حوادث طبیعی
						*	*		بیمه تأمین اجتماعی
						*	*		بیمه‌های خدمات درمانی
							*		سایر بیمه‌های درمان (تکمیلی و غیره)
*									بیمه‌های اموال و مسئولیت
*	*					*	*		بیمه‌های زندگی
		*	*	*	*				درآمدهای اختصاصی دستگاه‌ها
		*	*	*	*		*	*	منابع نهادهای عمومی غیردولتی
			*	*	*			*	منابع بودجه‌ای

جبران خسارت مالی	سرمایه فوت	بازیابی بلندمدت	بازیابی اولیه	نیازهای اضطراری	اسکان اضطراری	مستمری از کارافتادگان سانحه	درمان	امداد و نجات	
									دستگاه‌های شهرستانی
*		*	*	*	*			*	منابع بودجه‌ای دستگاه‌های استانی
*		*	*	*	*			*	منابع بودجه‌ای دستگاه‌های ملی
*		*	*						منابع بانکی (وام)
*		*	*						یارانه‌های دولتی برای وام‌ها
*		*							بازار سرمایه
*		*	*	*	*				بخش خصوصی
*		*	*						مشارکت‌ها (درآمدهای ناشی از مشارکت‌ها و ارزش افزوده ناشی از بازسازی‌ها)
*		*	*	*	*				صندوق ذخیره ارزی
*		*	*	*	*	*	*	*	خیرین (داخلی و خارجی)، سمن‌ها (داخلی و خارجی) و گروه‌های جهادی ^۱

۳-۶-۳-۲- برآورد منابع لازم بعد از وقوع (مرحله بازسازی)

- سازمان مدیریت بحران موظف است که با همکاری قوه قضائیه، سازمان ثبت اسناد و املاک، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور، شهرداری‌ها، وزارت نیرو، صندوق بیمه همگانی حوادث طبیعی، اتاق بازرگانی، صنایع و معادن، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی و با نظارت سازمان برنامه‌بودجه نسبت به برآورد منابع لازم جهت بازسازی مناطق، زیرساخت‌ها، صنایع و مستحدثات آسیب‌دیده در قالب استانداردهای معمول (مثل PDNA) اقدام نماید.
- سازمان برنامه‌بودجه موظف است نسبت به تدوین برنامه بازسازی با همکاری وزارت راه، مسکن، شهرسازی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت نیرو و بنیاد مسکن انقلاب اسلامی اقدام نماید.

^۱ تأمین منابع بر اساس آیین‌نامه جذب، هدایت و توزیع کمک‌های خارجی در مدیریت بحران، آیین‌نامه جذب، هدایت و توزیع کمک‌های داخلی در مدیریت بحران و آیین‌نامه سازماندهی و استفاده از ظرفیت تشکلهای مردمی، نیروهای جهادی و داوطلب و بخش خصوصی در مدیریت بحران صورت می‌گیرد.

- وزارت اقتصاد موظف است نسبت به تأمین مالی مرحله بازسازی طبق برنامه تأمین مالی تهیه شده و دستورالعمل اجرایی آن با همکاری نهادهای مالی داخلی و خارجی اقدام نماید.

۳-۳-۶-۳- برآورد منابع لازم بعد از وقوع (مرحله بازتوانی)

به منظور برآورد منبع لازم برای مرحله بازتوانی بعد از وقوع با هدف نهایی بازتوانی از منظر انسانی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و محیط زیستی چهارچوب «ارزیابی نیازمندی‌های پس از فاجعه (PDNA)» به کار گرفته می‌شود. مسئولیت ارزیابی و برآورد در چهارچوب مذکور بر عهده سازمان برنامه و بودجه کشور است. در قالب چهارچوب ارزیابی نیازمندی‌های پس از فاجعه، سازمان برنامه و بودجه مسئولیت دارد که افت تولید ناشی از خسارات در بخش‌های مولد، آثار سوانح بر دسترس بودن و کیفیت ارائه خدمات اجتماعی را بررسی می‌کند. سازمان برنامه و بودجه می‌بایست مجموعه‌ای از شیوه‌ها و ابزارها در بخش‌های مختلف اقتصادی و اجتماعی به کار گیرد تا شرایط پس از بحران با عمق و جزئیات کافی سنجیده شود. در سنجش شرایط پس از بحران و مقایسه آن با شرایط پیش از بحران مجموعه باید به صورتی مورد توجه قرار گیرد که امکان بازسازی و بازتوانی اقتصادی را فراهم سازد. آیین‌نامه و دستورالعمل اجرایی این برنامه با مسئولیت سازمان برنامه و بودجه و با همکاری سایر دستگاه‌های اجرایی تدوین و اجرایی خواهد شد. تمام دستگاه‌های دولتی و بخش عمومی موظف به همکاری با سازمان برنامه و بودجه در قالب برنامه اجرایی تدوین شده خواهند بود.

۳-۳-۶-۴- تخصیص و تجهیز منابع لازم بعد از وقوع

تجهیز و تخصیص منابع لازم بعد از وقوع به صورت توأم بر عهده سازمان برنامه و بودجه و وزارت امور اقتصادی و دارایی است که در دستورالعمل اجرایی برنامه‌های برآورد و شناسایی منابع و تأمین مالی تصریح می‌شود.

جدول (۱۶): تخصیص و تجهیز منابع لازم بعد از وقوع

ردیف	اقدامات	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱	شناسایی منابع تأمین مالی بعد از وقوع حوادث و سوانح	۱ ماه	سازمان برنامه و بودجه	صندوق بیمه همگانی حوادث طبیعی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، بورس اوراق بهادار، بیمه مرکزی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، اتاق بازرگانی و صنایع و معادن	وزارت امور اقتصادی و دارایی
۲	تدوین برنامه تأمین مالی بعد از وقوع	۱ ماه	سازمان برنامه و بودجه	وزارت امور اقتصادی و دارایی، صندوق بیمه همگانی حوادث طبیعی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، بورس اوراق بهادار، بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران، وزارت صنعت، معدن و تجارت، اتاق بازرگانی و صنایع و معادن	سازمان مدیریت بحران کشور
۳	برآورد منابع لازم در مرحله پاسخ	بلافاصله پس از وقوع سانحه	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه و بودجه، وزارت راه و شهرسازی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، سازمان محیط زیست، وزارت نیرو، وزارت جهاد کشاورزی، شهرداری‌ها، اتاق بازرگانی، صنایع و معادن، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، صندوق بیمه همگانی حوادث طبیعی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران	سازمان برنامه و بودجه

ردیف	اقدامات	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۴	برآورد منابع لازم در مرحله بازسازی	۳ روز تا دو هفته	سازمان مدیریت بحران کشور	قوه قضائیه، سازمان ثبت اسناد و املاک، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور، شهرداری‌ها، وزارت نیرو، صندوق بیمه همگانی حوادث طبیعی، اتاق بازرگانی، صنایع و معادن، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	سازمان برنامه‌وبودجه
۵	برآورد منابع لازم در مرحله بازتوانی	۳ روز تا دو هفته	سازمان مدیریت بحران کشور	قوه قضائیه، سازمان ثبت اسناد و املاک، وزارت امور اقتصادی و دارائی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت تعاون، کار و امور اجتماعی، وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور، شهرداری‌ها، وزارت نیرو، صندوق بیمه همگانی حوادث طبیعی، اتاق بازرگانی، صنایع و معادن، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	سازمان برنامه‌وبودجه
۶	تخصیص و تجهیز منابع لازم بعد از وقوع	بلافاصله پس از وقوع سانحه	سازمان برنامه‌وبودجه	وزارت راه و شهرسازی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، سازمان محیط‌زیست، وزارت نیرو، وزارت جهاد کشاورزی، شهرداری‌ها، اتاق بازرگانی، صنایع و معادن، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، سازمان مدیریت بحران کشور، صندوق بیمه همگانی حوادث طبیعی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، سازمان بهزیستی	وزارت امور اقتصادی و دارایی

فصل چهارم:

بازیابی اولیه

در این فصل به بیان الزامات، اقدامات پیش از وقوع سانحه و اقدامات پس از وقوع سانحه در خصوص تخریب و آواربرداری (آواربرداری پس از اتمام دوران پاسخ که با هدف شروع عملیات ساخت و ساز، بازیافت مصالح و دپوی آوار انجام می‌شود)، اسکان دوره انتقال، بازیابی اولیه فعالیت‌های اقتصادی و بازیابی اولیه زیرساخت‌ها پرداخته شده است.

۴-۱- الزامات

- نظام تشکیلاتی - اداری فرآیند بازیابی اولیه به یک برنامه‌ریزی بینابشی نیاز دارد که باید در هماهنگی با اقدامات دوره پاسخ شکل گرفته و در عین حال در جهت تسهیل، تسریع و کارآمدی بازسازی، بازیابی بلندمدت و توسعه صورت بگیرد.
- برنامه‌ریزی و اقدامات بازیابی اولیه باید با به حداقل رساندن منابع مالی و انسانی و زمان اختصاص یافته برای این فرآیند، اولویت اقدام را به هدایت این منابع به بازسازی و بازتوانی در نظر گیرد.
- برنامه‌ریزی و اقدامات بازیابی اولیه باید با به حداقل رساندن آثار سوء اجتماعی، محیط‌زیستی و اقتصادی اقدامات این دوره، برای چگونگی امکان استفاده مجدد یا تغییر کاربری زیرساخت‌های به کاررفته در این دوره تمهیداتی بیندیشد.
- برنامه‌ریزی و اقدامات بازیابی اولیه باید با راه‌اندازی سازوکار غیرمتمرکز، شفاف و کارآمد اطلاع‌رسانی، ارتباط و خدمت‌رسانی به مردم سانحه‌دیده، به جلب اعتماد مردم به دستگاه‌های متولی بازسازی و تسهیل امر بازسازی و بازتوانی کمک نماید؛
- برنامه‌ریزی و اقدامات بازیابی اولیه باید به گونه‌ای انجام گیرد که امکان استفاده حداکثری را از ظرفیت‌ها و نهادهای محلی برای خدمت‌رسانی به مردم فراهم نماید.

۴-۲- مدیریت تخریب و آوار

در این بخش به تبیین فرایند تخریب و آواربرداری، الزامات و نیز اقدامات قبل و بعد از وقوع سانحه در این زمینه پرداخته شده است. اقدامات این بخش متناسب با بستر سانحه و نیز گستردگی آن تعریف گردیده است.

۴-۲-۱- زمینه‌ها و مفاهیم

مدیریت آوار به مجموعه فرآیندها و اقدامات برنامه‌ریزی شده به منظور مدیریت هماهنگ، ایمن، سازگار با محیط‌زیست و کارآمد آوار و ضایعات به‌جای مانده از تخریب سازه‌ها یا فرآیندهای محیطی اطلاق می‌شود. منظور از آواربرداری در این برنامه، آواربرداری پس از اتمام دوران پاسخ (آواربرداری برای امداد و نجات) بوده که با هدف شروع عملیات ساخت و ساز، بازیافت مصالح و دپوی آوار انجام می‌شود. عملیات مدیریت تخریب و آوار - بسته به نوع و بستر سانحه - شامل برنامه‌ریزی، اجرا، مدیریت و نظارت بر موارد زیر می‌شود:

- تخریب ایمن سازه‌های به‌جای مانده از ساختمان‌ها و زیرساخت‌های آسیب‌دیده؛
- جمع‌آوری آوار به‌جای مانده از سانحه به منظور آماده‌سازی قطعات برای بازسازی با حفظ حدود و ثغور و مالکیت‌ها؛
- جمع‌آوری آوار از منابع و مجاری آبی و طبیعی مانند چاه‌ها، قنات‌ها و کانال‌ها و آواربرداری راه‌ها و معابر؛
- جداسازی آوار، بازیافت مواد و مصالح برای استفاده مجدد؛

- جداسازی آوار حاوی مواد خطرناک^۱ و مدیریت امحای ایمن آن؛
 - انتقال و دپوی آوار با توجه به مسائل محیط‌زیستی و بهداشتی.
- منظور از کمر بند حفاظتی، ایجاد محدوده حفاظتی مشخص برای صیانت از دارایی‌های ملی، میراثی، مالی و نظامی و مانند آن یا برای حفظ ایمنی مردم و نیروهای بازسازی در برابر مواد خطرناک موجود در قطعه یا قطعات مشخص شده حین عملیات تخریب یا آواربرداری توسط سازمان یا نهاد مربوط به آن می‌باشد.

۴-۲-۲- الزامات

- برنامه‌ریزی و اقدامات تخریب و آواربرداری می‌بایست در پی ایجاد کم‌ترین آسیب به محیط‌زیست و مخاطرات آتی، انسان‌ها، حقوق مالکیت و ساختارهای موجود زیستی و تولیدی و منابع فرهنگی باشد؛
- جلب مشارکت افراد سانه‌دیده در آواربرداری به منظور افزایش میزان بازیافت و صیانت از اموال خصوصی و کمک به کسب درآمد کوتاه‌مدت به آن‌ها می‌بایست از الزامات برنامه‌ریزی تخریب و آواربرداری باشد؛
- برنامه‌ریزی تخریب و آواربرداری می‌بایست به دنبال حداکثر استفاده از نیروها، ظرفیت‌ها و تجهیزات محلی در مدیریت آوار باشد؛
- برنامه‌ریزی و اقدامات تخریب و آواربرداری می‌بایست در پی مدیریت یکپارچه آوار از طریق بسیج کلیه منابع و نیروهای بخش دولتی، خصوصی، مردمی و گروه‌های جهادی به منظور حمایت و پشتیبانی از مالکان و بهره‌برداران ابنیه و فضاها در انجام تخریب و آواربرداری، جداسازی، بازیابی و دپوی آوار باشد؛
- تخریب و آواربرداری یک فرآیند مداوم در جریان بازسازی بوده و ممکن است هم‌زمان با عملیات بازسازی نیز انجام شود؛
- کلیه شرکت‌های خدماتی که دارای تأسیسات در سطح شهرها و روستاها می‌باشند، بایستی به‌طور مستمر بر کلیه فرآیندهای تخریب و آواربرداری نظارت نموده تا در هنگام اجرای این عملیات، مجدداً به تأسیسات خسارت وارد نشود.

۴-۲-۳- برنامه‌ریزی و مدیریت تخریب و آوار

برنامه‌ریزی برای مدیریت تخریب و آوار از نخستین ساعت‌های وقوع سانحه ممکن است شروع شود. نوع سانحه (به عنوان مثال سیلاب، زمین‌لغزش یا زلزله)؛ گستردگی مناطق سانه‌دیده؛ بافت شهری و روستایی و ظرفیت منطقه سانه‌دیده همگی بر برنامه‌ریزی مدیریت تخریب و آوار تأثیرگذار هستند. اقدامات این بخش متناسب با بستر سانحه و نیز گستردگی آن شامل موارد زیر می‌گردد:

• برنامه‌ریزی مقدماتی

- تخمین اندازه و نوع آوار، تعداد ساختمان‌های نیازمند تخریب تخصصی و تخمین ماشین‌آلات و تجهیزات مورد نیاز؛
- ارزیابی گزینه‌های موجود و انتخاب راهبرد مناسب برای تخریب و آواربرداری.

^۱ عبارت است از کلیه مواد با ماهیت شیمیایی، بیولوژیک، پرتوزا و انفجاری و با منشأ طبیعی و یا مصنوعی که به صورت مایع، جامد و گاز در محیط وجود داشته و در صورت عدم مدیریت صحیح و رعایت ایمنی در زمان تولید، حمل‌ونقل، بارگیری، نگهداری، تخلیه و مصرف می‌توانند باعث انفجار، آتش‌سوزی، خرابی تجهیزات، مسمومیت، سوختگی، دریافت تشعشع و یا بیماری و مرگ انسان یا حیوان و اثرات زیان‌بار بر روی گیاهان و محیط‌زیست گردد. مواد خطرناک بر اساس خصوصیات خود در ۹ گروه طبقه‌بندی می‌شوند: گروه اول: مواد منفجره؛ گروه دوم: گازها؛ گروه سوم: مایعات قابل اشتعال؛ گروه چهارم: جامدات قابل اشتعال؛ گروه پنجم: اکسیدکننده‌ها و پراکسیدهای آلی؛ گروه ششم: مواد سمی و عفونی؛ گروه هفتم: مواد پرتوزا؛ گروه هشتم: مواد خورنده؛ گروه نهم: سایر مواد خطرناک.

• برنامه‌ریزی عملیات تخریب و آواربرداری

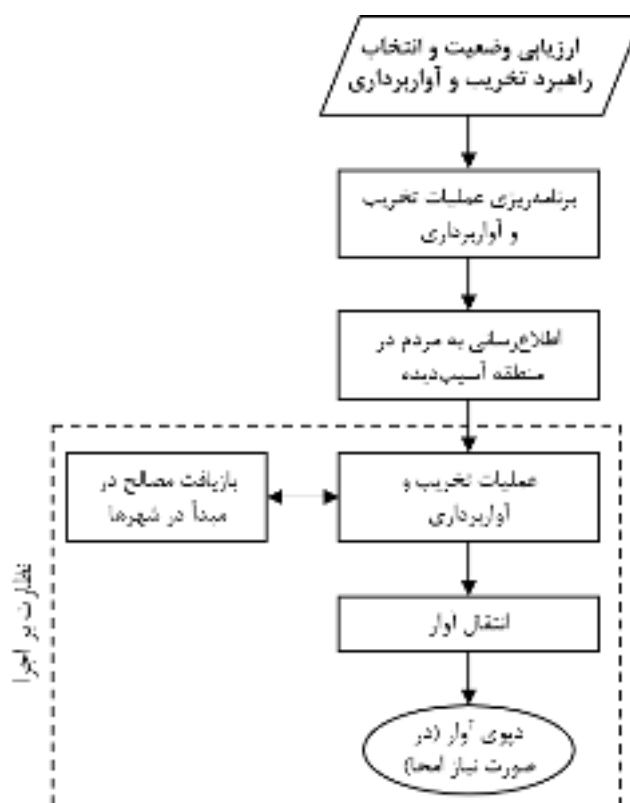
- برنامه‌ریزی برای اولویت‌بندی مناطق و مسیرهای ارتباطی منطقه سانحه‌دیده و زمان‌بندی عملیات آواربرداری؛
- شناسایی مکان‌های قابل استفاده برای جمع‌آوری موقت، بازیافت و دیپوی نهایی با توجه به مسائل محیط‌زیستی و بهداشتی؛
- برنامه‌ریزی برای ایجاد کمربند حفاظتی برای مناطق خاص در صورت لزوم؛
- تعیین مناطق/قطعاتی که آواربرداری با نظارت و یا توسط دستگاه خاصی باید صورت بگیرد (مانند میراث فرهنگی ثبت شده؛ ساختمان‌های خاص بانک‌ها، موزه‌ها یا سازمان‌های دیگر)؛
- برنامه‌ریزی برای جداسازی مسیر حمل آوار بر اساس نوع آن‌ها (آوار مواد خطرناک یا آلوده، آهن‌آلات قابل بازیافت و مانند آن)؛
- برنامه‌ریزی برای نظارت بر عملیات تخریب برای حفظ ایمنی کارگران و مردم؛
- برنامه‌ریزی برای واگذاری بخش‌هایی از کار به پیمانکاران (مانند تخریب یا بازیافت مواد خاص یا خطرناک) در صورت نیاز (شامل فراخوان، انتخاب پیمانکار، تنظیم قرارداد و مانند آن)؛
- برنامه‌ریزی برای حضور ماشین‌آلات خاص برای عملیات آواربرداری و تخریب؛
- برنامه‌ریزی برای ارائه پاسخ به مسائل حقوقی در عملیات تخریب و آواربرداری؛
- برنامه‌ریزی برای استفاده از نیروی انسانی، تخمین تعداد، تعیین چگونگی پرداخت دستمزد و نظارت و آموزش؛
- هماهنگی دستگاه‌های اجرایی مرتبط مانند شرکت گاز، مخابرات، آب منطقه‌ای، آب و فاضلاب، شهرداری و مانند آن.

• انجام عملیات تخریب و آواربرداری

- اطلاع‌رسانی به مردم در منطقه آسیب‌دیده در مورد زمان آواربرداری و ضرورت حضور بهره‌برداران اماکن در حین آواربرداری؛
- احراز مالکیت‌ها؛
- تخریب و آواربرداری ساختمان‌ها؛
- تخریب و آواربرداری کلیه معابر (شامل پل‌ها، تونل‌ها و مانند آن) و کلیه فضاهای عمومی باز؛
- آواربرداری منابع محیط‌زیستی (چاه، قنوت، رودها و کانال‌ها و مراکز حساس و حیاتی)؛
- تأمین و مدیریت تجهیزات، ماشین‌آلات و نیروی انسانی؛
- بازیافت، فرآوری و دسته‌بندی آوار؛
- انتقال و دیپوی آوار؛
- امحای آوار و پسماند مواد خطرناک؛
- راه‌اندازی کانال ارتباطی با قوه قضائیه در جهت تصمیم‌گیری سریع برای مواردی مانند مالکان غایب.

• نظارت بر عملیات تخریب و آواربرداری

- نظارت بر عملیات تخریب و حفاظت از مردم و کارگران؛
- نظارت بر آواربرداری و جمع‌آوری آن در محل‌های موقت، فرآوری و جداسازی آن‌ها؛
- نظارت، کنترل و پایش عملیات بازیافت، دیپو یا امحای آوار.



شکل (۸): فرایند تخریب و آواربرداری

۴-۲-۴- اقدامات پیش از سانحه

برای ارتقای کارآمدی عملیات بازسازی خصوصاً در شهرها انجام اقدامات زیر الزامی است.

جدول (۱۷): اقدامات پیش از وقوع سانحه جهت مدیریت تخریب و آوار

ردیف	اقدامات	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	مرجع تصویب
۱	تهیه دستورالعمل تهیه برنامه فضایی آواربرداری شامل تعیین مکان‌های جمع‌آوری موقت، بازیافت، دپو، امحای آوار مواد خطرناک و راه‌های اصلی حمل آوار برای سکونتگاه‌های شهری	سازمان برنامه‌بودجه (نظام فنی و اجرایی کشور)	وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، وزارت بهداشت، سازمان حفاظت محیط‌زیست	سازمان مدیریت بحران کشور
۲	تهیه برنامه آواربرداری شامل تخمین و تأمین ماشین‌آلات، تعیین مکان‌های جمع‌آوری موقت، بازیافت، دپو، امحای آوار مواد خطرناک و راه‌های اصلی حمل آوار	شهرداری‌ها (برای کلیه کلانشهرها و مراکز استان‌ها)	وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	سازمان مدیریت بحران کشور
۳	تهیه برنامه تخریب و آواربرداری ابنیه دولتی و عمومی	کلیه دستگاه‌های اجرایی، قوای سه‌گانه، بنیادها، نیروی نظامی و انتظامی (برای ابنیه تحت مالکیت و بهره‌برداری)	-	سازمان مدیریت بحران کشور

ردیف	اقدامات	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	مرجع تصویب
۴	تهیه شیوه‌نامه تأمین امنیت اموال و دارایی‌های زیر آوار (تحت مالکیت دولتی و یا بخش خصوصی)	وزارت کشور	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، وزارت راه و شهرسازی، ستاد کل نیروهای مسلح	-
۵	تهیه شیوه‌نامه برای تصمیم‌گیری در شرایط اضطراری برای تخریب و آواربرداری اماکن با مالک غایب یا نامعلوم که برای عملیات بازسازی یا تأمین ایمنی عمومی	وزارت کشور	وزارت دادگستری، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، شهرداری‌ها، وزارت راه و شهرسازی، قوه قضائیه	سازمان مدیریت بحران کشور
۶	تهیه شیوه‌نامه برای سازوکار تصمیم‌گیری درخصوص مسائل حقوقی آواربرداری	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت راه و شهرسازی، وزارت دادگستری	سازمان مدیریت بحران کشور
۷	تهیه دستورالعمل اجرای کمربند حفاظتی یا امنیتی برای اماکن خاص در عملیات تخریب و آواربرداری	وزارت کشور	وزارت کشور (فرماندهی کل انتظامی جمهوری اسلامی ایران)، وزارت دادگستری، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، وزارت اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور
۸	تهیه شیوه‌نامه آواربرداری ساختمان‌های مسکونی شهری و روستایی برای سوانح اولویت‌دار	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
۹	تهیه دستورالعمل مکان‌یابی دیوی آوار برای مخاطرات سیلاب، زلزله و زمین‌لغزش	سازمان حفاظت محیط‌زیست	وزارت راه و شهرسازی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۰	تهیه دستورالعمل تخریب ایمن ساختمان‌ها	سازمان برنامه‌بودجه (نظام فنی و اجرایی کشور)	وزارت راه و شهرسازی (مرکز تحقیقات راه، مسکن و شهرسازی)، سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۱	تهیه آیین‌نامه نحوه تأمین، نگهداری و هماهنگی تجهیزات و ماشین‌آلات در مدیریت بحران	تصویب‌نامه هیأت وزیران مورخ ۱۴۰۰/۰۴/۰۶		
۱۲	رتبه‌بندی شرکت‌های پیمانکاری مهندسی تخریب	سازمان برنامه‌بودجه	سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور، وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۳	راه‌اندازی رشته‌های تخصصی مرتبط با آواربرداری و مهندسی تخریب	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	وزارت کشور	-
۱۴	توسعه دانش مهندسی تخریب و استفاده از ظرفیت مراکز رشد و شرکت‌های دانش‌بنیان	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	معاونت علمی و فنی ریاست جمهوری، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۵	توسعه و تقویت تولید اپلیکیشن‌ها و ربات‌ها و مانند آن در عملیات تخریب و آواربرداری به‌خصوص در حوزه مواد خطرناک	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح	سازمان مدیریت بحران کشور

تدوین شیوه‌نامه‌ها و دستورالعمل‌ها

توسعه دانش

۴-۲-۵- اقدامات پس از وقوع سانحه

برنامه‌ریزی مقدماتی برای آواربرداری بر عهده ستاد استانی/شهرستانی خواهد بود. دستگاه‌های مسئول مدیریت تخریب و آوار برای شهرها و روستاها - بنا بر تشخیص ستاد - به شرح زیر است:

۴-۲-۵-۱- مدیریت تخریب و آوار در روستاها

آواربرداری ساختمان‌ها و معابر برای روستاهای سانحه‌دیده توسط بنیاد مسکن انقلاب اسلامی و اجرای آن در سطح روستا با بهره‌گیری از مشارکت روستاییان صورت می‌گیرد.

جدول (۱۸): اقدامات مدیریت تخریب و آوار در روستاها پس از وقوع سوانح

ردیف	اقدامات	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱	برنامه‌ریزی، انجام و نظارت بر تخریب و آواربرداری	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	کلیه دستگاه‌های اجرایی، ستاد کل نیروهای مسلح	سازمان مدیریت بحران کشور
۲	تعیین مکان دپوی آوار	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	سازمان حفاظت محیط‌زیست، ادارات کل منابع طبیعی و آبخیزداری استان‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور
۳	آواربرداری منابع محیط‌زیستی (چاه، قنات، رودها و کانال‌ها)	وزارت جهاد کشاورزی	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، وزارت نیرو، سازمان حفاظت محیط‌زیست، ادارات کل منابع طبیعی و آبخیزداری استان‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور
۴	آواربرداری مکان‌های حساس و حیاتی	دستگاه مربوطه	ستاد کل نیروهای مسلح، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور

۴-۲-۵-۲- مدیریت تخریب و آوار در شهرها

در شهرها اصل بر انجام تخریب، آواربرداری و بازیافت مصالح در مبدأ توسط مالکین (اعم از بخش خصوصی، دولتی و عمومی) بوده و نقش تشکیلات بازسازی حمایت از طریق تأمین ماشین‌آلات و تجهیزات لازم، کمک فنی و تخصصی و مالی است.

دستگاه مسئول در مدیریت تخریب و آوار شهرها بنیاد مسکن انقلاب اسلامی با همکاری شهرداری است. در شرایط خاص و حوادث و سوانح با سطح ملی، تصمیم درخصوص تعیین دستگاه‌های مسئول بر عهده ستاد ملی است. لازم به ذکر است که در صورت تشخیص و نیاز به ارائه خدمات توسط دفاتر خدمات‌رسانی محلی توسط بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، این دفاتر از زمان بازیابی اولیه تا انتهای عملیات بازسازی و بازتوانی وظیفه اطلاع‌رسانی، تشکیل و تکمیل پرونده برای افراد سانحه‌دیده را بر عهده دارند، در تخریب و آواربرداری نیز وظیفه اطلاع‌رسانی و رسیدگی به درخواست‌ها و شکایت‌ها را بر عهده خواهند داشت. به‌ویژه به لحاظ ضرورت حضور مالکین و استفاده‌کنندگان از ابنیه در زمان آواربرداری لازم است برنامه زمان‌بندی این عملیات در محله‌های مختلف در صورت ضرورت از طریق این دفاتر به مردم اطلاع‌رسانی شده و در احراز هویت مالکان و بهره‌برداران ابنیه همکاری نماید.

جدول (۱۹): اقدامات مدیریت تخریب و آوار در شهرها پس از وقوع سوانح

ردیف	اقدامات	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱	تخمین اندازه و نوع آوار، تعداد ساختمان‌های نیازمند تخریب تخصصی و تخمین ماشین‌آلات و تجهیزات مورد نیاز	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت راه و شهرسازی، شهرداری‌ها، سازمان نقشه‌برداری کشور، کلیه دستگاه‌ها و نهادهای دارای ابنیه یا زمین نیازمند آواربرداری	سازمان مدیریت بحران کشور
	ارزیابی گزینه‌های موجود و انتخاب راهبرد مناسب برای تخریب و آواربرداری	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت کشور، شهرداری، وزارت راه و شهرسازی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه‌وبودجه
۳	برنامه‌ریزی برای اولویت‌بندی مناطق و مسیرهای ارتباطی منطقه سانحه‌دیده و زمان‌بندی عملیات آواربرداری	دستگاه مسئول بازسازی	وزارت کشور، شهرداری‌ها، وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور
۴	شناسایی مکان‌های دپوی نهایی با توجه به مسائل محیط‌زیستی و بهداشتی	شهرداری‌ها	وزارت کشور، سازمان حفاظت محیط‌زیست، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	-
۵	شناسایی سایت‌های جمع‌آوری موقت و بازیافت با توجه به مسائل محیط‌زیستی و بهداشتی	شهرداری‌ها	وزارت کشور، وزارت راه و شهرسازی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، سازمان حفاظت محیط‌زیست	-
۶	تعیین مناطق نیازمند کمربند حفاظتی برای مناطق خاص در صورت لزوم	دستگاه مسئول بازسازی	وزارت کشور، شهرداری‌ها، وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور
۷	تعیین قطعاتی که آواربرداری توسط سازمان یا دستگاه خاصی صورت می‌گیرد (مانند میراث فرهنگی ثبت‌شده؛ ساختمان‌های خاص بانک‌ها، موزه‌ها یا سازمان‌های دیگر)	دستگاه مسئول بازسازی	کلیه دستگاه‌ها و نهادهای دارای ابنیه یا زمین نیازمند آواربرداری	-
۸	برنامه‌ریزی برای جداسازی مسیر حمل آوار بر اساس نوع آن‌ها (آوار مواد خطرناک یا آلوده؛ آهن‌آلات قابل بازیافت و مانند آن)	دستگاه مسئول بازسازی	شهرداری، وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور، سازمان حفاظت محیط‌زیست	واحدهای قانونی مربوطه
۹	برنامه‌ریزی برای نظارت بر عملیات تخریب برای حفظ ایمنی کارگران و مردم	دستگاه مسئول بازسازی	وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور، سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور، شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۰	برنامه‌ریزی برای استفاده از نیروی انسانی، تخمین تعداد، تعیین چگونگی پرداخت دستمزد و نظارت و آموزش	دستگاه مسئول بازسازی	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، سازمان برنامه‌وبودجه، شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور، سامان برنامه‌وبودجه
۱۱	برنامه‌ریزی اطلاع‌رسانی به مردم در منطقه آسیب‌دیده در مورد زمان آواربرداری و نیاز به حضور استفاده‌کنندگان اماکن در حین آواربرداری	دستگاه مسئول بازسازی	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، سازمان صداوسیما، جمهوری اسلامی ایران، وزارت ارشاد و فرهنگ اسلامی، شهرداری، وزارت کشور	سازمان مدیریت بحران کشور

ردیف	اقدامات	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱۲	برنامه‌ریزی پاسخگویی به شکایات و کانال ارتباطی با قوه قضائیه	دستگاه مسئول بازسازی	وزارت دادگستری و قوه قضائیه، اداره ثبت اسناد و املاک، شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۳	برنامه‌ریزی برای واگذاری بخش‌هایی از کار به پیمانکاران (مانند تخریب یا بازیافت مواد خاص یا خطرناک) در صورت نیاز (شامل فراخوان، انتخاب پیمانکار، تنظیم قرارداد و مانند آن)	دستگاه مسئول بازسازی	شهرداری، سازمان برنامه‌وبودجه	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۴	برنامه‌ریزی برای حضور ماشین‌آلات خاص برای عملیات آواربرداری و تخریب	دستگاه مسئول بازسازی	شهرداری‌ها، وزارت راه و شهرداری، وزارت کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۵	هماهنگی دستگاه‌های اجرایی مرتبط مانند شرکت گاز، مخابرات، آب منطقه‌ای، آب و فاضلاب، شهرداری و مانند آن	دستگاه مسئول بازسازی	دستگاه‌های اجرایی مرتبط	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۶	برنامه‌ریزی برای ارائه پاسخ به مسائل حقوقی در عملیات تخریب و آواربرداری	دستگاه مسئول بازسازی	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۷	اطلاع‌رسانی به مردم پهنه آسیب‌دیده	دستگاه مسئول بازسازی	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران، وزارت ارشاد و فرهنگ اسلامی، شهرداری‌ها، وزارت کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۸	جمع‌آوری گل‌ولای و پاک‌سازی خانه‌ها (در سیلاب)	وزارت کشور	گروه‌های جهادی، ستاد کل نیروهای مسلح، جمعیت هلال‌احمر جمهوری اسلامی ایران، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	واحدهای قانونی مربوطه
۱۹	تخریب و آواربرداری ساختمان‌ها	مالکان اعم از اشخاص حقیقی و حقوقی بخش دولتی/خصوصی	وزارت راه و شهرسازی، شهرداری	-
۲۰	آواربرداری کلیه معابر و کلیه فضاهای عمومی باز	دستگاه مسئول بازسازی	وزارت راه و شهرسازی، شهرداری، وزارت کشور	واحدهای قانونی مربوطه
۲۱	آواربرداری منابع محیط‌زیستی (چاه، قنات، رودها و کانال‌ها و سایت‌های حساس)	دستگاه مسئول بازسازی	سازمان حفاظت محیط‌زیست، وزارت نیرو (در مورد سیلاب)، وزارت کشور، شهرداری	واحدهای قانونی مربوطه
۲۲	جداسازی آوارها	دستگاه مسئول بازسازی	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، شهرداری، وزارت کشور	واحدهای قانونی مربوطه
۲۳	تأمین و مدیریت ماشین‌آلات و نیروی انسانی	دستگاه مسئول بازسازی	ستاد کل نیروهای مسلح، شهرداری‌ها، وزارت کشور	سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه‌وبودجه
۲۴	بازیافت، فرآوری و دسته‌بندی آوار	دستگاه مسئول بازسازی	وزارت کشور، شهرداری‌ها	واحدهای قانونی مربوطه

مدیریت و اجرای عملیات آواربرداری

ردیف	اقدامات	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۲۵	انتقال و دیو آوار	دستگاه مسئول بازسازی	سازمان حفاظت محیط زیست، شهرداری‌ها	واحدهای قانونی مربوطه
۲۶	امحای آوار و پسماند مواد خطرناک	دستگاه مسئول بازسازی	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	واحدهای قانونی مربوطه
۲۷	پاسخگویی به شکایات مردم	دستگاه مسئول بازسازی	وزارت کشور، وزارت دادگستری	واحدهای قانونی مربوطه
۲۸	آواربرداری زیرساخت‌ها	دستگاه مسئول تأمین زیرساخت	واحدهای قانونی مربوطه	واحدهای قانونی مربوطه
۲۹	نظارت بر عملیات تخریب و حفاظت از مردم و کارگران	دستگاه مسئول بازسازی	وزارت کار، وزارت کشور، شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور
۳۰	نظارت بر آواربرداری و جمع‌آوری آن در محل‌های موقت، فرآوری و جداسازی آن‌ها (یخچال‌ها، آریست و مانند آن)	وزارت کشور	سازمان حفاظت محیط زیست، شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور
۳۱	نظارت، کنترل و پایش بازیافت، دیو یا امحای آوار	سازمان حفاظت محیط زیست	وزارت کشور، ادارات کل منابع طبیعی و آبخیزداری استان‌ها، شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور

نظارت بر عملیات آواربرداری

۴-۳- اسکان دوره انتقال

در این بخش، انواع روش‌ها و رویکردهای اسکان دوره انتقال، نحوه برنامه‌ریزی و مدیریت اسکان دوره انتقال متناسب با گستردگی و بستر سانحه، الزامات و نیز اقدامات قبل و بعد از وقوع سانحه در این زمینه پرداخته شده است.

۴-۳-۱- زمینه‌ها و مفاهیم

تأمین اسکان دوره انتقال یا گذار به اسکان خانواده‌ها در محلی ایمن به صورت موقت تا زمانی که بتوانند اسکان دائم یابند، اطلاق می‌شود. مسکن دوره انتقال لزوماً به صورت یک مرحله مستقل در فرایند بازسازی مسکن دیده نمی‌شود و لزومی به اجرای آن پس از وقوع هر سانحه‌ای نیست. بنابراین، ممکن است رویکرد اتخاذ شده **حذف اسکان دوره انتقال** و اتصال اسکان اضطراری به اسکان دائم باشد. استفاده از ظرفیت اسکان در خانه اقوام و خویشاوندان در داخل یا خارج منطقه آسیب دیده، اسکان در خانه دوم تحت تملک خانواده که در اثر سانحه تخریب نشده و مانند آن از جمله راهکارهای در دسترس جهت حذف اسکان دوره انتقال است. تنها هنگامی که زمان برآورد شده برای بازسازی طولانی بوده و شرایط زمانی، آب‌وهوایی، اجتماعی و امنیتی به گونه‌ای باشد که نیاز به این مرحله باشد، مسکن دوره انتقال تأمین می‌شود.

به طور کلی انواع روش‌های تأمین اسکان دوره انتقال به قرار ذیل است که ممکن است به تنهایی یا ترکیبی از آن‌ها پس از یک سانحه اجرا شود:

- ۱- پرداخت کمک‌اجاره یا مساعده تأمین مسکن: اعطای کمک‌اجاره یا مساعده تأمین مسکن برای مدتی محدود به مالکان و مستأجران واحدهای مسکونی آسیب دیده. این نوع اسکان دوره انتقال هم در روستاها و هم در شهرها می‌تواند استفاده شود.

۲- **اسکان موقت به صورت هسته اولیه:** ساخت یک فضای زیستی حداقلی با مصالح و سازه بادوام و قابل گسترش جهت هسته اولیه مسکن بازسازی شده و تبدیل به اسکان دائم. این نوع اسکان دوره انتقال بیشتر در روستاها قابل استفاده است.

۳- **تأمین مسکن موقت:** تأمین و یا ساخت یک فضای زیستی به روش‌های مختلف:

۳-۱- استفاده از بخشی از ساختمان موجود در صورت مقاوم‌سازی؛

۳-۲- استفاده از ساختمان‌های عمومی در دسترس مانند مدارس و مانند آن؛

۳-۳- احداث واحدهای مسکن موقت با مصالح کم‌دوام یا بازیافتی (دوام حداکثر ۲ سال):

۳-۳-۱- مسکن موقت پیش‌ساخته (کانکس و مانند آن)؛

۳-۳-۲- مسکن موقت نیمه‌پیش‌ساخته (توزیع سازه مقاوم و ارزان و مانند آن)؛

۳-۳-۳- مسکن موقت به صورت ساخت درجا.



شکل (۹): انواع روش‌های تأمین اسکان دوره انتقال

انواع واحدهای مسکن موقت می‌تواند با استفاده از مصالح بومی، مصالح بازیافتی و به‌جای‌مانده از آوار و یا مصالح جدید ساخته شوند.

توزیع مکانی واحدهای مسکن موقت به صورت کلی به دو شکل متمرکز و غیرمتمرکز می‌تواند باشد:

۱- **اسکان موقت غیرمتمرکز:** احداث مسکن موقت به صورت غیرمتمرکز در سکونتگاه‌های انسانی. این نوع اسکان دوره انتقال بیشتر در شهرهای کم‌جمعیت و با تراکم پایین می‌تواند استفاده شود. توصیه می‌شود عمر این نوع مسکن حداکثر ۲ سال در نظر گرفته شود.

۲- **اسکان موقت متمرکز:** احداث مسکن موقت به صورت گروهی در داخل و یا خارج از سکونتگاه‌های انسانی.

۱-۲- **اسکان موقت متمرکز گروهی:** احداث مسکن موقت به صورت گروهی در داخل سکونتگاه‌های موجود متناسب با ظرفیت و نیاز و همچنین ساخت و تجهیز سایر خدمات در صورت نیاز. توصیه می‌گردد عمر این نوع مسکن حداکثر ۲ سال در نظر گرفته شود.^۱

^۱ این اسکان می‌تواند به صورت استقرار در فضاهای باز، مدارس، ورزشگاه‌ها و مانند آن باشد.

۲-۲- اسکان موقت متمرکز اردوگاهی: احداث مسکن موقت به صورت اردوگاهی در خارج از سکونتگاه‌های موجود و همچنین ساخت و تجهیز سایر خدمات در اردوگاه. استفاده از این نوع اسکان دوره انتقال فقط در شرایطی که تمامی گزینه‌های پیشین کافی نباشند -مثلاً در محیط شهری پرجمعیت و با تراکم بالا- پیشنهاد می‌شود. توصیه می‌گردد عمر این نوع مسکن حداکثر ۵ سال در نظر گرفته شود.

۴-۳-۲- الزامات

- برنامه اسکان دوره انتقال باید تا زمان تأمین مسکن دائم، راه‌حل سکونت‌ایمن برای تمامی افراد واجد شرایط، تأمین نماید. افراد واجد شرایط کلیه افرادی فارغ از نحوه تصرف مسکن پیش از سانحه^۱ را شامل می‌شود که جزء ساکنان پهنه آسیب‌دیده بوده و دسترسی به مسکن امن و ایمن ندارند.
- برنامه بازیابی اولیه باید با به حداقل رساندن استفاده از منابع مالی در مسکن دوره انتقال یا در صورت امکان حذف آن، هدایت منابع مالی به سمت بازتوانی اقتصادی، زیرساخت‌ها و مسکن انجام گیرد.
- برنامه‌ریزی برای اسکان دوره انتقال باید با نگاه توسعه‌ای صورت گیرد و سیاست‌های اتخاذی که در آن‌ها امکان استفاده مجدد از مسکن دوره انتقال و زیرساخت‌های مرتبط با آن، بازیافت یا تغییر کاربری آن‌ها وجود دارد را در اولویت قرار دهد.
- برنامه‌ریزی اسکان موقت باید آثار مخرب و طولانی‌مدت بر محیط‌زیست و توسعه شهری و روستایی را به حداقل برساند.
- لازم است برنامه‌ریزی و مدیریت اسکان دوره انتقال به گونه‌ای انجام گیرد که در این دوران افراد، دسترسی ایمن و مناسب به زیرساخت‌های حداقلی مانند سرویس‌های بهداشتی، آب، فاضلاب، برق و تأمین روشنایی معابر را داشته باشند.
- برنامه‌ریزی برای اسکان موقت باید تا حد ممکن بر پایه مشارکت مردمی به‌ویژه در امر مدیریت و نگهداری اسکان موقت (در صورت اجرای گزینه‌هایی مانند واحد پیش‌ساخته) صورت بگیرد تا ضمن استفاده از ظرفیت‌های مردمی، به بالا بردن رضایتمندی و سطح زندگی افراد سانحه‌دیده کمک شود.
- مکان‌یابی اسکان موقت حتی‌الامکان نزدیک محل سکونت افراد باشد.
- ضروری است در برنامه‌ریزی برای اسکان دوره انتقال بیش از یک گزینه برای انتخاب در اختیار افراد سانحه‌دیده قرار گیرد.
- ضروری است ضمن پرهیز از ایجاد اردوگاه به دلیل تبعات اجتماعی، محیط‌زیستی و مالی سنگین، اتخاذ این روش به عنوان آخرین گزینه و تنها در صورت عدم پاسخ سایر گزینه‌ها طرح گردد و پس از بررسی پیامدهای محتمل اجرا گردد.
- کمک‌های مردمی و خیرین داخلی و خارجی در تأمین اسکان موقت می‌بایست به سمت افراد آسیب‌پذیر شهری و روستایی سوق داده شود و از ایجاد احساس ناعدالتی در تأمین، توزیع جلوگیری به عمل آید.
- ضروری است کمک‌های خیرین، تشکلهای مردمی، مردم و مانند آن جهت اسکان دوره انتقال در سامانه جامع مدیریت خطر حوادث و سوانح ثبت گردد. این کمک‌ها با هماهنگی دستگاه‌های مسئول به آسیب‌دیدگان ارائه خواهد گردید.
- لازم است افراد با شرایط خاص اعم از افراد با معلولیت، بیماری خاص، زنان در دوران بارداری یا شیردهی (گروه‌های آسیب‌پذیر) در اولویت دریافت اسکان دوره انتقال قرار گیرند.
- لازم است تعمیر واحدهای مسکونی آسیب‌دیده در اولویت برنامه بازسازی مسکن قرار گیرد تا ساکنین خانه‌های تعمیری در حداقل زمان به خانه‌های خود بازگشته و از صرف منابع مالی جهت تأمین اسکان دوره انتقال برای این دسته از مردم خودداری گردد.

^۱ اسکان دوره انتقال به همه اقشار مالک، مستأجر، ساکنین سکونتگاه‌های غیررسمی، بافت فرسوده و مانند آن تعلق خواهد گرفت.

- اطلاع‌رسانی در کلیه مراحل مبتنی بر اصول ذکرشده در سند ملی مدیریت رسانه‌ای بحران صورت خواهد پذیرفت.

۴-۳-۳- برنامه‌ریزی و مدیریت اسکان دوره انتقال

برنامه‌ریزی و مدیریت اسکان دوره انتقال متناسب با گستردگی و بستر سانحه و نوع اسکان دوره انتقال می‌تواند شامل مراحل زیر باشد:

• تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی اولیه:

- ارزیابی وضعیت بازار مسکن در سکونتگاه‌های آسیب‌دیده و سکونتگاه‌های اطراف آن؛
- تصمیم‌گیری برای ارائه تسهیلات برای اسکان دوره انتقال و نیز تعیین نوع آن. این تصمیم‌گیری بر مبنای برآورد واحدهای آسیب‌دیده و زمان لازم برای بازسازی، آبروهای پهنه آسیب‌دیده، شرایط بازار مسکن در پهنه آسیب‌دیده و مسائل ایمنی و امنیتی صورت می‌گیرد؛
- تصمیم‌گیری برای تعیین جامعه هدف؛
- بررسی الگوی غالب خانواده در پهنه آسیب‌دیده.

• برنامه‌ریزی و اجرای اسکان دوره انتقال:

- تعیین تعداد مسکن مورد نیاز؛
- تخمین زیرساخت‌های مربوطه (شامل خدمات زیربنایی و سرویس بهداشتی)؛
- تخمین منابع مالی مورد نیاز بر اساس گزارش ارزیابی خسارت و تعیین تعداد واحدهای تخریبی و تعمیری؛
- درج و ثبت وضعیت اسکان دوره انتقال خانواده‌ها در قالب سامانه جامع مدیریت خطر حوادث و سوانح برای خانواده‌ها، با قابلیت دسترسی به اطلاعات این سامانه برای سازمان بهزیستی کشور، کمیته امداد امام خمینی (ره)، تشکلهای مردمی، گروه‌های جهادی و خیرین؛
- برنامه‌ریزی برای اسکان دوره انتقال خانواده‌های با نیازهای خاص (سالمندان، بیماران، افراد کم‌توان/ ناتوان جسمی-ذهنی-روانی)؛
- برنامه‌ریزی اطلاع‌رسانی به مردم در مورد برنامه (مانند زمان‌بندی، مکان‌های مورد نظر، گزینه‌ها، نحوه شکایت و بررسی آن‌ها)؛
- برنامه‌ریزی و راه‌اندازی سازوکار رسیدگی به شکایات مردمی؛
- در صورتی که اسکان دوره انتقال از نوع اجاره‌بها و یا مساعده تأمین مسکن تعیین شود؛
- برنامه‌ریزی و معرفی متقاضیان به بانک.
- در صورتی که اسکان دوره انتقال از نوع استفاده از بخشی از ساختمان موجود در صورت مقاوم‌سازی باشد؛
- برنامه‌ریزی جهت مقاوم‌سازی بخشی از ساختمان که جهت اسکان موقت در نظر گرفته شده و اسکان هر چه سریع‌تر خانوار.
- در صورتی که اسکان دوره انتقال از نوع استفاده از ساختمان‌های عمومی در دسترس مانند مدارس و مانند آن باشد؛
- معرفی و اسکان متقاضیان در ساختمان‌های در نظر گرفته‌شده.
- در صورتی که نوع اسکان دوره انتقال از نوع واحدهای نیمه‌پیش‌ساخته، پیش‌ساخته و یا ساخت درجا با استفاده از توزیع مصالح باشد؛

- برنامه‌ریزی برای تأمین مصالح و یا واحدهای اسکان موقت شامل تأمین از کلیه دستگاه‌های کشوری و ستاد کل نیروهای مسلح و در صورت نیاز بخش خصوصی؛
 - برنامه‌ریزی برای انتقال مصالح و یا واحدهای اسکان موقت؛
 - تحویل مصالح و یا واحدهای اسکان موقت به خانواده‌های دارای پرونده؛
 - برپایی و تحویل واحدهای خاص خانواده‌های با نیازهای خاص (سالمندان، بیماران، افراد کم‌توان/ ناتوان جسمی-ذهنی-روانی)؛
 - برنامه‌ریزی و جمع‌آوری واحدهای اسکان موقت؛
 - برون‌سپاری بخشی از عملیات (تأمین، توزیع، برپاسازی، تعمیر و نگهداری) بر حسب نیاز؛
 - راه‌اندازی سازوکاری برای نگهداری و تعمیر واحدهای پیش‌ساخته و تعمیر و نگهداری زیرساخت‌ها؛
 - تعیین تعداد توالت، حمام و شیر آب مشترک لازم بر حسب سرانه‌های استاندارد (Sphere) و برنامه‌ریزی برای تأمین آن‌ها؛
 - برنامه‌ریزی و اجرای اقدامات در زمینه انتقال، توزیع و برپایی واحدهای توالت و حمام و سیستم دفع فاضلاب آن‌ها؛
 - مشارکت دادن مردم و تشکیل شورایی از آن‌ها برای نگهداری و مدیریت سایت، به‌ویژه سرویس‌های بهداشتی، تأمین امنیت و مانند آن از طریق تسهیلگری افراد ذیصلاح و ایجاد ارتباط بین این شوراها و مسئولان ستاد؛
 - برنامه‌ریزی و تأمین جریان‌های حیاتی اعم از آب، برق، مخابرات و فاضلاب؛
 - برنامه‌ریزی و تأمین خدمات از قبیل جمع‌آوری زباله و نورپردازی لازم در شب و حمل‌ونقل عمومی (در صورت نیاز)؛
 - برنامه‌ریزی و تأمین حمل‌ونقل در صورت دور بودن زمین از محل کار و زندگی افراد سانه‌دیده؛
 - برنامه‌ریزی و تأمین خدمات اجتماعی مانند مهدکودک، مدرسه، دستگاه خودپرداز، نانواپی و مانند آن در صورت طولانی بودن مدت بازسازی.
- در صورتی که اسکان به‌صورت اردوگاهی یا گروهی باشد:
- تأمین زمین برای اسکان موقت در محلی امن و حتی‌الامکان نزدیک به محل آسیب‌دیده (در صورت عدم دسترسی فضای باز قابل استفاده در داخل شهر)؛
 - تهیه نقشه اردوگاه‌ها و یا اسکان موقت گروهی با لحاظ نمودن مکان توالت‌ها و حمام‌ها و سایر زیرساخت‌ها بر حسب نیاز بر اساس استاندارد (Sphere)؛
 - آماده‌سازی و تسطیح زمین و راه‌اندازی سیستم دفع آب‌های سطحی کارآمد.

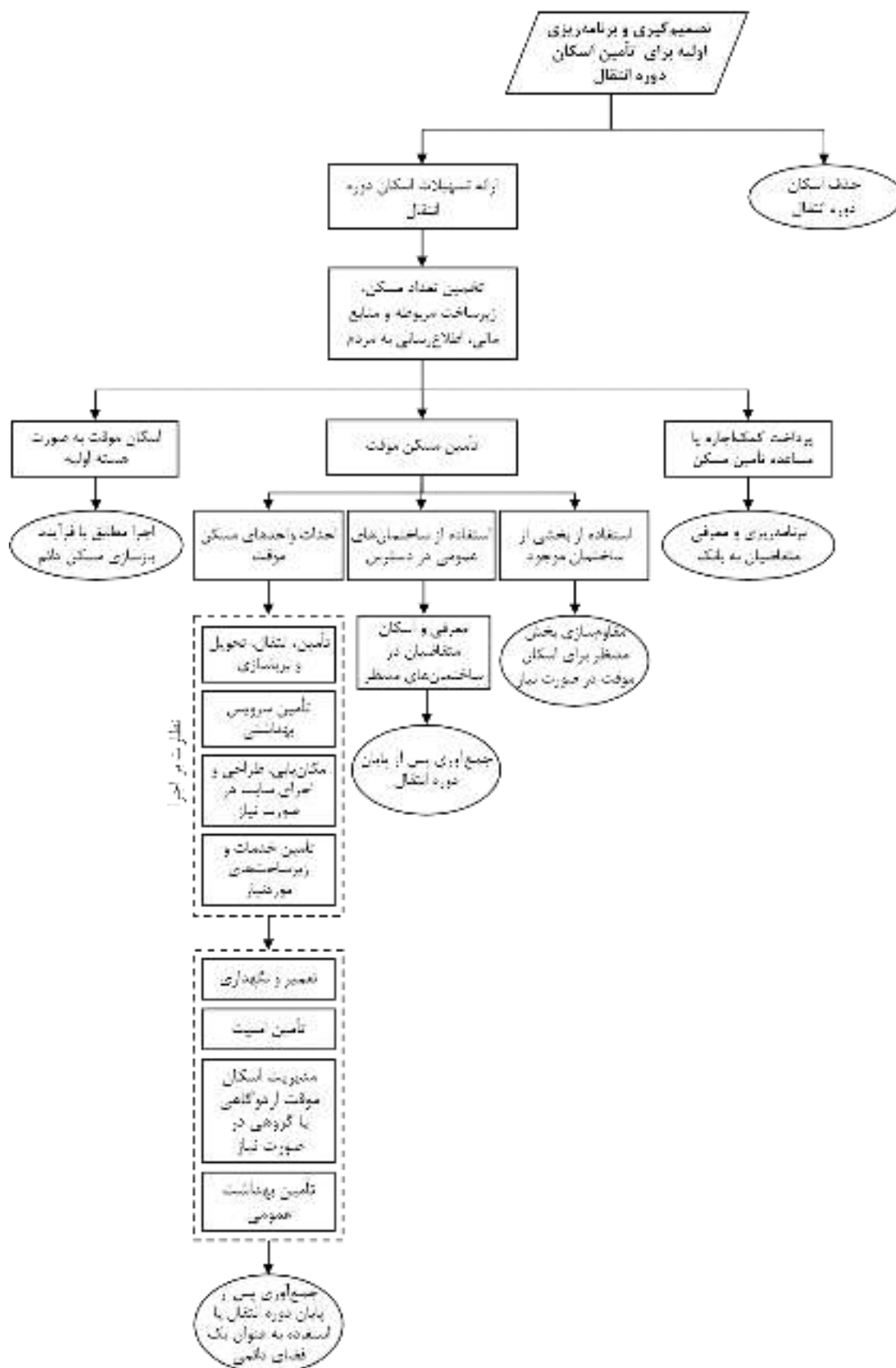
• جمع‌آوری اسکان موقت:

- جمع‌آوری زیرساخت‌ها بعد از اتمام دوره اسکان موقت
- راه‌اندازی واحد سیار یا ثابت برای کمک به یافتن واحد مسکونی برای خانواده‌های ساکن در اسکان موقت در انتهای برنامه زمان‌بندی‌شده برای تسهیل جمع‌آوری واحدهای پیش‌ساخته در زمان اعلام‌شده با مشارکت مردم.

• نظارت بر اجرای اسکان موقت:

- نظارت بر اجرا و کنترل و پایش تأمین اسکان موقت و سرویس‌های بهداشتی پیش‌ساخته؛
- نظارت بر کیفیت اجرای زیرساخت‌ها و ارائه خدمات مورد نیاز در سایت‌های اسکان موقت؛

- نظارت بر جمع‌آوری و بستن سایت‌های اسکان موقت در پایان دوره مطابق برنامه زمان‌بندی اعلام‌شده.



شکل (۱۰): فرایند تصمیم‌گیری و اجرای اسکان دوره انتقال

۴-۳-۴- برنامه‌ریزی و اقدامات پیش از وقوع سانحه

برای ارتقای کارآمدی اسکان موقت خصوصاً در شهرها انجام اقدامات زیر توصیه می‌شود:

جدول (۲۰): اقدامات پیش از وقوع سانحه برای اسکان دوره انتقال

ردیف	اقدامات	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	مرجع تصویب/تأیید
برنامه‌ریزی عملیات اجرایی	۱	راه‌اندازی سیستم یکپارچه جهت امکان ثبت و ردیابی واحدهای پیش‌ساخته در قالب سامانه جامع مدیریت خطر حوادث و سوانح	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور، سازمان نقشه‌برداری کشور
	۲	تهیه برنامه فضایی سایت‌های با قابلیت استفاده برای اسکان موقت در کلانشهرها و مراکز استان‌ها پرخطر	شهرداری‌ها	وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور، سازمان نقشه‌برداری کشور، جمعیت هلال‌احمر جمهوری اسلامی ایران
	۳	پیش‌بینی تهیه و تأمین یا سازوکار تأمین واحدهای پیش‌ساخته برای اسکان در صورت وقوع سوانح ملی و استانی	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت کشور، وزارت راه و شهرسازی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، ستاد کل نیروهای مسلح
	۴	پیش‌بینی تهیه و تأمین یا سازوکار تأمین واحدهای پیش‌ساخته برای توالی و حمام در صورت وقوع سوانح ملی و استانی	وزارت کشور از طریق بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	جمعیت هلال‌احمر جمهوری اسلامی ایران، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت راه و شهرسازی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت نیرو
تدوین برنامه‌ها، شیوه‌نامه‌ها و دستورالعمل‌ها	۵	تدوین برنامه ملی اسکان دوره انتقال آسیب‌دیدگان ظرف ۶ ماه پس از تصویب این برنامه	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت راه و شهرسازی، وزارت نیرو، وزارت کشور، جمعیت هلال‌احمر جمهوری اسلامی ایران، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه‌و بودجه، ستاد کل نیروهای مسلح، مان بهزیستی کشور، کمیته امداد امام خمینی (ره)، شهرداری‌ها
	۶	تهیه دستورالعمل مکان‌یابی اسکان موقت در بحران‌ها برای شهرهای با اولویت خطر بالا	وزارت راه و شهرسازی	وزارت کشور، سازمان نقشه‌برداری کشور، جمعیت هلال‌احمر جمهوری اسلامی ایران
	۷	تهیه دستورالعمل تحویل واحدهای پیش‌ساخته، ثبت در سامانه و علامت‌گذاری برای ردیابی آن‌ها برای جمع‌آوری آن‌ها	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور
	۸	تهیه شیوه‌نامه برای بهره‌گیری از مشارکت مردم در طراحی سایت و به‌ویژه مدیریت و نگهداری سرویس‌های بهداشتی	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور

ردیف	اقدامات	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	مرجع تصویب/تأیید
۹	تهیه دستورالعمل همکاری بین‌بخشی برای تأمین به‌موقع و مناسب زیرساخت‌ها	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت راه و شهرسازی، وزارت نیرو، وزارت کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۰	تهیه دستورالعمل اختصاص اجاره‌بها و یا مساعده تأمین مسکن به جای اسکان موقت	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت کشور، سازمان برنامه‌و بودجه	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۱	تهیه دستورالعمل، ضوابط و استانداردهای واحدهای اسکان موقت	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۲	تهیه دستورالعمل، ضوابط و معیارهای طراحی سکونتگاه‌های اردوگاهی یا گروهی و زیرساخت‌ها با توجه به استاندارد جهانی Sphere	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۳	ارائه الگوها و تهیه دستورالعمل طراحی خانه‌های روستایی (هسته‌های اولیه) با در نظر گرفتن امکان گسترش تدریجی و جایگزینی آن در مواقع اضطراری	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت کشور	سازمان مدیریت بحران کشور، وزارت جهاد کشاورزی
۱۴	طراحی نمونه واحدهای پیش‌ساخته برای اسکان موقت (و نیز واحدهای مخصوص افراد با معلولیت) متناسب با پهنه‌های مختلف اقلیمی کشور	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۵	طراحی واحدهای پیش‌ساخته برای توالت و حمام و نیز واحدهای مخصوص افراد با معلولیت	وزارت کشور از طریق بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	جمعیت هلال‌احمر جمهوری اسلامی ایران، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۶	تخصیص مکان‌هایی در پنج نقطه از کشور متناسب با شرایط آسیب‌پذیری، جهت تأمین و نگهداری ۲۵۰۰۰ واحد مسکونی پیش‌ساخته جهت اسکان موقت آسیب‌دیدگان متناسب با پهنه‌های اقلیمی کشور	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت راه و شهرسازی، سازمان نقشه‌برداری کشور	سازمان مدیریت بحران کشور

۴-۳-۵- اقدامات پس از سانحه

پیشنهاد برنامه اسکان دوره انتقال بر عهده بنیاد مسکن انقلاب اسلامی است و تصمیم‌گیری توسط ستاد صورت می‌گیرد. در شهرهای به شدت آسیب‌دیده در صورت نیاز ممکن است ستاد اسکان دوره انتقال مرکب از شهرداری، فرمانداری، شورای شهر، ادارات آب و برق منطقه‌ای و فرماندهی کل انتظامی جمهوری اسلامی ایران تشکیل شود تا به‌طور خاص به مدیریت اسکان دوره انتقال بپردازد.

جدول (۲۱): اقدامات پس از وقوع سوانح جهت اجرای اسکان دوره انتقال

ردیف	اقدامات	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی اولیه	۱	تصمیم‌گیری برای اجرا (یا عدم اجرای) اسکان دوره انتقال	وزارت کشور (ستاد ملی/استانی)	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی
	۲	تعیین نوع اسکان دوره انتقال بر اساس اصول کلی مندرج در این برنامه	وزارت کشور (ستاد ملی/استانی)	واحد‌های قانونی مربوطه
	۳	تهیه برنامه زمان‌بندی اجرای اسکان دوره انتقال	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	شهرداری‌ها
	۴	ارزیابی وضعیت بازار مسکن در سکونتگاه‌های آسیب‌دیده و سکونتگاه‌های اطراف آن	دستگاه‌های مسئول بازسازی و بازتوانی (متناسب با سطح سانحه)	وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور، شهرداری‌ها، مرکز آمار ایران
	۵	بررسی الگوی غالب خانواده در پهنه آسیب‌دیده	دستگاه‌های مسئول بازسازی و بازتوانی (متناسب با سطح سانحه)	وزارت راه و شهرسازی، شهرداری
	۶	تعیین جامعه هدف	دستگاه‌های مسئول بازسازی و بازتوانی (متناسب با سطح سانحه)	وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور، شهرداری، مرکز آمار ایران
برنامه‌ریزی اسکان دوره انتقال	۷	اطلاع‌رسانی به مردم در مورد برنامه (مانند زمان‌بندی، مکان‌های مورد نظر، گزینه‌ها، نحوه شکایت و بررسی آن‌ها)	دستگاه‌های مسئول بازسازی و بازتوانی (متناسب با سطح سانحه)	سازمان صداوسیما، جمهوری اسلامی ایران، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات
	۸	تأمین مالی اسکان دوره انتقال	سازمان برنامه‌بودجه	-
	۹	تخمین تعداد واحدهای مورد نیاز و نیز تخمین زیرساخت‌ها و امکانات مورد نیاز	دستگاه‌های مسئول بازسازی و بازتوانی (متناسب با سطح سانحه)	وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، شهرداری، مرکز آمار ایران
	۱۰	درج و ثبت وضعیت اسکان دوره انتقال خانواده‌ها در قالب سامانه جامع مدیریت خطر حوادث و سوانح	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	سازمان بهزیستی کشور، کمیته امداد امام خمینی (ره)
پرداخت کمک‌اجاره	۱۱	معرفی متقاضیان به بانک (مورد اجاره)	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور، اتحادیه معاملات املاک، بانک‌های عامل
	۱۲	همه‌نگی با سمن‌ها به منظور کمک به مردم در یافتن مسکن	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	سازمان بهزیستی و کمیته امداد امام خمینی (ره)، اتحادیه معاملات املاک، شهرداری‌ها

ردیف	اقدامات	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
استفاده از بخشی از ساختمان موجود	۱۳	مقاوم سازی بخش مدنظر از ساختمان موجود مطابق فرایند بازسازی	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	-
استفاده از ساختمان های عمومی در دسترس	۱۴	معرفی و اسکان متقاضیان در ساختمان های در نظر گرفته شده	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	دستگاه های مربوطه سازمان مدیریت بحران کشور
هسته اولیه	۱۵	اجرای هسته اولیه مطابق با فرآیند بازسازی مسکن دائم	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	سازمان مدیریت بحران کشور
برنامه ریزی و اجرا به صورت واحدهای مسکن موقت	۱۶	تأمین مصالح توزیعی و یا واحدهای اسکان موقت شامل تعداد، جامعه هدف، نحوه استقرار، مساحت، ساخت (تأمین از کلیه دستگاه های کشوری و نیروهای مسلح و در صورت نیاز بخش خصوصی)	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور سازمان مدیریت بحران کشور، ستاد کل نیروهای مسلح
	۱۷	برنامه ریزی انتقال و برپاسازی، تحویل، علامت گذاری و جمع آوری واحدها	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور سازمان مدیریت بحران کشور، ستاد کل نیروهای مسلح
	۱۸	برنامه ریزی و تأمین سرویس بهداشتی (توالت و حمام) و شیر آب مشترک لازم بر حسب سرانه های استاندارد (Sphere)	وزارت کشور از طریق بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، شهرداری، وزارت نیرو
	۱۹	برنامه ریزی و تأمین سرویس بهداشتی (توالت و حمام) برای افراد با معلولیت	وزارت کشور از طریق بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، شهرداری، وزارت نیرو
	۲۰	بهینه کردن برنامه ریزی برای برقراری ارتباطات مناطق اسکان اضطراری و اسکان موقت و بهینه کردن فعالیت ها برای جلوگیری از دوباره کاری و کاهش هزینه و زمان	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	-
		برقراری ارتباطات مناطق اسکان اضطراری و موقت	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	شهرداری ها
		بهینه کردن برنامه ریزی برای تأمین آب مناطق اسکان اضطراری و اسکان موقت و بهینه کردن فعالیت ها برای جلوگیری از دوباره کاری و کاهش هزینه و زمان	وزارت نیرو	-

ردیف	اقدامات	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۲۱	تأمین آب مناطق اسکان اضطراری شامل شیرهای عمومی جهت شستشو، سرویس‌های بهداشتی و حمام‌های عمومی	وزارت نیرو	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور
	تأمین آب مناطق اسکان موقت	وزارت نیرو	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور
	بهبود کردن برنامه‌ریزی برای تأمین برق مناطق اسکان اضطراری و اسکان موقت و بهبود کردن فعالیت‌ها برای جلوگیری از دوباره کاری و کاهش هزینه و زمان	وزارت نیرو	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	تأمین برق مناطق اسکان اضطراری	وزارت نیرو	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور
	تأمین برق مناطق اسکان موقت	وزارت نیرو	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور
	بهبود کردن برنامه‌ریزی برای تأمین گاز مناطق اسکان موقت با استفاده از شبکه موجود و بهبود کردن فعالیت‌ها برای جلوگیری از دوباره کاری و کاهش هزینه و زمان	وزارت نفت	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	تأمین گاز مناطق اسکان موقت	وزارت نفت	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور
	بهبود کردن برنامه‌ریزی برای جمع‌آوری یا دفع فاضلاب مناطق اسکان اضطراری و اسکان موقت و بهبود کردن فعالیت‌ها برای جلوگیری از دوباره کاری و کاهش هزینه و زمان	وزارت نیرو	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	جمع‌آوری یا دفع فاضلاب مناطق اسکان اضطراری شامل فاضلاب شیرهای عمومی جهت شستشو، سرویس‌های بهداشتی و حمام‌های عمومی	وزارت نیرو	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور
	جمع‌آوری یا دفع فاضلاب مناطق اسکان موقت	وزارت نیرو	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور
	برنامه‌ریزی و اجرای نورپردازی معابر و فضاهای باز	شهرداری‌ها	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور

ردیف	اقدامات	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۲۲	برنامه‌ریزی و تأمین خدمات شهری (مانند جمع‌آوری زباله و حمل‌ونقل عمومی)	شهرداری‌ها	وزارت کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۳	برنامه‌ریزی و تأمین زمین و زیرساخت برای خدمات اجتماعی مانند مهدکودک، مدرسه، دستگاه خودپرداز، نانوايي و مانند آن در صورت طولانی بودن مدت بازسازی	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سازمان بهزیستی، وزارت آموزش و پرورش	شهرداری‌ها	-
۲۴	برنامه‌ریزی و تأمین خدمات اجتماعی مانند مهدکودک، مدرسه، دستگاه خودپرداز، نانوايي و مانند آن در صورت طولانی بودن مدت بازسازی	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سازمان بهزیستی، وزارت آموزش و پرورش	شهرداری‌ها	-
۲۵	مکان‌یابی و تأمین زمین در صورت استقرار اردوگاهی و گروهی (در محلی امن و حتی الامکان نزدیک به محل آسیب‌دیده در صورت عدم دسترسی فضای باز قابل استفاده در داخل شهر)	در روستاها: بنیاد مسکن انقلاب اسلامی در شهرها: شهرداری	سازمان زمین شهری، شهرداری، فرمانداری، وزارت کشور (استانداری)، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، سازمان نقشه‌برداری کشور، جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۶	تهیه نقشه اردوگاه‌ها یا کمپ‌های گروهی داخل سکونتگاه لحاظ نمودن مکان توالت‌ها و حمام‌ها و سایر زیرساخت‌ها بر حسب نیاز بر اساس استاندارد (Sphere)	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت کشور، شهرداری، جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۷	آماده‌سازی و تسطیح زمین و راه‌اندازی سیستم دفع آب‌های سطحی کارآمد	در روستاها: بنیاد مسکن انقلاب اسلامی در شهرها: شهرداری	وزارت کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۸	تأمین امنیت	وزارت کشور (فرماندهی کل انتظامی جمهوری اسلامی ایران)	ستاد کل نیروهای مسلح	-
۲۹	برنامه‌ریزی برای بهره‌گیری از مشارکت مردم در مدیریت اسکان اردوگاهی یا گروهی	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران	وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور از طریق ستاد سمن‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور

برنامه‌ریزی و اجرای اسکان موقت به‌صورت اردوگاهی یا گروهی

مدیریت اسکان دوره انتقال

ردیف	اقدامات	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۳۰	برنامه‌ریزی تعمیر و نگهداری واحدهای مسکن موقت	سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور از طریق شهرداری‌ها و دهیاری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور	ستاد کل نیروهای مسلح
۳۱	برنامه‌ریزی تعمیر و نگهداری زیرساخت‌ها	وزارت نیرو، شهرداری‌ها	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت کشور	سازمان مدیریت بحران کشور، ستاد کل نیروهای مسلح
۳۲	راه‌اندازی نظام مراقبت بیماری‌های واگیر در منطقه تحت تأثیر	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی کشور	وزارت کشور، ستاد کل نیروهای مسلح	-
۳۳	شناسایی و برطرف کردن سریع عامل بیماری‌ها	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی کشور	سازمان آب و فاضلاب، وزارت کشور (شهرداری‌ها)	-
۳۴	شناسایی افراد مستعد ابتلا به بیماری‌های واگیر مانند سالمندان و کودکان	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی کشور	سازمان بهزیستی، ستاد کل نیروهای مسلح	-
۳۵	شناسایی زود هنگام افراد مبتلا به بیماری‌های واگیر، درمان به موقع و اطمینان از اتمام دوره درمان	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی کشور	وزارت کشور، ستاد کل نیروهای مسلح	-
۳۶	آموزش عمومی راهکارهای پیشگیری از گسترش بیماری‌های واگیر به‌ویژه زنان	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی کشور	سازمان بهزیستی، جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران	-
۳۷	راه‌اندازی واحد سیار یا ثابت برای کمک به یافتن واحد مسکونی برای خانواده‌های ساکن در اسکان موقت در انتهای برنامه زمان‌بندی شده برای تسهیل جمع‌آوری اسکان موقت در زمان اعلام شده با مشارکت مردم	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
۳۸	جمع‌آوری تأسیسات ارتباطات اضطراری جهت مناطق اسکان موقت و نگهداری بهینه اقلام مورد استفاده برای سوانح بعدی	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران	سازمان مدیریت بحران کشور
	جمع‌آوری تأسیسات آب اضطراری مناطق اسکان موقت و نگهداری بهینه اقلام مورد استفاده برای سوانح بعدی	وزارت نیرو	-	سازمان مدیریت بحران کشور

^۱ مسئولین حوزه سلامت مطابق وظایف قانونی به ارائه خدمات بهداشتی و درمانی همچون دوران پیش از وقوع سانحه ادامه می‌دهند و نسبت به شناسایی، تعیین نیازهای مراقبتی و تداوم خدمات درمانی برای بیماران پیش از سانحه و مصدومین اقدامات لازم را به عمل می‌آورند. در مجموعه این اقدامات معاینه منظم گروه‌های آسیب‌پذیر در محل اقامت اولویت دارد.

ردیف	اقدامات	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
	جمع‌آوری تأسیسات برق اضطراری مناطق اسکان موقت و نگهداری بهینه اقلام مورد استفاده برای سوانح بعدی	وزارت نیرو	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	جمع‌آوری تأسیسات گاز مایع اضطراری مناطق اسکان موقت و نگهداری بهینه اقلام مورد استفاده برای سوانح بعدی	وزارت نفت	-	سازمان مدیریت بحران کشور
	جمع‌آوری تأسیسات فاضلاب اضطراری مناطق اسکان موقت و نگهداری بهینه اقلام مورد استفاده برای سوانح بعدی	وزارت نیرو	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۳۹	نظارت بر اجرا و کنترل و پایش تأمین اسکان موقت و توالت، حمام، شیر آب مشترک، ظرفشویی	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۴۰	نظارت بر بهداشت محیط / وضعیت فاضلاب‌ها، دسترسی مردم به آب بهداشتی و تأسیسات بهداشتی	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	شهرداری	-
۴۱	نظارت بر کیفیت مکان‌یابی، طراحی و اجرای سایت	وزارت کشور	شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور
۴۲	نظارت بر کیفیت اجرای زیرساخت‌ها و ارائه خدمات مورد نیاز در سایت‌های اسکان موقت	وزارت کشور	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۴۳	نظارت بر جمع‌آوری و بستن سایت‌های اسکان موقت در پایان دوره مطابق برنامه زمان‌بندی اعلام‌شده	وزارت کشور	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۴۴	رسیدگی به شکایات مردمی	وزارت کشور	وزارت دادگستری	سازمان مدیریت بحران کشور

۴-۴- بازیابی اولیه فعالیت‌های اقتصادی

در شرایطی که زمان برآوردشده برای فرایند بازسازی و بازتوانی پس از سوانح طولانی بوده یا شرایط به نحوی باشد که نیاز به ازسرگیری فعالیت‌های مهم به‌خصوص فعالیت‌های معیشتی قبل از اتمام بازسازی باشد، لازم است بازیابی اولیه فعالیت‌های اقتصادی در بازسازی و بازتوانی مدنظر قرار گیرد.

۴-۴-۱- زمینه‌ها و مفاهیم

بازیابی اولیه برای ازسرگیری فعالیت‌ها به مجموعه اقدامات برنامه‌ریزی‌شده جهت فراهم کردن فضای برای ازسرگیری یا تسهیل ازسرگیری فعالیت‌های اقتصادی توسط افراد سانه‌دیده پیش از اتمام بازسازی اطلاق می‌شود. در شرایطی که زمان برآوردشده برای بازسازی طولانی بوده یا شرایط زمانی و مکانی به‌گونه‌ای باشد که نیاز به ازسرگیری فعالیت‌های مهم به‌خصوص فعالیت‌های معیشتی قبل از اتمام بازسازی باشد، ملاحظات برای این مهم ممکن است در برنامه بازتوانی گنجانده

شود. به‌ویژه، اقداماتی که به لحاظ زمانی در صورت به تعویق افتادن ممکن است بر بازیابی و بازتوانی بلندمدت جوامع سانحه‌دیده تأثیر بگذارد، در برنامه بازیابی اولیه در اولویت قرار می‌گیرند. این فعالیت‌ها برای بازگرداندن زندگی به حالت عادی و آرامش خاطر مردم سانحه‌دیده و ارتقای تاب‌آوری جوامع اهمیت دارند. به‌طورکلی بازیابی اولیه فعالیت‌ها ممکن است شامل زمینه‌های زیر بشود:

- فضاهای لازم برای بازیابی اولیه و حفاظت از فعالیت‌های معیشتی روستایی مانند جایگاه‌های نگهداری دام یا محصولات؛
- منابع طبیعی و راه‌اندازی مجدد مجاری آبی مانند چاه‌ها، قنات‌ها و کانال‌ها؛
- فضاهای لازم برای ارائه خدمات به مردم سانحه‌دیده مانند فضاهای آموزشی موقت، بازارچه‌های موقت و مانند آن تا زمان بازسازی؛
- فضاهای لازم برای بازیابی اولیه فعالیت‌های اقتصادی تا زمان بازسازی ابنیه و تجهیزات آسیب‌دیده؛
- برنامه‌ریزی و انجام اقدامات لازم از سوی دستگاه‌های مربوطه جهت بازیابی اولیه فعالیت‌ها مانند آموزش و مانند آن.

۴-۲- الزامات

- برنامه بازسازی باید با به حداقل رساندن استفاده از منابع مالی در این مرحله یا حتی‌الامکان حذف آن، منابع مالی را به سمت بازتوانی اقتصادی، زیرساخت‌ها و مسکن هدایت نماید؛
- برنامه‌ریزی برای بازگرداندن فعالیت‌ها باید نگاه توسعه‌ای داشته باشد و گزینه‌هایی که در آن‌ها امکان استفاده مجدد از زیرساخت‌های مرتبط، بازیافت یا تغییر کاربری آن‌ها وجود دارد را در اولویت قرار دهد؛
- برنامه‌ریزی برای بازگرداندن فعالیت‌ها باید آثار مخرب و طولانی‌مدت بر محیط‌زیست و توسعه شهری و روستایی را به حداقل برساند؛
- بازگرداندن فعالیت‌ها در بعضی موارد به‌ویژه بازگرداندن کارکردهای معیشتی بخش کشاورزی و دامداری اهمیت حیاتی برای توسعه مناطق سانحه‌دیده دارد.

۴-۳- برنامه‌ریزی و مدیریت بازیابی اولیه فعالیت‌های اقتصادی

برنامه‌ریزی و مدیریت بازیابی اولیه فعالیت‌ها - بسته به گستردگی سانحه - می‌تواند شامل اقدامات زیر شود:

• تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی اولیه

- تصمیم‌گیری برای ارائه کمک دولتی برای تأمین جایگاه موقت برای دام. این تصمیم‌گیری بر مبنای برآورد واحدهای آسیب‌دیده، زمان لازم برای بازسازی و اقلیم پهنه آسیب‌دیده گرفته می‌شود؛
- تعیین تعداد جایگاه دام مورد نیاز و تعیین منابع مالی مورد نیاز. تعیین تعداد بر اساس گزارش ارزیابی خسارت صورت می‌گیرد.
- تصمیم‌گیری برای کمک به تأمین جایگاه موقت برای واحدهای دامی و طیور صنعتی و تعیین تعداد آن و تعیین و تأمین منابع مالی مورد نیاز؛
- تصمیم‌گیری برای کمک به اجرای انبار موقت محصولات کشاورزی و تعیین تعداد آن و تعیین و تأمین منابع مالی مورد نیاز؛

- تعیین و تأمین منابع مالی مورد نیاز برای باززنده‌سازی منابع و مجاری محیطی مانند چاه‌ها، قنات‌ها و کانال‌ها که باززنده‌سازی آن‌ها ضروری هستند؛
- تصمیم‌گیری برای تأمین فضاهای آموزشی موقت مانند مدارس و مهدکودک‌ها و تأمین مالی؛
- تصمیم‌گیری برای تأمین فضاهای خدماتی مانند بانک‌ها، بازارچه‌های موقت و مانند آن؛
- تصمیم‌گیری برای مدیریت درخواست‌های بخش‌های مختلف دولتی و خصوصی برای بازیابی اولیه فعالیت‌ها در سوانح بزرگ.

• برنامه‌ریزی بازیابی اولیه فعالیت‌ها

- طراحی جایگاه دام و دستورالعمل برپایی آن‌ها، برنامه‌ریزی تأمین و توزیع آن‌ها؛
- مکان‌یابی، طراحی و برنامه‌ریزی تأمین، انتقال و برپایی انبارهای موقت محصولات کشاورزی؛
- برنامه‌ریزی برای جمع‌آوری و یا استفاده از انبارهای موقت محصولات کشاورزی؛
- برنامه‌ریزی برای کمک به تأمین سرپناه برای جایگاه موقت واحدهای دامی و طیور صنعتی؛
- شناسایی منابع و مجاری محیطی مانند چاه‌ها، قنات‌ها و کانال‌ها که باززنده‌سازی آن‌ها ضروری هستند و برنامه‌ریزی برای آن مانند تأمین منابع، نیروی انسانی و تجهیزات و ماشین‌آلات لازم؛
- برنامه‌ریزی برای مکان‌یابی و تعیین سازوکار نظارت بر طراحی چیدمان فضاهای خدماتی مانند مدارس، مهدکودک‌ها، بانک‌ها، بازارچه‌های موقت؛
- برنامه‌ریزی برای صدور مجوز برای احداث و فعالیت فضاهای خدماتی موقت برای محدوده زمانی معین (معمولاً کمتر از ۲ سال)؛
- برنامه‌ریزی برای ساخت، تأمین منابع و مصالح برای ساخت یا تأمین و انتقال واحدهای پیش‌ساخته و برپایی آن‌ها برای فضاهای خدماتی عمومی یا دولتی طبق مجوز؛
- برنامه‌ریزی سازوکاری برای روند دریافت و بررسی درخواست شخصیت‌های حقیقی و حقوقی برای ازسرگیری فعالیت‌ها (شامل شرایط دریافت مجوز، اسناد لازم برای درخواست مجوز و مانند آن).

• مدیریت بازیابی اولیه فعالیت‌ها و عملیات اجرایی

- تأمین و توزیع جایگاه دامی و کمک به برپایی آن‌ها (به‌ویژه برای خانواده‌های با سرپرست کهنسال یا سرپرست زن)؛
- ارائه کمک‌های دولتی برای تأمین فضاهای مصوب مانند جایگاه‌های موقت دام و طیور صنعتی، انبارها و مانند آن در صورت تصویب و نظارت بر استفاده از کمک‌ها؛
- مدیریت اجرا، اجرا یا حمایت از عملیات باززنده‌سازی منابع و مجاری آبی مانند چاه‌ها، قنات‌ها و کانال‌ها؛
- تأمین منابع و مصالح برای ساخت یا تأمین و انتقال واحدهای پیش‌ساخته و برپایی آن‌ها برای فضاهای خدماتی طبق مجوز؛
- تأمین برق، آب و فاضلاب برای فضاهای دارای مجوز فعالیت موقت؛
- صدور مجوز برای احداث و فعالیت فضاهای خدماتی برای محدوده زمانی معین؛
- مدیریت جمع‌آوری سازه‌های برپاشده برای بازیابی اولیه فعالیت‌ها در پایان برنامه زمان‌بندی‌شده.

۴-۴-۴- برنامه‌ریزی و اقدامات پیش از وقوع سانحه

اقدامات لازم جهت بازیابی اولیه خدمات شهری بخش دولتی، عمومی و خصوصی و نیز بازیابی اولیه بخش کشاورزی به شرح جدول زیر است.

جدول (۲۲): اقدامات پیش از وقوع سانحه برای بازیابی اولیه فعالیت‌های اقتصادی

ردیف	اقدامات	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	مرجع تصویب
بازیابی اولیه بخش کشاورزی و دامداری	۱	تهیه دستورالعمل بازیابی اولیه فعالیت‌ها در زمینه کشاورزی، دامداری، پرورش ماهی و مانند آن	وزارت جهاد کشاورزی	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی
	۲	تهیه دستورالعمل و شیوه‌نامه تأمین فضاهای لازم برای بازیابی اولیه فعالیت‌ها در زمینه کشاورزی، دامداری، پرورش ماهی و مانند آن برای خانواده‌های آسیب‌پذیر	وزارت جهاد کشاورزی	کمیته امداد امام خمینی (ره)، سازمان بهزیستی کشور، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی
	۳	تهیه شیوه‌نامه حمایت از بازیابی اولیه جایگاه‌های دام و طیور صنعتی	وزارت جهاد کشاورزی	وزارت صنعت، معدن و تجارت
	۴	تهیه شیوه‌نامه حمایت از بازیابی اولیه انبارهای محصولات کشاورزی، دامداری و مانند آن	وزارت جهاد کشاورزی	وزارت صنعت، معدن و تجارت
بازیابی اولیه خدمات شهری بخش دولتی، عمومی و خصوصی	۵	تهیه دستورالعمل صدور جواز برای برپاسازی فضاهای لازم برای بازیابی اولیه فعالیت‌ها در شهرها	وزارت کشور (سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور)	وزارت راه و شهرسازی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی
	۶	تهیه شیوه‌نامه مکان‌یابی و طراحی چیدمان فضاهای خدماتی مانند مدارس، مهدکودک‌ها، بانک‌ها، بازارچه‌های موقت جهت بازیابی فعالیت‌ها	وزارت راه و شهرسازی	وزارت کشور، وزارت آموزش و پرورش، سازمان بهزیستی کشور، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، وزارت صنعت، معدن و تجارت
	۷	تهیه شیوه‌نامه تأمین فضاهای خدماتی برای ازسرگیری فعالیت‌ها تا زمان بازسازی	دستگاه‌های اجرایی مرتبط	-

۴-۴-۵- اقدامات پس از وقوع سانحه

برنامه‌ریزی اولیه بازیابی اولیه فعالیت‌ها با ستاد است. در شهرهای به شدت آسیب‌دیده در صورت تشکیل ستاد اسکان دوره انتقال، این ستاد می‌تواند به مدیریت بازیابی اولیه فعالیت‌ها نیز بپردازد.

جدول (۲۳): اقدامات پس از وقوع سوانح برای بازپایی اولیه فعالیت‌های اقتصادی

ردیف	اقدامات	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان	
تصمیم‌گیری اولیه در بخش کشاورزی، دامداری و مانند آن	۱	وزارت کشور (ستاد ملی/استانی)	سازمان برنامه‌وبودجه، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت صنعت، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	سازمان برنامه‌وبودجه	
	۲				تصمیم‌گیری برای کمک به جایگاه‌های دام و طیور صنعتی و تعیین تعداد و منابع مالی
	۳				تصمیم‌گیری برای کمک به انبارهای موقت محصولات کشاورزی و تعیین تعداد و منابع مالی
	۴				تعیین منابع مالی مورد نیاز برای باززنده‌سازی منابع و مجاری محیطی مانند چاه‌ها، قنات‌ها و کانال‌ها
تصمیم‌گیری اولیه بخش خدمات شهری و آموزش	۵	وزارت آموزش‌وپرورش	سازمان بهزیستی	سازمان مدیریت بحران کشور	
	۶	وزارت کشور (ستاد ملی/استانی)	وزارت کشور، وزارت صنعت، معدن و تجارت، اتاق اصناف	سازمان مدیریت بحران کشور	
	۷	وزارت کشور (ستاد ملی/استانی)	وزارت کشور، وزارت صنعت، معدن و تجارت، اتاق اصناف	سازمان مدیریت بحران کشور	
برنامه‌ریزی برای بخش کشاورزی، دامداری و مانند آن	۸	وزارت جهاد کشاورزی	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	سازمان مدیریت بحران کشور	
	۹		وزارت صنعت، معدن و تجارت	سازمان مدیریت بحران کشور	
	۱۰		وزارت صنعت، معدن و تجارت	سازمان مدیریت بحران کشور	
	۱۱		وزارت صنعت، معدن و تجارت	سازمان مدیریت بحران کشور	
	۱۲		ادارات کل منابع طبیعی و آبخیزداری استان‌ها، ادارات آب منطقه‌ای	سازمان مدیریت بحران کشور	

ردیف	اقدامات	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱۳	برنامه‌ریزی و انجام اقدامات لازم جهت ازسرگیری فعالیت‌ها مانند آموزش و مانند آن	وزارت جهاد کشاورزی	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۴	برنامه‌ریزی برای مکان‌یابی و تعیین سازوکار نظارت بر طراحی چیدمان فضاهای خدماتی	شهرداری	وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۵	برنامه‌ریزی برای صدور مجوز برای احداث و فعالیت فضاهای خدماتی موقت برای محدوده زمانی معین	شهرداری	وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۶	برنامه‌ریزی برای برپایی فضاهای خدماتی عمومی یا دولتی موقت	ستاد ملی/استانی	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۷	برنامه‌ریزی سازوکار دریافت و بررسی درخواست برای ازسرگیری فعالیت‌ها	شهرداری	اتاق اصناف	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۸	تأمین و توزیع جایگاه فنی و بهداشتی دامی، کمک به برپایی آن‌ها (به‌خصوص برای خانواده‌های آسیب‌پذیر) و نظارت بر آن‌ها	وزارت جهاد کشاورزی	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی خمینی، کمیته امداد امام خمینی (ره)، سازمان بهزیستی، نظام فنی روستایی	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۹	ارائه کمک‌های دولتی برای تأمین فضاهای مصوب مانند جایگاه‌های موقت دام و طیور صنعتی		وزارت صنعت، معدن و تجارت	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۰	مدیریت اجرا، اجرا یا حمایت از عملیات باززنده‌سازی منابع و مجاری آبی مانند چاه‌ها و قنات‌ها		ادارات کل منابع طبیعی و آبخیزداری استان‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۱	ساخت یا تأمین و انتقال واحدهای پیش‌ساخته و برپایی آن‌ها برای فضاهای خدماتی طبق مجوز	دستگاه‌های اجرایی مربوطه	وزارت کشور، وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۲	صدور مجوز برای احداث و فعالیت فضاهای خدماتی برای محدوده زمانی معین	شهرداری	وزارت کشور، وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۳	تأمین برق، آب و فاضلاب برای فضاهای دارای مجوز فعالیت موقت	وزارت نیرو	شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۴	مدیریت جمع‌آوری سازه‌های برپاشده برای بازیابی اولیه فعالیت‌ها در پایان برنامه زمان‌بندی‌شده	وزارت کشور	شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور

برنامه‌ریزی برای بازیابی اولیه بخش خدمات شهری عمومی و خصوصی

مدیریت اجرا در بخش کشاورزی و دامی

مدیریت اجرا در بخش خدمات عمومی و خصوصی

۴-۴-۶- دستگاه‌های مسئول و پشتیبان بازتوانی اقتصادی

برای بخش‌های مختلف اقتصاد متولیان متعددی وجود دارد که هر یک، مسئولیت کمک و ساماندهی به بازیابی بخش یا بخش‌هایی از مجموعه اقتصاد که در سوانح متأثر شده‌اند، بر عهده خواهند داشت.

جدول (۲۴): دستگاه مسئول، پشتیبان و هماهنگ‌کننده بازیابی بخش‌های مختلف اقتصادی

بخش اقتصادی	دستگاه مسئول	دستگاه پشتیبان	دستگاه هماهنگ‌کننده
کشاورزی، دامداری و شیلات	وزارت جهاد کشاورزی	وزارت صنعت، معدن و تجارت	سازمان برنامه‌ریزی و بودجه، استانداری (معاونت اقتصادی)
بخش بازرگانی	وزارت صنعت، معدن و تجارت	-	سازمان برنامه‌ریزی و بودجه، استانداری (معاونت اقتصادی)
بخش صنعت	وزارت صنعت، معدن و تجارت	-	سازمان برنامه‌ریزی و بودجه، استانداری (معاونت اقتصادی)
بخش خدمات	دستگاه متولی هر بخش از خدمات	اتاق اصناف	سازمان برنامه‌ریزی و بودجه، استانداری (معاونت اقتصادی)
صنایع نفت و گاز	وزارت نفت	-	سازمان برنامه‌ریزی و بودجه، استانداری (معاونت اقتصادی)
عمران شهری	وزارت راه و شهرسازی	-	سازمان برنامه‌ریزی و بودجه، استانداری (معاونت اقتصادی)
عمران روستایی	وزارت کشور از طریق بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	-	سازمان برنامه‌ریزی و بودجه، استانداری (معاونت اقتصادی)
بانکداری و بیمه	وزارت اقتصاد	بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، صندوق بیمه همگانی حوادث طبیعی	سازمان برنامه‌ریزی و بودجه، استانداری (معاونت اقتصادی)

۴-۴-۷- مأموریت دستگاه‌های مسئول و پشتیبان

مأموریت دستگاه‌های مسئول و پشتیبان، حمایت و پشتیبانی از بازیابی بخش‌های اقتصادی تلاش برای توزیع بهینه منابع تخصیص‌یافته دولت و بانکی برای کمک به بازتوانی بخش‌های مختلف اقتصاد مناطق آسیب‌دیده می‌باشد. علاوه بر حمایت از بخش‌های دولتی اقتصاد، حمایت از بخش خصوصی برای حفظ و یا بازتوانی مشاغل، اشتغال و توسعه فرصت‌های اقتصادی که منجر به ایجاد جامعه‌ای پایدار و تاب‌آور اقتصادی پس از سوانح می‌شود، جزو مأموریت دستگاه‌های مسئول و پشتیبان است.

۴-۴-۸- کارکرد بازتوانی اقتصادی

قابلیت اصلی بازیابی اقتصادی، توانایی بازگشت فعالیت‌های اقتصادی و تجاری (از جمله کشاورزی) به وضعیت عادی و توسعه فرصت‌های اقتصادی جدید است که منجر به ایجاد جامعه پایدار و بادوام اقتصادی می‌شود. بازیابی اقتصادی بخش اساسی و جدایی‌ناپذیر بازتوانی جامعه است. سرعت و اثربخشی بازگشت یک جامعه به خودکفایی و نشاط به سازگاری پذیری سریع با شرایط تغییر یافته بازار، بازگشایی کسب‌وکار و یا تأسیس کسب‌وکار جدید بستگی دارد.

بودجه قابل توجه دولتی به بازیابی اقتصادی محلی، استانی و منطقه‌ای کمک می‌کند. جذب سرمایه‌گذاری خارجی و نقش بخش خصوصی را نمی‌توان در بازیابی اقتصادی جامعه نادیده گرفت؛ بنابراین، نقش کارکرد دستگاه‌های مسئول و پشتیبان، تسهیل بازیابی اقتصادی و امکان‌پذیر ساختن این نقش با استفاده از منابع دولتی است. مدیریت آگاه باید استفاده از این

سرمایه را به‌طور کارآمد و منطبق بر کلیه قوانین و مقررات عمومی تضمین کند. این امر شامل هماهنگی برنامه‌های بازبانی دولتی و ادغام آن‌ها با تلاش‌های بخش خصوصی از جمله برنامه‌های سازمان‌های داوطلب غیردولتی و خصوصی، سازمان‌های غیرانتفاعی، شرکت‌های سرمایه‌گذاری و صنعت بانکداری است.

کارکرد پشتیبانی بازبانی اقتصادی باید جامعه را از کمک مالی مستقیم دولتی به سمت جامعه خودپایدار تسهیل کند. این امر مستلزم ماه‌ها یا سال‌ها تعامل مداوم رهبری کارکرد پشتیبانی بازبانی با مدیریت حوزه‌های مختلف اقتصادی آسیب‌دیده از سانحه است. این کارکرد با استفاده از کمک‌های دولت به‌صورت سرمایه اولیه بسیاری از دستگاه‌های مسئول و پشتیبان را متعهد می‌کند. این اقدامات سرمایه‌گذاری مجدد را تشویق می‌کند و وام‌های بخش‌های خصوصی و وام‌های لازم برای بازبانی عملکرد بازارها و اقتصادهای مهم را تسهیل می‌کند. بازبانی اقتصادی مؤثر پس از یک سانحه کاملاً تحت تأثیر برنامه‌ریزی‌های متولیان در جهت افزایش تاب‌آوری جامعه قرار می‌گیرد. برنامه‌ریزی‌ها وقتی با تصمیمات آگاهانه مقامات محلی همراه شود، اطمینان لازم برای بازبانی اقتصادی را فراهم می‌کند.

۴-۴-۸-۱- قبل از سانحه: کارکرد پشتیبانی بازبانی اقتصادی

- کارکرد پشتیبانی بازبانی اقتصادی موارد قانونی، نظارتی و سیاست را که به ایجاد شکاف، ناسازگاری و نیازهای برآورده نشده در بازبانی اقتصادی نقش دارند، شناسایی می‌کند.
- به دنبال راه‌حل‌های ابتکاری برای رسیدگی به موارد آمادگی، کاهش زیان و انعطاف‌پذیری قبل از وقوع یک سانحه از جمله سیاست بهینه استفاده از زمین است.
- درک ارزش جامعه و برنامه‌ریزی توسعه اقتصادی در بازبانی، تشویق و تسهیل این برنامه‌ریزی از طریق سازمان‌های متولی مناسب.
- توسعه ابتکارات و مشوق‌ها برای تسهیل ادغام تلاش‌های دولتی با سرمایه خصوصی و بخش تجارت.
- ایجاد، تشویق و مشارکت در تمرین‌های محلی، استانی و ملی برای افزایش مهارت‌ها و توسعه فنون مورد نیاز.
- پشتیبانی مالی از برنامه‌های کاهش خسارت برای ایجاد جوامع تاب‌آور در برابر فاجعه.
- هماهنگی و همکاری مقامات محلی، استانی و ملی برای پیاده‌سازی استانداردهای ساختمان‌های مقاوم در برابر سوانح و تشویق فعالیت‌های تجاری و فردی برای کاهش زیان و آماده‌سازی قبل از سانحه.
- ترویج سیاست‌های تاب‌آور و تمرین برنامه‌های دستگاه‌های مسئول و پشتیبان و عملیات دینفعان بخش‌های مختلف اقتصادی در هر جا که لازم باشد.
- تقویت فعالیت‌های بخش‌های مختلف اقتصادی قبل از سانحه برای ماه‌ها یا سال‌های آینده برای مخاطرات مختلف و سناریوهایی که ممکن است جامعه را تحت تأثیر قرار دهند.
- تأسیس سامانه اطلاعات مخاطرات و ریسک‌های مترتب برای کسب‌وکارها.
- اطلاع‌رسانی و افزایش آگاهی دینفعان بخش‌های مختلف اقتصادی از مخاطرات و ریسک‌های احتمالی سرمایه‌های در معرض خطر.

۴-۴-۸-۲- پس از سانحه: کارکرد پشتیبانی بازبانی اقتصادی

- زمانی که هماهنگ‌کننده مدیریت سوانح فعال می‌شود، ادارات و سازمان‌های اصلی و پشتیبانی در پشتیبانی از کار مستقر و وارد فاز عملیاتی می‌شوند.

- به کارگیری و ادغام برنامه‌های توسعه برنامه‌ریزی‌شده قبل از سانحه و برنامه‌های موجود برای تأمین نیازهای بازیابی جامعه هم‌زمان با بخش خصوصی به‌منظور تسهیل تعامل زود هنگام و مؤثر و برای استفاده مؤثر از منابع دولتی.
- توسعه یک برنامه اقدام بین سازمانی برای هر سانحه برای اطمینان از اقدامات هماهنگ شده همه دستگاه‌های دولتی، ذینفعان و نهادهای پشتیبان در پشتیبانی از بخش‌های مختلف اقتصادی منطقه.
- ترکیب اقدامات کاهش خطرپذیری برای توسعه مجدد به دنبال یک سانحه برای ساخت جامعه قوی‌تر برای به حداقل رساندن خطرپذیری در آینده.
- با توجه به روابط تعریف‌شده در طول برنامه‌ریزی قبل از سانحه، لازم است دستگاه‌های مسئول با همکاری نزدیک با مسئولین مناطق آسیب‌دیده برای بازیابی اقتصادی منطقه با ارائه کمک فنی و داده‌های مرتبط با توسعه اقتصادی، به اصلاح برنامه‌ریزی‌های انجام‌شده و عملیاتی شدن آن‌ها اقدام نمایند.
- به کارگیری سیستم توسعه نیروی کار، از جمله برنامه‌های ارتقای فنی و حرفه‌ای دولتی، به‌عنوان یک وسیله برای کمک به افراد که دچار آسیب شده‌اند، با پشتیبانی مناسب، اسکان و آموزش مجدد (در صورت لزوم) جهت برگشت به کار.
- معرفی الگوهای کسب‌وکارهای خرد جدید با توجه به پتانسیل‌های موجود در منطقه.

۴-۴-۹- نتایج مربوط به کارکرد پشتیبانی بازیابی اقتصادی

- از طریق هماهنگی برنامه‌های دولت در سطح ملی و استانی و بخش خصوصی، کارکرد پشتیبانی بازیابی اقتصادی و اهرم‌های مدیریت در منطقه آسیب‌دیده، برنامه‌های توسعه جامعه و روابط ذینفعان برای ایجاد یک وضعیت جدید اقتصادی پس از فاجعه، نیازهای جامعه را برآورده می‌کند.
- اقدامات زیر سرمایه‌گذاری مجدد را تشویق می‌کند و وام‌های بخش خصوصی و وام‌های لازم را برای عملکرد بازارها و اقتصادهای ضروری تسهیل می‌کند. اقدامات پایدار قبل و بعد از زلزله باعث ایجاد جامعه‌ای کمتر در معرض خطر، تقویت ثبات اقتصادی در آینده و امکان افزایش ضریب نفوذ بیمه می‌شود. نتایج ممکن است شامل موارد زیر باشد:
- ابتکارات توسعه نیروی کار و ایجاد و حفظ مشاغل؛
 - ابتکارات کارآفرینی و توسعه تجارت؛
 - برنامه‌های توسعه اقتصادی در سطح جامعه آسیب‌دیده با ورودی گسترده و در نظر گرفتن بازیابی تاب‌آور اقتصادی منطقه‌ای؛
 - استراتژی‌هایی برای سازگاری سریع با شرایط تغییر یافته بازار، بازگشایی کسب‌وکارها و یا تأسیس مشاغل جدید؛
 - ابتکارات تجاری برای استخدام کارگران و درآمدزایی؛
 - عملیاتی شدن الگوهای کسب‌وکارهای خرد جدید با توجه به پتانسیل‌های موجود در منطقه؛
 - تضمین برنامه‌های مدیریتی با استفاده مؤثر منابع مالی دولتی؛
 - اولویت دادن به منابع مالی دولتی برای بازیابی اقتصادی و اشتغال گروه‌های آسیب‌پذیر آسیب‌دیده؛
 - توزیع کمک‌های دولتی و غیردولتی به مشاغل بدون تبعیض و بر اساس بازدهی اقتصادی؛
 - کسب اطلاعات لازم کارگاه‌ها و مشاغل بخش خصوصی و دولتی برای تصمیم‌گیری آگاهانه برای بازیابی اقتصادی.

۴-۴-۱۰- فعالیت‌های اقتصادی جدید موقت

با توجه به اینکه ممکن است سوانح بزرگ آسیب‌ها و خسارات قابل‌توجهی را به جوامع تحمیل کنند و ساختارهای اقتصادی آن‌ها را دستخوش تغییرات جدی کنند، لازم است نیازهای جدید اقتصادی در بازیابی اقتصادی مناطق تحت تأثیر مورد توجه قرار گیرد. در هر منطقه با توجه به فعالیت‌های اقتصادی، میزان وابستگی اقتصادی به سایر مناطق، میزان آسیب‌ها و خسارات وارده، نوع آسیب‌ها، وسعت جغرافیایی منطقه، نیازهای منطقه، سیاست‌های اسکان انتقالی، سیاست‌های بازسازی و بازتوانی، درآمد مردم و مانند آن لازم است نیازهای اقتصادی جدید تعریف شوند. در راستای تأمین نیازهای جدید لازم است فعالیت‌های جدید اقتصادی و تولیدی شکل بگیرد. این فعالیت‌ها به‌منظور اهداف زیر لازم است در اولویت قرار گیرند:

- تأمین نیازهای جدید منطقه با توجه به شرایط بعد از سانحه؛
- ایجاد شغل‌های جدید و جبران بخشی از شغل‌های ازدست‌رفته؛
- معرفی و عملیاتی نمودن الگوهای کسب‌وکارهای خرد با توجه به پتانسیل‌های موجود در منطقه؛
- کاهش هزینه‌های بازسازی با تولید محصولات بومی؛
- ارتقای دانش فنی ساخت‌وساز با توجه به آسیب‌های ناشی از سوانح؛
- افزایش تاب‌آوری اقتصادی منطقه؛
- تأثیرات مثبت اجتماعی و بازگشت رونق و شادابی به جامعه.

برای نیل به اهداف فوق، می‌توان برای اقشار مختلف جامعه برنامه‌ریزی‌های متناسب انجام داد. این فعالیت‌ها دامنه وسیعی دارند. به‌عنوان مثال می‌توان به مشاغل خانگی، کارگاه‌های موقت تولید مایحتاج مردم (کسب‌وکارهای خرد با توجه به پتانسیل‌های موجود در منطقه)، کارگاه‌های تولید مصالح ساختمانی (کارگاه‌های بازیابی مصالح) و کارگاه‌های تولید شن و ماسه استاندارد بتن (تولید قطعات پیش‌ساخته برای اسکان دوره انتقال و آموزشگاه‌های آموزش مهارت‌های فنی لازم برای بخش‌های مختلف بازسازی و بازتوانی) در راستای ایجاد مشاغل موقت و دائم اشاره نمود.

۴-۵- بازیابی اولیه زیرساخت‌ها

تلاش‌ها و فعالیت‌هایی که برای بازسازی اضطراری زیرساخت‌ها صورت می‌گیرد، در قالب اقدامات و الزامات بازیابی اولیه زیرساخت‌ها در این بخش ارائه شده است.

۴-۵-۱- زمینه‌ها و مفاهیم

بازیابی اولیه یا بازسازی اضطراری زیرساخت‌ها به‌منظور برقراری جریان برای استفاده‌کنندگان است. این مبحث شامل تعمیرات موقت یا راه‌حل‌هایی نظیر میان‌بر زدن در شبکه و همچنین استفاده از سیستم‌های پشتیبان و غیره می‌باشد. پیشرفت بازسازی در این حالت معمولاً بر حسب درصد یا تعداد مشتریانی که دارای جریان هستند یا چه میزان از شبکه، بازیابی اولیه شده و در آن تأمین جریان شده، به نسبت قبل از سانحه بیان می‌شود. به‌جز برای شدیدترین موارد، بازگرداندن اضطراری کامل شبکه بین چند ساعت تا چند روز طول می‌کشد. بااین‌حال، مشتریان (استفاده‌کنندگان) در مناطق دورافتاده با دسترسی مشکل، ممکن است اختلال‌های طولانی‌تری را تجربه کنند. اختلال‌ها یا قطعی‌های مداوم یا متناوب غیرمرسوم نیست و اتفاقات ثانویه (نظیر پس‌لرزه‌ها در زلزله) ممکن است باعث اختلال‌های مجدد پس از بازیابی اولیه شود. با شناسایی علل اختلال‌ها در مرحله بازیابی اولیه، در بازسازی باید با رویکرد ساختن بهتر از گذشته، این عوامل را برطرف نمود.

۴-۵-۲- الزامات

اپراتورهای سیستم برای توسعه و اجرای برنامه‌های جامع مدیریت خاموشی قبل از گسترش سانحه، باید برنامه‌های عملیاتی بازیابی اضطراری را تهیه کنند. این برنامه‌های اضطراری باید اقدامات ترمیم و بهبودی اضطراری را با جزئیات بیان کنند، مسئولیت‌ها را تعیین کنند، منابع را مشخص کنند و هماهنگی و ارتباطات را شفاف ترسیم کنند؛ همچنین فهرست‌های اضطراری از جمله پروتکل‌های فراخوانی برای افراد واجد شرایط برای پاسخ به سوانح ایجاد کنند. علاوه بر این، برنامه‌ها باید ارتباط با سایر سازمان‌های پاسخ‌دهنده، مدیریت اطلاعات، تدارکات و ارتباطات با مشترکان به‌ویژه مشترکان مهم را دربرگیرد.

۴-۵-۳- زمان بازیابی اضطراری

تدوین شاخص‌های عملکردی مورد انتظار صنعت آب و برق و قابل استفاده برای مدیریت بحران بر اساس توان و ظرفیت کشور یکی از ضروریات بازیابی سامانه‌های شریانی است. این معیارها برای هر سامانه با توجه به ابعاد شبکه، وضعیت خطر و سطح آسیب‌های وارده به اجزای سامانه، متفاوت است. یکی از این مهم‌ترین معیارها زمان بازیابی اضطراری می‌باشد. لازم است برای هر مخاطره، حداکثر زمان بازیابی اضطراری توسط دستگاه‌های مسئول ظرف مدت یک ماه پس از تصویب این برنامه با هماهنگی سازمان مدیریت بحران کشور تعیین گردد.

جدول (۲۵): زمان لازم برای اقدامات فوری و ارزیابی اولیه آسیب‌های سامانه برق (تولید، انتقال و توزیع)

تعداد مشترکین	کمتر از ۵۰۰۰۰ مشترک	۵۰۰۰۰ - ۲۰۰۰۰۰	۲۰۰۰۰۰ - ۵۰۰۰۰۰	۵۰۰۰۰۰ - ۱۰۰۰۰۰۰	بیش از ۱۰۰۰۰۰۰
زمان لازم برای فعالیت‌های فوری و اتوماتیک اولیه در راستای حفاظت از شبکه و منابع (ساعت)*					
ارزیابی اولیه آسیب‌ها و عملکرد شبکه (ساعت)					

* در این سطح علاوه بر آسیب‌های جزئی که به اجزای شبکه وارد می‌شود، برای خطراتی نظیر زلزله، طوفان و بادهای شدید، به‌علت ارتعاشات در کابل‌های خطوط انتقال و فوق توزیع، قطعی‌های اتوماتیک رخ می‌دهد که پس از بررسی‌های اولیه حداکثر بعد از چند ساعت مجدد وصل می‌شوند.

جدول (۲۶): زمان بازیابی اولیه و تأمین برق اضطراری (تولید، انتقال و توزیع)

ردیف	سطح آسیب	زمان بازسازی و تأمین برق اضطراری بر حسب تعداد مشترکین (روز)				
		کمتر از ۵۰۰۰۰ مشترک	۵۰۰۰۰ - ۲۰۰۰۰۰	۲۰۰۰۰۰ - ۵۰۰۰۰۰	۵۰۰۰۰۰ - ۱۰۰۰۰۰۰	بیش از ۱۰۰۰۰۰۰
۱	سطح ۱: آسیب‌های جزئی					
۲	سطح ۲: آسیب‌های متوسط					
۳	سطح ۳: آسیب‌های شدید					
۴	سطح ۴: خرابی‌های گسترده					

جدول (۲۷): زمان لازم برای اقدامات فوری و ارزیابی اولیه آسیب‌های سامانه آب (تأمین، انتقال و توزیع)

تعداد مشترکین	کمتر از ۵۰۰۰۰ مشترک	۵۰۰۰۰ - ۲۰۰۰۰۰	۲۰۰۰۰۰ - ۵۰۰۰۰۰	۵۰۰۰۰۰ - ۱۰۰۰۰۰۰	بیش از ۱۰۰۰۰۰۰
زمان لازم برای فعالیتهای فوری و اتوماتیک اولیه در راستای حفاظت از شبکه و منابع (ساعت)*					
ارزیابی اولیه آسیب‌ها و عملکرد شبکه (ساعت)					

* در این سطح علاوه بر آسیب‌های جزئی که به اجزای شبکه وارد می‌شود، برای خطراتی نظیر زلزله، طوفان و بادهای شدید، به خاطر ارتعاشات در کابل‌های خطوط انتقال و فوق توزیع، قطعی‌های اتوماتیک رخ می‌دهد که پس از بررسی‌های اولیه حداکثر بعد از چند ساعت مجدد وصل می‌شوند.

جدول (۲۸): زمان بازسازی و تأمین آب اضطراری (تولید، انتقال و توزیع)

ردیف	سطح آسیب	زمان بازسازی و تأمین آب اضطراری بر حسب تعداد مشترکین (روز)				
		کمتر از ۵۰۰۰۰ مشترک	۵۰۰۰۰ - ۲۰۰۰۰۰	۲۰۰۰۰۰ - ۵۰۰۰۰۰	۵۰۰۰۰۰ - ۱۰۰۰۰۰۰	بیش از ۱۰۰۰۰۰۰
۱	سطح ۱: آسیب‌های جزئی					
۳	سطح ۲: آسیب‌های متوسط					
۴	سطح ۳: آسیب‌های شدید					
۵	سطح ۴: خرابی‌های گسترده					

جدول (۲۹): زمان لازم برای اقدامات فوری و ارزیابی اولیه آسیب‌های شبکه فاضلاب (جمع‌آوری، انتقال و تصفیه)

تعداد مشترکین	کمتر از ۵۰۰۰۰ مشترک	۵۰۰۰۰ - ۲۰۰۰۰۰	۲۰۰۰۰۰ - ۵۰۰۰۰۰	۵۰۰۰۰۰ - ۱۰۰۰۰۰۰	بیش از ۱۰۰۰۰۰۰
زمان لازم برای فعالیتهای فوری و اتوماتیک اولیه در راستای حفاظت از شبکه و منابع (ساعت)*					
ارزیابی اولیه آسیب‌ها و عملکرد شبکه (ساعت)					

* در این سطح علاوه بر آسیب‌های جزئی که به اجزای شبکه وارد می‌شود، برای خطراتی نظیر زلزله، طوفان و بادهای شدید، به خاطر ارتعاشات در کابل‌های خطوط انتقال و فوق توزیع، قطعی‌های اتوماتیک رخ می‌دهد که پس از بررسی‌های اولیه حداکثر بعد از چند ساعت مجدد وصل می‌شوند.

جدول (۳۰): زمان بازیابی اولیه و تأمین فاضلاب اضطراری (جمع‌آوری، انتقال و تصفیه)

ردیف	سطح آسیب	زمان بازیابی اولیه فاضلاب بر حسب تعداد مشترکین (روز)			
		کمتر از ۵۰۰۰۰ مشترک	۵۰۰۰۰ - ۲۰۰۰۰۰	۲۰۰۰۰۰ - ۵۰۰۰۰۰	بیش از ۵۰۰۰۰۰ - ۱۰۰۰۰۰۰
۱	سطح ۱: آسیب‌های جزئی				
۳	سطح ۲: آسیب‌های متوسط				
۴	سطح ۳: آسیب‌های شدید				
۵	سطح ۴: خرابی‌های گسترده				

جدول (۳۱): زمان لازم برای اقدامات فوری و ارزیابی اولیه آسیب‌های شبکه راه‌های جاده‌ای

نوع مخاطره		سطح مخاطره		
نوع راه		راه‌های شریانی درجه ۱	راه‌های شریانی درجه ۲	راه‌های فرعی
		راه‌های روستایی		
	زمان لازم برای فعالیت‌های فوری و اتوماتیک اولیه نظیر مسدود نمودن و ارسال پیامک و مانند آن در راستای حفاظت از خودروها و سرنشینان (ساعت)			
	ارزیابی اولیه آسیب‌ها و عملکرد شبکه (ساعت)			

* ارزیابی اولیه خسارات پل‌ها، بدنه راه و تونل‌ها

جدول (۳۲): زمان بازیابی اولیه یا تأمین راه اضطراری جاده‌ای

ردیف	نوع مخاطره	زمان بازیابی اولیه بر حسب نوع راه (روز)		
		سطح آسیب	راه‌های شریانی درجه ۱	راه‌های شریانی درجه ۲
		راه‌های فرعی	راه‌های روستایی	
۱	سطح ۱: آسیب‌های جزئی			
۳	سطح ۲: آسیب‌های متوسط			
۴	سطح ۳: آسیب‌های شدید			
۵	سطح ۴: خرابی‌های گسترده			

جدول (۳۳): زمان لازم برای اقدامات فوری و ارزیابی اولیه آسیب‌های شبکه راه‌های شهری

نوع مخاطره			
خیابان‌های محلی	راه‌های شریانی درجه ۲	راه‌های شریانی درجه ۱	نوع راه
			زمان لازم برای فعالیتهای فوری و اتوماتیک اولیه نظیر مسدود نمودن و ارسال پیامک و مانند آن در راستای حفاظت از خودروها و سرنشینان (ساعت)
			ارزیابی اولیه آسیب‌ها و عملکرد شبکه* (ساعت)

* ارزیابی اولیه خسارات پل‌ها، بدنه راه و تونل‌ها

جدول (۳۴): زمان بازسازی اولیه یا تأمین راه اضطراری شهری

زمان بازسازی اولیه (روز)			سطح آسیب	ردیف
خیابان‌های محلی	راه‌های شریانی درجه ۲	راه‌های شریانی درجه ۱		
			سطح ۱: آسیب‌های جزئی	۱
			سطح ۲: آسیب‌های متوسط	۳
			سطح ۳: آسیب‌های شدید	۴
			سطح ۴: خرابی‌های گسترده	۵

جدول (۳۵): زمان لازم برای اقدامات فوری و ارزیابی اولیه آسیب‌های شبکه ریلی

ریلی باری	ریلی مسافری	نوع راه
		زمان لازم برای فعالیتهای فوری و اتوماتیک اولیه نظیر مسدود نمودن و ارسال پیامک و مانند آن در راستای حفاظت از خودروها و سرنشینان (ساعت)
		ارزیابی اولیه آسیب‌ها و عملکرد شبکه* (ساعت)

* ارزیابی اولیه خسارات پل‌ها، بدنه راه، ریل‌ها، ایستگاه‌ها و مراکز کنترل

جدول (۳۶): زمان بازسازی اولیه یا تأمین اضطراری شبکه ریلی

زمان بازسازی اولیه بر حسب تعداد مشترکین (روز)		سطح آسیب	ردیف
ریلی باری	ریلی مسافری		
		سطح ۱: آسیب‌های جزئی	۱
		سطح ۲: آسیب‌های متوسط	۳
		سطح ۳: آسیب‌های شدید	۴
		سطح ۴: خرابی‌های گسترده	۵

جدول (۳۷): زمان لازم برای اقدامات فوری و ارزیابی اولیه آسیب‌های شبکه حمل‌ونقل دریایی

باری	مسافری	نوع حمل‌ونقل
		زمان لازم برای فعالیتهای فوری و اتوماتیک اولیه نظیر مسدود نمودن و ارسال پیامک و مانند آن در راستای حفاظت از خودروها و سرنشینان (ساعت)
		ارزیابی اولیه آسیب‌ها و عملکرد شبکه* (ساعت)

* ارزیابی اولیه خسارات سازه‌های ساحلی، جرثقیل‌ها و تجهیزات انتقال بار، پایانه‌ها و تأسیسات سوخت‌رسانی

جدول (۳۸): زمان بازیابی اولیه یا تأمین اضطراری حمل و نقل دریایی

ردیف	سطح آسیب	زمان بازیابی اولیه (روز)	
		بنادر بین‌المللی	بنادر داخلی
۱	سطح ۱: آسیب‌های جزئی		
۳	سطح ۲: آسیب‌های متوسط		
۴	سطح ۳: آسیب‌های شدید		
۵	سطح ۴: خرابی‌های گسترده		

جدول (۳۹): زمان لازم برای اقدامات فوری و ارزیابی اولیه آسیب‌های شبکه هوایی

باری	مسافری	تعداد مشترکین
		زمان لازم برای فعالیت‌های فوری و اتوماتیک اولیه (ساعت)
		ارزیابی اولیه آسیب‌ها و عملکرد شبکه* (ساعت)

* ارزیابی اولیه خسارات برج مراقبت، ترمینال‌ها، تأسیسات سوخت‌رسانی

جدول (۴۰): زمان بازیابی اولیه یا تأمین اضطراری ارتباط هوایی

ردیف	سطح آسیب	زمان بازیابی اولیه (روز)	
		فرودگاه‌های بین‌المللی	فرودگاه‌های داخلی
۱	سطح ۱: آسیب‌های جزئی		
۳	سطح ۲: آسیب‌های متوسط		
۴	سطح ۳: آسیب‌های شدید		
۵	سطح ۴: خرابی‌های گسترده		

۴-۵-۴ اقدامات پس از وقوع سانحه

اقدامات بازیابی اولیه زیرساخت‌ها به شرح جداول زیر است. اقدامات تعریف‌شده متناسب با سطح سانحه و گستره خسارت و شرایط متغیر است.

جدول (۴۱): اقدامات پس از سانحه جهت بازیابی اولیه سامانه‌های مخابراتی

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱	دریافت هشدار سانحه و انجام اقدامات اولیه (اتوماتیک یا دستی) برای حفاظت از مراکز، خطوط فیبر نوری و شبکه‌های تلفن ثابت و همراه	دقایق اولیه	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	واحد اعلام هشدار مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ	سازمان مدیریت بحران کشور
۲	کنترل ارتباطات و هماهنگی بین دیسپاچینگ‌ها و مراکز کنترل و همچنین با مرکز مدیریت بحران منطقه	دقایق اولیه	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۳	فعال‌سازی دیسپاچینگ پشتیبان و در صورت لزوم با توجه وضعیت آسیب ستاد در محل ثانویه	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	-	سازمان مدیریت بحران کشور

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۴	فعال‌سازی اتاق فرماندهی و کنترل عملیات ستاد و میدان و در صورت لزوم با توجه وضعیت آسیب ستاد در محل ثانویه	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۵	در صورت لزوم برقراری و راه‌اندازی سیستم‌های ارتباطی سیار ثانویه (رادیویی، ماهواره‌ای و مانند آن) برای تیم‌های مختلف	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۶	تهیه گزارش مرحله اول	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۷	سطح‌بندی سانحه بر اساس گزارش مرحله اول	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۸	احصای اولیه نیازها جهت پاسخ سریع	بین ۱ تا ۶ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۹	به‌روز کردن برنامه اقدام سریع پس از سانحه با توجه به شرایط میدانی (تشکیل تیم‌های ارزیاب، تعمیر و مانند آن)	بین ۱ تا ۶ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۱۰	تعیین مناطق آسیب‌دیده و برنامه‌ریزی برقراری ارتباطات سیار مناطق جهت تسهیل در عملیات امداد و نجات بر اساس گزارش مرحله اول	بین ۱ تا ۶ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	وزارت راه و شهرسازی و شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۱	کمک فنی لجستیکی برای برقراری ارتباطات به کاربری‌های استراتژیک و بسیار مهم با استفاده از سیستم‌های پرتابل	بین ۱ تا ۶ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	دستگاه‌های نیازمند به ارتباطات پرتابل	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۲	حفظ کیفیت برقراری ارتباطات به مشترکان مهم با کمک سنجش و نظارت دقیق سیستم	دقایق اولیه	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	-	-
۱۳	تعیین فوری تجهیزات اصلی آسیب‌پذیر در برابر مخاطره اصلی دارای زمان حداقلی برای اقدام نظیر سیلاب	دقایق اولیه	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	-	-
۱۴	اقدامات فوری برای حفاظت موارد بند ۲۱	دقایق اولیه	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۵	ورود شرکت‌های معین به مناطق آسیب‌دیده و توجیه برنامه‌ریزی‌ها برای آن‌ها	۶ تا ۲۴ ساعت	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱۶	تهیه گزارش مرحله دوم (ارزیابی خسارات شبکه، ایستگاه‌ها، ساختمان‌ها، مراکز و دکل‌ها)	بین ۶ تا ۲۴ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۱۷	بلوک‌بندی و ناحیه‌بندی شبکه و برنامه‌ریزی برای بلوک‌ها برای اقدامات بعدی	۲۴ تا ۴۸ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۱۸	تهیه نقشه‌های رقومی برای وضعیت آسیب‌ها و بازیابی اضطراری	۲۴ تا ۴۸ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان نقشه‌برداری کشور	ستاد کل نیروهای مسلح (سازمان جغرافیایی)
۱۹	پشتیبانی لجستیکی و تجهیزاتی و رفاهی تیم‌های عملیاتی	۲۴ تا ۴۸ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	-	ستاد کل نیروهای مسلح، سازمان مدیریت بحران کشور
۲۰	جمع‌آوری تأسیسات آسیب‌دیده شبکه‌ها نظیر کابل‌ها، دکل‌ها و غیره در مسیرها و جاده‌ها	۱۲ تا ۴۸ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	وزارت راه و شهرسازی و شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۱	تعیین مناطق آسیب‌دیده و برنامه‌ریزی جهت مدیریت اجزای آسیب‌دیده شبکه‌ها جهت تسهیل در آواربرداری بر اساس گزارش مرحله دوم	۲۴ تا ۷۲ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	وزارت راه و شهرسازی و شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۲	ارزیابی دقیق‌تر نیازهای پس از سانحه (تجهیزات و نیروی انسانی) و تدارک آن‌ها از طریق استان‌های معین جهت اسکان اضطراری	۲۴ ساعت	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۲۳	تعیین تجهیزات آسیب‌پذیر در برابر مخاطرات ثانویه نظیر پس‌لرزه و زمین‌لغزش و مانند آن	۲۴ تا ۷۲ ساعت	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	-	ستاد کل نیروهای مسلح
۲۴	اقدامات فوری برای موارد بند ۲۱	دقایق اولیه	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	-	سازمان مدیریت بحران کشور

جدول (۴۲): اقدامات پس از سانحه جهت بازیابی اولیه سامانه‌های آبی (تأمین، تصفیه، انتقال و توزیع)

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱	دریافت هشدار سانحه و انجام اقدامات اولیه (اتوماتیک یا دستی) برای حفاظت از سدها، کانال‌های انتقال، آبگیرها، مخازن، چاه‌ها، خطوط انتقال، تصفیه‌خانه‌ها و شبکه	دقایق اولیه	وزارت نیرو	واحد اعلام هشدار مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ	سازمان مدیریت بحران کشور
۲	کنترل شرایط ایمنی تأسیسات کلرزدنی در تصفیه‌خانه‌ها	دقایق اولیه	وزارت نیرو	واحد اعلام هشدار مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ	سازمان مدیریت بحران کشور

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۳	قطع آب مناطق در ساعات اولیه بعد از سوانح شدیدی نظیر زلزله که عملیات امداد و نجات را با اختلال مواجه می‌کند.	ساعات اولیه	وزارت نیرو	-	-
۴	کنترل ارتباطات و هماهنگی (از طریق SCADA و غیره) بین اتاق‌های کنترل بخش‌های مختلف سامانه با همدیگر و دیسپاچینگ مرکزی منطقه یا استان و همچنین با مرکز مدیریت بحران منطقه	دقایق اولیه	وزارت نیرو	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور
۵	حفظ آب موجود در مخازن و حتی‌الامکان شبکه به‌صورت اتوماتیک یا دستی	دقایق اولیه	وزارت نیرو	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور
۶	فعال‌سازی دیسپاچینگ پشتیبان و در صورت لزوم با توجه وضعیت آسیب ستاد در محل ثانویه	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت نیرو	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور
۷	فعال‌سازی اتاق فرماندهی و کنترل عملیات ستاد و میدانی و در صورت لزوم با توجه وضعیت آسیب ستاد در محل ثانویه	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۸	برقراری و راه‌اندازی سیستم‌های ارتباطی سیار مخابراتی (رادیویی، ماهواره‌ای و مانند آن) برای تیم‌های مختلف	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت نیرو	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۹	تهیه گزارش مرحله اول	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۱۰	سطح‌بندی سانحه بر اساس گزارش مرحله اول	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۱۱	احصای اولیه نیازها جهت پاسخ سریع	بین ۱ تا ۶ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۱۲	ارتباط نقطه‌به‌نقطه میان تصفیه‌خانه‌ها و مخازن در هنگام مانور در شبکه	بین ۱ تا ۶ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت نیرو	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱۳	به‌روز کردن برنامه اقدام سریع پس از سانحه با توجه به شرایط میدانی (تشکیل تیم‌های ارزیاب، تعمیر و مانند آن)	بین ۱ تا ۶ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۱۴	تعیین مناطق آسیب‌دیده و برنامه‌ریزی قطع آب مناطق جهت تسهیل در عملیات امداد و نجات بر اساس گزارش مرحله اول	بین ۱ تا ۶ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت نیرو	وزارت راه و شهرسازی، شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۵	کمک فنی لجستیکی برای آب‌رسانی در درجه اول به مراکز درمانی مهم و امداد و نجات و سپس به سایر کاربری‌های استراتژیک و بسیار مهم با استفاده از سیستم‌های پرتابل	بین ۱ تا ۸ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت نیرو	دستگاه‌های نیازمند به برق پرتابل	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۶	حفظ کیفیت آب تحویلی به مراکز درمانی و امداد و نجات به کمک سنجش و نظارت دقیق از طریق شبکه	دقایق اولیه	وزارت نیرو	-	-
۱۷	تعیین فوری تجهیزات اصلی آسیب‌پذیر در برابر مخاطره اصلی دارای زمان حداقلی برای اقدام نظیر سیلاب	دقایق اولیه	وزارت نیرو	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۸	اقدامات فوری برای حفاظت موارد بند ۲۲	دقایق اولیه	وزارت نیرو	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۹	تأمین آب آشامیدنی، آب موردنیاز پخت‌وپز و بهداشت شخصی (۷/۵ لیتر در روز برای هر نفر در ۲۴ ساعت اول) و ۱۵ لیتر در روز برای روزهای بعد تا بازیابی اضطراری شبکه	در روزهای ابتدایی	وزارت نیرو	شهرداری‌ها	وزارت کشور (استانداری)
۲۰	عملیاتی کردن راهکارهای تصفیه سریع و با حجم بالای آب گل‌آلود و آلوده منابع آب ناشی از زلزله، پس‌لرزه‌ها و سیلاب و جریان‌های گل‌آلود	دقایق اولیه	وزارت نیرو	شهرداری‌ها	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر دستگاه‌های تخصصی مرتبط
۲۱	ورود شرکت‌های معین به مناطق آسیب‌دیده و توجیه برنامه‌ریزی‌ها برای آن‌ها	۶ تا ۲۴ ساعت	وزارت نیرو	شرکت‌های معین آب منطقه‌ای و آبفای استان‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۲	تهیه گزارش مرحله دوم (ارزیابی شبکه و تعیین خسارت سدها، کانال‌های انتقال، آبیگرها، مخازن، چاه‌ها، خطوط انتقال، تصفیه‌خانه‌ها، ایستگاه‌های پمپاژ و شبکه)	بین ۶ تا ۴۸ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۲۳	تأمین امنیت منابع آب	دقایق اولیه	وزارت نیرو	وزارت کشور (فرماندهی کل نظامی جمهوری اسلامی ایران)	وزارت کشور (استانداری)

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۲۴	اطلاع‌رسانی	دقایق اولیه	وزارت نیرو	سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۵	بلوک‌بندی و ناحیه‌بندی شبکه و برنامه‌ریزی برای بلوک‌ها برای اقدامات بعدی	۲۴ تا ۴۸ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت نیرو	شهرداری‌ها	وزارت کشور (استانداری)
۲۶	تهیه نقشه‌های رقومی برای وضعیت آسیب‌ها و بازیابی اضطراری	۲۴ تا ۷۲ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت نیرو	سازمان نقشه‌برداری کشور	ستاد کل نیروهای مسلح (سازمان جغرافیایی)
۲۷	پشتیبانی لجستیکی و تجهیزاتی و رفاهی تیم‌های عملیاتی	۲۴ تا ۷۲ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت نیرو	-	ستاد کل نیروهای مسلح
۲۸	اقدامات لازم برای برطرف کردن موانع ایجادشده تأسیسات آسیب‌دیده نظیر خطوط لوله و غیره در مسیرها و جاده‌ها	۱۲ تا ۷۲ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت نیرو	وزارت راه و شهرسازی و شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۹	تعیین مناطق آسیب‌دیده و برنامه‌ریزی جهت مدیریت اجزای آسیب‌دیده شبکه توزیع جهت تسهیل در آواربرداری بر اساس گزارش مرحله دوم	۲۴ تا ۹۶ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت نیرو	وزارت راه و شهرسازی و شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور
۳۰	ارزیابی دقیق‌تر نیازهای پس از بحران (تجهیزات و نیروی انسانی) و تدارک آن‌ها از طریق استان‌های معین جهت اسکان اضطراری	۲۴ تا ۴۸ ساعت	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۳۱	تعیین تجهیزات آسیب‌پذیر در برابر مخاطرات ثانویه نظیر پس‌لرزه و زمین‌لغزش و مانند آن	کوتاه‌مدت	وزارت نیرو	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۳۲	اقدامات فوری برای برنامه‌ریزی منابع (مالی و انسانی) جهت اقدامات بعد از سانحه برای هر دو بخش دولتی و پیمانکاران خصوصی	کوتاه‌مدت	وزارت نیرو	سازمان برنامه‌بودجه	سازمان مدیریت بحران کشور
۳۳	تأمین آب اضطراری مراکز استراتژیک و مهم با استفاده از شبکه	۲۴ تا ۷۲ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت نیرو	وزارت کشور (شهرداری‌ها)	وزارت کشور (استانداری)

جدول (۴۳): اقدامات پس از سانحه جهت بازیابی اولیه سامانه‌های فاضلاب (تصفیه، انتقال و توزیع)

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱	دریافت هشدار سانحه و انجام اقدامات اولیه (اتوماتیک یا دستی) برای حفاظت از تأسیسات و تصفیه‌خانه‌ها	دقایق اولیه	وزارت نیرو	واحد اعلام هشدار مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ	سازمان مدیریت بحران کشور

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۲	کنترل شرایط ایمنی تأسیسات شیمیایی در تصفیه‌خانه‌ها	دقایق اولیه	وزارت نیرو	واحد اعلام هشدار مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ	سازمان مدیریت بحران کشور
۳	قطع آب مناطقی که خطوط فاضلاب آن‌ها آسیب‌دیده‌اند.	دقایق اولیه	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۴	کنترل ارتباطات و هماهنگی (از طریق SCADA و غیره) بین اتاق‌های کنترل بخش‌های مختلف سامانه با همدیگر و دیسپاچینگ مرکزی (در صورت وجود) منطقه یا استان و همچنین با مرکز مدیریت بحران منطقه	دقایق اولیه	وزارت نیرو	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور
۵	فعال‌سازی دیسپاچینگ پشتیبان و در صورت لزوم با توجه وضعیت آسیب ستاد در محل ثانویه	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت نیرو	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور
۶	فعال‌سازی اتاق فرماندهی و کنترل عملیات ستاد و میدانی و در صورت لزوم با توجه وضعیت آسیب ستاد در محل ثانویه	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۷	برقراری و راه‌اندازی سیستم‌های ارتباطی سیار مخابراتی (رادیویی، ماهواره‌ای و مانند آن) برای تیم‌های مختلف	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت نیرو	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور
۸	تهیه گزارش مرحله اول	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۹	سطح‌بندی سانحه بر اساس گزارش مرحله اول	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۱۰	احصای اولیه نیازها جهت پاسخ سریع	بین ۱ تا ۶ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۱۱	ارتباط نقطه به نقطه میان تصفیه‌خانه‌ها هنگامی که امکان مانور در شبکه برای سوئیچ جریان وجود داشته باشد	بین ۱ تا ۶ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت نیرو	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱۲	به‌روز کردن برنامه اقدام سریع پس از سانحه با توجه به شرایط میدانی (تشکیل تیم‌های ارزیاب، تعمیر و مانند آن)	بین ۱ تا ۶ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۱۳	تعیین نقاط آسیب‌دیده و برنامه‌ریزی جهت مسدود نمودن خروجی‌های فاضلاب ناشی از شکستگی‌های شبکه فاضلاب	بین ۱ تا ۶ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت نیرو	وزارت راه و شهرسازی و شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۴	تعیین مناطق آسیب‌دیده و برنامه‌ریزی جهت مسدود نمودن ورودی‌ها و انشعابات مهم فاضلاب جهت جلوگیری از ورود نخاله‌ها به داخل خطوط و جلوگیری از مسدود شدن آن‌ها به علت نخاله	بین ۱ تا ۶ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت نیرو	وزارت راه و شهرسازی و شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۵	کمک فنی لجستیکی برای تأمین سرویس بهداشتی اضطراری سیار در درجه اول به مراکز درمانی مهم و امداد و نجات و سپس به سایر کاربری‌های استراتژیک و بسیار مهم	بین ۱ تا ۸ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت نیرو	دستگاه‌های نیازمند به سرویس‌های پرتابل	ستاد کل نیروهای مسلح
۱۶	دفع فاضلاب مراکز درمانی و امداد و نجات از طریق شبکه یا سایر روش‌های بهداشتی	دقایق اولیه	وزارت نیرو	-	-
۱۷	تعیین فوری تجهیزات و تأسیسات اصلی آسیب‌پذیر در برابر مخاطره اصلی دارای زمان حداقلی برای اقدام نظیر سیلاب	دقایق اولیه	وزارت نیرو	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۸	اقدامات فوری برای حفاظت موارد بند ۲۲	دقایق اولیه	وزارت نیرو	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۹	لوله‌کشی و حفر چاه و سایر ملزومات احداث سرویس‌های بهداشتی، دستشویی و حمام	در روزهای ابتدایی	وزارت نیرو	-	وزارت کشور (استانداری)
۲۰	عملیاتی کردن راهکارهای تصفیه سریع فاضلاب در محل تصفیه‌خانه‌های آسیب‌دیده	دقایق اولیه	وزارت نیرو	-	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر دستگاه‌های تخصصی مرتبط
۲۱	ورود شرکت‌های معین به مناطق آسیب‌دیده و توجیه برنامه‌ریزی‌ها برای آن‌ها	۶ تا ۲۴ ساعت	وزارت نیرو	شرکت‌های معین آبفای استان‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۲	تهیه گزارش مرحله دوم (ارزیابی شبکه جمع‌آوری، خطوط انتقال، تونل‌ها، تصفیه‌خانه‌ها، ایستگاه‌های پمپاژ)	بین ۶ تا ۴۸ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۲۳	عملیاتی کردن راهکارهای کاهش اثرات بهداشتی و محیط‌زیستی فاضلاب‌های دفع‌نشده یا تصفیه‌نشده	دقایق اولیه	وزارت نیرو	وزارت کشور (فرماندهی کل انتظامی جمهوری اسلامی ایران)	وزارت کشور (استانداری)
۲۴	تشکیل کمیته اطلاع‌رسانی و آموزش در راستای مسائل مربوط به فاضلاب	دقایق اولیه	وزارت نیرو	سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۵	بلوک‌بندی و ناحیه‌بندی شبکه و برنامه‌ریزی برای بلوک‌ها برای اقدامات بعدی	۲۴ تا ۴۸ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۲۶	تهیه نقشه‌های رقومی برای وضعیت آسیب‌ها و بازیابی اضطراری	۲۴ تا ۷۲ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت نیرو	سازمان نقشه‌برداری کشور	ستاد کل نیروهای مسلح (سازمان جغرافیایی)
۲۷	پشتیبانی لجستیکی و تجهیزاتی و رفاهی تیم‌های عملیاتی	۲۴ تا ۷۲ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	ستاد کل نیروهای مسلح
۲۸	اقدامات لازم برای برطرف کردن موانع ایجادشده تأسیسات آسیب‌دیده نظیر خطوط لوله و غیره در مسیرها و جاده‌ها	۱۲ تا ۷۲ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت نیرو	وزارت راه و شهرسازی و شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۹	تعیین مناطق آسیب‌دیده و برنامه‌ریزی جهت مدیریت اجزای آسیب‌دیده شبکه جمع‌آوری جهت تسهیل در آواربرداری بر اساس گزارش مرحله دوم	۲۴ تا ۹۶ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت نیرو	وزارت راه و شهرسازی و شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور
۳۰	ارزیابی دقیق‌تر نیازهای پس از بحران (تجهیزات و نیروی انسانی) و تدارک آن‌ها از طریق استان‌های معین جهت اسکان اضطراری	۲۴ تا ۴۸ ساعت	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۳۱	تعیین تجهیزات آسیب‌پذیر در برابر مخاطرات ثانویه نظیر پس‌لرزه و زمین‌لغزش و مانند آن	کوتاه‌مدت	وزارت نیرو	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۳۲	اقدامات فوری برای برنامه‌ریزی منابع (مالی و انسانی) جهت اقدامات بعد از سانحه برای هر دو بخش دولتی و پیمانکاران خصوصی	کوتاه‌مدت	وزارت نیرو	سازمان برنامه‌بودجه	سازمان مدیریت بحران کشور

جدول (۴۴): اقدامات پس از سانحه جهت بازیابی اولیه سامانه‌های برق (تولید، انتقال و توزیع)

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱	دریافت هشدار سانحه و انجام اقدامات اولیه (اتوماتیک یا دستی) برای حفاظت از نیروگاه‌ها، پست‌ها، خطوط انتقال و شبکه	دقایق اولیه	وزارت نیرو	واحد اعلام هشدار مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ	سازمان مدیریت بحران کشور
۲	قطع برق مناطق در دقایق اولیه بعد از سوانح شدیدی نظیر زلزله که خطر جانی برای مردم دارد	دقایق اولیه	وزارت نیرو و شرکت‌های توزیع	-	-
۳	کنترل ارتباطات و هماهنگی بین دیسپاچینگ‌های تولید و انتقال با دیسپاچینگ‌های فوق توزیع و توزیع و همچنین با مرکز مدیریت بحران منطقه	دقایق اولیه	وزارت نیرو	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور
۴	فعال‌سازی دیسپاچینگ پشتیبان و در صورت لزوم با توجه وضعیت آسیب ستاد در محل ثانویه	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت نیرو	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور
۵	فعال‌سازی اتاق فرماندهی و کنترل عملیات ستاد و میدانی و در صورت لزوم با توجه وضعیت آسیب ستاد در محل ثانویه	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۶	برقراری و راه‌اندازی سیستم‌های ارتباطی سیار مخابراتی (رادیویی، ماهواره‌ای و مانند آن) برای تیم‌های مختلف	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت نیرو	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور
۷	تهیه گزارش مرحله اول	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۸	سطح‌بندی سانحه بر اساس گزارش مرحله اول	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۹	احصای اولیه نیازها جهت پاسخ سریع	بین ۱ تا ۶ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۱۰	ارتباط نقطه‌به‌نقطه میان پست‌ها در هنگام مانور در شبکه جهت سوئیچ‌های اضطراری	بین ۱ تا ۶ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت نیرو	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱۱	به‌روز کردن برنامه اقدام سریع پس از سانحه با توجه به شرایط میدانی (تشکیل تیم‌های ارزیاب، تعمیر و مانند آن)	بین ۱ تا ۶ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۱۲	تعیین مناطق آسیب‌دیده و برنامه‌ریزی تأمین برق مناطق جهت تسهیل در عملیات امداد و نجات بر اساس گزارش مرحله اول	بین ۱ تا ۶ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت نیرو	وزارت راه و شهرسازی و شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۳	کمک فنی لجستیک برای برق‌رسانی به کاربری‌های استراتژیک و بسیار مهم با استفاده از سیستم‌های پرتابل	بین ۱ تا ۶ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت نیرو	دستگاه‌های نیازمند به برق پرتابل	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۴	حفظ کیفیت برق تحویلی به مشترکان مهم از نظر ولتاژ و فرکانس به کمک سنجش و نظارت دقیق سیستم	دقایق اولیه	وزارت نیرو	-	-
۱۵	تعیین فوری تجهیزات اصلی آسیب‌پذیر در برابر مخاطره اصلی دارای زمان حداقلی برای اقدام نظیر سیلاب	دقایق اولیه	وزارت نیرو	-	-
۱۶	اقدامات فوری برای حفاظت موارد بند ۱۵	دقایق اولیه	وزارت نیرو	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۷	ورود شرکت‌های معین به مناطق آسیب‌دیده و توجیه برنامه‌ریزی‌ها برای آن‌ها	۶ تا ۲۴ ساعت	وزارت نیرو	شرکت‌های معین برق	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۸	تهیه گزارش مرحله دوم (ارزیابی شبکه و تعیین خسارت نیروگاه‌ها، خطوط انتقال و پست‌های انتقال و فوق توزیع و شبکه توزیع)	بین ۶ تا ۲۴ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۱۹	بلوک‌بندی و ناحیه‌بندی شبکه و برنامه‌ریزی برای بلوک‌ها برای اقدامات بعدی	۲۴ تا ۴۸ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۲۰	تهیه نقشه‌های رقومی برای وضعیت آسیب‌ها و بازیابی اضطراری	۲۴ تا ۴۸ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت نیرو	سازمان نقشه‌برداری کشور	ستاد کل نیروهای مسلح (سازمان جغرافیایی)
۲۱	پشتیبانی لجستیک و تجهیزاتی و رفاهی تیم‌های عملیاتی	۲۴ تا ۴۸ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	ستاد کل نیروهای مسلح
۲۲	جمع‌آوری تأسیسات آسیب‌دیده شبکه توزیع نظیر کابل‌ها، ترانس‌های هوایی و غیره در مسیرها و جاده‌ها	۱۲ تا ۴۸ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت نیرو	وزارت راه و شهرسازی و شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۲۳	تعیین مناطق آسیب‌دیده و برنامه‌ریزی جهت مدیریت اجزای آسیب‌دیده شبکه توزیع جهت تسهیل در آواربرداری بر اساس گزارش مرحله دوم	۲۴ تا ۹۶ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت نیرو	وزارت راه و شهرسازی و شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۴	ارزیابی دقیق‌تر نیازهای پس از بحران (تجهیزات و نیروی انسانی) و تدارک آن‌ها از طریق استان‌های معین جهت اسکان اضطراری	۲۴ ساعت	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۲۵	تعیین تجهیزات آسیب‌پذیر در برابر مخاطرات ثانویه نظیر پس‌لرزه و زمین‌لغزش و مانند آن	۲۴ تا ۷۲ ساعت	وزارت نیرو	-	-
۲۶	اقدامات فوری برای موارد بند ۲۵	دقایق اولیه	وزارت نیرو	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۷	تأمین برق اضطراری مراکز استراتژیک و مهم با استفاده از شبکه	۲۴ تا ۷۲ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت نیرو	-	-

جدول (۴۵): اقدامات پس از سانحه جهت بازپایی اولیه سامانه‌های گازرسانی

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱	دریافت هشدار سانحه و انجام اقدامات اولیه (اتوماتیک یا دستی) برای حفاظت از پالایشگاه‌ها، خطوط انتقال، ایستگاه‌های تقویت فشار، ایستگاه‌های TBS-CGS و شبکه	دقایق اولیه	وزارت نفت	واحد اعلام هشدار مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ	سازمان مدیریت بحران کشور
۲	کنترل شرایط ایمنی تأسیسات سامانه	دقایق اولیه	وزارت نفت	واحد اعلام هشدار مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ	سازمان مدیریت بحران کشور
۳	قطع اضطراری گاز ایستگاه‌ها در دقایق اولیه بعد از سوانح شدیدی نظیر زلزله که ریسک خطرات ثانویه نظیر آتش‌سوزی و یا سایر مخاطرات وجود دارد.	دقایق اولیه	وزارت نفت	-	-
۴	تخلیه گاز موجود در شبکه‌های تغذیه و توزیع از نقاط ایمن Safe Point	دقایق اولیه	وزارت نفت	-	-
۵	کنترل ارتباطات و هماهنگی (از طریق SCADA و غیره) بین اتاق‌های کنترل بخش‌های مختلف سامانه با همدیگر و دیسپاچینگ مرکزی منطقه یا استان و همچنین با مرکز مدیریت بحران منطقه	دقایق اولیه	وزارت نفت	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور
۶	فعال‌سازی دیسپاچینگ پشتیبان و در صورت لزوم با توجه وضعیت آسیب ستاد در محل ثانویه	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت نفت	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۷	فعال‌سازی اتاق فرماندهی و کنترل عملیات ستاد و میدانی و در صورت لزوم با توجه وضعیت آسیب ستاد در محل ثانویه	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت نفت	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۸	برقراری و راه‌اندازی سیستم‌های ارتباطی سیار مخابراتی (رادیویی، ماهواره‌ای و مانند آن) برای تیم‌های مختلف	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت نفت	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور
۹	تهیه گزارش مرحله اول	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت نفت	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۱۰	سطح‌بندی سانحه بر اساس گزارش مرحله اول	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت نفت	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۱۱	احصای اولیه نیازها جهت پاسخ سریع	بین ۱ تا ۶ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت نفت	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۱۲	ارتباط نقطه به نقطه میان ایستگاه‌ها در هنگام مانور در شبکه	بین ۱ تا ۶ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت نفت	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۳	به‌روز کردن برنامه اقدام سریع پس از سانحه با توجه به شرایط میدانی (تشکیل تیم‌های ارزیاب، تعمیر و مانند آن)	بین ۱ تا ۶ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت نفت	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۱۴	تعیین مناطق آسیب‌دیده و برنامه‌ریزی قطع گاز مناطق جهت تسهیل در عملیات امداد و نجات بر اساس گزارش مرحله اول	بین ۱ تا ۶ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت نفت	وزارت راه و شهرسازی و شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۵	تخلیه اضطراری گاز موجود در شبکه با حداکثر ایمنی و حداقل مشکلات محیط‌زیستی	دقایق اولیه	وزارت نفت	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۶	کمک فنی لجستیکی برای گازرسانی پرتابل در درجه اول به مراکز درمانی مهم و امداد و نجات و سپس به سایر کاربری‌های استراتژیک و بسیار مهم	بین ۱ تا ۸ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت نفت	دستگاه‌های نیازمند به گاز مایع پرتابل	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۷	تعیین فوری تجهیزات اصلی آسیب‌پذیر در برابر مخاطره اصلی دارای زمان حداقلی برای اقدام نظیر سیلاب	دقایق اولیه	وزارت نفت		سازمان مدیریت بحران کشور

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱۸	اقدامات فوری برای حفاظت موارد بند ۱۶	دقایق اولیه	وزارت نفت	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۹	جستجو و ارزیابی سریع نشتی‌های احتمالی و آسیب‌های احتمالی شبکه با درخواست کمک از مردم برای اطلاع‌رسانی سریع موارد نشتی	دقایق اولیه	وزارت نفت	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۰	ورود شرکت‌های معین به مناطق آسیب‌دیده و توجیه برنامه‌ریزی‌ها برای آن‌ها	۶ تا ۲۴ ساعت	وزارت نفت	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۱	تهیه گزارش مرحله دوم (ارزیابی پالایشگاه‌ها، ایستگاه‌های تقویت فشار، خطوط انتقال، ایستگاه‌ها، شبکه و انشعابات)	بین ۶ تا ۴۸ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت نفت	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۲۲	تأمین کپسول‌های گاز مایع برای جمعیت فاقد دسترسی به برق و شبکه گاز	در روزهای ابتدایی	وزارت نفت	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۲۳	اطلاع‌رسانی	دقایق اولیه	وزارت نفت	سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۴	بلوک‌بندی و ناحیه‌بندی شبکه و برنامه‌ریزی برای بلوک‌ها برای اقدامات بعدی	۲۴ تا ۴۸ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت نفت	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۲۵	تهیه نقشه‌های رقومی برای وضعیت آسیب‌ها و بازیابی اضطراری	۲۴ تا ۷۲ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت نفت	سازمان نقشه‌برداری کشور	ستاد کل نیروهای مسلح (سازمان جغرافیایی)
۲۶	پشتیبانی لجستیکی و تجهیزاتی و رفاهی تیم‌های عملیاتی	۲۴ تا ۷۲ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت نفت	سازمان مدیریت بحران کشور	ستاد کل نیروهای مسلح
۲۷	اقدامات لازم برای برطرف کردن موانع ایجادشده تأسیسات آسیب‌دیده نظیر خطوط لوله و غیره در مسیرها و جاده‌ها	۱۲ تا ۷۲ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت نفت	وزارت راه و شهرسازی و شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۸	تعیین مناطق آسیب‌دیده و برنامه‌ریزی جهت مدیریت اجزای آسیب‌دیده شبکه جهت تسهیل در آواربرداری بر اساس گزارش مرحله دوم	۲۴ تا ۹۶ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت نفت	وزارت راه و شهرسازی و شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۹	ارزیابی دقیق‌تر نیازهای پس از بحران (تجهیزات و نیروی انسانی) و تدارک آن‌ها از طریق استان‌های معین جهت اسکان اضطراری	۲۴ تا ۴۸ ساعت	وزارت نفت	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۳۰	حفظ فشار گاز تحویلی به مراکز درمانی و امداد و نجات به کمک سنجش و نظارت دقیق از طریق شبکه در صورتی که شبکه آسیب ندیده باشد	دقایق اولیه	وزارت نفت	-	-

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۳۱	تعیین تجهیزات آسیب‌پذیر در برابر مخاطرات ثانویه نظیر پس‌لرزه و زمین‌لغزش و مانند آن	کوتاه‌مدت	وزارت نفت	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۳۲	اقدامات فوری برای برنامه‌ریزی منابع (مالی و انسانی) جهت اقدامات بعد از سانحه برای هر دو بخش دولتی و پیمانکاران خصوصی	کوتاه‌مدت	وزارت نفت	سازمان برنامه‌بودجه	سازمان مدیریت بحران کشور

جدول (۴۶): اقدامات پس از سانحه جهت بازیابی اولیه سامانه‌های حمل‌ونقل جاده‌ای

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱	دریافت هشدار سانحه و انجام اقدامات اولیه (اتوماتیک یا دستی) برای حفاظت از وسایل نقلیه و سرنشینان	دقایق اولیه	وزارت راه و شهرسازی	واحد اعلام هشدار مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ	سازمان مدیریت بحران کشور
۲	کنترل شرایط ایمنی ابنیه فنی و تأسیسات سامانه	دقایق اولیه	وزارت راه و شهرسازی	واحد اعلام هشدار مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ	سازمان مدیریت بحران کشور
۳	کنترل ارتباطات و هماهنگی (از طریق SCADA و غیره) بین اتاق‌های کنترل بخش‌های مختلف سامانه با همدیگر و مرکز کنترل ترافیک و همچنین با مرکز مدیریت بحران منطقه و مراکز درمانی مهم	دقایق اولیه	وزارت راه و شهرسازی	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور
۴	فعال‌سازی مرکز کنترل پشتیبان و در صورت لزوم با توجه وضعیت آسیب ستاد در محل ثانویه	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور
۵	فعال‌سازی اتاق فرماندهی و کنترل عملیات ستاد و میدانی و در صورت لزوم با توجه وضعیت آسیب ستاد در محل ثانویه	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۶	برقراری و راه‌اندازی سیستم‌های ارتباطی سیار مخابراتی (رادیویی، ماهواره‌ای و مانند آن) برای تیم‌های مختلف	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	ستاد کل نیروهای مسلح
۷	هماهنگی با پلیس‌راه جهت تخلیه اضطراری محورهای پرتردد در ساعات اولیه و آمادگی برای عملیات امداد و نجات	ساعات اولیه	وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور	ستاد کل نیروهای مسلح
۸	تهیه گزارش مرحله اول	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور	-

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۹	سطح‌بندی سانحه بر اساس گزارش مرحله اول	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۱۰	احصای اولیه نیازها جهت پاسخ سریع	بین ۱ تا ۶ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۱۱	ارتباط نقطه‌به‌نقطه میان ورودی و خروجی مسیرهای مختلف و مسیرها با همدیگر	بین ۱ تا ۶ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۲	به‌روز کردن برنامه اقدام سریع پس از سانحه با توجه به شرایط میدانی (تشکیل تیم‌های ارزیاب، تعمیر و مانند آن)	بین ۱ تا ۶ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۱۳	تعیین مناطق آسیب‌دیده و برنامه‌ریزی قطع تردد وسایل نقلیه عادی مناطق جهت تسهیل در عملیات امداد و نجات بر اساس گزارش مرحله اول	بین ۱ تا ۶ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی	وزارت راه و شهرسازی و شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۴	بازگشایی اضطراری مسیرها به مراکز درمانی مهم و امداد و نجات و سپس به سایر کاربری‌های استراتژیک و بسیار مهم به ترتیب اولویت امدادی برای راه‌های شریانی درجه ۱، ۲ و راه‌های فرعی درجه ۱ و ۲	دقایق اولیه	وزارت راه و شهرسازی	-	ستاد کل نیروهای مسلح
۱۵	کمک به شهرداری‌ها و دهیاری‌ها برای بازگشایی مسیرها در درجه اول به مراکز درمانی مهم و امداد و نجات و سپس به سایر کاربری‌های استراتژیک و بسیار مهم به ترتیب اولویت امدادی	دقایق اولیه	وزارت راه و شهرسازی	-	سازمان مدیریت بحران کشور، ستاد کل نیروهای مسلح
۱۶	اقدامات لازم برای برطرف کردن موانع ایجادشده نظیر تابلوهای سقوط کرده و سایر تجهیزات آسیب‌دیده در مسیرها و جاده‌ها	۶ تا ۲۴ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی	وزارت راه و شهرسازی و شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۷	هماهنگی با سایر دستگاه‌ها نظیر شرکت آبفا، شرکت برق، شرکت گاز، مخابرات برای تأسیسات آسیب‌دیده این زیرساخت‌ها که مسیر را مختل نموده‌اند، جهت برطرف نمودن اضطراری مشکل	۶ تا ۲۴ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی	وزارت نیرو، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۸	تعیین فوری پل‌ها، تونل‌ها و سایر ابنیه فنی اصلی آسیب‌پذیر در برابر مخاطره اصلی دارای زمان حداقلی برای اقدام نظیر سیلاب	دقایق اولیه	وزارت راه و شهرسازی	-	سازمان مدیریت بحران کشور

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱۹	اقدامات فوری برای حفاظت موارد بند ۱۸	دقایق اولیه	وزارت راه و شهرسازی	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۰	ورود استان‌ها و سایر شرکت‌های معین به مناطق آسیب‌دیده و توجیه برنامه‌ریزی‌ها برای آن‌ها	۶ تا ۲۴ ساعت	وزارت راه و شهرسازی	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۱	تهیه گزارش مرحله دوم (ارزیابی پل‌ها، تونل‌ها، بدنه راه‌ها، مستحقات راهداری و سایر ابنیه فنی)	بین ۶ تا ۴۸ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۲۲	احداث کنارگذرها و مسیرهای اضطراری برای بخش‌هایی از مسیرها که آسیب دیده‌اند، برای تردهای ضروری به ترتیب اولویت امدادی	بین ۶ تا ۴۸ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی	-	وزارت کشور (استانداری)
۲۳	کنترل ظرفیت پل‌های با سطح آسیب متوسط برای در استفاده ماندن به شرط کاهش بارهای وارده به ترتیب اولویت امدادی مسیرها	بین ۶ تا ۴۸ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۲۴	نصب پل‌های سیار با طول‌ها و دهانه‌های مختلف بدون نیاز به اجرای فونداسیون درجا در مجاورت پل‌های آسیب‌دیده برای تردهای ضروری به ترتیب اولویت امدادی مسیرها	میان‌مدت	وزارت راه و شهرسازی	-	ستاد کل نیروهای مسلح
۲۵	اطلاع‌رسانی	دقایق اولیه	وزارت راه و شهرسازی	سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۶	ناحیه‌بندی شبکه راه‌ها و برنامه‌ریزی برای اقدامات بعدی	۲۴ تا ۴۸ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۲۷	تهیه نقشه‌های رقومی برای وضعیت آسیب‌ها و بازیابی اضطراری	۲۴ تا ۷۲ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی	سازمان نقشه‌برداری کشور	ستاد کل نیروهای مسلح (سازمان جغرافیایی)
۲۸	پشتیبانی لجستیکی و تجهیزاتی و رفاهی تیم‌های عملیاتی	۲۴ تا ۷۲ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی	-	ستاد کل نیروهای مسلح
۲۹	تعیین مناطق آسیب‌دیده و برنامه‌ریزی جهت مدیریت راه‌ها برای تسهیل آواربرداری‌های اضطراری بر اساس گزارش مرحله دوم به ترتیب اولویت امدادی	۱۲ تا ۷۲ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی	شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۳۰	ارزیابی دقیق‌تر نیازهای پس از بحران (تجهیزات و نیروی انسانی) و تدارک آن‌ها از طریق استان‌های معین جهت اسکان اضطراری	۲۴ تا ۷۲ ساعت	وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۳۱	تعیین تجهیزات آسیب‌پذیر در برابر مخاطرات ثانویه نظیر پس‌لرزه و زمین‌لغزش و مانند آن	کوتاه‌مدت	وزارت راه و شهرسازی	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۳۲	اقدامات فوری برای موارد بند ۳۱	کوتاه‌مدت	وزارت راه و شهرسازی	-	سازمان مدیریت بحران کشور

جدول (۴۷): اقدامات پس از سانحه جهت بازیابی اولیه سامانه‌های حمل‌ونقل شهری

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱	دریافت هشدار سانحه و انجام اقدامات اولیه (اتوماتیک یا دستی) برای حفاظت از وسایل نقلیه و سرنشینان	دقایق اولیه	شهرداری‌ها	واحد اعلام هشدار مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ	سازمان مدیریت بحران کشور
۲	کنترل شرایط ایمنی ابنیه فنی و تأسیسات سامانه	دقایق اولیه	شهرداری‌ها	واحد اعلام هشدار مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ	سازمان مدیریت بحران کشور
۳	کنترل ارتباطات و هماهنگی (از طریق SCADA و غیره) بین اتاق‌های کنترل بخش‌های مختلف سامانه با همدیگر و مرکز کنترل ترافیک و همچنین با مرکز مدیریت بحران منطقه و مراکز درمانی مهم	دقایق اولیه	شهرداری‌ها	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور
۴	فعال‌سازی مرکز کنترل پشتیبان و در صورت لزوم با توجه وضعیت آسیب ستاد در محل ثانویه	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	شهرداری‌ها	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور
۵	فعال‌سازی اتاق فرماندهی و کنترل عملیات ستاد و میدانی و در صورت لزوم با توجه وضعیت آسیب ستاد در محل ثانویه	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۶	برقراری و راه‌اندازی سیستم‌های ارتباطی سیار مخابراتی (رادیویی، ماهواره‌ای و مانند آن) برای تیم‌های مختلف	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	شهرداری‌ها	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور
۷	هماهنگی با پلیس راهنمایی و رانندگی جهت تخلیه اضطراری محورهای پرتردد در ساعات اولیه و آمادگی برای عملیات امداد و نجات	ساعات اولیه	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور	ستاد کل نیروهای مسلح

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۸	تهیه گزارش مرحله اول	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۹	سطح‌بندی سانحه بر اساس گزارش مرحله اول	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۱۰	احصای اولیه نیازها جهت پاسخ سریع	بین ۱ تا ۶ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۱۱	ارتباط نقطه به نقطه میان ورودی و خروجی مسیرهای مختلف و مسیرها با همدیگر با کمک پلیس و عوامل کنترل ترافیک	بین ۱ تا ۶ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	شهرداری‌ها	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۲	به‌روز کردن برنامه اقدام سریع پس از سانحه با توجه به شرایط میدانی (تشکیل تیم‌های ارزیاب، تعمیر و مانند آن)	بین ۱ تا ۶ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۱۳	تعیین مناطق آسیب‌دیده و برنامه‌ریزی قطع تردد وسایل نقلیه عادی مناطق جهت تسهیل در عملیات امداد و نجات بر اساس گزارش مرحله اول	بین ۱ تا ۶ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	شهرداری‌ها	وزارت راه و شهرسازی و شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۴	بازگشایی اضطراری مسیرها به مراکز درمانی مهم و امداد و نجات و سپس به سایر کاربری‌های استراتژیک و بسیار مهم به ترتیب اولویت امدادی برای مسیرهای اصلی و فرعی	دقایق اولیه	شهرداری‌ها	جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران	ستاد کل نیروهای مسلح
۱۵	برداشتن سریع آوار از میان مسیرها با کمک راهکارهای پیش‌بینی‌شده به ترتیب اولویت امدادی برای مسیرهای اصلی	دقایق اولیه	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور	سایر دستگاه‌های تخصصی مرتبط
۱۶	حفظ تردد خط عبور اضطراری در معابر اصلی و اتخاذ تمهیدات لازم جهت جلوگیری از مسدود شدن به ترتیب اولویت امدادی برای مسیرهای اصلی	دقایق اولیه	شهرداری‌ها	-	ستاد کل نیروهای مسلح
۱۷	کمک به ادارات راه و شهرسازی و دهیاری‌ها برای بازگشایی مسیرهای خارج از شهر در درجه اول به مراکز درمانی مهم و امداد و نجات و سپس به سایر کاربری‌های استراتژیک و بسیار مهم به ترتیب اولویت امدادی	دقایق اولیه	شهرداری‌ها	-	ستاد کل نیروهای مسلح

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱۸	اقدامات لازم برای برطرف کردن موانع ایجادشده نظیر تابلوهای سقوط کرده و سایر تجهیزات آسیب‌دیده در معابر	۶ تا ۲۴ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	شهرداری‌ها	وزارت راه و شهرسازی و شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۹	همانگی با سایر دستگاه‌ها نظیر شرکت آبفا، شرکت برق، شرکت گاز، مخابرات برای تأسیسات آسیب‌دیده این زیرساخت‌ها که معابر را مختل نموده‌اند، جهت برطرف نمودن اضطراری مشکل	۶ تا ۲۴ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	شهرداری‌ها	وزارت نیرو، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۰	تعیین فوری پل‌ها، تونل‌ها و سایر ابنیه فنی اصلی آسیب‌پذیر در برابر مخاطره اصلی دارای زمان حداقلی برای اقدام نظیر سیلاب	دقایق اولیه	شهرداری‌ها	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۱	اقدامات فوری برای حفاظت موارد بند ۲۰	دقایق اولیه	شهرداری‌ها	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۲	ورود دستگاه‌های معین به مناطق آسیب‌دیده و توجیه برنامه‌ریزی‌ها برای آن‌ها	۶ تا ۲۴ ساعت	شهرداری‌ها	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۳	تهیه گزارش مرحله دوم (ارزیابی فنی اولیه پل‌ها، تونل‌ها، بدنه راه‌ها و سایر ابنیه فنی)	بین ۶ تا ۴۸ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۲۴	احداث کنارگذرها و مسیرهای اضطراری برای بخش‌هایی از مسیرها که آسیب دیده‌اند، برای تردهای ضروری به ترتیب اولویت امدادی	بین ۶ تا ۴۸ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۲۵	کنترل ظرفیت پل‌های با سطح آسیب متوسط برای در استفاده ماندن به شرط کاهش بارهای وارده به ترتیب اولویت امدادی مسیرها	بین ۶ تا ۴۸ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۲۶	نصب پل‌های سیار با طول‌ها و دهانه‌های مختلف بدون نیاز به اجرای فونداسیون درجا در مجاورت پل‌های آسیب‌دیده برای تردهای ضروری به ترتیب اولویت امدادی مسیرها	میان‌مدت	شهرداری‌ها	ستاد کل نیروهای مسلح	-
۲۷	اطلاع‌رسانی	دقایق اولیه	شهرداری‌ها	سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۸	ناحیه‌بندی شبکه راه‌ها و برنامه‌ریزی برای اقدامات بعدی	۲۴ تا ۴۸ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۲۹	تهیه نقشه‌های رقومی برای وضعیت آسیب‌ها و بازیابی اضطراری	۲۴ تا ۷۲ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	شهرداری‌ها	سازمان نقشه‌برداری کشور	ستاد کل نیروهای مسلح (سازمان جغرافیایی)
۳۰	پشتیبانی لجستیکی و تجهیزاتی و رفاهی تیم‌های عملیاتی	۲۴ تا ۷۲ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	شهرداری‌ها	-	ستاد کل نیروهای مسلح
۳۱	تعیین مناطق آسیب‌دیده و برنامه‌ریزی جهت مدیریت راه‌ها جهت تسهیل آواربرداری‌های اضطراری بر اساس گزارش مرحله دوم به ترتیب اولویت امدادی	۱۲ تا ۷۲ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	شهرداری‌ها	وزارت راه و شهرسازی و شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور
۳۲	ارزیابی دقیق‌تر نیازهای پس از بحران (تجهیزات و نیروی انسانی) و تدارک آن‌ها از طریق استان‌های معین جهت اسکان اضطراری	۲۴ تا ۷۲ ساعت	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۳۳	تعیین تجهیزات آسیب‌پذیر در برابر مخاطرات ثانویه نظیر پس‌لرزه و زمین‌لغزش و مانند آن	کوتاه‌مدت	شهرداری‌ها	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۳۴	اقدامات فوری برای موارد بند ۳۳	کوتاه‌مدت	شهرداری‌ها	-	سازمان مدیریت بحران کشور

جدول (۴۸): اقدامات پس از سانحه جهت بازیابی اولیه سامانه‌های حمل‌ونقل هوایی

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱	دریافت هشدار سانحه و انجام اقدامات اولیه (اتوماتیک یا دستی) برای حفاظت از مسافران، هواپیماها و تأسیسات فرودگاهی	دقایق اولیه	وزارت راه و شهرسازی، شرکت فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی ایران	واحد اعلام هشدار مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ	سازمان مدیریت بحران کشور
۲	کنترل شرایط ایمنی برج مراقبت و تأسیسات حساس فرودگاه	دقایق اولیه	وزارت راه و شهرسازی، شرکت فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی ایران	واحد اعلام هشدار مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ	سازمان مدیریت بحران کشور
۳	کنترل ارتباطات و هماهنگی بین مراکز کنترل ترافیک بخش‌های مختلف فرودگاه با همدیگر و همچنین با فرودگاه‌های دیگر و با مرکز مدیریت بحران منطقه	دقایق اولیه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی ایران)	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۴	فعال‌سازی مرکز کنترل و برج مراقبت پشتیبان و در صورت لزوم با توجه وضعیت آسیب ستاد در محل ثانویه	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت) فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی (ایران)	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور
۵	فعال‌سازی اتاق فرماندهی و کنترل عملیات ستاد و میدانی و در صورت لزوم با توجه وضعیت آسیب ستاد در محل ثانویه	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت) فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی (ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۶	برقراری و راه‌اندازی سیستم‌های ارتباطی سیار مخابراتی (رادیویی، ماهواره‌ای و مانند آن) برای تیم‌های مختلف	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت) فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی (ایران)	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور
۷	هماهنگی جهت تخلیه اضطراری بخش آسیب‌دیده فرودگاه در ساعات اولیه و آمادگی برای عملیات امداد و نجات	ساعات اولیه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت) فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی (ایران)	-	ستاد کل نیروهای مسلح
۸	تهیه گزارش مرحله اول	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت) فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی (ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۹	سطح‌بندی سانحه بر اساس گزارش مرحله اول	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت) فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی (ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	-

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱۰	احصای اولیه نیازها جهت پاسخ سریع	بین ۱ تا ۶ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت) فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی (ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۱۱	به‌روز کردن برنامه اقدام سریع پس از سانحه با توجه به شرایط میدانی (تشکیل تیم‌های ارزیاب، تعمیر و مانند آن)	بین ۱ تا ۶ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت) فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی (ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۱۲	برنامه‌ریزی قطع عادی پروازها و در صورت نیاز استفاده جهت عملیات انتقال مصدومین	بین ۱ تا ۶ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت) فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی (ایران)	وزارت راه و شهرسازی و شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۳	اقدامات لازم برای برطرف کردن موانع ایجادشده نظیر تابلوهای سقوط کرده و سایر تجهیزات آسیب‌دیده در باندهای فرود	۱ تا ۶ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت) فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی (ایران)	وزارت راه و شهرسازی و شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۴	همه‌پیکری با سایر دستگاه‌ها نظیر شرکت آبفا، شرکت برق، شرکت گاز، مخابرات، شهرداری و راه و شهرسازی برای تأسیسات آسیب‌دیده این زیرساخت‌ها که به فرودگاه سرویس می‌دهند، جهت برطرف نمودن اضطراری مشکل	۶ تا ۱۲ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت) فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی (ایران)	وزارت نیرو، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۵	برنامه‌ریزی اقدامات فوری برای حفاظت از فرودگاه در برابر مخاطره اصلی دارای زمان حداقلی برای اقدام نظیر سیلاب	دقایق اولیه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت) فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی (ایران)		سازمان مدیریت بحران کشور

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱۶	عملیاتی کردن اقدامات فوری برای حفاظت موارد بند ۱۵	دقایق اولیه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت) فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی (ایران)		سازمان مدیریت بحران کشور
۱۷	ورود شرکت‌های معین به فرودگاه آسیب‌دیده و توجیه برنامه‌ریزی‌ها برای آن‌ها	۶ تا ۲۴ ساعت	وزارت راه و شهرسازی (شرکت) فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی (ایران)	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۸	تهیه گزارش مرحله دوم (ارزیابی خسارات احتمالی برج‌های مراقبت، تأسیسات سوخت‌رسانی، ترمینال‌ها و مانند آن‌ها سایر ابنیه فنی)	بین ۶ تا ۱۲ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت) فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی (ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۱۹	استقرار برج مراقبت، اتاق کنترل، تأسیسات سوخت‌رسانی پرتابل در صورتی که این مستحذات آسیب دیده‌اند	بین ۶ تا ۱۲ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت) فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی (ایران)	-	ستاد کل نیروهای مسلح
۲۰	کنترل ظرفیت پل‌های مسیرهای اختصاصی منتهی به فرودگاه یا مسیرهای داخلی فرودگاه با سطح آسیب متوسط برای در استفاده ماندن به شرط کاهش بارهای وارده	بین ۶ تا ۲۴ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت) فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی (ایران)	-	وزارت کشور (استانداری)
۲۱	نصب پل‌های سیار با طول‌ها و دهانه‌های مختلف بدون نیاز به اجرای فونداسیون درجا در مجاورت پل‌های آسیب‌دیده برای تردهای ضروری	میان‌مدت	وزارت راه و شهرسازی (شرکت) فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی (ایران)	-	ستاد کل نیروهای مسلح

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۲۲	اطلاع‌رسانی	دقایق اولیه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت) فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی (ایران)	سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۳	اولویت‌بندی پروازها و برنامه‌ریزی برای اقدامات بعدی نظیر انتقال مصدومین با توجه به سطح سانحه	۱۲ تا ۲۴ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت) فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی (ایران)	-	-
۲۴	تهیه نقشه‌های رقومی برای وضعیت آسیب‌ها و بازیابی اضطراری	۲۴ تا ۴۸ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت) فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی (ایران)	سازمان نقشه‌برداری کشور	ستاد کل نیروهای مسلح (سازمان جغرافیایی)
۲۵	پشتیبانی لجستیکی و تجهیزاتی و رفاهی تیم‌های عملیاتی	۲۴ تا ۴۸ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت) فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی (ایران)	-	ستاد کل نیروهای مسلح
۲۶	ارزیابی دقیق‌تر نیازهای پس از سانحه (تجهیزات و نیروی انسانی) و تدارک آن‌ها از طریق شرکت‌های معین	۲۴ تا ۴۸ ساعت	وزارت راه و شهرسازی (شرکت) فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی (ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۲۷	تعیین تجهیزات آسیب‌پذیر در برابر مخاطرات ثانویه نظیر پس‌لرزه و زمین‌لغزش و مانند آن	کوتاه‌مدت	وزارت راه و شهرسازی (شرکت) فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی (ایران)	-	سازمان مدیریت بحران کشور

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۲۸	اقدامات فوری برای موارد بند ۲۷	کوتاه‌مدت	وزارت راه و شهرسازی (شرکت فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی ایران)	-	سازمان مدیریت بحران کشور

جدول (۴۹): اقدامات پس از سانحه جهت بازیابی اولیه سامانه‌های حمل‌ونقل دریایی

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱	دریافت هشدار سانحه و انجام اقدامات اولیه (اتوماتیک یا دستی) برای حفاظت از مسافران، کشتی‌ها و تأسیسات بندری	دقایق اولیه	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	واحد اعلام هشدار مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ	سازمان مدیریت بحران کشور
۲	کنترل شرایط ایمنی‌بخش کنترل ترافیک،	دقایق اولیه	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	واحد اعلام هشدار مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ	سازمان مدیریت بحران کشور
۳	کنترل ارتباطات و هماهنگی بین بخش‌های مختلف بندر با همدیگر و همچنین با مرکز مدیریت بحران منطقه	دقایق اولیه	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور
۴	فعال‌سازی مرکز کنترل ترافیک پشتیبان و در صورت لزوم با توجه وضعیت آسیب ستاد در محل ثانویه	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور
۵	فعال‌سازی اتاق فرماندهی و کنترل عملیات ستاد و میدانی و در صورت لزوم با توجه وضعیت آسیب ستاد در محل ثانویه	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۶	برقراری و راه‌اندازی سیستم‌های ارتباطی سیار مخابراتی (رادیویی، ماهواره‌ای و مانند آن) برای تیم‌های مختلف	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور
۷	هماهنگی جهت تخلیه اضطراری بخش آسیب‌دیده مسافری بندر در ساعات اولیه و آمادگی برای عملیات امداد و نجات	ساعات اولیه	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	-	ستاد کل نیروهای مسلح

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۸	تهیه گزارش مرحله اول	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۹	سطح‌بندی سانحه بر اساس گزارش مرحله اول	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۱۰	احصای اولیه نیازها جهت پاسخ سریع	بین ۱ تا ۶ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۱۱	به‌روز کردن برنامه اقدام سریع پس از سانحه با توجه به شرایط میدانی (تشکیل تیم‌های ارزیاب، تعمیر و مانند آن)	بین ۱ تا ۶ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۱۲	برنامه‌ریزی قطع عادی تردد کشتی‌ها و در صورت نیاز استفاده جهت عملیات انتقال مصدومین	بین ۱ تا ۶ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	وزارت راه و شهرسازی و شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۳	اقدامات لازم برای برطرف کردن موانع ایجادشده نظیر تابلوهای سقوط کرده و سایر ابنیه و تجهیزات آسیب‌دیده در مسیرهای اضطراری	۱ تا ۶ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	وزارت راه و شهرسازی و شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۴	هماهنگی با سایر دستگاه‌ها نظیر شرکت آبفا، شرکت برق، شرکت گاز، مخابرات، شهرداری و راه و شهرسازی برای تأسیسات آسیب‌دیده این زیرساخت‌ها که به بندر سرویس می‌دهند، جهت برطرف نمودن اضطراری مشکل	۶ تا ۱۲ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	وزارت نیرو، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۵	برنامه‌ریزی اقدامات فوری برای حفاظت از تأسیسات بندر در برابر مخاطره اصلی دارای زمان حداقلی برای اقدام نظیر طوفان، سیلاب و سونامی	دقایق اولیه	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۶	عملیاتی کردن اقدامات فوری برای حفاظت موارد بند ۱۵	دقایق اولیه	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۷	ورود شرکت‌های معین به بندر آسیب‌دیده و توجیه برنامه‌ریزی‌ها برای آن‌ها	۶ تا ۲۴ ساعت	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	-	سازمان مدیریت بحران کشور

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱۸	تهیه گزارش مرحله دوم (ارزیابی خسارات احتمالی سازه‌های ساحلی، تجهیزات ثابت و متحرک جابه‌جایی بار، تأسیسات سوخت‌رسانی، ترمینال‌ها، اسکله‌ها و تأسیسات تعمیر و نگهداری و مانند آن)	بین ۶ تا ۱۲ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۱۹	استقرار رادار، اتاق کنترل، تأسیسات سوخت‌رسانی پرتابل در صورتی که این مستحذات آسیب دیده‌اند	بین ۶ تا ۱۲ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	-	وزارت کشور (استانداری)
۲۰	کنترل ظرفیت پل‌های مسیرهای اختصاصی منتهی به بندر یا مسیرهای داخلی بندر با سطح آسیب متوسط برای در استفاده ماندن به شرط کاهش بارهای وارده	بین ۶ تا ۲۴ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۲۱	نصب پل‌های سیار با طول‌ها و دهانه‌های مختلف بدون نیاز به اجرای فونداسیون درجا در مجاورت پل‌های آسیب‌دیده برای تردهای ضروری	میان مدت	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	-	ستاد کل نیروهای مسلح
۲۲	اطلاع‌رسانی	دقایق اولیه	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۳	اولویت‌بندی تردها و برنامه‌ریزی برای اقدامات بعدی با توجه به سطح سانحه	۱۲ تا ۲۴ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۲۴	تهیه نقشه‌های رقومی برای وضعیت آسیب‌ها و بازیابی اضطراری	۲۴ تا ۴۸ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	سازمان نقشه‌برداری کشور	ستاد کل نیروهای مسلح (سازمان جغرافیایی)
۲۵	پشتیبانی لجستیکی و تجهیزاتی و رفاهی تیم‌های عملیاتی	۲۴ تا ۴۸ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	سازمان مدیریت بحران کشور	ستاد کل نیروهای مسلح
۲۶	ارزیابی دقیق‌تر نیازهای پس از سانحه (تجهیزات و نیروی انسانی) و تدارک آن‌ها از طریق شرکت‌های معین	۲۴ تا ۴۸ ساعت	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۲۷	تعیین تجهیزات آسیب‌پذیر در برابر مخاطرات ثانویه نظیر پس‌لرزه و زمین‌لغزش و مانند آن	کوتاه‌مدت	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	-	سازمان مدیریت بحران کشور

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۲۸	اقدامات فوری برای موارد بند ۲۷	کوتاه‌مدت	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	-	سازمان مدیریت بحران کشور

جدول (۵۰): اقدامات پس از سانحه جهت بازیابی اولیه سامانه‌های حمل‌ونقل ریلی

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱	دریافت هشدار سانحه و انجام اقدامات اولیه (اتوماتیک یا دستی) برای حفاظت از قطارها و سرنشینان	دقایق اولیه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	واحد اعلام هشدار مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ	سازمان مدیریت بحران کشور
۲	کنترل شرایط ایمنی ابنیه فنی و تأسیسات سامانه	دقایق اولیه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	واحد اعلام هشدار مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ	سازمان مدیریت بحران کشور
۳	کنترل ارتباطات و هماهنگی (از طریق SCADA و غیره) بین مراکز کنترل ترافیک بخش‌های مختلف سامانه با همدیگر و همچنین با مرکز مدیریت بحران منطقه	دقایق اولیه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور
۴	فعال‌سازی مرکز کنترل پشتیبان و در صورت لزوم با توجه وضعیت آسیب ستاد در محل ثانویه	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور
۵	فعال‌سازی اتاق فرماندهی و کنترل عملیات ستاد و میدانی و در صورت لزوم با توجه وضعیت آسیب ستاد در محل ثانویه	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۶	برقراری و راه‌اندازی سیستم‌های ارتباطی سیار مخابراتی (رادپویی، ماهواره‌ای و مانند آن) برای تیم‌های مختلف	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۷	هماهنگی جهت تخلیه اضطراری محوره‌های آسیب‌دیده در ساعات اولیه و آمادگی برای عملیات امداد و نجات	ساعات اولیه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	ستاد کل نیروهای مسلح
۸	تهیه گزارش مرحله اول	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۹	سطح‌بندی سانحه بر اساس گزارش مرحله اول	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۱۰	احصای اولیه نیازها جهت پاسخ سریع	بین ۱ تا ۶ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۱۱	ارتباط نقطه به نقطه میان ورودی و خروجی مسیرهای مختلف و مسیرها با همدیگر	بین ۱ تا ۶ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۲	به‌روز کردن برنامه اقدام سریع پس از سانحه با توجه به شرایط میدانی (تشکیل تیم‌های ارزیاب، تعمیر و مانند آن)	بین ۱ تا ۶ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	-	-
۱۳	تعیین مناطق آسیب‌دیده و برنامه‌ریزی قطع تردد عادی قطارها و در صورت نیاز استفاده جهت عملیات انتقال مصدومین بر اساس گزارش مرحله اول	بین ۱ تا ۶ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	وزارت راه و شهرسازی و شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۴	اقدامات لازم برای برطرف کردن موانع ایجادشده نظیر تابلوهای سقوط کرده و سایر تجهیزات آسیب‌دیده در مسیرها	۶ تا ۲۴ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	وزارت راه و شهرسازی و شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱۵	هماهنگی با سایر دستگاه‌ها نظیر شرکت آبفا، شرکت برق، شرکت گاز، مخابرات برای تأسیسات آسیب‌دیده این زیرساخت‌ها که مسیر را مختل نموده‌اند، جهت برطرف نمودن اضطراری مشکل	۶ تا ۲۴ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	وزارت نیرو، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۶	تعیین فوری پل‌ها، تونل‌ها و سایر ابنیه فنی اصلی آسیب‌پذیر در برابر مخاطره اصلی دارای زمان حداقلی برای اقدام نظیر سیلاب	دقایق اولیه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۷	اقدامات فوری برای حفاظت موارد بند ۱۶	دقایق اولیه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۸	ورود شرکت‌های معین به مناطق آسیب‌دیده و توجیه برنامه‌ریزی‌ها برای آن‌ها	۶ تا ۲۴ ساعت	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۹	تهیه گزارش مرحله دوم (ارزیابی آسیب‌های احتمالی وارده به پل‌ها، تونل‌ها، بدنه راه‌ها، ریل‌ها، ایستگاه‌ها، مستحذات نگهداری و سایر ابنیه فنی)	بین ۶ تا ۴۸ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۲۰	احداث کنارگذرها و مسیرهای اضطراری برای ترمیم بخش‌هایی از ریل‌ها و ابنیه فنی که آسیب دیده‌اند	بین ۶ تا ۴۸ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۲۱	کنترل ظرفیت پل‌های با سطح آسیب متوسط برای در استفاده ماندن به شرط کاهش بارهای وارده	بین ۶ تا ۴۸ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۲۲	نصب پل‌های سیمار با طول‌ها و دهانه‌های مختلف بدون نیاز به اجرای فونداسیون درجا در مجاورت پل‌های آسیب‌دیده برای تردهای ضروری	میان مدت	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	ستاد کل نیروهای مسلح

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۲۳	اطلاع‌رسانی	دقایق اولیه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۴	اولویت‌بندی مسیرها و برنامه‌ریزی برای اقدامات بعدی	۲۴ تا ۴۸ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۲۵	تهیه نقشه‌های رقومی برای وضعیت آسیب‌ها و بازیابی اضطراری	۲۴ تا ۷۲ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	سازمان نقشه‌برداری کشور	ستاد کل نیروهای مسلح (سازمان جغرافیایی)
۲۶	پشتیبانی لجستیکی و تجهیزاتی و رفاهی تیم‌های عملیاتی	۲۴ تا ۷۲ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	ستاد کل نیروهای مسلح
۲۷	ارزیابی دقیق‌تر نیازهای پس از سانحه (تجهیزات و نیروی انسانی) و تدارک آن‌ها از طریق شرکت‌های معین	۲۴ تا ۷۲ ساعت	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۲۸	تعیین تجهیزات آسیب‌پذیر در برابر مخاطرات ثانویه نظیر پس‌لرزه و زمین‌لغزش و مانند آن	کوتاه‌مدت	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۹	اقدامات فوری برای موارد بند ۲۸	کوتاه‌مدت	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	-	سازمان مدیریت بحران کشور

جدول (۵۱): اقدامات پس از سانحه جهت بازیابی اولیه سامانه‌های حمل‌ونقل ریلی شهری (مترو)

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱	دریافت هشدار سانحه و انجام اقدامات اولیه (اتوماتیک یا دستی) برای حفاظت از قطارها و سرنشینان	دقایق اولیه	شهرداری	واحد اعلام هشدار مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ	سازمان مدیریت بحران کشور
۲	کنترل شرایط ایمنی ابنیه فنی و تأسیسات سامانه	دقایق اولیه	شهرداری	واحد اعلام هشدار مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ	سازمان مدیریت بحران کشور
۳	کنترل ارتباطات و هماهنگی (از طریق SCADA و غیره) بین مراکز کنترل ترافیک بخش‌های مختلف سامانه با همدیگر و همچنین با مرکز مدیریت بحران منطقه	دقایق اولیه	شهرداری	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور
۴	فعال‌سازی مرکز کنترل پشتیبان و در صورت لزوم با توجه وضعیت آسیب ستاد در محل ثانویه	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	شهرداری	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور
۵	فعال‌سازی اتاق فرماندهی و کنترل عملیات ستاد و میدانی و در صورت لزوم با توجه وضعیت آسیب ستاد در محل ثانویه	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۶	برقراری و راه‌اندازی سیستم‌های ارتباطی سیار مخابراتی (رادیویی، ماهواره‌ای و مانند آن) برای تیم‌های مختلف	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	شهرداری	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور
۷	هماهنگی جهت تخلیه اضطراری محورهای آسیب‌دیده در ساعات اولیه و آمادگی برای عملیات امداد و نجات	دقایق و ساعات اولیه	شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۸	تهیه گزارش مرحله اول	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۹	سطح‌بندی سانحه بر اساس گزارش مرحله اول	بین ۱ تا ۵ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۱۰	احصای اولیه نیازها جهت پاسخ سریع	بین ۱ تا ۶ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۱۱	ارتباط نقطه‌به‌نقطه میان ورودی و خروجی ایستگاه‌های مختلف و مسیرها با همدیگر. در صورتی که سیستم‌های موجود از بهره‌برداری خارج شده باشند، استفاده از روش‌های جایگزین	بین ۱ تا ۶ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	شهرداری	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱۲	به‌روز کردن برنامه اقدام سریع پس از سانحه با توجه به شرایط میدانی (تشکیل تیم‌های ارزیاب، تعمیر و مانند آن)	بین ۱ تا ۶ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	شهرداری	-	-
۱۳	تعیین مناطق آسیب‌دیده و برنامه‌ریزی قطع تردد عادی قطارها و در صورت نیاز استفاده جهت عملیات انتقال مصدومین بر اساس گزارش مرحله اول	بین ۱ تا ۶ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت راه و شهرسازی
۱۴	اقدامات لازم برای برطرف کردن موانع ایجادشده نظیر تابلوهای سقوط کرده و سایر تجهیزات آسیب‌دیده در تونل‌ها و ایستگاه‌ها	۶ تا ۲۴ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت راه و شهرسازی
۱۵	هماهنگی با سایر دستگاه‌ها نظیر شرکت آبفا، شرکت برق، شرکت گاز، مخابرات برای تأسیسات آسیب‌دیده این زیرساخت‌ها که مسیر را مختل نموده‌اند، جهت برطرف نمودن اضطراری مشکل	۶ تا ۲۴ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	شهرداری	وزارت نیرو، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۶	تعیین فوری تونل‌ها، ایستگاه‌ها و سایر ابنیه فنی اصلی آسیب‌پذیر در برابر مخاطره اصلی دارای زمان حداقلی برای اقدام نظیر سیلاب	دقایق اولیه	شهرداری	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۷	اقدامات فوری برای حفاظت موارد بند ۱۶	دقایق اولیه	شهرداری	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۸	ورود شرکت‌های معین به خطوط آسیب‌دیده و توجیه برنامه‌ریزی‌ها برای آن‌ها	۶ تا ۲۴ ساعت	شهرداری	وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۹	تهیه گزارش مرحله دوم (ارزیابی تونل‌ها، بدنه راه‌ها، ریل‌ها، ایستگاه‌ها، مستحذات نگهداری و سایر ابنیه فنی)	بین ۶ تا ۴۸ ساعت اول با توجه ابعاد سانحه	شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۲۰	اطلاع‌رسانی	دقایق اولیه	شهرداری	سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۱	اولویت‌بندی مسیرها و برنامه‌ریزی برای اقدامات بعدی	۲۴ تا ۴۸ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۲۲	تهیه نقشه‌های رقومی برای وضعیت آسیب‌ها و بازیابی اضطراری	۲۴ تا ۷۲ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	شهرداری	سازمان نقشه‌برداری کشور	ستاد کل نیروهای مسلح (سازمان جغرافیایی)
۲۳	پشتیبانی لجستیکی و تجهیزاتی و رفاهی تیم‌های عملیاتی	۲۴ تا ۷۲ ساعت با توجه به ابعاد سانحه	شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور	ستاد کل نیروهای مسلح

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۲۴	ارزیابی دقیق‌تر نیازهای پس از بحران (تجهیزات و نیروی انسانی) و تدارک آن‌ها از طریق شرکت‌های معین	۲۴ تا ۷۲ ساعت	شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری)
۲۵	تعیین تجهیزات آسیب‌پذیر در برابر مخاطرات ثانویه نظیر پس‌لرزه و زمین‌لغزش و مانند آن	کوتاه‌مدت	شهرداری	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۶	اقدامات فوری برای موارد بند ۲۵	کوتاه‌مدت	شهرداری	-	سازمان مدیریت بحران کشور

فصل پنجم:

بازیابی بلندمدت (بازسازی و بازتوانی)

اقدامات موردنیاز جهت بازیابی بلندمدت پس از رخداد سوانح در این فصل تشریح گردیده است. طرح‌ها و برنامه‌های سکونتگاه‌های انسانی به‌عنوان طرح‌های کلان در بازسازی اجرا خواهند شد. بازسازی مسکن، اماکن غیرمسکونی و زیرساخت‌ها دیگر بخش‌های کالبدی بازیابی پس از حوادث و سوانح هستند. بازیابی روانی-اجتماعی و بازسازی محیط‌زیستی هم ابعاد دیگری از بازیابی هستند که در این بخش تشریح شده است.

۵-۱- طرح‌ها و برنامه‌های سکونتگاه‌های انسانی

برنامه‌ریزی فرآیندها، تعیین نقش دستگاه‌های اجرایی و دستورالعمل‌های لازم برای تهیه طرح‌های بازسازی و توسعه سکونتگاه‌ها پیش از وقوع سانحه نقش بسیار مهمی در تسهیل، تسریع و ارتقای کارآمدی بازسازی سکونتگاه‌های بعد از سانحه و به بیان کلی تاب‌آوری سکونتگاه‌ها ایفا می‌نماید.

۵-۱-۱- زمینه‌ها و مفاهیم

در صورتی که تمرکز خسارت‌های کالبدی در اثر سانحه در سکونتگاهی قابل توجه باشد، با توجه به فرصت پیش‌آمده برای ادغام الزامات کاهش خطر در فرآیند بازسازی و گاه برطرف ساختن مشکلات موجود پیش از سانحه، ممکن است برای بازسازی سکونتگاه‌ها طرح توسعه و عمران جدیدی تحت عنوان طرح ویژه بازسازی پس از سانحه تهیه شوند. در غیر این صورت طرح‌های توسعه و عمران موجود مورد بازبینی قرار گیرند. طرح‌های مورد بحث در این فصل عبارتند از:

- **طرح اضطرار شهری:** این طرح تنها زمانی تهیه می‌شود که بنا به دلایلی نظیر میزان بالای خسارت یا شرایط بستر سانحه، طرح جامع فعلی شهر کارایی کافی را برای تسهیل بازسازی شهر سانحه‌دیده و استفاده از فرصت بازسازی ندارد. طرح اضطرار شهری به طرحی اطلاق می‌شود که در آن نیازها و اولویت‌های کوتاه‌مدت و میان‌مدت بازسازی و نوسازی، در راستای اهداف بلندمدت توسعه، نحوه بازسازی و توسعه شهر سانحه‌دیده شامل نحوه استفاده از اراضی، تأسیسات و تجهیزات و تسهیلات شهری و نیازمندی‌های عمومی شهری، خطوط کلی ارتباطی و اولویت‌های بازسازی تعیین می‌شود و ضوابط و مقررات مربوط به کلیه موارد فوق و همچنین ضوابط مربوط به کاهش خطر و حفظ مناظر تاریخی و طبیعی، تهیه و تنظیم می‌گردد. بنا به اقتضای شرایط بازسازی پس از سانحه لازم است این طرح طی فرآیند زمانی بسیار کوتاه‌تر از روند عادی تهیه و تصویب طرح‌های جامع شهری، تهیه و اجرا شود.
- در مواردی ممکن است بنا به تشخیص نهاد تعیین‌شده در این سند، به جای تهیه طرح اضطرار شهری، طرح‌های توسعه و عمران موجود مورد بازبینی قرار گیرند تا با آسیب‌های وارده به سکونتگاه و نیز نیازها و اولویت‌های بازسازی هماهنگ شود. همچنین برای سکونتگاه‌های غیررسمی آسیب‌دیده از سانحه و نیازمند بازسازی در صورتی که این سکونتگاه‌ها در خارج از شهر باشد، طرح بازسازی در قالب طرح‌های توسعه عمران ناحیه‌ای و اگر در حریم شهر باشد، در قالب طرح پهنه‌بندی حریم شهر بنا به تشخیص ستاد می‌بایست تهیه گردد.
- **طرح ویژه بازسازی موضعی/موضوعی شهری:** این طرح زمانی تهیه می‌شود که بنا به دلایلی نظیر تراکم شدت خسارت در بعضی مناطق شهری، نیازی به بازبینی کلی طرح جامع یا تفصیلی نباشد، ولی لازم است طرحی موضعی برای هدایت بازسازی و توسعه بخش یا بخش‌هایی از شهر سانحه‌دیده تهیه شود. این طرح‌ها غالباً از نوع طرح‌های بهسازی، نوسازی، بازسازی و مرمت بافت‌ها بوده و به‌عنوان طرح تفصیلی بخشی از بافت موجود شهر آسیب‌دیده تهیه می‌شوند.

- **طرح اضطرار روستا:** در صورتی که در روستای سانحه‌دیده (بالای ۲۰ خانوار) شدت آسیب به حدی است که طرح هادی آن نیاز به بازنگری دارد، طرح اضطرار روستا تهیه می‌شود.
- **طرح‌های جابه‌جایی:** طرح‌های جابه‌جایی موضعی شهری یا روستایی زمانی تهیه می‌شوند که بنا به دلایل قوی فنی و تخصصی و با جلب رضایت ساکنین، کاربری بخش‌هایی از شهر یا روستا تغییر کرده و در نتیجه واحدهای مسکونی، تجاری و خدماتی این بخش‌ها به مناطق دیگری جابه‌جا می‌شوند. این طرح‌ها در شهرها از نوع طرح‌های آماده‌سازی و توسعه شهری هستند. در روستاها نیز ممکن است طرح هادی جابه‌جایی روستایی به دلایل فوق‌الذکر تهیه شود.^۱

۵-۱-۲- الزامات

- در برنامه‌ریزی بازسازی سکونتگاه‌ها باید ضمن توجه جدی به اصل فشردگی زمانی در فرآیند برنامه‌ریزی به‌منظور تسهیل بازسازی و بازتوانی سریع مردم سانحه‌دیده، باید با توجه به امکانات و ظرفیت‌های موجود اصل «ساخت بهتر از گذشته»، به‌ویژه کاهش خطر چندمخاطره‌ای^۲ را در تهیه طرح‌های ویژه یا بازبینی طرح‌های توسعه و عمران موجود لحاظ نماید.
- در برنامه‌ریزی بازسازی سکونتگاه‌ها تا حد امکان استخوان‌بندی موجود سکونتگاه به‌عنوان چهارچوب اصلی در نظر گرفته شده و در کنار آن نظام برنامه‌ریزی با نگاه به بازسازی به‌عنوان فرصتی برای اعمال اصلاحاتی با استفاده از دانش و روش‌های نوین و با در نظر گرفتن خواست مردم تمهیداتی را در نظر می‌گیرد.
- تعریف اقدامات توسعه‌ای پس از وقوع سوانح می‌بایست متناسب با شرایط اجتماعی و زمانی محل وقوع سانحه و شرایط اقتصادی کشور انجام گیرد و ادغام طرح‌های توسعه‌ای با بازسازی کالبدی سکونتگاه‌ها توصیه نمی‌گردد.
- برنامه‌ریزی و عملیات اجرای بازسازی سکونتگاه‌ها به دلیل برهم‌کنش بازسازی بخش‌های مختلف نیازمند مدیریت یکپارچه و فرابخشی است.
- حق اقامت و امنیت در محل سکونت به‌ویژه برای ساکنان مناطق غیررسمی موجود باید به رسمیت شناخته شود و از تخریب و تخلیه قهری و بدون مذاکره با ساکنان درباره چگونگی تأمین فضای جایگزین در جریان بازسازی پرهیز شود. در برنامه‌ریزی بازسازی و بازتوانی سکونتگاه‌های غیررسمی، سیاست‌گذاری نه بر مبنای بازدارندگی از حق مهاجرت و سکونت در شهر، بلکه بر مبنای تفهیم انجام تکالیف و وظایف شهروندی ساکنان در برخورداری از این حق است.
- برنامه بازسازی سکونتگاه‌ها باید از طرح‌های جابه‌جایی بدون دلایل فنی قوی و همچنین بدون جلب رضایت مردم اجتناب نماید.
- برنامه بازیابی بر بازیابی به‌صورت چندجانبه و محله‌محور تأکید داشته و هم‌زمان با اقدامات بازسازی، بهسازی کالبدی، بستر مناسبی برای توسعه اجتماعی - اقتصادی با تکیه بر مشارکت و توان‌افزایی اجتماعات محلی و ظرفیت‌سازی نهادینه‌شده فراهم می‌کند.
- فرآیند برنامه‌ریزی و عملیات اجرایی بازسازی سکونتگاه‌ها باید تا حد امکان با همکاری فعال بین نظام بازسازی، مردم سانحه‌دیده، نیروهای محلی، بخش خصوصی و سایر ذی‌نفعان صورت بگیرد.

^۱ جابه‌جایی روستاها لازم است بر اساس دستورالعمل فرایند جابه‌جایی سکونتگاه‌های روستایی که طی نامه شماره ۴۸۷۶۷ مورخ ۱۳۹۵/۰۴/۲۶ از سوی وزیر کشور به کلیه استانداران کشور ابلاغ شده صورت گیرد.

^۲ Multi-hazards Risk Reduction

- فرآیند برنامه‌ریزی و عملیات اجرایی بازسازی باید با تقویت نقش و وظیفه نهادهای مدیریت محلی به پایداری برنامه‌ها و اقدامات توسعه شهری و ارتقای احساس مسئولیت و توانمندی گروه‌های محلی در خودسازماندهی کمک نماید.
- برنامه بازیابی و بازسازی سکونتگاه‌ها از مشارکت مردم در بازسازی و بازتوانی به‌خصوص گروه‌های آسیب‌پذیر حمایت کرده و از تشکیل یا بهره‌گیری از نهادهای منتخب مردمی در فرآیند برنامه‌ریزی و عملیات بازسازی سکونتگاه‌ها به‌منظور ظرفیت‌سازی محلی و تقویت سرمایه اجتماعی حمایت می‌نماید.
- برنامه‌ریزی بازسازی و بازتوانی سکونتگاه‌های غیررسمی، هم‌زمان با فراهم کردن زمینه مشارکت ایشان در فرآیند برنامه‌ریزی فرصتی برای سکونت ایمن و قابل استطاعت با دسترسی به زیرساخت‌ها فراهم نماید تا زمینه کاهش آسیب‌پذیری جامعه سانه‌دیده را ایجاد نماید.
- برنامه‌ریزی بازسازی سکونتگاه‌ها باید بر اساس واقعیت‌های یک برنامه میان‌مدت صورت بگیرد و از اقداماتی مانند تعریض یک‌باره کلیه معابر - به‌جز موارد کاملاً ضروری - که معمولاً به دلیل نبود بودجه جهت پرداخت به مالکان برای عقب‌نشینی و نیز مخالف‌های احتمالی به‌خصوص در املاک تجاری موجب تأخیر در بازسازی می‌شود بپرهیزد. درخصوص تعریض‌ها لازم است متناسب با شرایط تصمیم‌گیری شود.
- ضروری است در هنگام تهیه طرح بازسازی، ملاحظات مرتبط با مخاطرات محتمل در سکونتگاه‌ها مدنظر قرار گیرد، به‌عنوان مثال، درخصوص سکونتگاه‌های در معرض سیلاب و آب‌گرفتگی لازم است کدهای ارتفاعی ساخت‌وساز در هنگام تهیه طرح بازسازی متناسب با شرایط بازنگری شود.
- حتی‌الامکان از طرح‌های تجمیع و ادغام روستاها اجتناب گردد و جابه‌جایی سکونتگاه‌های روستایی به‌عنوان آخرین گزینه در سیاست‌های مداخله‌ای در نظر گرفته شود.

۵-۱-۳- فرآیند تصمیم‌گیری، تهیه و تصویب طرح‌های ویژه بازسازی (طرح اضطرار شهری، موضعی،

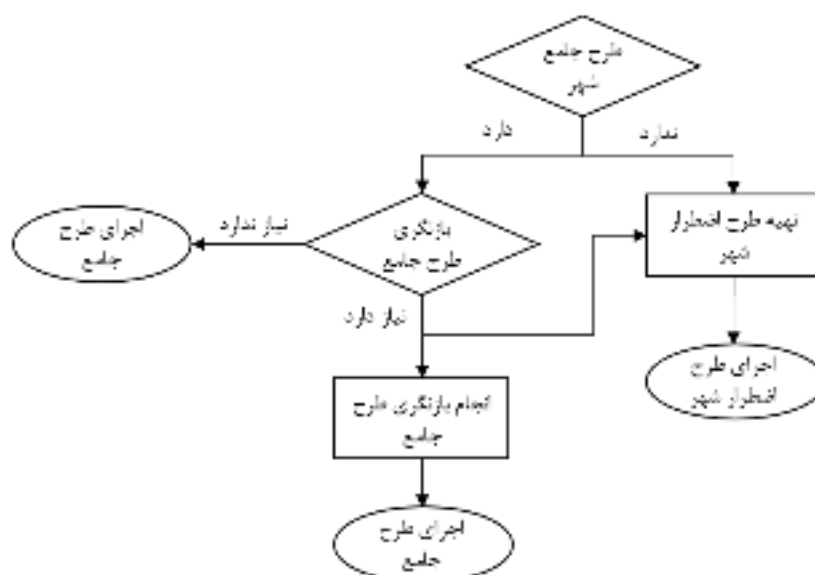
موضوعی و جابه‌جایی)

- تا زمانی که وزارت راه و شهرسازی دستورالعمل و شیوه‌نامه تهیه و تصویب طرح‌های اضطرار شهری را تهیه و تصویب نکرده است، فرآیند تصمیم‌گیری در مورد تهیه یا عدم تهیه طرح‌های ویژه بازسازی به ترتیب زیر خواهد بود:
- دستگاه مسئول بازسازی شهر در صورت تشخیص، درخواست مبنی بر تهیه طرح اضطرار شهری، طرح ویژه بازسازی موضعی شهری، طرح جابه‌جایی موضعی شهری، یا بازبینی طرح جامع/تفصیلی موجود را به مرجع تصمیم‌گیری برای بازبینی برنامه‌های شهری (وزارت راه و شهرسازی/ادارات استانی راه و شهرسازی) ارائه می‌نماید.
 - دستگاه مسئول بازسازی از دریافت گزارش ارزیابی خسارت اولیه ظرف یک هفته باید در این زمینه تصمیم لازم را اخذ نموده و این تصمیم را با ذکر دلایل توجیهی به شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان اعلام نماید.
 - مصوبه شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان به ستاد ابلاغ می‌شود تا برای تهیه طرح تأمین اعتبار شود.

۵-۱-۳-۱- فرآیند تهیه و تصویب طرح اضطرار شهری

- تا زمانی که وزارت راه و شهرسازی دستورالعمل و شیوه‌نامه تهیه و تصویب طرح‌های اضطرار بازسازی را تهیه و تصویب نکرده است، فرآیند تهیه و تصویب طرح‌های اضطرار شهری به این ترتیب خواهد بود:

- اداره راه و شهرسازی استان در کمتر از یک هفته بعد از مصوبه شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان مشاور ذیصلاح آشنا به شرایط و بستر سانحه را انتخاب کرده و به شورای راهبری بازسازی و بازتوانی (در صورت نبود شورای توسعه و برنامه‌ریزی استان) اعلام می‌نماید.
- اداره راه و شهرسازی استان و یا دستگاه مسئول بازسازی شهر نسبت به انعقاد قرارداد اقدام می‌نماید. شرح خدمات این قرارداد لازم است پیش از وقوع سانحه توسط شورای عالی شهرسازی و معماری تهیه شود (رجوع شود به اقدامات پیش از سانحه). زمان‌بندی انجام خدمات مشاور با توجه به سطح آسیب‌دیدگی با نظر شورای راهبری بازسازی و بازتوانی خواهد بود. از زمان انعقاد قرارداد نماینده شرکت مهندسین مشاور حق حضور در جلسات ستاد و شورای راهبری بازسازی و بازتوانی را خواهد داشت.
- ستاد موظف به تسلیم گزارش‌های ارزیابی خسارت و نقشه‌های رقومی خسارت‌های کالبدی در اسرع وقت به مشاور می‌باشد. به دلیل این‌که انجام ارزیابی خسارت و بازبینی آن ممکن است به طول بینجامد، لازم است این داده‌ها به‌صورت به‌روزرسانی‌شده با مشاور به اشتراک گذاشته شود. همچنین ستاد موظف به ارسال اطلاعات در مورد مصوبه‌های بازسازی و برنامه‌های دستگاه‌های مختلف به مشاور است. ستاد موظف به اخذ نقشه‌های رقومی ریزپهنه‌بندی مخاطرات محتمل از دستگاه‌های مسئول (بر اساس اطلس‌های ملی مخاطرات طبیعی) و تسلیم آن به مهندسین مشاور است.
- مرجع تصویب و فرآیند بررسی طرح اضطرار شهری طبق روال عادی طرح‌های جامع خواهند بود (کارگروه زیربنایی و شهرسازی استان؛ شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان؛ دبیرخانه شورای عالی شهرسازی و معماری ایران؛ شورای عالی شهرسازی و معماری ایران). این فرآیند در کوتاه‌ترین زمان ممکن (حداکثر ظرف ۶ ماه پس از وقوع سانحه) لازم است اتمام یابد و وزارتخانه‌های راه و شهرسازی و کشور موظفند تمامی تمهیدات لازم برای کوتاه‌سازی تهیه و تصویب این طرح را به کار برند و پس از تصویب به مراجع صدور پروانه ابلاغ نمایند.
- چنان‌چه دستگاه مسئول بازسازی تشخیص دهد که طرح جامع و تفصیلی موجود قابل اجرا نیست و نیاز به تغییراتی دارد (ازجمله عدم اجرای تعریض)، این پیشنهاد پس از تصویب ستاد در کمیسیون ماده ۵ مطرح و بررسی می‌گردد. در صورت موافقت، ابلاغ می‌گردد و در غیر این صورت، بنا به تشخیص کمیسیون مذکور و یا دستگاه مسئول بازسازی، طرح اضطرار شهری تهیه می‌گردد.



شکل (۱۱): فرایند تصمیم‌گیری جهت اجرای طرح جامع/طرح اضطرار شهر

۵-۱-۳-۲- فرآیند تهیه طرح ویژه بازسازی موضعی/موضوعی شهری

تا زمانی که وزارت راه و شهرسازی دستورالعمل و شیوه‌نامه تهیه و تصویب طرح‌های اضطرار را تهیه و تصویب نکرده است، فرآیند تهیه و تصویب طرح‌های ویژه بازسازی موضعی و موضوعی شهری به ترتیب زیر خواهد بود:

- در صورتی که تخریب در مناطقی از شهر متمرکز شده باشد و لزومی به بازبینی کلی طرح جامع یا تفصیلی نباشد، دستگاه مسئول بازسازی درخواست خود را مبنی بر تهیه طرح ویژه بازسازی موضعی شهری به مرجع تصمیم‌گیری برای بازبینی برنامه‌های شهری (وزارت راه و شهرسازی/ادارات استانی راه و شهرسازی) ارائه می‌نماید.
- اداره راه و شهرسازی استان یا دستگاه مسئول بازسازی ظرف دو هفته بعد از دریافت گزارش ارزیابی خسارت اولیه از ستاد باید در این زمینه تصمیم لازم را اخذ نموده و این تصمیم را با ذکر دلایل توجیهی در گزارشی به‌صورت جداگانه به شورای راهبری بازسازی و بازتوانی و کمیته موضوع ماده (۵) قانون تأسیس شورای عالی شهرسازی و معماری ایران (کمیسیون ماده ۵) اعلام می‌نماید.
- کمیسیون ماده ۵ با حضور رئیس ستاد در مورد تهیه طرح موضعی تصمیم‌گیری می‌نماید.
- اداره راه و شهرسازی استان یا دستگاه مسئول بازسازی مشاور ذیصلاح آشنا به شرایط و بستر سانحه را انتخاب و قرارداد منعقد می‌نماید.
- ستاد موظف به تسلیم گزارش‌های ارزیابی خسارت و نقشه‌های رقومی خسارت‌های کالبدی، در اسرع وقت به مشاور می‌باشد. به دلیل این که انجام ارزیابی خسارت و بازبینی آن ممکن است به طول بیانجامد لازم است این داده‌ها به‌صورت به‌روزرسانی شده با مشاور به اشتراک گذاشته شود. همچنین ستاد موظف به ارسال اطلاعات در مورد مصوبه‌های بازسازی و برنامه‌های دستگاه‌های مختلف به مشاور است. همچنین ستاد موظف به اخذ نقشه‌های رقومی ریزپهنه‌بندی مخاطرات محتمل از دستگاه‌های مسئول (بر اساس برنامه استانی کاهش خطر) و تسلیم آن به مهندسین مشاور است.
- پس از تهیه طرح و گزارش توجیهی، طرح پیشنهادی جهت تصویب به کمیسیون طرح تفصیلی و ستاد ارسال می‌شود و مشاور آن را ارائه و از آن دفاع می‌کند.
- ظرف دو هفته از تحویل طرح و گزارش کمیسیون ماده ۵ با حضور رئیس ستاد در مورد طرح موضعی تهیه‌شده تصمیم‌گیری می‌نماید.
- در صورتی که مصوبه کمیسیون در اساس طرح جامع مؤثر باشد، مصوبه باید به تصویب شورای عالی شهرسازی و معماری برسد.
- در صورت تصویب، نسخه اصلی نقشه‌های طرح تفصیلی برنامه‌ریزی بر اساس طرح پیشنهادی اصلاح شده و جهت اجرا به مراجع ذیربط ابلاغ می‌گردد.

۵-۱-۳-۳- فرآیند تهیه و اجرای طرح‌های ویژه موضعی بازسازی در محلات مسکونی شهری

تا زمانی که وزارت راه و شهرسازی دستورالعمل و شیوه‌نامه تهیه و تصویب طرح‌های اضطرار شهری را تهیه و تصویب نکرده است، فرآیند تهیه و تصویب طرح‌های ویژه موضعی بازسازی در محلات مسکونی شهری به ترتیب زیر خواهد بود:

- در مورد طرح‌های موضعی که مربوط به محله‌های مسکونی که در اثر سانحه آسیب زیادی دیده‌اند باشد، رویکرد اصلی فرآیند تهیه و اجرای طرح‌های موضعی بازسازی بر پایه طرح‌های محله‌محور است. بر این اساس تهیه و اجرای طرح‌های ویژه موضعی بازسازی در محلات مسکونی بر پایه دستورالعمل‌های موجود طرح‌های توسعه محلات می‌باشد تا از ظرفیت‌های نهادی و تجارب موجود استفاده بهینه و مؤثری برای بازسازی در محله‌ها بشود.

- در فرآیند تهیه و اجرای طرح‌های موضوعی ویژه بازسازی محله‌های مسکونی، نهادهای توسعه محله و مرکز توسعه محله به‌عنوان پایگاه‌های فضایی-اجتماعی برای تقویت و افزایش تعاملات میان مجری، تسهیلگران محلی، ساکنان، مسئولان، تشکلات و گروه‌های محلی و سایر کنشگران و بستری برای تحقق و سازماندهی مشارکت‌ها و کنش‌های جمعی کنشگران، به‌ویژه ساکنان نقش‌آفرینی می‌نمایند.
- برای هر محله هدف، سند بازسازی محله تهیه و تدوین می‌شود. این سند توسط مهندسين مشاور ذیصلاح و با هماهنگی و همکاری با مرکز توسعه محله و مردم محل تدوین می‌شود. در این فرآیند مرکز توسعه محله موظف است با توسعه انواع روش‌های مشارکت، مشارکت حداکثری کنشگران و ذی‌مدخلان را در تدوین کلیه بخش‌های سند فراهم کند. محتوای این سند که در دو بخش راهبردی و عملیاتی، دستور کار بازسازی محدوده یا محله هدف را تعیین می‌کند، شامل چشم‌انداز بازسازی محدوده یا محله هدف، اهداف کلان و عملیاتی، اقدامات و برنامه‌ها، نقش هر یک از کنشگران در برنامه‌ها و اقدامات عملیاتی و خدمات مورد نیاز محله، اولویت برنامه‌ها و اقدامات منابع مورد نیاز و در دسترس برای تحقق برنامه‌ها و اجرای اقدامات، نوع همکاری، حمایت سایر دستگاه‌ها و نهادهای را نشان می‌دهد. مشاور پیشنهاداتی در خصوص فراهم کردن زیرساخت‌های لازم یا رفع برخی محدودیت‌ها و موانع بازسازی و توانمندسازی محدوده‌ها و محلات ارائه می‌دهد که با انجام هماهنگی‌های لازم با دستگاه‌های مدیریت شهری و سازمان‌های دولتی و عمومی آن‌ها را در چهارچوب تعیین نقش و وظایف برای سازمان‌های مزبور مصوب می‌کند.
- پس از تهیه طرح و گزارش توجیهی، طرح پیشنهادی جهت تصویب به شورای راهبری بازسازی و بازتوانی (یا در نبود آن ستاد استانی) ارسال می‌شود و مشاور آن را ارائه و از آن دفاع می‌کند. شورای راهبری بازسازی و بازتوانی/ستاد استانی نظرات خود را به‌صورت مکتوب به کمیسیون ماده ۵ اعلام می‌نماید.
- کمیسیون ماده ۵ در مورد طرح موضوعی تهیه‌شده تصمیم‌گیری می‌نماید.
- در صورتی که مصوبه کمیسیون در اساس طرح جامع مؤثر باشد، مصوبه باید به تصویب شورای عالی شهرسازی و معماری برسد.
- به دلیل اهمیت زمان در بازسازی، لازم است شورای راهبری بازسازی و بازتوانی بازسازی (یا در نبود آن ستاد استانی) طبق برنامه زمان‌بندی تهیه و تصویب طرح‌های موضوعی، اطمینان حاصل نماید که تمامی مراحل تهیه و تصویب طرح‌ها حداکثر ظرف ۶ ماه از وقوع سانحه صورت می‌پذیرد.
- نتیجه تصمیم کمیسیون و جزئیات طرح تصویب‌شده، لازم است ظرف حداکثر یک هفته به‌طور کامل از طریق مراکز توسعه محله به اطلاع ساکنان برسد.
- تصمیم کمیسیون به شورای راهبری بازسازی و بازتوانی بازسازی (یا در نبود آن ستاد استانی) ابلاغ می‌گردد تا این شورا وظایف هر کدام از دستگاه‌های اجرایی و مدیریت شهری را تعیین و برای اجرا به آن‌ها ابلاغ نماید.

۵-۳-۴- فرآیند تهیه و اجرای طرح‌های ویژه موضوعی جابه‌جایی در محله‌های شهری

- تا زمانی که وزارت راه و شهرسازی دستورالعمل و شیوه‌نامه تهیه و تصویب طرح‌های ویژه بازسازی را تهیه و تصویب نکرده است، فرآیند تهیه و تصویب طرح‌های ویژه موضوعی جابه‌جایی در محلات شهری به ترتیب زیر خواهد بود:
- در صورتی که در درخواست دستگاه مسئول بازسازی در مورد نیاز به طرح ویژه بازسازی، نیاز به جابه‌جایی کاربری‌ها شامل واحدهای مسکونی ذکرشده باشد، اداره راه و شهرسازی از طریق اخذ نظرات سایر دستگاه‌ها حسب موضوع (به‌عنوان نمونه وزارت نیرو در مورد سیلاب) و دریافت گزارش ارزیابی خسارت اولیه از ستاد و نیز اخذ نظرات مردم ساکن از طریق مرکز

توسعه محلی، در این زمینه تصمیم لازم را اخذ نموده و این تصمیم را با ذکر دلایل توجیهی در گزارشی به صورت جداگانه به شورای راهبری بازسازی و بازتوانی (در صورت نبود ستاد استانی) و کمیته موضوع ماده (۵) قانون تأسیس شورای عالی شهرسازی و معماری ایران (کمیسیون ماده ۵) اعلام نماید. لازم به ذکر است که با الزام دو شرط تصمیم بر جابه‌جایی ممکن است گرفته شود: نخست، دلایل بسیار قوی مانند قرار گرفتن کاربری‌ها در پهنه‌های پرخطر (مراجعه به برنامه استان کاهش خطر حوادث و سوانح) و دوم، جلب رضایت ساکنان و شاغلان این کاربری‌ها.

- در صورت تصویب جابه‌جایی توسط کمیسیون ماده ۵، شورای راهبری بازسازی و بازتوانی (در صورت نبود آن ستاد استانی) لازم است در مورد انتقال کاربری‌ها به سایر نقاط شهر (به صورت بالا بردن تراکم، انتقال حق توسعه و مانند آن) یا انتقال به اراضی خارج از حریم شهر تصمیم‌گیری نماید.
- در صورت تصویب انتقال کاربری‌ها به اراضی جدید، زمین مورد نیاز ممکن است از طریق سازمان زمین شهری تأمین شود یا در صورت نامناسب بودن این اراضی (به‌ویژه به لحاظ دسترسی به شهر) با تصویب ستاد اراضی جدید خریداری می‌شود.
- آماده‌سازی زمین، طراحی و تفکیک قطعات و نیز کسب رضایت مردم بر عهده دستگاه مسئول بازسازی با همکاری اداره راه و شهرسازی استان است.
- پیشنهاد می‌شود در جهت جلب رضایت مردم و جبران بخشی از پیامدهای ناشی از جابه‌جایی، شورای راهبری بازسازی و بازتوانی (در صورت نبود آن اداره راه و شهرسازی استان) روش‌هایی مانند بسته‌های تشویقی توسعه‌ای یا اعطای زمین با ارزش بیشتر (مانند قطعات به اندازه بزرگ‌تر از زمین اولیه) را در برنامه جابه‌جایی موضوعی نظر بگیرد.
- مرکز توسعه محله وظیفه تسهیل فرآیند جابه‌جایی را خواهد داشت.
- تأمین خدمات و زیرساخت‌های لازم مانند آب، برق، مخابرات، فاضلاب، دفع آب‌های سطحی و حمل‌ونقل عمومی، مراکز آموزشی و درمانی توسط دستگاه‌های مربوطه (مانند اداره برق، آب، فاضلاب، مخابرات و شهرداری و فرماندهی کل انتظامی جمهوری اسلامی ایران) طبق برنامه دستگاه مسئول بازسازی صورت می‌گیرد.
- تصمیم‌گیری برای الحاق اراضی جدید به محدوده شهر به صورت فوق‌العاده اتخاذ می‌شود.

۵-۳-۱-۵- فرآیند تهیه و اجرای طرح‌های ویژه موضوعی بازسازی در محله‌های تاریخی شهری

- تا زمانی که وزارت راه و شهرسازی دستورالعمل و شیوه‌نامه تهیه و تصویب طرح‌های ویژه بازسازی را تهیه و تصویب نکرده است، فرآیند تهیه و تصویب طرح‌های ویژه موضوعی بازسازی در محله‌های تاریخی شهری به ترتیب زیر خواهد بود:
- در صورتی که مناطق شهری موضوع طرح ویژه بازسازی موضوعی شهری واقع در بافت تاریخی واجد ارزش باشند و در محدوده تاریخی شهر و روستا ثبت شده باشند، ادارات راه و شهرسازی یا دستگاه مسئول بازسازی وظیفه بررسی کارشناسی وضعیت سکونتگاه، انتخاب مشاور، عقد قرارداد با مشاور، تسهیل ارتباط مشاور با ساکنان سکونتگاه و اخذ نظرات آن‌ها و نظارت بر تهیه طرح را بر عهده دارد.
 - در صورتی که هر یک از سکونتگاه‌ها دارای بافت و یا محدوده بالارزش تاریخی-فرهنگی باشد، هرگونه اقدام اجرایی اولیه باید اولاً با هماهنگی وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی صورت پذیرد و ثانیاً نباید به ویژگی‌های خاص، شخصیت و اصالت تاریخی این سکونتگاه‌ها صدمه وارد نماید. همچنین مرمت، تعمیر و بازسازی بناهای عمومی و فضاهای شهری، خانه‌های مسکونی، استقرار کاربری‌ها و شبکه‌های دسترسی در آن‌ها باید با هدف ارتقای محیط‌زیست و سکونت ساکنین و بر اساس ضوابط و دستورالعمل خاص وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی صورت پذیرد.

۵-۱-۳-۶- فرآیند تهیه و اجرای طرح‌های ویژه موضوعی بازسازی و بازتوانی در سکونتگاه‌های غیررسمی

سند حاضر، راهبردها و اقدامات پیشنهادی خود در زمینه بازسازی و بازتوانی در سکونتگاه‌های غیررسمی سانه‌دیده را بر پایه واقعیت‌های موجود و در حال گسترش در کشور ارائه می‌دهد. سکونتگاه‌های غیررسمی در تمام نقاط جهان معمولاً در زمین‌های نامطلوب و در معرض خطر و با ساخت‌وسازی شکننده شکل می‌گیرند و در نتیجه در برابر سوانح بسیار آسیب‌پذیر می‌باشند. چاره‌نهایی این نوع اسکان و پیشگیری از گسترش آن در گروهی تحولات ساختاری در درازمدت است که ریشه‌کنی فقر، توسعه همه‌جانبه و ایجاد تعادل‌های منطقه‌ای در کشور را به دنبال آورد. درحالی‌که ساکنان غالباً کم‌درآمد این سکونتگاه‌ها، با ابتکارات و منابع محدود خود و با تلاشی که حداقل بار را بر دوش منابع بخش دولتی - عمومی داشته، به نیاز برآورده‌نشده خود به مسکن پاسخ داده‌اند، اصل برنامه بازیابی و بازسازی بر هدایت و حمایت این خودیاری و ارتقای توانایی‌ها و بهبود محیط زندگی این افراد در جریان بازسازی و بازتوانی در جهت یکپارچگی و پیوند با جامعه و اسکان رسمی است. بر این اساس، این برنامه با تأکید بر لزوم زدودن پیش‌داوری‌های منفی و برخورد‌های یک‌سویه نفی اسکان غیررسمی، مجموعه اقداماتی برای برنامه‌های بازیابی، بازسازی و توان‌افزایی در این سکونتگاه‌ها پس از وقوع سانه را پیشنهاد می‌دهد.

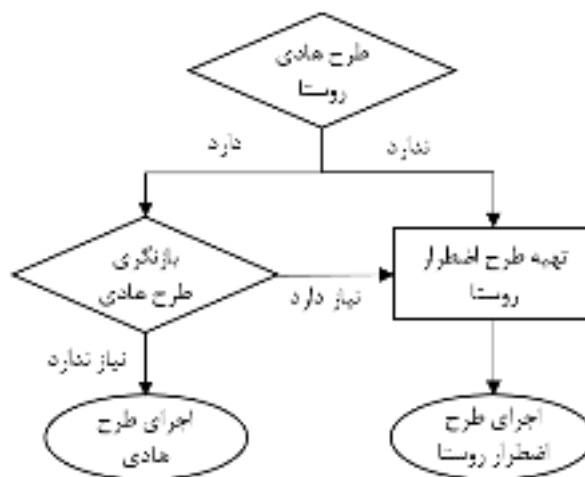
تا زمانی‌که وزارت راه و شهرسازی دستورالعمل و شیوه‌نامه تهیه و تصویب طرح‌های ویژه بازسازی را تهیه و تصویب نکرده است، فرآیند تهیه و تصویب طرح‌های ویژه بازسازی برای این سکونتگاه‌ها به ترتیب زیر خواهد بود:

- در مورد طرح‌های موضوعی که مربوط به محله‌های غیررسمی که در اثر سانه آسیب زیادی دیده‌اند باشد، رویکرد اصلی فرآیند تهیه و اجرای طرح‌های موضوعی بازسازی، بر پایه طرح‌های محله‌محور است. بدین اعتبار اساس تهیه و اجرای طرح‌های ویژه موضوعی بازسازی در محلات مسکونی بر پایه دستورالعمل‌های موجود گذاشته شده است تا از ظرفیت‌های نهادی و تجارب موجود، استفاده بهینه و مؤثری برای بازسازی در محله‌ها بشود.
- بر این اساس، در فرآیند تهیه و اجرای طرح‌های موضوعی ویژه بازسازی محله‌های مسکونی، نهادهای توسعه محله و مرکز توسعه محله به‌عنوان پایگاه‌های فضایی-اجتماعی برای تقویت و افزایش تعاملات میان مجری، تسهیلگران محلی، ساکنان، مسئولان، تشکلهای و گروه‌های محلی و سایر کنشگران و بستری برای تحقق و سازماندهی مشارکت‌ها و کنش‌های جمعی کنشگران به‌ویژه ساکنان نقش‌آفرینی می‌نمایند.
- برای هر محله هدف، سند بازسازی محله تهیه و تدوین می‌شود. این سند توسط مهندسين مشاور ذیصلاح و با هماهنگی و همکاری با مرکز توسعه محله تدوین می‌شود. در این فرآیند مرکز توسعه محله موظف است با توسعه انواع روش‌های مشارکت، مشارکت حداکثری کنشگران و ذی‌مدخلان را در تدوین کلیه بخش‌های سند فراهم کند. محتوای این سند که در دو بخش راهبردی و عملیاتی، دستور کار بازسازی محدوده یا محله هدف را تعیین می‌کند، شامل چشم‌انداز بازسازی محدوده یا محله هدف، اهداف کلان و عملیاتی، اقدامات و برنامه‌ها، نقش هر یک از کنشگران و ذی‌مدخلان در برنامه‌ها و اقدامات عملیاتی و خدمات مورد نیاز محله، اولویت برنامه‌ها و اقدامات منابع مورد نیاز و در دسترس برای تحقق برنامه‌ها و اجرای اقدامات نوع همکاری، حمایت سایر دستگاه‌ها و نهادهای را نشان می‌دهد. مشاور، پیشنهادهای در خصوص فراهم کردن زیرساخت‌های لازم یا رفع برخی محدودیت‌ها و موانع بازسازی و توانمندسازی محدوده‌ها و محلات ارائه می‌دهد که با انجام هماهنگی‌های لازم با دستگاه‌های مدیریت شهری و سازمان‌های دولتی و عمومی آن‌ها را در چهارچوب تعیین نقش و وظایف برای سازمان‌های مزبور، مصوب می‌کند.
- پس از تهیه طرح و گزارش توجیهی، طرح پیشنهادی جهت تصویب به شورای راهبری بازسازی و بازتوانی (یا در نبود آن ستاد استانی) ارسال می‌شود. در نهایت، کمیسیون ماده ۵ در مورد طرح موضوعی تهیه‌شده تصمیم‌گیری می‌نماید.

- به دلیل اهمیت زمان برای بازسازی، لازم است شورای راهبری بازسازی و بازتوانی بازسازی (یا در نبود آن ستاد) طبق برنامه زمان‌بندی تهیه و تصویب طرح‌های موضعی اطمینان حاصل نماید که تمامی مراحل تهیه و تصویب طرح‌ها حداکثر ظرف ۶ ماه از وقوع سانحه صورت می‌پذیرد.
- تصمیم کمیسیون به شورای راهبری بازسازی و بازتوانی بازسازی (یا در نبود آن ستاد) ابلاغ می‌گردد تا این شورا وظایف هر کدام از دستگاه‌های اجرایی و مدیریت شهری تعیین شده و برای اجرا به آن‌ها ابلاغ نماید.
- برنامه‌های توسعه محله می‌تواند از طریق مراکز توسعه برنامه ایجاد صندوق‌های اعتبارات خرد محلی برای تسهیلات خرد، پس‌انداز مسکن و اشتغال، زمینه‌های بازیابی اجتماعی - اقتصادی محله را فراهم نمایند. این امر باید با تخصیص بخشی از وام‌های یارانه‌ای بخش دولتی برای تأمین مالی اولیه صندوق‌های وام محلی و بیمه کردن وام‌های اعطایی بانک‌ها و بخش خصوصی توسط بخش دولتی به‌منظور کاهش خطرپذیری و تشویق فعالیت آن‌ها در توان‌افزایی و ساماندهی اسکان غیررسمی موجود همراه باشد.

۵-۱-۳-۷- فرآیند تهیه و تصویب طرح اضطرار روستا

- در صورتی که روستای سانحه‌دیده دارای طرح هادی قابل استفاده با توجه به شرایط پیش‌آمده پس از سانحه باشد، روستا مطابق طرح بازسازی می‌شود.
- در صورتی که روستای سانحه‌دیده (بالای ۲۰ خانوار) طرح هادی نداشته یا طرح آن بنا به تشخیص بنیاد مسکن انقلاب اسلامی نیاز به بازنگری دارد، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان تهیه طرح هادی و یا بازنگری طرح هادی موجود را به مشاورین ذی‌صلاح سپرده و بر آن نظارت می‌کند. اجرای طرح‌های هادی در بازسازی بر عهده بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان است.
- بنیاد مسکن انقلاب اسلامی باید تمهیدات لازم جهت تسهیل فرآیند اداری تهیه و تصویب طرح‌های هادی ویژه بازسازی روستایی را فراهم کند.
- در صورتی که روستای سانحه‌دیده، زیر ۲۰ خانوار داشته باشد، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان لازم است تهیه طرح اضطرار را در دستور کار قرار دهد. اجرای طرح‌های اضطرار بر عهده بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان است. طرح اضطرار به معنی طرح دومرحله‌ای است: ابتدا مشاور نقشه محل قطعات و کاربری‌های مسکونی را تهیه می‌کند تا عملیات بازسازی مسکن آغاز شود و در مرحله دوم مشاور بقیه بخش‌های طرح را تهیه می‌کند.
- در صورتی که روستای سانحه‌دیده طبق ارزیابی خسارت اولیه، نیازمند بررسی بیشتر برای جابه‌جایی در نظر گرفته شده باشد، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان موظف است نسبت به تهیه گزارش‌های اولیه خطرپذیری از طریق مشاورین ذی‌صلاح اقدام نماید و نظر نهایی مشاور مبنی بر درجاسازی هم‌زمان با انجام تمهیدات لازم برای کاهش خطر؛ جابه‌جایی منفصل و یا متصل را اخذ نماید.
- در صورتی که بر اساس گزارش مشاور، امکان درجاسازی با انجام تمهیداتی برای کاهش خطر در محدوده سکونتگاه وجود داشته باشد، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان موظف است نسبت به عقد قرارداد جهت تهیه طرح و اجرای اقدامات ایمن‌سازی از طریق مشاورین ذی‌صلاح اقدام نماید. نظارت بر تهیه و اجرای طرح‌ها نیز توسط بنیاد مسکن انقلاب اسلامی از طریق مشاورین ذی‌صلاح صورت گیرد.



شکل (۱۲): فرایند تصمیم‌گیری جهت اجرای طرح هادی/طرح اضطرار روستا

۵-۱-۳-۸- فرآیند تهیه و تصویب طرح ویژه جابه‌جایی روستایی

- در صورتی که روستای سانحه‌دیده طبق ارزیابی خسارت اولیه، نیازمند بررسی بیشتر برای جابه‌جایی در نظر گرفته شده باشد و گزارش مشاور تأکید بر جابه‌جایی متصل (موضعی) یا منفصل داشته باشد، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی می‌بایست نسبت به شرح مسئله برای اهالی روستا با مساعدت دهیاری و بزرگان روستا اقدام نماید و نسبت به جلب نظر روستاییان و اطمینان از جابه‌جایی ایشان اقدام کند.
- در صورت ضرورت جابه‌جایی و کمبود زمان، مراحل تصویب در دستورالعمل فرایند جابه‌جایی سکونتگاه‌های روستایی ابلاغ‌شده طی نامه شماره ۴۸۷۶۷ مورخ ۱۳۹۵/۰۴/۲۶ توسط وزیر کشور با تشخیص و تأیید بالاترین مقام دستگاه مسئول بازسازی می‌تواند تغییراتی داشته باشد.
- در صورت تصویب شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان، ستاد هزینه جابه‌جایی را در برنامه بازسازی و بازتوانی لحاظ می‌نماید. تأمین زمین می‌تواند متناسب با شرایط از طریق خرید زمین صورت بگیرد.
- جهت تخصیص زمین، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی موظف است اقدامات لازم را جهت واگذاری زمین به اهالی روستا با همکاری نهادهای محلی شامل دهیار و فرماندار و با مشورت با مردم با کمک ریش‌سفیدان و تسهیلگران انجام دهد.

۵-۱-۴- برنامه‌ریزی و اقدامات پیش از وقوع سانحه

برای ارتقای کارآمدی روند برنامه‌ریزی طرح‌های ویژه خصوصاً در شهرها انجام اقدامات زیر توصیه می‌شود:

جدول (۵۲): برنامه‌ریزی و اقدامات پیش از وقوع سانحه درخصوص طرح‌ها و برنامه‌های سکونتگاه‌های انسانی

ردیف	اقدامات	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	مرجع تأیید/تصویب
۱	تدوین دستورالعمل فرآیند تصمیم‌گیری برای تهیه طرح اضطرار شهری یا طرح ویژه موضعی و موضوعی بازسازی شهری	وزارت راه و شهرسازی	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، وزارت کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
۲	تهیه شرح خدمات طرح‌های ویژه بازسازی شهری و تصویب آن	وزارت راه و شهرسازی	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، سازمان برنامه و بودجه، وزارت کشور	سازمان مدیریت بحران کشور

مرجع تأیید/تصویب	دستگاه همکار	دستگاه مسئول	اقدامات	ردیف	
سازمان مدیریت بحران کشور	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، سازمان برنامه و بودجه	وزارت راه و شهرسازی	تهیه شرح خدمات طرح‌های ویژه بازسازی شهری موضوعی و موضوعی و تصویب آن	۳	
سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت راه و شهرسازی	تهیه و تصویب شرح خدمات طرح‌های ویژه موضوعی بازسازی سکونتگاه‌های غیررسمی داخل و بیرون محدوده شهرها	۴	طرح‌های مربوط به سکونتگاه‌های غیررسمی
سازمان مدیریت بحران کشور	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، شهرداری‌ها، وزارت کشور	وزارت راه و شهرسازی	بررسی، اصلاح و به تصویب رساندن فرآیند تهیه و تصویب طرح‌های ویژه بازسازی شهری موضوعی در بافت‌های تاریخی (تدقیق یا بازبینی فرآیند پیشنهادی در این برنامه)	۵	طرح‌های موضوعی در بافت تاریخی شهری
سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور، وزارت نیرو	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	تهیه دستورالعمل ایمن‌سازی سکونتگاه‌های روستایی	۶	طرح‌های روستایی
سازمان مدیریت بحران کشور	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، وزارت کشور	وزارت راه و شهرسازی	تهیه طرح‌های ویژه بازسازی پیش از وقوع سانحه برای کلانشهرها (تعیین سازوکارها، برنامه‌های اولویت‌دار)	۷	تهیه طرح پیش از وقوع سانحه

۵-۱-۵- اقدامات پس از وقوع سانحه

اقدامات ارائه شده در این بخش تا زمانی که وزارت راه و شهرسازی دستورالعمل و شیوه‌نامه تهیه و تصویب اضطرار شهری را تهیه و تصویب نکرده است، در نظر گرفته شده است.

جدول (۵۳): اقدامات لازم درخصوص طرح‌ها و برنامه‌های سکونتگاه‌های انسانی پس از وقوع سوانح

دستگاه همکار	دستگاه مسئول	اقدامات	ردیف	
شورای راهبری بازسازی و بازتوانی	دستگاه مسئول بازسازی	ارائه درخواست طرح	۱	تصمیم‌گیری اولیه در مورد تهیه طرح اضطرار شهری و طرح ویژه موضوعی/اموضعی بازسازی
شورای راهبری بازسازی و بازتوانی، شهرداری	وزارت کشور (ستاد ملی/استانی)	اتخاذ تصمیم مبنی بر تهیه یا عدم تهیه طرح اضطرار شهری	۲	
اداره راه و شهرسازی استان	وزارت کشور (ستاد ملی/استانی)	اتخاذ تصمیم مبنی بر تهیه یا عدم تهیه طرح ویژه موضوعی و موضوعی	۳	
اداره راه و شهرسازی استان	دستگاه مسئول بازسازی	انتخاب مشاور، انعقاد قرارداد و اعلام آن به شورای استان	۴	طرح تهیه و تصویب طرح اضطرار شهری یا طرح ویژه موضوعی/اموضعی ازسازی شهری
استانداری و شهرداری	کارگروه زیربنایی و شهرسازی استان، شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان، کمیسیون ماده ۵ استان یا شورای عالی شهرسازی و معماری ایران	بررسی و تصویب طرح اضطرار شهری	۵	

ردیف	اقدامات	دستگاه مسئول	دستگاه همکار
۶	بررسی و تصویب طرح تفصیلی	کمیسیون ماده ۵ استان یا شورای عالی شهرسازی و معماری ایران	استانداری و شهرداری
۷	بررسی و تصویب طرح ویژه موضوعی/موضوعی	کمیسیون ماده ۵ استان یا شورای عالی شهرسازی و معماری ایران	استانداری و شهرداری
۸	بررسی و تصویب طرح ویژه موضوعی/موضوعی در بافت‌های تاریخی	کمیسیون ماده ۵ استان یا شورای عالی شهرسازی و معماری ایران	وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی
۹	انتخاب مشاور، انعقاد قرارداد	دستگاه مسئول بازسازی	شورای راهبری بازسازی و بازتوانی
۱۰	تشکیل مرکز توسعه محله	دستگاه مسئول بازسازی	شورای راهبری بازسازی و بازتوانی
۱۱	جلب مشارکت مردم در تهیه طرح ویژه، اطلاع‌رسانی و به‌روزرسانی اطلاع‌رسانی در مورد تصمیمات اتخاذ شده	دستگاه مسئول بازسازی	استانداری
۱۲	بررسی طرح و تصویب آن	کمیسیون ماده ۵ استان یا شورای عالی شهرسازی و معماری ایران	استانداری
۱۳	انتخاب مشاور و انعقاد قرارداد	دستگاه مسئول بازسازی	شورای راهبری بازسازی و بازتوانی
۱۴	تشکیل مرکز توسعه محله	دستگاه مسئول بازسازی	استانداری
۱۵	جلب مشارکت مردم در تهیه طرح ویژه، اطلاع‌رسانی و به‌روزرسانی اطلاع‌رسانی در مورد تصمیمات اتخاذ شده	دستگاه مسئول بازسازی	وزارت کشور، شهرداری
۱۶	بررسی طرح و تصویب آن	کمیسیون ماده ۵ استان یا شورای عالی شهرسازی و معماری ایران	شورای راهبری بازسازی و بازتوانی
۱۷	ارائه درخواست طرح ویژه موضوعی یا موضوعی بازسازی شهری	دستگاه مسئول بازسازی	استانداری
۱۸	بررسی درخواست و استعلام از سایر دستگاه‌ها و متخصصان	وزارت کشور (ستاد ملی/استانی)	استانداری
۱۹	تصمیم‌گیری در مورد جابه‌جایی	دستگاه مسئول بازسازی از طریق مراجع قانونی	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۰	تأمین زمین برای جابه‌جایی	وزارت راه و شهرسازی	دستگاه مسئول بازسازی
۲۱	طراحی و برنامه‌ریزی منطقه مورد توسعه	دستگاه مسئول بازسازی	اداره راه و شهرسازی استان
۲۲	آماده‌سازی زمین و تفکیک قطعات	دستگاه مسئول بازسازی	اداره راه و شهرسازی استان
۲۳	توزیع زمین بین افراد واجد شرایط	دستگاه مسئول بازسازی	فرمانداری
۲۴	تأمین خدمات و زیرساخت‌ها	وزارت نیرو، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، شهرداری‌ها، وزارت آموزش و پرورش، وزارت نفت، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	شورای راهبری بازسازی و بازتوانی

ردیف	اقدامات	دستگاه مسئول	دستگاه همکار
۲۵	الحاق اراضی جدید به محدوده شهر	کمیسیون ماده ۵ استان یا شورای عالی شهرسازی و معماری ایران	استانداری
۲۶	تهیه گزارش‌های اولیه خطرپذیری برای روستاهای در معرض خطر	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۷	تهیه طرح هادی و یا بازنگری طرح هادی موجود در روستاهای بالای ۲۰ خانوار	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	کلیه دستگاه‌های مسئول
۲۸	اجرای طرح هادی در روستاهای بالای ۲۰ خانوار	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت کشور
۲۹	تهیه طرح اضطرار در روستاهای زیر ۲۰ خانوار	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	سازمان مدیریت بحران کشور
۳۰	اجرای طرح اضطرار در روستاهای زیر ۲۰ خانوار	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	سازمان مدیریت بحران کشور
۳۱	تهیه طرح ایمن‌سازی سکونتگاه‌های روستایی، اجرا و نظارت بر اجرای طرح ایمن‌سازی سکونتگاه‌های روستایی	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت کشور، سازمان مدیریت بحران کشور
۳۲	ارائه گزارش در مورد روستاهای نیازمند ایمن‌سازی در خارج از محدوده روستا به شورای برنامه‌ریزی استان	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت کشور
۳۳	تصمیم‌گیری در مورد روستاهای نیازمند ایمن‌سازی خارج محدوده و تعیین نقش دستگاه‌ها	شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان	وزارت نیرو (در مورد سیلاب)
۳۴	تهیه گزارش‌های خطرپذیری برای روستاهای نیازمند جابه‌جایی	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت کشور
۳۵	ارائه گزارش فنی و گزارش نظر اهالی روستاهای نیازمند جابه‌جایی به شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت کشور
۳۶	تصمیم‌گیری در مورد روستاهای نیازمند جابه‌جایی	شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی
۳۷	تأمین بودجه جابه‌جایی روستا	شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان یا وزارت کشور (ستاد ملی/استانی)	سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه‌وبودجه
۳۸	تعیین زمین برای جابه‌جایی و تأمین آن	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت کشور
۳۹	تهیه طرح روستا و تفکیک زمین	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت کشور
۴۰	آماده‌سازی زمین	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت کشور
۴۱	توزیع زمین بین اهالی روستا	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	فرمانداری
۴۲	تأمین زیرساخت‌ها	دستگاه‌های مربوطه شامل وزارت نیرو، وزارت راه و شهرسازی، وزارت نفت و وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان برنامه‌وبودجه
۴۳	تأمین خدمات آموزشی، درمانی، مذهبی و مانند آن	دستگاه‌های مربوطه شامل وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت آموزش‌وپرورش	سازمان برنامه‌وبودجه

تصمیم‌گیری، تهیه و اجرای طرح اضطرار روستا

تصمیم‌گیری، تهیه، تصویب و اجرای طرح ویژه جابه‌جایی روستا

۵-۲- بازایابی مسکن

بازایابی مسکن معمولاً بخش بزرگی از منابع مالی و انسانی عملیات بازایابی را به خود اختصاص می‌دهد. هدف برنامه بازایابی مسکن، توان‌افزایی خانواده‌های آسیب‌دیده از سانحه از طریق حمایت از بازسازی، تعمیر و تأمین واحدهای مسکونی آسیب‌دیده در جهت به جریان انداختن دوباره حیات در سکونتگاه‌های آسیب‌دیده در زمانی مطلوب در چهارچوب توانایی‌های بومی، ملی و مردمی و با نگاهی به اهداف توسعه‌ای به‌ویژه کاهش خطر چندمخاطره‌ای و ارتقای تاب‌آوری جامعه است.

۵-۲-۱- زمینه‌ها و مفاهیم

این بخش به تصمیم‌گیری، برنامه‌ریزی و اجرای اقدامات در زمینه‌های زیر می‌پردازد.

بازایابی مسکن: فرآیندی است که شامل برنامه‌ریزی و اجرای عملیات ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی واحدهای مسکونی موجود پیش از سانحه و نیز تأمین مسکن برای خانواده‌های بی‌جا شده است.

ساخت مسکن: فرآیندی است شامل برنامه‌ریزی و اجرای عملیات ساخت واحدهای مسکونی کاملاً ویران‌شده یا واحدهایی که تعمیر یا مقاوم‌سازی آن‌ها میسر نبوده یا مقرون‌به‌صرفه نباشد.

واحد مسکونی: تمام یا قسمتی از یک ساختمان که حداقل شامل یک اتاق مستقل بوده و دارای ورودی مستقیم یا غیرمستقیم از معبر عمومی باشد.

تعمیر واحد مسکونی: فرآیندی است که برنامه‌ریزی و اجرای اقدامات سازه‌ای و غیرسازه‌ای به‌منظور برگرداندن کارکرد مسکونی به واحد آسیب‌دیده برای زیست ایمن افراد را شامل می‌شود.

مقاوم‌سازی واحد مسکونی: فرآیندی است که شامل برنامه‌ریزی و اجرای عملیات مربوط به برگرداندن کارکرد مسکونی به واحد آسیب‌دیده هم‌زمان با ارتقای سازه‌ای مقرون‌به‌صرفه برای زیست ایمن افراد می‌شود.

واحد مسکونی استیجاری: واحد مسکونی که مالکیت آن متعلق به خانوار ساکن در آن نبوده و به‌صورت اجاره‌ای از آن استفاده می‌شود.

۵-۲-۲- الزامات

- برنامه‌های بازایابی مسکن در پی جبران خسارت نبوده و بر توان‌افزایی افرادی که در اثر سانحه قادر به زندگی ایمن در محل زندگی پیشین خود نیستند در جهت تأمین مسکن حداقلی از طرق مختلف تأکید دارند.
- برنامه‌های بازایابی مسکن بر مشارکت مردم و بخش خصوصی استوار است؛
- مدیریت بازسازی اعم از طراحی، ساخت و نظارت واحدهای آسیب‌دیده با مردم سانحه‌دیده است. نقش دستگاه مسئول بازسازی عبارت است از هدایت و پشتیبانی فنی و مشارکت با مالک در اموری که وی قادر به انجام آن نیست.
- برنامه بازایابی مسکن، بازسازی و بازتوانی را به‌عنوان فرصتی برای ارتقای کیفیت واحدهای مسکونی به‌خصوص کاهش خطر چندمخاطره‌ای از طریق طراحی، اجرا و نظارت در قالب ظرفیت‌های در دسترس؛ ارتقای کیفیت ساخت مسکن از طریق تهیه ضوابط و توصیه‌های طراحی و اجرایی و راهنمایی مردم؛ و ارتقای سطح کیفیت فناوری ساخت در منطقه و نیروی انسانی با اتخاذ شیوه‌های فناوری ساخت متناسب با پتانسیل‌های منطقه‌ای و پیش‌بینی و ارائه روش‌های آموزشی برای نیروهای محلی در نظر می‌گیرد.

- حق اقامت و امنیت در محل سکونت به‌ویژه برای ساکنان اسکان غیررسمی موجود و مستأجران تهیدست باید به رسمیت شناخته شود و از تخریب و تخلیه قهری و بدون مذاکره با ساکنان درباره چگونگی تأمین فضای جایگزین در جریان بازسازی پرهیز شود.
- برنامه بازیابی مسکن به شیوه‌ها و الگوهای موجود طراحی و ساخت مسکن به‌عنوان یک ارزش و به دیده احترام می‌نگرد و هرگونه تحول را در کنار آن‌ها و بر اساس نیازهایشان و نیز در چهارچوب اسناد بالادست جست‌وجو می‌کند.
- برنامه بازیابی مسکن با توجه به وضعیت مردم سانحه‌دیده و منابع موجود زیربنای بهینه را مبنای تصمیم‌گیری برای میزان تسهیلات بازسازی قرار داده، به مردم در این زمینه راهنمایی لازم را ارائه می‌دهد.
- برنامه بازیابی مسکن - به‌ویژه در روستاها - بر گسترش تدریجی متناسب با معیشت و شیوه زیست افراد تأکید دارد.
- برنامه بازیابی مسکن با هم‌افزایی و هماهنگی کلیه بخش‌ها، خیرین و سازمان‌های مردم‌نهاد بر توزیع عادلانه کمک‌ها بین گروه‌های آسیب‌دیده تأکید دارد.
- برنامه بازیابی مسکن کمک‌های داخلی و خارجی را به سمت تأمین مسکن برای خانواده‌های آسیب‌پذیر هدایت می‌نماید.

۵-۲-۳- تصمیم‌گیری، سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی بازیابی مسکن

اجزای اصلی تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری بازیابی مسکن و نیز برنامه‌های اصلی بازیابی مسکن در این بخش تشریح شده است.

۵-۲-۳-۱- اجزای اصلی تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری بازیابی مسکن

تعیین جامعه هدف توزیع کمک‌های مالی برای بازیابی مسکن: یکی از اصلی‌ترین تصمیمات در زمینه سیاست‌های کلی بازیابی مسکن تعیین جامعه هدف کمک‌های مالی برای بازیابی مسکن است که به عواملی نظیر منابع در دسترس برای بازیابی مسکن، بستر سانحه و شرایط مردم سانحه‌دیده دارد. به‌عنوان نمونه، در شرایطی ممکن است جامعه هدف توزیع کمک‌های مالی، گروه‌های اجتماعی خاص (مثلاً دهک‌های پایین‌تر و یا ساکنان پهنه‌های خاصی باشند). تأکید بر مالکان و مالکیت رسمی به‌عنوان اصلی‌ترین جامعه هدف خطر بیرون راندن اقشار ضعیف جامعه سانحه‌دیده را به دنبال دارد و به شدت از آن در برنامه‌ریزی بازیابی مسکن پرهیز می‌شود.

کمک‌های مالی بلاعوض برای بازسازی مسکن: برنامه بازیابی ممکن است بر اساس منابع در دسترس، اقدام به توزیع کمک‌های مالی بلاعوض برای بازسازی مسکن خانواده‌های مالک-ساکن نماید. در این صورت تنها به فرد مالک، تنها برای واحدی که خانواده^۱ وی در زمان سانحه ساکن آن محسوب می‌شدند کمک بلاعوض اختصاص می‌یابد. کمک برای بازسازی مسکن طی اقساط مرحله‌ای به مالک داده می‌شود. به‌منظور اطمینان از کیفیت فنی ساخت‌وساز، این اقساط پس از تأیید دستگاه نظارت ستاد در مورد پیشرفت و کیفیت فنی اعطا می‌شود. میزان این کمک بر اساس منابع در دسترس و شرایط سانحه تعیین می‌شود.

کمک‌های مالی بلاعوض برای تعمیر و مقاوم‌سازی مسکن: برنامه بازیابی ممکن است بر اساس منابع در دسترس، اقدام به توزیع کمک‌های مالی بلاعوض برای تعمیر و مقاوم‌سازی مسکن خانواده‌های مالک-ساکن نماید. در این صورت تنها به

^۱ در مواردی که به علت تعدد زوجات چند خانواده در واحدهای مسکونی متفاوت زندگی می‌کنند، ملاک عمل خانواده ساکن در واحد مسکونی است.

فرد مالک تنها برای واحدی که خانواده وی در زمان سانحه ساکن آن محسوب می‌شدند کمک بلاعوض اختصاص می‌یابد. کمک برای تعمیر و مقاوم‌سازی مسکن طی اقساط مرحله‌ای به مالک داده می‌شود. به‌منظور اطمینان از کیفیت فنی ساخت‌وساز، این اقساط پس از تأیید دستگاه نظارت ستاد در مورد پیشرفت و کیفیت فنی اعطا می‌شود. میزان این کمک بر اساس منابع در دسترس و شرایط سانحه تعیین می‌شود.

کمک‌های مالی بلاعوض برای مستأجران: برنامه بازایی ممکن است بر اساس منابع در دسترس و وضعیت مردم سانحه‌دیده، اقدام به توزیع کمک‌های مالی بلاعوض برای بازایی مسکن خانواده‌های مستأجر (شهری و روستایی) نماید. اصولاً این کمک جزئی از بودجه اختصاص داده‌شده به بازایی مسکن مستأجران تهیدست است و به مستأجرانی که دارای ملک هستند تعلق نمی‌گیرد.

تسهیلات مالی برای بازسازی، تعمیر، مقاوم‌سازی مسکن استیجاری ارزان‌قیمت: برنامه بازایی ممکن است بر اساس منابع در دسترس و وضعیت مردم سانحه‌دیده، تسهیلات مالی با شرایط ویژه برای بازسازی، تعمیر، مقاوم‌سازی مسکن استیجاری ارزان‌قیمت تأمین نماید. هدف این سیاست‌ها باید بر پایه در دسترس قرار دادن تسهیلات بانکی به‌خصوص برای اقشاری که غالباً به این منبع دسترسی ندارند باشد. لازم است سقف تسهیلات، شرایط دریافت، ضمانت پرداخت، نحوه بازپرداخت و گروه‌های هدف به‌روشنی در سیاست کلی بازایی مسکن روشن شود.

کمک‌های فنی و لجستیک: برنامه بازایی ممکن است بر اساس منابع در دسترس و وضعیت مردم سانحه‌دیده، برای کاهش خطر و سرعت بخشیدن به عملیات بازسازی کمک‌های فنی به افراد و سازمان‌های خیریه به‌صورت رایگان یا با یارانه دولتی به‌طور مستقیم یا با همکاری دستگاه‌ها یا نهادهای دیگر ارائه نماید. نمونه این موارد ممکن است شامل آواربرداری، طراحی و نظارت عالی بر طراحی و محاسبات، نظارت عالی بر عملیات ساخت و تعمیر، تأمین مصالح استراتژیک یا مصالح اجزای ساختمانی عمده و جواز ساخت بشود. یکی از مهم‌ترین کمک‌های فنی در مورد ارائه خدمات سازمان نظام مهندسی ساختمان تهیه نقشه‌های معماری و سازه، ارائه قیمت تمام‌شده طرح‌های تمام‌شده با توجه به تورم و افزایش قیمت مصالح به‌صورت کتبی به صاحب نقشه‌ها است.

۵-۲-۳-۲- برنامه‌های اصلی بازایی مسکن

در سوانح بزرگ و در بستر پیچیده‌ای مانند شهرها معمولاً مجموعه‌ای از برنامه‌های مختلف برای پاسخ‌گویی به نیازهای مسکن افراد سانحه‌دیده استفاده می‌شود. بر اساس تجارب گذشته گزینه‌های ممکن برای برنامه‌های بازایی مسکن برای انواع مسکن یا گروه‌های اجتماعی به شرح زیر هستند.

الف) ساخت یا تعمیر ساختمان‌های تک‌واحدی روستایی: برنامه بازسازی و تعمیر خانه‌های روستایی بر اساس مدل مالک‌محور توصیه می‌شود. در این مدل، مالک مدیریت طراحی و اجرا را بر عهده دارد. این مدل باعث بالا رفتن احساس تعلق خاطر به خانه‌های بازسازی‌شده، مطابقت بیشتر آن‌ها با نیازهای مردم، بالا رفتن آگاهی‌های مردم نسبت به ساخت‌وساز اصولی و استفاده بهینه از منابع انسانی و مالی می‌شود. در این مدل معمولاً تسهیلات و کمک‌های دولتی برای بازسازی مسکن طی اقساط مرحله‌ای به مالک داده می‌شود. به‌منظور اطمینان از کیفیت فنی ساخت‌وساز، این اقساط پس از تأیید مهندس ناظر مورد تأیید ستاد در مورد پیشرفت و کیفیت فنی اعطا می‌شود. در نقاط روستایی ممکن است - بنا به تشخیص ستاد یا بنیاد

مسکن انقلاب اسلامی - طراحی مسکن همراه با جایگاه نگهداری دامی صورت بگیرد. به دلیل دسترسی کمتر روستائیان به خدمات نظام فنی یا مهندسی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی ممکن است به تهیه و ارائه چندین الگوی خانه اقدام نماید. الزامات اقدامات طراحی، ادغام الزامات کاهش خطر، تعدد الگوهای طراحی شده و نیز در نظر گرفتن امکان گسترش تدریجی خانه است. ساخت خانه نمونه از این الگوها برای خانواده‌های آسیب‌پذیر روستا می‌تواند به مردم برای انتخاب طرح خانه مطلوب خود کمک شایانی نماید.

ب) ساخت یا تعمیر ساختمان‌های تک‌واحدی شهری: برنامه بازسازی و تعمیر این ساختمان‌ها نیز بر اساس مدل مالک-محور توصیه می‌شود. در این مدل، مالک مدیریت طراحی و اجرا را بر عهده دارد. تهیه طرح از مهندسین سازمان نظام مهندسی ساختمان، اخذ جواز ساخت، انتخاب و عقد قرارداد با پیمانکار و استخدام مهندس ناظر و اخذ پایان کار با مالک است. این مدل باعث بالا رفتن احساس تعلق خاطر به خانه‌های بازسازی شده، مطابقت بیشتر آن‌ها با نیازهای مردم، بالا رفتن آگاهی‌های مردم نسبت به ساخت‌وساز اصولی و استفاده بهینه از منابع انسانی و مالی می‌شود. در این مدل معمولاً تسهیلات و کمک‌های دولتی برای بازسازی مسکن طی اقساط مرحله‌ای به مالک داده می‌شود. به منظور اطمینان از کیفیت فنی ساخت‌وساز، این اقساط پس از تأیید مهندس ناظر مورد تأیید ستاد در مورد پیشرفت و کیفیت فنی اعطا می‌شود.

ج) ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی ساختمان‌های چندواحدی (مجتمع) مسکونی: برای بازسازی و تعمیر ساختمان‌های چندواحدی (همچنین مجتمع‌های مسکونی و برج‌های مسکونی) مدل مالک-محور مشارکتی توصیه می‌شود. در برنامه بازسازی در این موارد بر اساس تنظیم تفاهم‌نامه بین کلیه مالکان (مثلاً بر اساس سازوکار رایج در پروژه‌های مشارکت ساخت و یا در مواردی تأسیس شرکت تعاونی) تسهیلات و کمک‌های دولتی برای بازسازی مسکن را طی اقساط مرحله‌ای بر اساس پیشرفت ساخت به نماینده مالکان داده می‌شود. این امر به دلیل این است که در تجارب گذشته واریز کمک به صورت فردی مالک‌ها بعد از گرفتن قسط اول یا کمک‌هزینه تعمیر، از مشارکت در ساخت سرباز زده‌اند و این بر وضعیت مسکن سایر خانواده‌های ساکن تأثیر می‌گذارد. در مورد تعمیرات یا بازسازی مشاعات بر اساس قانون اصلاح قانون تملک آپارتمان‌ها مصوبه ۱۳۷۶ تصمیم‌گیری می‌شود. بر این اساس، حقوق و تعهدات و همچنین سهم هر یک از مالکان قسمت‌های اختصاصی از مخارج قسمت‌های مشترک متناسب با نسبت مساحت قسمت اختصاصی به مجموع مساحت قسمت‌های اختصاصی تمام ساختمان به‌جز هزینه‌هایی که به دلیل عدم ارتباط با مساحت زیربنا به نحو مساوی تقسیم خواهد شد، در نظر گرفته شده است. پرداخت هزینه‌های مشترک -مثل هزینه تعمیر مشاعات آسیب‌دیده از سوانح- اعم از این که ملک مورد استفاده قرار گیرد یا نگیرد، الزامی در نظر گرفته شده است.

د) کمک‌اجاره برای مستأجران: در سوانح بزرگ شهری برای کمک به بازیابی مسکن مستأجران، به کارگیری استراتژی‌های عرضه و تقاضا-محور هر دو توصیه می‌شوند. یک برنامه تقاضا-محور در صورتی که واحد مسکونی استیجاری موجود باشد یا به سرعت قابل تعمیر باشد برنامه کمک‌اجاره برای مستأجران است. این برنامه به جای اسکان دوره انتقال نبوده و دلیل توصیه آن این است که همیشه مستأجران مخصوصاً مستأجران کم‌درآمد دیرتر از سایر گروه‌های اجتماعی محلی برای زندگی پیدا می‌کنند. برنامه کمک‌اجاره برای حداقل یک سال اجرا می‌شود و در ازای ارائه اجاره‌نامه از یک واحد مسکونی در شهر سانه‌دیده یا سکونتگاه‌های اطراف آن، کمک‌اجاره به مستأجر داده می‌شود. برای جلوگیری از ایجاد تورم در نرخ اجاره توصیه

می‌شود به تمامی افراد واجد شرایط صرف‌نظر از مبلغ اجاره سقف مبلغ در نظر گرفته‌شده پرداخت شود و مابه‌التفاوت نزد مستأجر بماند. تنها در شرایطی از این برنامه می‌توان استفاده کرد که گزارش اولیه ارزیابی بازار مسکن نشان بدهد که واحدهای استیجاری قابل استطاعت در شهر و یا شهرهای اطراف موجود هستند یا با تعمیر سریع در دسترس خواهد بود.

ه) ارائه تسهیلات تشویقی برای تأمین، تعمیر و ساخت واحدهای قابل استطاعت استیجاری: در شهرهای بزرگ و با جمعیت قابل توجه بدمسکن حتی با بازسازی کلیه واحدهای تخریب‌شده، گروه‌هایی مانند مستأجران کم‌درآمد با مشکلات جدی در بازیابی مسکن روبرو می‌شوند. همچنین برنامه‌های اعطای کمک اجاره به مستأجران در نبود تعداد کافی واحد استیجاری قابل استطاعت کافی یا مؤثر نخواهند بود. بنابراین برنامه‌های ارائه تسهیلات تشویقی برای تأمین واحدهای قابل استطاعت استیجاری می‌توانند خلأهای موجود را مرتفع سازند. دو دسته از این برنامه‌ها توصیه می‌شوند:

نخست، برنامه حمایت موجرهای کم‌درآمد برای بازسازی یا تعمیر واحدهای استیجاری آسیب‌دیده. این گروه بزرگ‌ترین یارانه‌ای به موجران واحدهای کوچک پیش از سانحه و با مشارکت خیرین و سازمان‌های مردم‌نهاد برای حصول اطمینان از نحوه اجرای برنامه باشد.

دوم، برنامه حمایت از سازندگان واحدهای کوچک و قابل استطاعت استیجاری. این برنامه می‌تواند مشتمل بر ارائه تسهیلات یا مشوق‌های مالی یا توسعه‌ای باشد و قراردادی بین سازنده و نماینده ستاد برای نگهداشت اجاره‌بها برای حداقل پنج سال منعقد گردد.

و) برنامه مسکن در سکونتگاه‌های غیررسمی: برنامه مسکن در سکونتگاه‌های غیررسمی مشابه برنامه بازسازی و تعمیر مسکن سکونتگاه‌های رسمی شامل کمک‌های فنی و مالی خواهد بود. داشتن داده‌هایی از پیش از سانحه برای شناسایی ساکنین اعم از مالکان و مستأجران و نیز حدود و ثغور واحدها می‌تواند در تسریع بازسازی کمک نماید. در هر حال، سامانه شناسایی ساکنان در برنامه جامع بازسازی و شرایط چندگانه احراز مالکیت یا سکونت تا حد زیادی مشکلات بازسازی در این سکونتگاه‌ها را برطرف می‌نماید. در این سکونتگاه‌ها نیز برای بازسازی یا تعمیر واحدهای مالک-ساکن مدل مالک‌محور بازسازی و برای مستأجران کمک اجاره پیشنهاد می‌شود. مداخله در این سکونتگاه‌ها به‌گونه‌ای است که دستگاه مسئول بازسازی به‌عنوان توسعه‌گر در منطقه به ایفای نقش می‌پردازد و ضمن ساماندهی وضعیت مسکن به سایر ابعاد کالبدی، اجتماعی و اقتصادی با همکاری دستگاه‌های مسئول می‌پردازد. با توجه به ضوابط و مطالعات مشاور، محدوده‌های اسکان غیررسمی در اولویت کمیسیون‌های مربوطه جهت قرارگیری در محدوده‌های شهری قرار گرفته و از خدمات موردنیاز بهره‌مند می‌گردند. درخصوص نحوه مداخله در سکونتگاه‌های غیررسمی ضروری است برنامه‌ای تنظیم شده و در ستاد ملی به تصویب برسد.

ز) برنامه‌های مسکن ویژه اقشار آسیب‌پذیر: بی‌جا شدن و باقی ماندن طولانی‌مدت گروه‌های کم‌درآمد به‌ویژه مستأجران تهیدست و ساکنان سکونتگاه‌های غیررسمی در اسکان دوره انتقال در بسیاری از تجارب داخلی و خارجی قابل مشاهده است. در بعضی موارد این عدم توجه به این گروه‌ها باعث شکل گرفتن یا گسترش سکونتگاه‌های غیررسمی و آلونک‌نشینی و شکل‌گیری بافت‌های حاشیه‌ای در کنار شهرها شده است. به این دلیل و نیز بر اساس نص صریح قانون اساسی (اصل ۳۱) در مورد وظیفه دولت در تأمین مسکن با رعایت اولویت برای آن‌ها که نیازمندترند، این برنامه توصیه می‌کند که متولی بازسازی - در حد منابع و امکانات - از طریق سازوکارهای زیر به تأمین مسکن قابل استطاعت بعد از سوانح اقدام نماید.

نخست، از طریق اختصاص سهمیه‌های سالانه برنامه‌های ملی مسکن و مسکن محرومین به نقاط سانه‌دیده برای تأمین مسکن. به‌عنوان نمونه بخشی از سهمیه سالانه تولید مسکن ملی و مسکن محرومین در نقاط مختلف استان یا کشور - بسته به نیاز - می‌تواند در سوانح با خسارت بالا به ساخت مسکن در شهرهای آسیب‌دیده اختصاص یابد.

دوم، توافقنامه‌های چندجانبه بین وزارت راه و شهرسازی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، سازمان بهزیستی، بنیاد مستضعفان، کمیته امداد امام خمینی (ره)، ستاد اجرایی فرمان امام و خیرین می‌توانند بستر مناسبی برای طراحی و ساخت پروژه‌های ساخت مسکن استیجاری قابل استطاعت در شهرهای سانه‌دیده ایجاد نمایند. به دلیل این‌که بخشی از تهیدستان شهری استطاعت خرید خانه را ندارند تأمین مسکن استیجاری قابل استطاعت و غیرانتفاعی بهترین راه‌حل برای تأمین مسکن ایمن برای این افراد است. مشارکت سمن‌ها در امر اداره و تسهیلگری با ساکنان نقش مهمی در نگهداری و کارایی این سازوکار دارد.

ح) برنامه تأمین مسکن برای مددجویان تحت حمایت سازمان‌های رفاهی: تاکنون کمیته امداد امام (ره) و سازمان بهزیستی برنامه‌هایی برای تأمین مسکن برای اقشار تحت حمایت خود داشته‌اند. در کمیته امداد امام (ره) به‌صورت ویژه، در صورت بروز حادثه امکان تخصیص سهمیه استان‌های دیگر جهت تأمین مسکن برای استان و شهر مورد سانه وجود دارد که باعث امکان بهتر بسیج امکانات برای خانواده‌های تحت پوشش را ایجاد کرده است. در مورد هر دو نهاد ذکرشده، تسهیلات بازسازی و یا تعمیر مسکن مددجویان در هنگام سوانح شامل دو دسته تسهیلات کلی می‌شود: تسهیلات دولت و تسهیلات و کمک‌های خاص نهاد. هر دو نهاد به‌منظور تسریع دریافت تسهیلات دولت توسط مددجویان اقدام به معرفی آنان به بنیاد مسکن انقلاب اسلامی می‌نمایند.

به این اعتبار، برنامه حاضر برای مالک-ساکنان مددجوی تحت پوشش هر دو نهاد مدل مالک-محور با ارائه تسهیلات اضافه و کمک‌های فنی و اجرایی اضافه را توصیه می‌نماید.

در مورد مددجویان شهری، به‌خصوص مددجویان مستأجر، پیشنهاد می‌شود در برنامه‌های بند «ز» ذیل تفاهم‌نامه‌هایی با وزارت راه و شهرسازی و خیرین، این مددجویان در اولویت نسبت به سایر متقاضیان قرار گیرند.

ط) ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی واحدهای مسکونی با مالکیت دستگاه‌های کشوری و نیروهای مسلح: مسئولیت کامل ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی این واحدها و نیز تأمین مسکن خانواده‌های بی‌جاشده با دستگاه‌های کشوری و لشگری مالک این واحدها می‌باشد.

ی) برنامه محافظت از کاربری خانه‌باغ: در شهرهایی که کاربری خانه‌باغ وجود دارد، به‌منظور حفاظت از باغ‌های موجود و رها نکردن آن‌ها لازم است برنامه مدونی بسته به بستر سانه تدوین گردد. در زمین‌هایی که در نقشه استعلام طرح تفصیلی، به‌عنوان خانه باغ یا باغ معرفی شده‌اند، مالکان می‌توانند به شرط احداث فضای سبز در حداقل ۷۰ درصد از مساحت زمین، حداکثر ۳۰ درصد زمین را برای ساخت‌وساز اختصاص دهند. نوع ساخت‌وساز در این باغ‌ها متناسب با محل قرارگیری باغ در یکی از ۴ پهنه مسکونی، تجاری، مختلط یا گردشگری تعیین می‌شود.

ک) برنامه ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی واحدهای مسکونی در ساختمان‌های با کاربری مختلط: برای بازسازی و تعمیر ساختمان‌های چندواحدی مختلط نیز مدل مالک-محور مشارکتی توصیه می‌شود. در برنامه بازسازی در این موارد ممکن است برنامه بازسازی و بازتوانی مسکن ملاحظات و تسهیلاتی را برای کمک به مالکان واحدهای با کاربری غیرمسکونی

در نظر بگیرد تا بازسازی و تعمیر واحدهای مسکونی با دشواری مواجه نشود. سایر ملاحظات مانند برنامه بازسازی واحدهای مسکونی در ساختمان‌های چند واحدی خواهد بود. در مورد تعمیرات یا بازسازی مشاعات نیز بر اساس قانون اصلاح قانون تملک آپارتمان‌ها مصوبه ۱۳۷۶ تصمیم‌گیری می‌شود. بر این اساس، حقوق و تعهدات و همچنین سهم هر یک از مالکان قسمت‌های اختصاصی از مخارج قسمت‌های مشترک متناسب با نسبت مساحت قسمت اختصاصی به مجموع مساحت قسمت‌های اختصاصی تمام ساختمان به‌جز هزینه‌هایی که به دلیل عدم ارتباط با مساحت زیرینا به نحو مساوی تقسیم خواهد شد، در نظر گرفته شده است. پرداخت هزینه‌های مشترک -مثل هزینه تعمیر مشاعات آسیب‌دیده از سوانح- اعم از این‌که ملک مورد استفاده قرار گیرد یا نگیرد، الزامی در نظر گرفته شده است.

در کنار این برنامه‌ها دو اقدام مدیریتی دیگر با صلاح‌دید شورای راهبری بازسازی و بازتوانی (یا در صورت نبود ستاد) می‌تواند صورت بگیرد: نخست، شهرداری‌ها بر نحوه نگهداری باغات توسط مالکان نظارت کرده و در آبیاری و احیای درختان به ایشان کمک نماید. دوم، با هماهنگی با قوه قضاییه با افرادی که عامدانه اقدام به خشک کردن درختان و نابودی باغات می‌کنند، برخورد قانونی شود.

۵-۲-۴- سامانه شناسایی و تشکیل پرونده ساکنان واحدهای آسیب‌دیده

این سامانه با هدف شناسایی دقیق و کارآمد خانواده‌های ساکن واحدهای مسکونی است که در جریان سانحه خسارت‌دیده و قابل زیست ایمن نیستند ایجاد می‌شود. این سامانه، سامانه‌ای بین دستگاهی بوده و به‌منظور پرهیز از موازی‌کاری و حصول اطمینان از داده‌ها در قالب سامانه جامع خطر حوادث و سوانح ایجاد می‌شود. یکی از دغدغه‌های اصلی راه‌اندازی چنین سامانه‌ای شناسایی خانواده‌های کم‌بضاعت بی‌جاشده‌ای است که معمولاً وضعیت سکونت پیش از سانحه آن‌ها به‌طور رسمی ثبت نشده است.

این سامانه بین‌بخشی و بین دستگاهی است و تمامی اطلاعات مربوط به ساکنان، شامل بازیابی اولیه، بازسازی و تأمین مسکن، از ارزیابی خسارت، آواربرداری، اسکان دوره انتقال، کمک‌های دریافتی به‌صورت اسکان دوره انتقال یا دائمی، مصالح، کمک‌های معیشتی از بخش دولتی و غیردولتی و نیز شرایط خانواده و داده‌های اجتماعی مرتبط همگی در این سامانه وارد می‌شوند. لازم است برای دستگاه‌های مرتبط مانند سازمان بهزیستی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، کمیته امداد امام (ره) دسترسی به این سامانه مهیا شود. همچنین لازم است سمن‌های در حال کار در مناطق سانحه‌دیده دارای سطحی از دسترسی به اطلاعات و امکان وارد کردن اطلاعات مربوط به کمک‌های ارائه‌شده به ساکنان سانحه‌دیده باشند.

این سامانه هم‌زمان با عملیات ارزیابی و نیز جمع‌آوری داده‌های سازمان‌های مرتبط مانند بهزیستی و کمیته امداد امام (ره) تکمیل می‌شود.

شمارش و شناسایی ساکنان بر اساس شیوه‌نامه مرکز آمار ایران همه خانوارهای معمولی ساکنی را شامل می‌شود که اقامتگاه معمولی آن‌ها در زمان سانحه در پهنه آسیب‌دیده قرار داشته است. منظور از اقامتگاه معمولی در مورد این‌گونه خانوارها، محلی است که خانوار در زمان سانحه در آن‌جا زندگی می‌کرده است، مشروط بر این‌که اقامتگاه دیگری نداشته باشد. اقامتگاه معمولی آن دسته از خانوارهای معمولی ساکن که در زمان سانحه بیش از یک اقامتگاه دارند، محلی است که بیشترین مدت سال را در آن‌جا به سر می‌برند.

در شهرها بسته به وسعت سانه و پیچیدگی وضعیت سکونتی افراد شناسایی و شمارش ساکنان از سه طریق صورت می‌پذیرد:

- مراجعه حضوری مأمور سرشماری و شناسایی محل اسکان اضطراری (مانند چادرها، مدارس و مانند آن)
 - مراجعه حضوری مأمور سرشماری و شناسایی به واحدهای مسکونی از طریق عملیات ارزیابی تفصیلی خسارت
 - اعلان عمومی برای مراجعه افرادی که تابع حال مأمور سرشماری و شناسایی به آن‌ها مراجعه نکرده است به دفاتر خدمات‌رسانی (یا در صورت نبود چنین دفاتری، ستادهای بازسازی یا دفاتر مشخص‌شده دیگر)
- در مورد شناسایی خانواده‌هایی که سندی دال بر سکونت خود در واحد مسکونی تخریب‌شده ندارند مانند مستأجران واحدهای ارزان‌قیمت رسمی یا غیررسمی که اجاره‌نامه‌ای برای آن‌ها تنظیم نشده است، دو شرط لازم است محقق شود: نخست، برای احراز وضعیت سکونت ارائه فرم (ج) از وزارت راه و شهرسازی است. این به این معنی است که متقاضی و افراد تحت تکفل باید فاقد زمین مسکونی یا واحد مسکونی بوده و یا از تسهیلات یارانه‌ای خرید و یا ساخت واحد مسکونی استفاده نکرده باشد.

دوم، و تنها در صورت تحقق شرط نخست، هر کدام از اسناد ذیل می‌تواند به‌عنوان سند دال بر سکونت در محله پذیرفته شود. سامانه سناد در آموزش و پرورش، سامانه بیمه سلامت ایران و داده‌های مراکز بهداشت محلی، کد پستی مرتبط به کد ملی. در صورت لزوم بنا به تشخیص ستاد بحران ممکن است استشهاد محلی نیز به‌عنوان شرط دوم پذیرفته شود.

در مناطقی که سرشماری و شناسایی خانواده‌ها پیچیده است، مانند سکونتگاه‌های غیررسمی یا در مناطقی که واحدهای استیجاری چندگانه در یک ساختمان هستند یا در روستاهای حاشیه کلانشهرها که اجاره‌نشینی بدون اجاره‌نامه یا حتی کپرنشینی دیده می‌شود، سرشماری خانواده‌ها باید با کمک تسهیلاتگران اجتماعی و با بهره‌گیری از کمک نیروهای محلی صورت بگیرد.

این سامانه لازم است با سامانه ارائه خدمات بیمه پایه حوادث طبیعی ساختمان مرتبط باشد.

۵-۲-۵- مجموعه اقدامات بازیابی مسکن

در این بخش مجموعه اقدامات بازیابی مسکن ارائه می‌شوند. نیاز به انجام کلیه این اقدامات در همه سوانح نیست و بسته به سطح سانه و پیچیدگی بستر سانه این اقدامات به‌کار برده می‌شوند. با وجود این که ساختمان‌های مسکونی روستایی خصوصاً در روستاهای مجاور کلانشهرها شباهت‌های زیادی به ساختمان‌های شهری (به لحاظ فرم، نوع سازه و نحوه تصرف) پیدا کرده‌اند؛ اما به دلیل تفاوت دستگاه‌های مسئول در امر مسکن، مانند صدور جواز ساخت و پایان کار یا نظارت ساخت در این سکونتگاه‌ها، مجموعه اقدامات در شهر و روستا به‌طور مجزا ارائه می‌شوند. تنها بخش برنامه‌ریزی اولیه در هر دو بستر مشابه خواهد بود.

ستاد در فرآیند تصمیم‌گیری و تدوین سیاست‌های کلی بازیابی مسکن -به‌خصوص در سوانح شهری یا در مناطق با وضعیت پیچیده بازار زمین و مسکن- در نخستین گام باید گزارشی اولیه از ارزیابی بخش مسکن و بازار مسکن که به‌عنوان یکی از کارهای مقدماتی (و درعین حال دنباله‌دار) پیش از تعیین و تدوین سیاست‌های کلی بازیابی مسکن است را تهیه نماید. در سوانح بزرگ شهری به گروه‌های حقوقی متخصص در امر مسکن و شهرسازی برای انجام این ارزیابی نیاز است. گزارش ارزیابی حداقل موارد ذیل را شامل می‌شود:

جدول (۵۴): اطلاعات مورد نیاز جهت تهیه برنامه بازایی مسکن

دستگاه همکار	دستگاه مسئول	اقدام	
مرکز آمار ایران	جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران	تعداد جمعیت در منطقه تحت تأثیر و جمعیت آسیب دیده	وضعیت پس از سانحه
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، مرکز آمار ایران، سازمان ثبت احوال کشور	جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران	تعداد خانواده‌های بی‌جاشده بر حسب نحوه تصرف، نوع مسکن، خانوارهای با نیازهای خاص (سالمندان، بیماران، افراد کم‌توان/ ناتوان جسمی-ذهنی-روانی) و توزیع جغرافیایی آن‌ها	
مرکز آمار ایران، شهرداری، وزارت راه و شهرسازی	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	تعداد و توزیع فضایی واحدهای آسیب‌دیده و سالم بر حسب نوع آن‌ها	
مرکز آمار ایران، شهرداری، وزارت راه و شهرسازی	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	تعداد و توزیع واحدهای سالم قابل دسترس در سکونتگاه‌های نزدیک	
مرکز آمار ایران، شهرداری، اداره ثبت اسناد و املاک، وزارت راه و شهرسازی	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	تعداد و توزیع واحدهای آسیب‌دیده و سالم بر حسب نحوه تصرف قیمت زمین، مسکن و اجاره پس از سانحه	
مرکز آمار ایران	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	منابع اقتصادی آسیب‌دیده و سالم (نیروی کار، تأسیسات و امکانات)	
کلیه دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون مدیریت بحران	سازمان مدیریت بحران کشور	وضعیت به‌روزشده پهنه‌بندی خطر در منطقه آسیب‌دیده جهت احراز از بازسازی‌ها در پهنه‌های با ریسک بالا	
	شهرداری	طرح جامع و تفصیلی، کاربری‌ها و حریم‌ها	قوانین و برنامه‌های موجود
وزارت راه و شهرسازی، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، صنایع گردشگری	شهرداری	سایر طرح‌ها و قوانین مشمول آن (مانند بافت تاریخی، فرسوده، سکونتگاه‌های غیررسمی)	
-	دستگاه‌های قانونی مربوطه	برنامه‌های مسکن قابل استطاعت استانی مانند اقدام ملی مسکن و مسکن محرومین (مانند حساب ۱۰۰ امام)	

۵-۲-۵-۱- تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی اولیه

- تهیه گزارش اولیه ارزیابی بخش مسکن در مناطق سانحه‌دیده با مشاوره متخصصین حوزه مسکن؛
- تعیین برنامه‌های ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی (بهسازی لرزه‌ای) مسکن برای مالک-ساکنان، ساختمان‌های چندواحدی، برنامه بازایی مسکن برای مستأجران شهری و روستایی، ساکنان سکونتگاه‌های غیررسمی، تأمین مسکن ارزان‌قیمت، بازسازی مسکن استیجاری، تعیین جامعه هدف برای هر دسته، تخمین یا تعیین تعداد خانوارهای هدف؛ تعیین نوع کمک‌ها برای هر برنامه؛
- تعیین بودجه کل برای کمک‌های مستقیم و غیرمستقیم برای هر برنامه، از طریق تعیین میزان کمک مستقیم و غیرمستقیم در هر برنامه و تعیین تعداد خانواده‌ها در هر برنامه؛
- ارائه گزارش بودجه بخش بازایی مسکن به هیأت دولت و تصویب یا تغییر آن (در صورت تغییر بودجه هر برنامه بازبینی می‌شود)؛
- تعیین بانک‌های عامل و تعیین سازوکار معرفی افراد به بانک‌ها و نحوه انتقال پول؛

- ارائه گزارش پیشنهادی توسط ستاد برای تأمین، تولید و توزیع مصالح راهبردی (سیمان و فولاد) و مصالح و اجزای ساختمانی عمده (مانند شن و ماسه، قطعات پیش‌ساخته اسکلت ساختمان) به هیأت دولت جهت تصمیم‌گیری. به‌عنوان نمونه، در سوانح ملی یا استانی با تخریب بالا ممکن است بر اساس این تصمیم‌گیری دستگاه مسئول بازسازی رأساً به توزیع فولاد و سیمان بپردازد؛ یا توزیع مصالح راهبردی را از طریق توافقنامه به نهادهای غیردولتی و تشکلهای بومی - مانند اتحادیه‌ها- واگذار کرده و تنها بر عملکرد آنها نظارت کند؛ یا ممکن است تصمیم به برون‌سپاری توزیع مصالح استراتژیک از طریق اعطای حق عاملیت فروش با قیمت اعلامی به بخش خصوصی با نظارت بر عملکرد آنها بگیرد. برون‌سپاری هزینه‌های انبارداری و سیستم‌های مالی ستادهای معین را کاهش داده و بخش خصوصی محلی را فعال می‌نماید. هیأت دولت بر اساس گزارش پیشنهادی در مورد تأمین، تولید و توزیع مصالح راهبردی تصمیم‌گیری می‌نماید.

۵-۲-۵- مجموعه اقدامات بازیابی مسکن در شهرها

- **برنامه‌ریزی اجرایی نظام طراحی واحد مسکونی:** نظام طراحی واحد مسکونی به‌صورت مالک‌محور و طراحی واحدها منطبق بر ضوابط عام و خاص پهنه موجود طبق طرح تفصیلی (موجود یا ویژه) انجام می‌پذیرد. بسته به شرایط، ستاد با امضای تفاهم‌نامه‌ای با نظام‌مهندسی استان ممکن است در موارد ذیل مداخلاتی نماید: پرداخت هزینه‌های طراحی و محاسبه؛ الزام به ارائه گزارش هزینه ساخت توسط مهندس محاسب؛ اجازه به کار مهندسين شهرهای مجاور در صورتی‌که تعداد مهندسين سازمان نظام مهندسی ساختمان شهر آسیب‌دیده کفایت نکند؛ اعلام لیست مهندسين سازمان نظام مهندسی ساختمان در مراکز توسعه محله و مراکز خدمات‌رسانی ستاد؛ کنترل محاسبات به‌صورت تصادفی؛ تولید آلبوم نقشه‌ها برای سرعت بخشیدن به انتخاب طرح با موافقت مهندسين طراح و محاسب و پرداخت هزینه به‌صورت ضربی از هزینه تهیه طرح اولیه واحد مسکونی؛
- **برنامه‌ریزی اجرایی نظام اجرای ساخت‌وساز:** نظام اجرای ساخت‌وساز واحد مسکونی به‌صورت مالک‌محور و اجرای واحدها منطبق بر استانداردهای کشور (استانداردها، مقررات ملی ساختمان و نشریه‌های نظام فنی و اجرایی سازمان برنامه‌وبودجه) انجام می‌پذیرد. مداخله ستاد تنها در مواردی مانند ارائه اطلاعات در مورد پیمانکارهای دارای مجوز فعالیت در منطقه به مردم صورت می‌گیرد.
- **برنامه‌ریزی اجرایی سیستم نظارت بر ساخت:** نظارت بر ساخت در شهرها از سه منظر صورت می‌گیرد: نظارت بر ساخت مطابق با ضوابط و مقررات شهرداری به لحاظ اجرای مشخصات جواز ساخت و کاربری‌ها (خانه‌باغ‌ها) توسط ناظر شهرداری؛ نظارت بر ساخت به لحاظ مسائل ایمنی و نیز اجرای مشخصات فنی ساخت در کلیه مراحل از گودبرداری تا نازک‌کاری توسط ناظر سازمان نظام مهندسی ساختمان طرف قرارداد مالک و نظارت بر پیشرفت کار مطابق مقررات برای معرفی مالک به بانک جهت دریافت اقساط کمک بلاعوض یا تسهیلات مسکن توسط ناظر ستاد. بسته به شرایط و با امضای تفاهم‌نامه بین طرف‌های مربوطه ممکن است بخشی از نظارت (مثلاً نظارت شهرداری و نظارت ستاد) بر عهده یکی از طرفین گذاشته شود. در مواردی، مانند زمانی‌که ظرفیت سازمان نظام مهندسی ساختمان شهرستان از نظر تعداد نیرو و یا توان فنی آسیب‌دیده پایین باشد، با امضای تفاهم‌نامه با نظام‌مهندسی ممکن است ستاد یک لایه نظارتی عالی برای نظارت بر کار مهندسين ناظر ساختمان تشکیل دهد.
- **برنامه‌ریزی استخدام و آموزش نیروی انسانی لازم از سازمان نظام مهندسی ساختمان جهت نظارت عالیه و تسهیلگری:** متناسب با شرایط ممکن است دستگاه مسئول بازسازی تعدادی از مهندسين بومی را جهت نظارت عالیه یا

خدمات تسهیلگری استخدام نماید. در این صورت، لازم است نیروی انسانی جدید آموزش‌های لازم فنی و حرفه‌ای فشرده‌ای هم جهت یادگیری سیستم کاری نظام طراحی، اجرا و ساخت واحدها ببینند و هم بازآموزی فشرده‌ای در راستای موارد مهم اجرا و نظارت در بستر سانحه‌دیده داشته باشند.

- **برنامه‌ریزی آموزش مهندسين سازمان نظام مهندسي ساختمان:** در مواردی، توصیه می‌گردد دستگاه مسئول بازسازی با امضای تفاهم‌نامه با سازمان نظام مهندسی ساختمان دوره‌های فشرده در مورد اجرا و ساخت برای مهندسين بگذارد تا به‌ویژه موارد مهم اجرایی با توجه به نوع سانحه و بستر آن یادآوری و بازبینی شود.

- **تقویت و یا ایجاد آزمایشگاه‌های کنترل کیفیت مصالح و مقاومت خاک:** دستگاه مسئول بازسازی از طرف دستگاه مسئول بازسازی می‌تواند در جهت نظارت بر کیفیت ساخت‌وساز در منطقه، به ایجاد و تقویت آزمایشگاه‌های کنترل کیفیت ساخت (مصالح، جوش، بتن و مقاومت خاک) مبادرت ورزد. در فرآیند نظارت بر کیفیت ساخت‌وسازها، تأییدیه آزمایشگاهی جزو مدارک فنی الزامی می‌باشد.

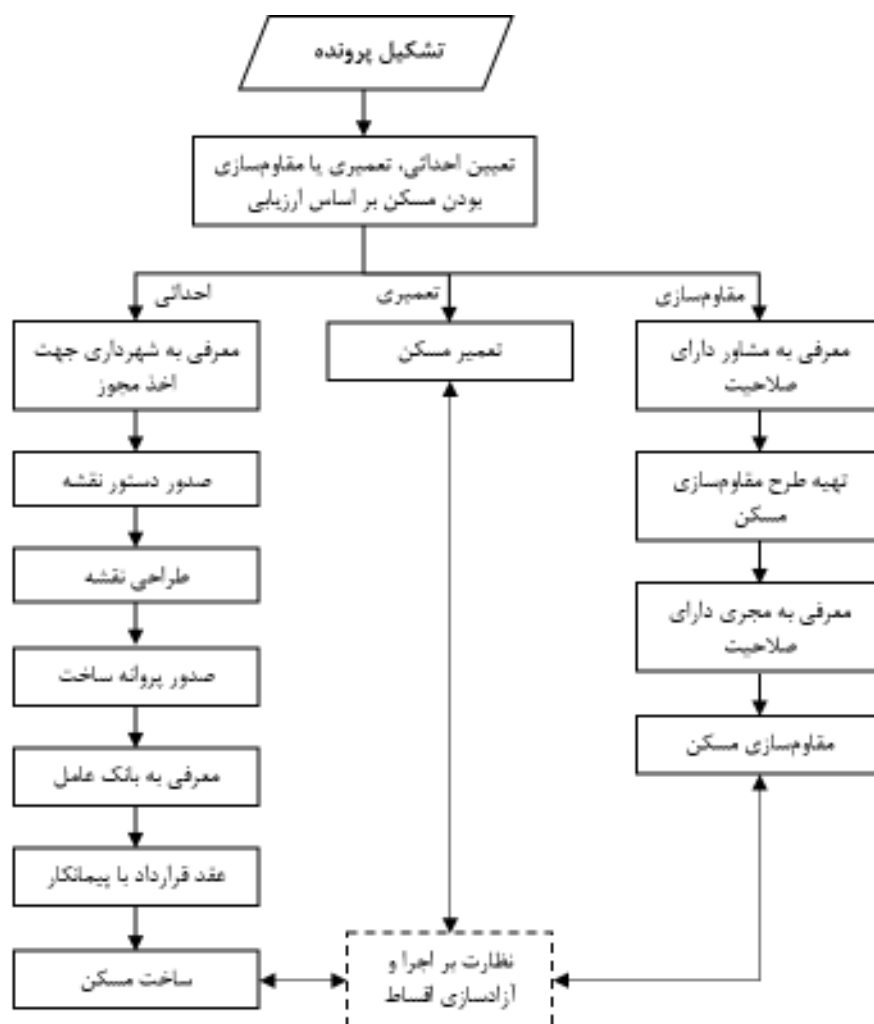
- **برنامه‌ریزی سازوکار معرفی افراد به بانک عامل:** دستگاه مسئول بازسازی - در صورت اعطای کمک و تسهیلات مالی به آسیب‌دیدگان - لازم است سازوکار معرفی افراد از طریق سامانه بازسازی با بانک‌های عامل را راه‌اندازی کند. ترجیح بر این است که کلیه بانک‌های عامل شعبه‌ای در دفاتر خدمات‌رسانی دایر کنند تا از سردرگمی مردم کاسته شود. به‌ویژه برای ساختمان‌های چندواحدی با مالکیت چندگانه و معرفی نمایندگان آن‌ها به بانک لازم است از پیش برنامه‌ریزی شود.

- **برنامه‌ریزی ارتباط، آموزش و اطلاع‌رسانی به مردم:** دستگاه مسئول بازسازی باید یک نظام ارتباط و اطلاع‌رسانی به مردم را با هدف خدمت‌رسانی بهتر به مردم و تسریع بازسازی راه‌اندازی نماید. روش‌های ارتباط و اطلاع‌رسانی لازم است به‌صورت چندگانه (ارتباط مستقیم، از طریق سیستم پیام‌رسان، از طریق اطلاعیه‌ها و بیلبوردها) و چندلایه طراحی شوند. لازم است این نظام ارتباط و اطلاع‌رسانی افراد در حاشیه مانند بی‌سودان، افراد با معلولیت (شنوایی، بینایی و حرکتی) را در نظر بگیرد. لازم است این نظام هم به زبان فارسی و هم به گویش یا زبان محلی طراحی شود. به‌خصوص توصیه می‌شود تسهیلگران فنی در مراکز خدمات‌رسانی محلی برای پاسخ‌دهی به سؤالات مردم و توضیح مسائل مربوط به ساخت‌وساز و کمک‌های دولتی، نحوه تهیه مصالح، تأثیر تورم بر قیمت ساخت‌وساز در صورت تأخیر و مانند آن برای اقشار مختلف به کار گرفته شوند.

- **برنامه‌ریزی ارائه خدمات تسهیلگری فنی مهندسی و حقوقی:** یکی از مهم‌ترین خدماتی که می‌تواند تا حد زیادی از سردرگمی مردم سانحه‌دیده کاسته و به آن‌ها در بازسازی کمک مؤثری نماید، ارائه خدمات تسهیلگری فنی مهندسی و حقوقی است. این تسهیلگران می‌توانند با راهنمایی به مردم مانند اطلاع‌رسانی در مورد هزینه‌های سنگین تأخیر در ساخت‌وساز؛ چگونگی دسترسی به مهندسين، پیمانکاران، مصالح با قیمت مناسب؛ قوانین شهرداری؛ تأثیر تغییر نقشه در هزینه‌های ساخت و مانند آن؛ ارائه فرم‌های خام مانند نمونه قرارداد با مهندسين؛ نمونه قرارداد خام با پیمانکاران کل و جزء و مانند آن؛ ارائه کمک‌های حقوقی مانند روند لازم برای اموری مانند اسناد ثبتی مفقودی؛ انحصار وراثت؛ مشکلات ساختمان‌های چندواحدی و مانند آن کمکی جدی به تسریع بازسازی نمایند. در سوانح شهری بزرگ ارائه این خدمات لازم است و بنابراین ضروری است که دستگاه مسئول بازسازی به استخدام افراد واجد شرایط و آموزش آن‌ها در هر مرکز خدمت‌رسانی یا مرکز توسعه محله اقدام نماید. همچنین به‌کارگیری داوطلبان برای کمک به افراد با سواد کم یا بی‌سواد از سردرگمی این افراد کاسته و بر سرعت بازسازی می‌افزاید.

- **برنامه‌ریزی برای واحدهای نیازمند جابه‌جایی:** در صورتی که تصمیم گرفته شود که بخشی از واحدهای مسکونی شهری طی فرآیند توصیه‌شده در بخش بازیابی سکونتگاه‌ها باید جابه‌جا گردد، در مورد وضعیت واحدهای مسکونی جابه‌جاشده لازم است برنامه‌ریزی شود. در صورتی که تصمیم مبتنی بر جابه‌جایی پراکنده درون‌شهری گرفته شود، میزان غرامت به ساکنان از طریق بانک‌های عامل پرداخت می‌شود. در صورتی که تصمیم مبتنی بر جابه‌جایی در سایت جدید باشد، لازم است تصمیم‌گیری در مورد توزیع زمین گرفته شود. در صورتی که تنوع قطعات مبدأ به لحاظ اندازه زیاد باشد، لازم است این تنوع در قطعات مقصد تا حدی رعایت شود (با ارائه زمین در سه یا چهار اندازه متفاوت). با توجه به این که پیامدهای اجتماعی و اقتصادی جابه‌جایی بسیار جدی هستند؛ معمولاً جابه‌جایی وقتی با موفقیت صورت می‌گیرد که مردم به واسطه ارزش ملک دچار ضرر و زیان مالی نشوند.
- **برنامه‌ریزی برای مسکن اقشار تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی (ره) و بهزیستی:** لازم است سازوکار بازسازی و تعمیر مسکن برای مالک-ساکنان تحت پوشش این دو نهاد با ستاد برنامه‌ریزی شود. توصیه می‌شود این دو نهاد برای بازسازی از مدل مالک‌محور استفاده کنند، اما با به‌کارگیری مددکاران در کلیه امور اعم از یافتن پیمانکار و مهندس طراح، بستن قرارداد با آن‌ها، اخذ مجوز ساخت و سایر امور فنی از مددجویان - به‌خصوص مددجویانی که به دلیل شرایط جسمانی قادر به انجام این امور نباشند - در تمامی مراحل حمایت به عمل می‌آورند. همچنین در مورد مستأجران تحت پوشش این دو نهاد، لازم است برنامه‌ریزی جهت معرفی به دستگاه مسئول بازسازی برای در اولویت قرار دادن این خانواده‌ها صورت پذیرد.
- **برنامه‌ریزی برای تأمین مسکن قابل استطاعت:** لازم است در سوانح وسیع با بستر شهری یا در مناطق با جمعیت بالای زیرخط فقر، برنامه‌ریزی خاص جداگانه برای تأمین مسکن قابل استطاعت انجام بگیرد. با توافق‌نامه بین وزارت راه و شهرسازی و سایر نهادها و سازمان‌های دولتی و غیردولتی، برنامه برای تأمین زمین، برای طراحی پروژه‌های مسکن قابل استطاعت، ترجیحاً به‌صورت پروژه‌های مسکونی با مقیاس متوسط و کوچک به‌طور پراکنده در مناطق مختلف در نظر گرفته شود. بودجه و تسهیلات این پروژه‌ها می‌تواند از طریق اختصاص سهمیه سالانه استان آسیب‌دیده یا سایر استان‌ها برای اقدام ملی مسکن یا مسکن محرومین حساب صد امام (ره) یا بودجه بازسازی و خیرین تأمین شود. همچنین لازم است از سمن‌ها برای تسهیل اختصاص مسکن به این خانواده‌ها، اخذ اجازه‌ها و نیز نگهداری از این پروژه‌ها دعوت به همکاری به عمل آید. برنامه‌ریزی نظارت و پشتیبانی سمن‌ها برای تأمین مسکن: ستاد در سوانح بزرگ ممکن است برای هماهنگی، نظارت عالیه و پشتیبانی از سمن‌ها و خیرینی که در امر تأمین مسکن مداخله می‌نماید؛ به لحاظ دسترسی به اطلاعات شناسایی خانواده‌های آسیب‌پذیر، خدمات فنی و مهندسی، اخذ مجوزها و مانند آن برنامه‌ریزی نماید. خیریه‌ها و سمن‌ها و سازمان‌های مردمی در صورت مشارکت در بازسازی و تأمین مسکن برای خانواده‌های آسیب‌دیده باید برنامه خود را به ستاد ارائه بدهند و در هماهنگی با آن ستاد به تأمین مسکن خانواده‌های آسیب‌دیده اقدام نمایند تا از فرصت‌طلبی‌های ممکن جلوگیری شود. همچنین ستاد مسئولیت نظارت عالیه بر فعالیت این سازمان‌ها را بر عهده خواهد داشت. گذاشتن هر گونه شرط به‌جز شرط بهره‌برداری خانواده ثبت‌نام‌شده از واحد مسکونی از طرف سمن‌ها و خیریه‌ها برای مددجویان ممنوع می‌باشد.
- **برنامه‌ریزی برای تسریع تعیین تکلیف املاک با مشکلات حقوقی:** در سوانح بزرگ لازم است ستاد با همکاری قوه قضائیه و وزارت دادگستری اقدام به راه‌اندازی سازوکاری برای تسریع تعیین تکلیف املاک با مشکلات حقوقی بنمایند. این

سازوکار بر سرعت بازسازی تأثیرگذار خواهد بود. در این خصوص ضروری است مسائل و مشکلات حقوقی بازسازی در شرایط اضطراری شناسایی شده و از طریق مراجع ذیربط جهت تصویب آن اقدام گردد.



شکل (۱۳): فرایند بازسازی مسکن در شهرها

۵-۲-۳- مجموعه اقدامات بازسازی مسکن در روستاها

برنامه‌ریزی اجرایی نظام طراحی واحد مسکونی: نظام طراحی واحد مسکونی به صورت مالک‌محور صورت می‌گیرد. اما به دلیل این که غالباً ساکنین روستاها دسترسی محدودی به طراحان و مهندسين دارند، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی با همکاری دفاتر فنی روستایی در امر طراحی مداخله می‌نماید. دفاتر فنی پس از حضور در مناطق سانه‌دیده، مشاهده گونه‌های مسکونی، شناسایی نیازهای مردم آسیب‌دیده و استفاده از مدارک و منابع موجود - مانند مطالعات گونه‌شناسی مسکن روستایی استان‌ها - طرح‌های پیشنهادی خود را تهیه می‌کنند. طراحی واحد مسکونی حداقل شامل فضاهای زیستی و سرویس‌های بهداشتی می‌شود. طرح‌های تأیید شده توسط بنیاد مسکن انقلاب اسلامی در اختیار دفاتر خدمات‌رسانی روستاها قرار داده می‌شود تا به مردم ارائه شود. توصیه می‌شود طرح‌های تهیه شده از تنوع برخوردار بوده و امکان انتخاب برای مالکین را فراهم آورد. این امر موجب ایجاد تنوع در بافت روستایی در هنگام بازسازی، افزایش حق انتخاب مردم و در نتیجه رضایت بیشتر ساکنین می‌شود. همچنین توصیه می‌شود در طرح‌های تهیه شده گسترش تدریجی واحد مسکونی در نظر گرفته شود. توصیه می‌شود به مالکان آزادی عمل در جانمایی واحد مسکونی - در چهارچوب

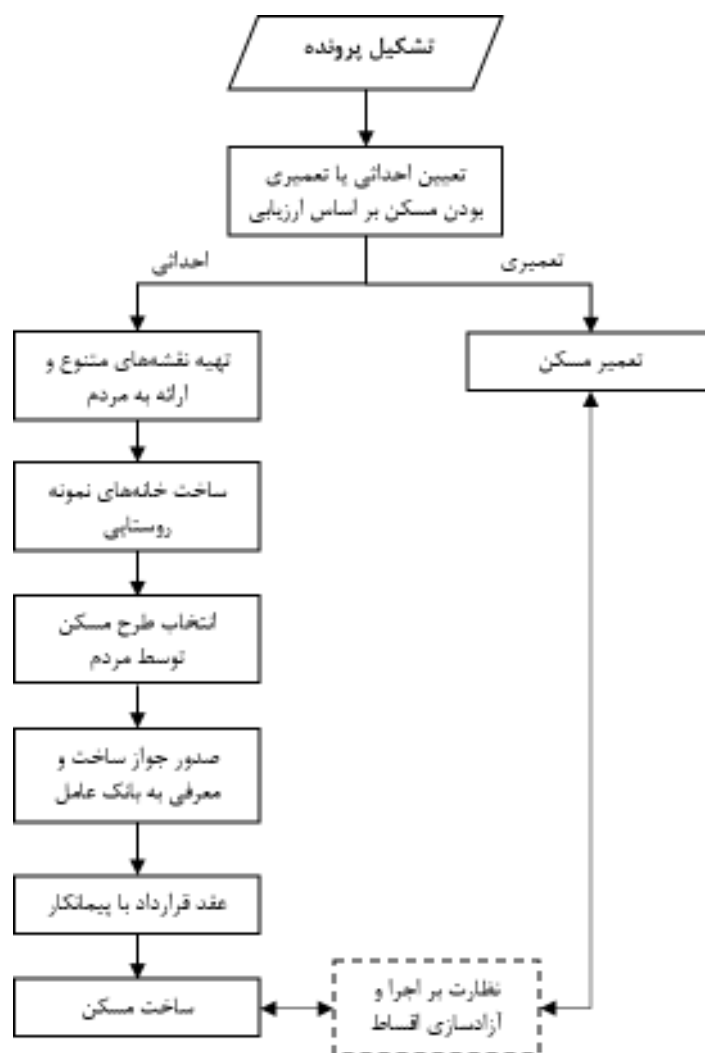
طرح‌های بالادست مانند طرح هادی- داده شود. در این مورد راهنمایی کارشناسان دستگاه مسئول بازسازی به‌صورت پیشنهاد به مالکان مطرح می‌گردد. همین‌طور توصیه می‌شود خانواده‌های آسیب‌دیده در انتخاب سازه واحد مسکونی در چهارچوب سازه‌های مورد تأیید مقررات ملی ساختمان مختار باشند. همچنین توصیه می‌گردد در صورت ایجاد توافق بین بنیاد مسکن انقلاب اسلامی و وزارت جهاد کشاورزی و با توجه به منابع در دسترس، طراحی و ساخت هم‌زمان فضاهای معیشتی و فضاهای زیستی به‌طور هم‌زمان انجام گیرد.

- پیشنهاد می‌شود در هر روستا از شیوه الگوسازی ساخت تعداد محدودی «خانه الگو» برای خانواده‌های آسیب‌پذیر استفاده شود. شیوه الگوسازی بهترین روش برای ارائه عینی طرح‌های پیشنهادی به مردم و کمک به آن‌ها برای تصمیم‌گیری است.
- **برنامه‌ریزی اجرایی نظام اجرای ساخت‌وساز:** نظام اجرای ساخت‌وساز واحد مسکونی به‌صورت مالک‌محور با اولویت خودپیمانکاری توسط مردم و استفاده از پیمانکارهای خرد است. در این صورت کلیه قراردادهای ساخت، دوطرفه و بین مالک و پیمانکار منعقد می‌گردد. مالکان آزادانه می‌توانند نسبت به انتخاب پیمانکار اقدام کنند. بنیاد مسکن انقلاب اسلامی وظیفه نظارت و پشتیبانی عملیات ساخت‌وساز را بر عهده دارد. این پشتیبانی به‌عنوان مثال عبارتند از ارائه فهرستی از پیمانکاران تأییدشده (طبق آیین‌نامه طبقه‌بندی و تشخیص صلاحیت پیمانکاران)، ارائه فرم قرارداد با پیمانکاران، ارائه کمک فنی در ساخت‌وساز، کمک به تأمین مصالح راهبردی و با کاربرد زیاد و کمک‌هزینه و تسهیلات ساخت به مالکان خانه‌های نیازمند بازسازی یا تعمیر.
- همچنین همان‌طور که اشاره شد، جهت ارائه عینی طرح‌ها به مردم، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی با همکاری مردم به ساخت یک یا چند نمونه از خانه‌های نمونه اقدام نماید که بعداً یا به خانه روستا با کاربری عمومی تبدیل شده و یا به خانواده‌های آسیب‌پذیر تحویل داده شود.
- **برنامه‌ریزی اجرایی نظام نظارت بر ساخت‌وساز:** برنامه‌ریزی نظام نظارتی و انجام نظارت بر ساخت‌وساز واحدهای مسکونی در روستاها توسط بنیاد مسکن انقلاب اسلامی صورت می‌گیرد. معمولاً این نظارت با حضور حداقل یک ناظر فنی مقیم مستقر در هر روستا انجام می‌پذیرد. بسته به سطح‌بندی سانه برای نظارت بر ساخت و بر کار ناظران از دو تا سه لایه نظارت عالی به توسط بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استفاده می‌شود. این ناظر علاوه بر نظارت بر عملیات ساخت‌وساز و کسب اطمینان از رعایت استانداردهای ساخت‌وساز ایمن و رعایت طرح هادی روستا، مسئولیت امضا صورت‌جلسه پیشرفت کار ساخت‌وساز و معرفی مالک به بانک عامل جهت دریافت اقساط بعدی کمک‌هزینه ساخت را بر عهده خواهد داشت.
- **تقویت و یا ایجاد آزمایشگاه‌های کنترل کیفیت مصالح و مقاومت خاک:** دستگاه مسئول بازسازی ممکن است در جهت نظارت بر کیفیت ساخت‌وساز در منطقه، به ایجاد و تقویت آزمایشگاه‌های کنترل کیفیت ساخت (مصالح، جوش، بتن و مقاومت خاک) مبادرت ورزد. در فرآیند نظارت بر کیفیت ساخت‌وسازها، تأییدیه‌های آزمایشگاهی جزو مدارک فنی الزامی می‌باشد. - برنامه‌ریزی به‌کارگیری و آموزش نیروی انسانی لازم از نظام فنی روستایی جهت نظارت: بسته به شرایط ممکن است بنیاد مسکن انقلاب اسلامی تعدادی از مهندسين بومی نظام فنی روستایی را جهت نظارت عالی به خدمات تسهیلگری استخدام نماید. در این صورت، لازم است نیروی انسانی جدید آموزش‌های لازم فنی و حرفه‌ای فشرده‌ای هم جهت یادگیری سیستم کاری نظام طراحی، اجرا و ساخت واحدها ببینند و هم بازآموزی فشرده‌ای در راستای موارد مهم اجرا و نظارت در بستر سانه‌دیده داشته باشند.
- **برنامه‌ریزی آموزش به بنیان و پیشه‌وران محلی و مردم:** ضمانت اجرایی تداوم ایمنی ساخت‌وساز آموزش به بنیان و پیشه‌وران محلی است. بنابراین پیشنهاد می‌شود در حین عملیات اجرایی بازسازی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی با برگزاری

دوره‌های فشرده آموزشی به بنیان و پیشه‌وران محلی، ساخت‌وساز ایمن و نیز نحوه توسعه و تغییر واحدهای ساخته‌شده را بیاموزد. همچنین پیشنهاد می‌شود نحوه انجام تغییر و یا توسعه واحد مسکونی با همکاری طراح سازه از طریق تدوین یک جزوه راهنما (با گرافیک مناسب) به بنیان و مردم آموزش داده شود. در این خصوص لازم است با سازمان فنی و حرفه‌ای تفاهم‌نامه‌های لازم قبل از وقوع سوانح تنظیم گردد.

- **برنامه‌ریزی سازوکار معرفی افراد به بانک عامل:** بنیاد مسکن انقلاب اسلامی - در صورت اعطای کمک و تسهیلات مالی به آسیب‌دیدگان - لازم است سازوکار معرفی افراد از طریق سامانه بازسازی به بانک‌های عامل را راه‌اندازی کند.
- **برنامه‌ریزی ارتباط، آموزش و اطلاع‌رسانی به مردم:** بنیاد مسکن انقلاب اسلامی لازم است برای ارتباط و اطلاع‌رسانی چندجانبه با مردم آسیب‌دیده به زبان بومی از شیوه‌هایی مانند پیامک، جلسات توجیهی با ریش‌سفیدان و شورایاری، جلسات توجیهی جدا و آموزشی برای زنان، نصب بیل‌بورد در ورودی یا کنار دهیاری برنامه‌ریزی کند.
- **برنامه‌ریزی برای مسکن اقشار تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی (ره) و بهزیستی:** این دو نهاد برای بازسازی از مدل مالک‌محور استفاده می‌کنند، اما توصیه می‌گردد با عقد تفاهم‌نامه ساخت‌وساز را به بنیاد مسکن انقلاب اسلامی محول نمایند و انجام امور توسط دستگاه مسئول بازسازی مدیریت گردد و با به‌کارگیری مددکاران در کلیه امور اعم از یافتن پیمانکار و بستن قرارداد با آن‌ها و سایر امور فنی از مددجویان - به‌خصوص مددجویانی که به دلیل شرایط جسمانی قادر به انجام این امور نباشند - در تمامی مراحل حمایت به عمل آورند. ساخت واحدهای مسکونی برای خانواده‌های تحت حمایت کمیته امداد امام خمینی (ره) و سازمان بهزیستی باید به‌گونه‌ای باشد که تفاوت ظاهری میان ایشان و سایر روستاییان نباشد و تمایز کالبدی منجر به قشر‌بندی اجتماعی در سطح روستا نگردد.
- **برنامه‌ریزی برای مسکن استیجاری روستایی:** مستأجران روستایی ۱۱ درصد ساکنان روستاهای کشور را تشکیل می‌دهند.^۱ در روستاهایی که مستأجران این میزان یا درصد بیشتری از ساکنان را شامل می‌شود؛ مانند روستاهای اطراف شهرهای بزرگ، لازم است بنیاد مسکن انقلاب اسلامی برنامه‌ریزی برای بازیابی مسکن این افراد انجام دهد. در روستاها پیشنهاد برنامه جامع بازسازی، کمک به بازسازی خانه‌های استیجاری روستایی در جهت کمک به مستأجران است. به این صورت میزان اجاره یک سال مستأجر پیشین (تا سقف معین) به‌صورت اقساط مرحله‌ای مشروط به پیشرفت بازسازی به موجر داده می‌شود تا در ازای بازسازی یا تعمیر واحد، مستأجر پیشین را حداقل برای یک سال ساکن نماید. این برنامه برای حصول مقاصد خود در روستاها نیاز به همکاری نزدیک دهیاری دارد.
- **برنامه‌ریزی نظارت و پشتیبانی سمن‌ها برای تأمین مسکن:** بنیاد مسکن انقلاب اسلامی ممکن است برای هماهنگی، نظارت عالیه و پشتیبانی از سمن‌ها و خیرینی که در امر تأمین مسکن در روستاها مداخله می‌نمایند، به لحاظ دسترسی به اطلاعات شناسایی خانواده‌های آسیب‌پذیر، خدمات فنی و مهندسی و مانند آن برنامه‌ریزی نماید. خیریه‌ها و سمن‌ها و سازمان‌های مردمی در صورت مشارکت در بازسازی و تأمین مسکن برای خانواده‌های آسیب‌دیده باید برنامه خود را به بنیاد مسکن انقلاب اسلامی ارائه بدهند و در هماهنگی با آن نهاد به تأمین مسکن خانواده‌های آسیب‌دیده اقدام نمایند تا از فرصت‌طلبی‌های ممکن جلوگیری شود. همچنین بنیاد مسکن انقلاب اسلامی مسئولیت نظارت عالیه بر فعالیت این سازمان‌ها را بر عهده خواهد داشت. گذاشتن هر گونه شرط به‌جز شرط بهره‌برداری خانواده ثبت‌نام‌شده از واحد مسکونی از طرف سمن‌ها و خیریه‌ها برای مددجویان ممنوع می‌باشد.

^۱ بر اساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵.

شکل (۱۴): فرایند بازیابی مسکن در روستاها^۱

۵-۲-۶- برنامه‌ریزی و اقدامات پیش از وقوع سانحه

اقدامات پیش از وقوع سانحه جهت بازیابی مسکن در شهرها و روستاها به قرار جدول زیر است:

جدول (۵۵): برنامه‌ریزی و اقدامات پیش از وقوع سانحه جهت بازیابی مسکن

ردیف	اقدامات	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	مرجع تصویب/تأیید
۱	راه‌اندازی سامانه شناسایی و تشکیل پرونده خانواده‌های سانحه‌دیده	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۲	تدوین شیوه‌نامه شناسایی و سرشماری ساکنان واحدهای مسکونی آسیب‌دیده از سانحه	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	مرکز آمار ایران	سازمان مدیریت بحران کشور
۳	تدوین شیوه‌نامه احراز هویت و محل سکونت ساکنان غیرمالک و بدون اسناد ثابت‌کننده محل سکونت	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	معاونت اجتماعی وزارت کشور، مرکز آمار ایران	سازمان مدیریت بحران کشور

^۱ در صورتی که مسکن روستایی واجد ارزش باشد، روند مقاوم‌سازی همانند واحدهای مسکونی شهری طی خواهد شد.

ردیف	اقدامات	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	مرجع تصویب/تأیید
۴	تنظیم و امضای تفاهم‌نامه با وزارت راه و شهرسازی در مورد پاسخ‌دهی فوری به فرم ج جهت احراز هویت ساکنان غیرمالک	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور
۵	تدوین دستورالعمل آموزش و تهیه جزوه آموزشی برای مأموران سرشماری و شناسایی	مرکز آمار ایران	معاونت اجتماعی وزارت کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
۶	تنظیم و امضای تفاهم‌نامه با وزارت آموزش و پرورش و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سازمان بهزیستی و کمیته امداد امام (ره) در زمینه برقراری ارتباط با سامانه‌های موجود این وزارتخانه‌ها با سامانه شناسایی ساکنان واحدهای مسکونی آسیب‌دیده	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت آموزش و پرورش و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سازمان بهزیستی، کمیته امداد امام خمینی (ره)، سازمان مدیریت بحران کشور	-
۷	تعیین سطوح دسترسی برای سازمان‌های دولتی و غیردولتی به منظور وحدت داده‌ها و کمک‌رسانی	معاونت اجتماعی وزارت کشور	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۸	تدوین راهنمای کار با سامانه و آموزش	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۹	تهیه بانک اطلاعاتی در مورد ساکنان سکونتگاه‌های غیررسمی برای شناسایی سریع ساکنان بعد از وقوع یک سانحه و تهیه آیین‌نامه و قوانین پشتیبان	وزارت راه و شهرسازی از طریق شرکت بازآفرینی شهری ایران	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۰	تدوین دستورالعمل برنامه‌ریزی اجرایی طراحی، اجرا و نظارت بر ساخت در ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی واحدهای مسکونی در شهرها	وزارت راه و شهرسازی	سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور، جامعه مهندسين مشاور، نظام فنی اجرایی کشور، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۱	تدوین دستورالعمل تهیه گزارش هزینه ساخت واحد مسکونی برای مالک و الزام مهندس محاسب به ارائه این گزارش همراه با سایر اسناد طراحی به مالک	وزارت راه و شهرسازی	سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور، جامعه مهندسين مشاور، نظام فنی اجرایی کشور، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۲	تدوین دستورالعمل برنامه‌ریزی نظام نظارت بر بازسازی واحدهای شهری	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۳	تدوین پیش‌نویس تفاهم‌نامه همکاری سازمان نظام مهندسی ساختمان برای اولویت دادن ارائه خدمات طراحی، ارتقای کیفیت نظارت بر اجرا، اضافه کردن تهیه گزارش هزینه ساخت به مسئولیت مهندس محاسب	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور، نظام فنی اجرایی کشور، وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور

نظام طراحی و نظارت مسکن شهری

ردیف	اقدامات	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	مرجع تصویب/تأیید
۱۴	تدوین دستورالعمل طراحی واحدهای مسکونی روستایی با توجه به گسترش تدریجی و معیشت	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت راه و شهرسازی، وزارت جهاد سازندگی	—
	تدوین شیوهنامه برنامه‌ریزی سیستم اجرا و نظارت بر ساخت در روستاها	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت راه و شهرسازی و وزارت کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۵	تدوین شیوهنامه اعطای کمک‌اجاره به مستأجران کم‌درآمد و نحوه تعیین میزان مؤثر کمک	وزارت راه و شهرسازی	سازمان برنامه‌وبودجه، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۶	تدوین دستورالعمل برنامه تسهیلات تشویقی موجران کم‌درآمد و تدوین قوانین پشتیبان	وزارت راه و شهرسازی	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، وزارت کشور، سازمان ثبت اسناد	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۷	تدوین شیوهنامه برنامه‌ریزی و اجرای بازیابی مسکن مستأجران روستایی	وزارت راه و شهرسازی	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۸	تدوین سازوکار و شیوهنامه کاربست برنامه تأمین مسکن قشر آسیب‌پذیر در شهرهای سانحه‌دیده و شرایط واگذاری آن‌ها	وزارت راه و شهرسازی	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، وزارت کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۹	تدوین دستورالعمل و شیوهنامه برای بازسازی و تعمیر مسکن در سکونتگاه‌های غیررسمی و تدوین قوانین پشتیبان بازسازی در این سکونتگاه‌ها	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت کشور، سازمان ثبت اسناد، وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۰	تدوین شیوهنامه تهیه تفاهم‌نامه مشارکت ساخت برای بازسازی و تعمیر ساختمان‌های چند واحدی مسکونی و تدوین قوانین پشتیبان اجرایی	وزارت راه و شهرسازی	سازمان برنامه‌وبودجه	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۱	تدوین دستورالعمل برای حفاظت از باغ‌ها و خانه‌باغ‌ها در بازسازی پس از سانحه	وزارت راه و شهرسازی	وزارت کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۲	تدوین سازوکار و شیوهنامه برای تسریع تعیین تکلیف املاک با مشکلات حقوقی مانند مالکان غایب در ساختمان‌های چندواحدی، انحصار وراثت، مالکانی که حاضر به مشارکت در ساخت نیستند و مانند آن و تدوین قوانین پشتیبان	وزارت دادگستری	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، وزارت کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۳	تهیه نمونه قرارداد برای قرارداد با مهندسين، پیمانکاران و مانند آن برای استفاده عموم مردم	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت دادگستری، وزارت کشور	سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه‌وبودجه
۲۴	تدوین دستورالعمل به‌کارگیری تسهیلاتگران حقوقی و فنی برای بازسازی در شهرها، شیوهنامه آموزشی و شرح خدمات آن‌ها	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت راه و شهرسازی، وزارت کار، وزارت کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۵	تدوین شیوهنامه برای آموزش، حمایت و همکاری با سمن‌هایی که در سکونتگاه‌های غیررسمی در زمینه خرده‌وام و صندوق پس‌انداز مسکن کار می‌کنند	وزارت کشور	—	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۶				

ردیف	اقدامات	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	مرجع تصویب/تأیید
۲۷	تدوین سازوکار همکاری با سازمان‌های غیردولتی در تأمین مسکن و نحوه نظارت بر کار آنها	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۸	تدوین دستورالعمل آموزش نیرو انسانی برای نظارت بر اجرا واحدهای شهری و روستایی	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت راه و شهرسازی، نظام فنی روستایی، سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۹	برنامه‌ریزی آموزش نیروهای محلی و بومی (بنایان محلی)	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت راه و شهرسازی، سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای	-
۳۰	تدوین شیوه‌نامه ارتباط، آموزش و اطلاع‌رسانی به مردم در بازسازی واحدهای مسکونی	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور
۳۱	شناسایی مسائل حقوقی در شرایط اضطراری جهت بازسازی مناطق آسیب‌دیده	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت دادگستری	سازمان مدیریت بحران کشور
۳۲	تقویت نیروی متخصص در زمینه مقاوم‌سازی ساختمان‌ها از طریق آموزش	سازمان برنامه‌بودجه (نظام فنی و اجرایی کشور)، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، سازمان فنی و حرفه‌ای کشور	سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی (نظام فنی)، سازمان مدیریت بحران کشور	-
۳۳	تدوین دستورالعمل کنترل کیفیت مصالح در بازسازی	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت راه و شهرسازی، سازمان استاندارد	سازمان مدیریت بحران کشور
۳۴	تدوین دستورالعمل مقاوم‌سازی ساختمان‌ها بر اساس نوع سازه	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور
۳۵	تدوین ضوابط ساخت‌وساز در نواحی در معرض خطر سیلاب و زمین‌لغزش و آموزش آن	سازمان برنامه‌بودجه (نظام فنی و اجرایی)	وزارت راه و شهرسازی، سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	سازمان مدیریت بحران کشور
۳۶	تخصیص مکان‌هایی در پنج نقطه از کشور متناسب با شرایط آسیب‌پذیری، جهت تأمین و نگهداری ۵۰۰۰۰ واحد مسکونی پیش‌ساخته برای اسکان دائم آسیب‌دیدگان متناسب با پهنه های اقلیمی کشور	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت راه و شهرسازی، سازمان نقشه‌برداری کشور	سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه‌بودجه

تأمین

کاهش خطر

۵-۲-۷- اقدامات پس از وقوع سانحه

مسئول بازسازی مسکن در روستاها و شهرهای کوچک بنیاد مسکن است و در کلانشهرها تعیین دستگاه مسئول بر عهده ستاد ملی است.

جدول (۵۶): اقدامات بازیابی مسکن

ردیف	شرح اقدامات	دستگاه مسئول	دستگاه همکار
۱	استخدام و آموزش نیروی انسانی	روستاها، شهرهای کوچک و متوسط: بنیاد مسکن انقلاب اسلامی شهرهای بزرگ و کلانشهرها: دستگاه مسئول بازسازی ^۱	سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور، شهرداری
	برنامه‌ریزی نظام تشکیل پرونده و تشکیل پرونده خانواده‌های سانحه‌دیده	روستاها، شهرهای کوچک و متوسط: بنیاد مسکن انقلاب اسلامی شهرهای بزرگ و کلانشهرها: دستگاه مسئول بازسازی	سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور، شهرداری
۳	تهیه گزارش اولیه ارزیابی وضعیت بخش مسکن در مناطق سانحه‌دیده	روستاها، شهرهای کوچک و متوسط: بنیاد مسکن انقلاب اسلامی شهرهای بزرگ و کلانشهرها: دستگاه مسئول بازسازی	وزارت راه و شهرسازی
۴	تهیه برنامه‌های بازیابی مسکن برای گروه‌های مختلف (مالک، مستأجر، غیررسمی، چندواحدی و مانند آن)، تعیین جامعه هدف برای هر کدام، تعیین تعداد	روستاها، شهرهای کوچک و متوسط: بنیاد مسکن انقلاب اسلامی شهرهای بزرگ و کلانشهرها: دستگاه مسئول بازسازی (تصویب در ستاد)	وزارت راه و شهرسازی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، سازمان مدیریت بحران کشور
۵	تعیین و تأمین بودجه کل لازم برای اجرای برنامه‌های مسکن و کمک‌های مستقیم و غیرمستقیم	سازمان برنامه‌بودجه (تأیید در ستاد)	-
۶	تعیین بانک‌های عامل و سازوکار انتقال پول	ستاد	بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران
۷	تعیین سیاست کلی در مورد تأمین، تولید و توزیع مصالح استراتژیک و عمده	روستاها، شهرهای کوچک و متوسط: بنیاد مسکن انقلاب اسلامی شهرهای بزرگ و کلانشهرها: دستگاه مسئول بازسازی (تصویب در ستاد)	وزارت صنعت، معدن و تجارت و معادن، سازمان برنامه‌بودجه
۸	برنامه‌ریزی اجرایی سیستم طراحی، اجرا و نظارت بر ساخت	روستاها، شهرهای کوچک و متوسط: بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور، سازمان مدیریت بحران کشور
۹	برنامه‌ریزی استخدام و آموزش نیروی انسانی لازم از نظام فنی روستایی و سازمان نظام مهندسی ساختمان و تسهیلگران	شهرهای بزرگ و کلانشهرها: دستگاه مسئول بازسازی	نظام فنی روستایی، سازمان نظام مهندسی ساختمان و وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، سازمان مدیریت بحران کشور

^۱ متناسب با شرایط و سطح سانحه، دستگاه مسئول بازسازی توسط ستاد ملی تعیین خواهد شد.

ردیف	شرح اقدامات	دستگاه مسئول	دستگاه همکار
۱۰	برنامه‌ریزی و راه‌اندازی سازوکار معرفی افراد به بانک عامل	روستاها، شهرهای کوچک و متوسط: بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، سازمان مدیریت بحران کشور
۱۱	برنامه‌ریزی برای معرفی افراد برای دریافت مصالح (در صورت تصمیم بر انجام آن)	شهرهای بزرگ و کلانشهرها: دستگاه مسئول بازسازی	وزارت صنعت، معدن و تجارت، سازمان مدیریت بحران کشور
۱۲	تقویت و یا ایجاد آزمایشگاه‌های کنترل کیفیت مصالح و مقاومت خاک و برنامه‌ریزی نظارت بر کنترل کیفیت مصالح	روستاها، شهرهای کوچک و متوسط: بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی مرتبط و وزارت راه و شهرسازی، سازمان مدیریت بحران کشور
۱۳	برنامه‌ریزی نظارت عالیه فنی بر ساخت‌وساز	شهرهای بزرگ و کلانشهرها: دستگاه مسئول بازسازی	سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور، سازمان مدیریت بحران کشور
۱۴	بازبینی و اعلام ضوابط طراحی و ساخت در پهنه‌ها	روستاها، شهرهای کوچک و متوسط: بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت نیرو (در مورد سیلاب)، سازمان مدیریت بحران کشور
۱۵	برنامه‌ریزی و تأمین مسکن اقشار تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی (ره) و سازمان بهزیستی	شهرهای بزرگ و کلانشهرها: دستگاه مسئول بازسازی	کمیته امداد امام خمینی (ره)، سازمان بهزیستی، سازمان مدیریت بحران کشور
۱۶	برنامه‌ریزی برای تأمین مسکن اقشار آسیب‌پذیر غیر تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی (ره) و سازمان بهزیستی	روستاها، شهرهای کوچک و متوسط: بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	کمیته امداد امام خمینی (ره)، سازمان بهزیستی، وزارت راه و شهرسازی و وزارت کشور، سازمان مدیریت بحران کشور
۱۷	برنامه‌ریزی و هماهنگی با سمن‌ها و خیرین و نظارت بر کار آن‌ها	شهرهای بزرگ و کلانشهرها: دستگاه مسئول بازسازی	وزارت کشور، سازمان مدیریت بحران کشور
۱۸	برنامه‌ریزی برای تسریع تعیین تکلیف املاک با مشکلات حقوقی	روستاها، شهرهای کوچک و متوسط: بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت دادگستری، اداره ثبت، سازمان مدیریت بحران کشور
۱۹	تعیین سازوکار دقیق اطلاع‌رسانی شفاف و به‌موقع به مردم در مورد کمک‌ها و نحوه توزیع آن	شهرهای بزرگ و کلانشهرها: دستگاه مسئول بازسازی	سازمان صداوسیما، جمهوری اسلامی ایران، وزارت فرهنگ و ارشاد، سازمان مدیریت بحران کشور
۲۰	برنامه‌ریزی نظام طراحی برای واحدهای روستایی	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۱	برنامه‌ریزی نظام نظارت بر ساخت	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	سازمان مدیریت بحران کشور
۲۲	استخدام و آموزش نیروی انسانی نظارتی در روستاها	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	نظام فنی روستایی، سازمان مدیریت بحران کشور
۲۳	برنامه‌ریزی و اجرای آموزش نیروهای محلی و بومی	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	نظام فنی روستایی، سازمان مدیریت بحران کشور

برنامه‌ریزی اجرایی در روستاها

ردیف	شرح اقدامات	دستگاه مسئول	دستگاه همکار
طراحی در روستاها	تهیه نقشه با طرح‌های مختلف برای خانه‌های روستایی و ارائه آن‌ها به مردم	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	نظام فنی روستایی، سازمان مدیریت بحران کشور
	ساخت خانه‌های نمونه روستایی (برای خانواده‌های آسیب‌پذیر)	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	سازمان بهزیستی و کمیته امداد امام خمینی (ره)، سازمان مدیریت بحران کشور
ساخت و نظارت بر ساخت در روستاها	فراخوان پیمانکاران برای عملیات بازسازی، کنترل جواز کار و معرفی به مردم و نظارت عالی بر آن‌ها	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	سازمان برنامه‌وبودجه، سازمان مدیریت بحران کشور
	صدور جواز ساخت در روستا	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	دهیاری‌ها، سازمان مدیریت بحران کشور
	کنترل پیشرفت ساخت و معرفی افراد برای دریافت اقساط	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	سازمان مدیریت بحران کشور
	نظارت بر ساخت‌وساز مطابق ضوابط و مقررات	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	نظام فنی روستایی، سازمان مدیریت بحران کشور
	جلوگیری از ساخت‌وساز خارج از پهنه روستا	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت کشور، دهیاری‌ها، سازمان مدیریت بحران کشور
	برنامه‌ریزی نظام طراحی و محاسبه هزینه ساخت	روستاها، شهرهای کوچک و متوسط: بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	شهرداری، نظام مهندسی ساختمان، سازمان مدیریت بحران کشور
برنامه‌ریزی اجرایی در شهرها	برنامه‌ریزی نظام نظارت بر ساخت و تعمیر	شهرهای بزرگ و کلانشهرها: دستگاه مسئول بازسازی	شهرداری، نظام مهندسی ساختمان، سازمان مدیریت بحران کشور
	استخدام و آموزش نیروی انسانی نظارتی و تسهیلگری	روستاها، شهرهای کوچک و متوسط: بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	شهرداری، نظام مهندسی ساختمان، سازمان مدیریت بحران کشور
	برنامه‌ریزی نظام تشکیل پرونده و معرفی به بانک برای ساختمان‌های چند واحدی	شهرهای بزرگ و کلانشهرها: دستگاه مسئول بازسازی	شهرداری، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، سازمان مدیریت بحران کشور
	برنامه‌ریزی نظام تشکیل پرونده و معرفی به بانک برای ساختمان‌های با کاربری مسکونی و تجاری/اداری	روستاها، شهرهای کوچک و متوسط: بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	شهرداری، وزارت راه و شهرسازی، سازمان مدیریت بحران کشور
	فراخوان پیمانکاران برای عملیات بازسازی، کنترل جواز کار و معرفی به مردم و نظارت عالی بر آن‌ها	شهرهای بزرگ و کلانشهرها: دستگاه مسئول بازسازی	سازمان برنامه‌وبودجه، سازمان مدیریت بحران کشور
	تسهیل دسترسی مردم به خدمات سازمان نظام مهندسی ساختمان برای ساخت و تعمیر واحدها (مانند تهیه آلبوم نقشه‌ها)	روستاها، شهرهای کوچک و متوسط: بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	سازمان نظام مهندسی ساختمان، سازمان مدیریت بحران کشور

ردیف	شرح اقدامات	دستگاه مسئول	دستگاه همکار
۳۸	معرفی افراد به شهرداری جهت اخذ برو کف، جواز ساخت و پایان کار در شهر	شهرهای بزرگ و کلانشهرها: دستگاه مسئول بازسازی	شهرداری، سازمان مدیریت بحران کشور
۳۹	نظارت عالیه بر تهیه نقشه‌ها و محاسبات در شهر	روستاها، شهرهای کوچک و متوسط: بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	سازمان نظام مهندسی ساختمان، سازمان مدیریت بحران کشور
۴۰	کنترل پیشرفت کار و معرفی افراد به بانک‌های عامل	شهرهای بزرگ و کلانشهرها: دستگاه مسئول بازسازی	سازمان نظام مهندسی ساختمان، سازمان مدیریت بحران کشور
۴۱	عملیاتی کردن برنامه حفاظت از خانه باغ‌ها	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور
۴۲	صدور جواز ساخت و نظارت بر مطابقت ساخت با دستور نقشه	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور
۴۳	عملیاتی کردن برنامه تأمین مسکن استیجاری قابل استطاعت	وزارت راه و شهرسازی	وزارت کشور، سازمان مدیریت بحران کشور
۴۴	عملیاتی کردن برنامه‌های مسکن ویژه اقشار آسیب‌پذیر	وزارت راه و شهرسازی	وزارت کشور، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، سازمان مدیریت بحران کشور

کتابخانه تخصصی بازسازی و بازتوانی

۵-۳- بازسازی اماکن غیرمسکونی

این بخش به مجموعه اقدامات برنامه‌ریزی شده برای ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی اماکن غیرمسکونی شامل مجموعه‌ای از اماکن (ابنیه و فضاهای باز) با مالکیت بخش‌های مختلف (خصوصی، دولتی، عمومی) و کاربری‌های متنوع اختصاص دارد.

۵-۳-۱- زمینه‌ها و مفاهیم

به‌طور کلی این بخش زمینه‌های زیر را شامل می‌شود:

- **اماکن متعلق به بخش خصوصی:** شامل ابنیه و فضاهای باز و بسته متعلق به بخش خصوصی با کاربری‌های تجاری (خدمات انتفاعی)، اداری (بانک‌ها، بیمه‌ها و مانند آن)، خدماتی، صنعتی (کارخانه، کارگاه‌های تولیدی)، کشاورزی (دامداری صنعتی، مرغداری، سیلو، سردخانه و مانند آن)، آموزشی (مانند مدارس و مراکز آموزش عالی غیرانتفاعی و آموزشگاه‌های خصوصی) و درمانی (بیمارستان‌ها و کلینیک‌های خصوصی)؛ تفریحی (مانند هتل‌ها) و مانند آن؛

- **اماکن متعلق به دستگاه‌های کشوری و لشگری:** شامل کلیه ابنیه و فضاهای باز و بسته، با کارکردهای ساختمان اداری، انبارها، کارگاه‌ها، بایگانی‌ها، مجتمع‌ها، پادگان‌ها، ندامتگاه‌ها و مانند آن متعلق به دستگاه‌های کشوری و لشگری شامل بنیادها، فرماندهی کل انتظامی جمهوری اسلامی ایران، ارتش، سپاه، بسیج، مجلس، قوه قضائیه، سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران، خبرگزاری‌های دولتی، سازمان بهزیستی، شهرداری؛ آموزش عالی و مانند آن؛

- **اماکن دولتی خدمات‌رسانی همگانی:** شامل کلیه ابنیه و فضاهای باز و بسته با کارکردهای آموزشی (کلیه مدارس دولتی، نمونه دولتی، استثنایی و مانند آن)؛ خدمات درمانی (مراکز درمانی شامل بیمارستان‌ها و درمانگاه‌های دولتی و

خانه‌های بهداشت و مانند آن؛ خدمات اجتماعی (پرورشگاه، خانه سالمندان و معلولین، گرمخانه و مانند آن)؛ خدمات بهداشتی (حمام و توالی همگانی)؛

- **تأسیسات و تجهیزات درون‌شهری:** پایانه‌ها (قطار، اتوبوس، مترو)، ایستگاه‌ها، مراکز مخابراتی و مراکز ارتباط راه دور، ایستگاه‌های آتش‌نشانی؛ امور متوفیان (گورستان، غسلخانه)؛ انبار، سیلو و سردخانه؛ کشتارگاه؛ مراکز جمع‌آوری و فرآوری زباله؛ مجاری عرضه سوخت مایع و CNG، پارکینگ (طبقاتی یا باز)؛

- **تأسیسات و تجهیزات برون‌شهری:** پایانه‌های برون‌شهری (فرودگاه‌ها، ایستگاه‌های قطار)؛ مجاری عرضه سوخت مایع و CNG؛

- **میراث ملی:** ساختمان‌ها، زیرساخت‌ها و پهنه‌های ثبت‌شده میراث فرهنگی؛ موزه‌های ملی؛ کتابخانه‌های ملی و آرشیو ملی؛

- **فضاهای باز و بسته عمومی شهری:** میادین، پارک‌ها و فضای سبز، میادین تره‌بار و بازارچه‌ها و مانند آن؛

- **اماکن مذهبی:** مساجد، تکیه، حسینیه، مصلا، امامزاده‌ها، بارگاه امام هشتم، فضاهای مذهبی متعلق به هم‌وطنان اقلیت مذهبی

- **سایر اماکن:** واحدهای نمایشی (سینما، تئاتر، گالری، موزه و مانند آن) فرهنگسرا، کتابخانه و کانون پرورش فکری، مجموعه‌های ورزشی دولتی (استادیوم، باشگاه)؛ مجموعه‌های تفریحی

۵-۳-۲- الزامات

- برنامه‌ریزی ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی اماکن بخش خصوصی، دولتی و عمومی در پی جبران خسارت نبوده و تأکید بر جبران خسارت از طریق سازوکارهای بیمه دارد.
- برنامه‌ریزی ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی اماکن بخش خصوصی، دولتی و عمومی بر مشارکت دستگاه‌های مرتبط، مردم و بخش خصوصی استوار است. بدین اعتبار مدیریت ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی این اماکن اعم از طراحی، ساخت و نظارت با مالکین آن‌ها است. دستگاه مسئول بازسازی نقش هدایت و پشتیبانی فنی این فرآیند را بر عهده می‌گیرد.
- برنامه‌ریزی ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی اماکن بخش خصوصی، دولتی و عمومی، به‌عنوان فرصتی برای ارتقای کیفیت ابنیه از طریق طراحی، اجرا و نظارت در قالب ظرفیت‌های در دسترس در نظر گرفته می‌شود.
- برنامه‌ریزی ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی اماکن خدمات‌رسانی دولتی در اولویت نخست زمانی قرار می‌گیرند.
- جانمایی اماکن غیرمسکونی لازم است بر اساس مطالعات خطرپذیری برای مخاطرات مختلف و نقشه‌های پهنه‌بندی ریسک صورت گیرد.

۵-۳-۳- برنامه‌ریزی بازسازی (احداث و تعمیر) اماکن غیرمسکونی

۵-۳-۳-۱- اماکن و کاربری‌های متعلق به بخش خصوصی

کلیه مراحل بازسازی و تعمیر اماکن غیرمسکونی متعلق به بخش خصوصی با مالک ساختمان است. نقش ستاد و سایر دستگاه‌های دولتی تسریع و تسهیل فرآیند اخذ جوازهای لازم جهت ساخت و تعمیر و در مواردی - بنا به تشخیص ستاد - پشتیبانی فنی است.

- **بخش کشاورزی و دامداری:** برنامه ملی بازسازی برای این بخش جبران خسارت نمی‌نماید و جبران خسارت کلیه ابنیه و تأسیسات آسیب‌دیده این بخش با استفاده از سازوکار صندوق بیمه کشاورزی صورت می‌گیرد. در مواردی که به دلیل عدم استطاعت برای خرید بیمه، افراد قادر به بازسازی یا تعمیر فضاهای معیشتی مانند جایگاه نگهداری دام یا آبزیان یا محصولات کشاورزی خود نباشند، ستاد ملی می‌بایست تسهیلاتی را برای بازسازی کالبدی این فضاها از طریق وزارت جهاد کشاورزی یا بنیاد مسکن انقلاب اسلامی به افراد سانحه‌دیده به اقساط و بر اساس پیشرفت بازسازی پرداخت نماید.

- **بخش تجاری:** برنامه ملی بازسازی برای این بخش جبران خسارت نمی‌نماید و جبران خسارت کلیه ابنیه و تأسیسات آسیب‌دیده این بخش با استفاده از بیمه صورت می‌گیرد. کلیه عملیات مرتبط با ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی توسط مالکین این اماکن صورت می‌گیرد. در موارد خاصی، ستاد ممکن است تسهیلاتی را برای بازسازی و تعمیر این فضاها از طریق بنیاد مسکن انقلاب اسلامی به مالکان سانحه‌دیده پرداخت نماید.

- **واحدهای تجاری در ساختمان‌های کاربری مختلط مسکونی و واحدهای تجاری تک‌واحد:** ضروری است در ساختمان‌هایی که پیش از سانحه کاربری مختلط تجاری و مسکونی داشته‌اند، برای مشارکت مالکان واحدهای تجاری در بازسازی ساختمان و جلوگیری از تعویق بازسازی و تعمیر واحدهای مسکونی، پرداخت تسهیلات برای این واحدهای تجاری در اولویت قرار گیرد.

- مجتمع‌های تجاری و اداری

- **سرقفلی‌داران:** طبق ماده ۲۰ قانون رابطه مستأجر و موجر سال ۱۳۵۶، بازسازی یا تعمیر کلی ساختمان مغازه سرقفلی بر عهده موجر و تعمیر جزئی بر عهده مستأجر است. در صورتی که ساختمان نیاز به تعمیرات کلی داشته باشد و موجر به پرداخت هزینه‌های آن راضی نباشد مستأجر این اجازه را دارد تا با رأی دادگاه به‌اندازه اجاره‌بهای ۶ ماه مغازه را تعمیر نماید. همچنین در مورد واحدهایی که نیاز به تخریب و بازسازی یا تعمیرات کلی داشته باشند طبق قانون ۱۳۷۶ مالک اجازه بیرون کردن مستأجر را دارد اما در صورتی که مستأجر ادعای حق کسب و پیشه خود را از موجر داشته باشد (برای مثال برای مدت طولانی در این محل کسب داشته باشد) دادگاه طبق قانون سال ۱۳۵۶ در میان دو طرف دعوی رأی خواهد داد. بنابراین و برای جلوگیری از تضییع حقوق کسبه با سابقه کسب در یک محل در جریان بازسازی، لازم است یا سازوکار حقوقی تصمیم‌گیری مورد به مورد تسریع گردد یا باید از پیش برای این مسئله رأی کلی صادر شود و برای تمامی موجران و سرقفلی‌داران پس از سوانح لازم‌الاجرا شود. ضروری است در شرایط اضطراری نسبت به بازبینی قوانین و دستورالعمل‌های موجود اقدام گردد.

- **جابه‌جایی واحدهای تجاری:** در مواردی که واحد تجاری در حال فعالیت در محدوده تعیین‌شده برای جابه‌جایی قرار گرفته باشد، در این صورت بنا به تشخیص ستاد ممکن است علاوه بر زمین مابه‌ازا، کمک بلاعوض و تسهیلات بازسازی به مالک و تسهیلات به سرقفلی‌دار به دلیل تضییع حقوق کسبه با سابقه کسب اعطا گردد.

- **بخش صنعت:** ستاد ممکن است تسهیلاتی را برای بازسازی این اماکن از طریق وزارت صنعت، معدن و تجارت و معادن و نیز وزارت کار و تعاون و امور اجتماعی به افراد حقیقی و حقوقی سانحه‌دیده پرداخت نماید. اولویت جبران خسارت در این بخش از طریق بیمه است.

- **بخش گردشگری و تفریحی:** در مواردی ستاد ممکن است تسهیلاتی را برای بازسازی این اماکن از طریق وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی و گردشگری به افراد حقیقی و حقوقی سانه‌دیده پرداخت نماید. اولویت جبران خسارت در این بخش از طریق بیمه است.

- **بخش خدمات:** در مواردی ستاد ممکن است تسهیلاتی را برای بازسازی اماکن درمانی از طریق وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و درمان و آموزش پزشکی به افراد حقیقی و حقوقی سانه‌دیده پرداخت نماید. اولویت جبران خسارت در این بخش از طریق بیمه است.

۵-۳-۲- اماکن و کاربری‌های متعلق به دستگاه‌های اجرایی

- **تأمین بودجه بازسازی:** بر طبق ماده ۳ آیین‌نامه اجرایی بند (چ) ماده ۱۳ قانون مدیریت بحران کشور، کلیه دستگاه‌های اجرایی موظفند زمینه توسعه پوشش بیمه‌ای کلیه اموال منقول و غیرمنقول شامل کلیه ساختمان‌ها و ابنیه خود را حداکثر تا پایان برنامه ششم توسعه کشور فراهم نمایند. در صورت ضرورت و تشخیص ستاد، تأمین اعتبار جهت بازیابی از طریق حمایت از بخش بیمه با پرداخت مستقیم به دستگاه‌های مسئول انجام گیرد.

- **وظایف دستگاه بهره‌بردار:** کلیه عملیات مرتبط با ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی توسط دستگاه مالک یا بهره‌بردار این اماکن صورت می‌گیرد. دستگاه مالک یا بهره‌بردار موظف است کلیه عملیات مرتبط با ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی اماکن خود را بر اساس آیین‌نامه‌های نظام فنی و عمرانی سازمان برنامه‌بودجه کشور (مانند آیین‌نامه ارجاع کار به پیمانکاران، آیین‌نامه اجرایی قانون برگزاری مناقصات، آیین‌نامه تشخیص صلاحیت مشاوران و مانند آن) انجام دهد.

- **وظایف دستگاه مسئول بازسازی:** دستگاه مسئول بازسازی به‌منظور تسریع و تسهیل ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی این ابنیه ممکن است تدابیری را در برنامه بازسازی لحاظ نماید. به‌عنوان نمونه، دستگاه مسئول بازسازی بسته به نوع و بستر سانه ممکن است در عملیات آواربرداری، ماشین‌آلات سنگین، صدور جواز ساخت و پایان کار (با همکاری شهرداری‌ها)، در دسترس قرار دادن مصالح استراتژیک یا مصالح و قطعات ساختمانی عمده در بازسازی یا تعمیر ابنیه مهم کمک نماید. در این مورد اولویت با ابنیه‌ای است که در جریان بازیابی و بازگرداندن کارکردهای اصلی سکونتگاه یا منطقه سانه‌دیده مؤثر باشد.

- **نظارت عالیه:** نظارت عالیه بر امور پیمان، مالی، ذی‌حسابی، نظارت مستمر بر عملیات ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی بر عهده دستگاه مسئول بازسازی خواهد بود.

۵-۳-۳- اماکن دولتی خدمات‌رسانی همگانی

• اماکن آموزشی

این بخش مربوط به اماکن آموزشی دولتی شامل مدارس، هنرستان‌ها، مدارس استثنایی و مدارس شبانه‌روزی و مانند آن و نیز مدارس ساخته‌شده خیرین و اوقاف است و ساختمان‌های ستادی وزارت آموزش و پرورش یا مراکز آموزشی خصوصی در قلمرو این بخش قرار نمی‌گیرند.

- **تأمین بودجه بازسازی:** بر طبق ماده ۳ آیین‌نامه اجرایی بند (چ) ماده ۱۳ قانون مدیریت بحران کشور، کلیه دستگاه‌های اجرایی شامل وزارت آموزش و پرورش موظفند زمینه توسعه پوشش بیمه‌ای کلیه اموال منقول و غیرمنقول شامل کلیه ساختمان‌ها و ابنیه خود را حداکثر تا پایان برنامه ششم توسعه کشور فراهم نمایند. در صورت ضرورت و تشخیص ستاد،

تأمین اعتبار جهت بازبایی از طریق حمایت از بخش بیمه یا پرداخت مستقیم به دستگاه‌های مسئول انجام گیرد. به دلیل اهمیت مدارس و بازسازی آن‌ها بهتر از گذشته و وضعیت نامناسب مدارس در بعضی مناطق محروم کشور لازم است ستاد در هدایت کمک‌های داخلی و خارجی به ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی مدارس به‌عنوان یکی از اولویت‌های اصلی اقدام نماید.

- **وظایف دستگاه بهره‌بردار:** کلیه عملیات مرتبط با ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی توسط وزارت آموزش و پرورش (سازمان نوسازی و تجهیز مدارس) صورت می‌گیرد. این وزارتخانه موظف است کلیه عملیات مرتبط با ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی این اماکن را بر اساس دستورالعمل‌های داخلی، آیین‌نامه‌های نظام فنی و عمرانی سازمان برنامه و بودجه کشور (مانند آیین‌نامه ارجاع کار به پیمانکاران، آیین‌نامه اجرایی قانون برگزاری مناقصات، آیین‌نامه تشخیص صلاحیت مشاوران و...) انجام دهد.

- **وظایف دستگاه مسئول بازسازی:** دستگاه مسئول بازسازی به‌منظور تسريع و تسهيل ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی این ابنیه ممکن است تدابیری را در برنامه بازسازی لحاظ نماید. به‌عنوان نمونه دستگاه مسئول بازسازی بسته به نوع و بستر سازه ممکن است در عملیات آواربرداری، ماشین‌آلات سنگین، صدور جواز ساخت و پایان کار (با همکاری شهرداری‌ها)، در دسترس قرار دادن مصالح استراتژیک یا مصالح و قطعات ساختمانی عمده در بازسازی یا تعمیر این ابنیه کمک نماید.

- **نظارت عالی:** نظارت ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی مدارس با سازمان نوسازی و تجهیز مدارس و نظارت عالی بر امور پیمان، مالی، ذی‌حسابی، نظارت مستمر بر عملیات ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی بر عهده وزارت راه و شهرسازی (سازمان مجری ساختمان‌ها و تأسیسات دولتی و عمومی) خواهد بود.

• اماکن درمانی

این بخش مربوط به اماکن درمانی دولتی شامل خانه‌های بهداشت، بیمارستان‌ها و درمانگاه‌ها و مانند آن و نیز مراکز درمانی ساخته‌شده خیرین و اوقاف است و ساختمان‌های ستادی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی یا مراکز آموزشی خصوصی در قلمرو این بخش قرار نمی‌گیرند.

- **تأمین بودجه بازسازی:** بر طبق ماده ۳ آیین‌نامه اجرایی بند (چ) ماده ۱۳ قانون مدیریت بحران کشور، کلیه دستگاه‌های اجرایی شامل وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی موظفند زمینه توسعه پوشش بیمه‌ای کلیه اموال منقول و غیرمنقول شامل کلیه ساختمان‌ها و ابنیه خود را حداکثر تا پایان برنامه ششم توسعه کشور فراهم نمایند. در صورت ضرورت و تشخیص ستاد، تأمین اعتبار جهت بازبایی از طریق حمایت از بخش بیمه یا پرداخت مستقیم به دستگاه‌های مسئول انجام گیرد. به دلیل اهمیت مراکز درمانی به‌خصوص در نقاط محروم کشور و نیاز به بازسازی آن‌ها بهتر از گذشته لازم است ستاد در هدایت کمک‌های داخلی و خارجی به ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی این مراکز درمانی در نقاط محروم به‌عنوان یکی از اولویت‌های اصلی اقدام نماید.

- **وظایف دستگاه بهره‌بردار:** مدیریت کلیه عملیات مرتبط با ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی صورت می‌گیرد. این وزارتخانه موظف است مدیریت کلیه عملیات مرتبط با ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی این اماکن را بر اساس دستورالعمل‌های داخلی، آیین‌نامه‌های نظام فنی و عمرانی سازمان برنامه و بودجه کشور (مانند آیین‌نامه ارجاع کار به پیمانکاران، آیین‌نامه اجرایی قانون برگزاری مناقصات، آیین‌نامه تشخیص صلاحیت مشاوران و مانند آن) انجام دهد. انجام عملیات ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی بیمارستان‌ها بسته به مورد با وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی با سازمان مجری ساختمان‌ها و تأسیسات دولتی و عمومی خواهد بود.

- **وظایف دستگاه مسئول بازسازی:** دستگاه مسئول بازسازی به منظور تسريع و تسهيل ساخت، تعمير و مقاوم‌سازی اين ابنیه ممکن است تدابیری را در برنامه بازسازی لحاظ نماید. به عنوان نمونه دستگاه مسئول بازسازی بسته به نوع و بستر سانحه ممکن است در عملیات آواربرداری، ماشین‌آلات سنگین، صدور جواز ساخت و پایان کار (با همکاری شهرداری‌ها)، در دسترس قرار دادن مصالح استراتژیک یا مصالح و قطعات ساختمانی عمده در بازسازی یا تعمير اين ابنیه کمک نماید.

- **نظارت عالیه:** نظارت ساخت، تعمير و مقاوم‌سازی مراکز درمانی با وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و نظارت عالی بر امور پیمان، مالی، ذی‌حسابی، نظارت مستمر بر عملیات ساخت، تعمير و مقاوم‌سازی بر عهده وزارت راه و شهرسازی (سازمان مجری ساختمان‌ها و تأسیسات دولتی و عمومی) خواهد بود.

• اماکن مربوط به خدمات بهزیستی

این بخش مربوط به اماکن دولتی یا خیریه زیر نظر بهزیستی شامل مراکز توان‌بخشی، کلینیک‌های مددکاری، شیرخوارگاه‌ها، اورژانس اجتماعی، نیز مراکز نگهداری سالمندان دولتی یا خیریه و مانند آن است و ساختمان‌های ستادی این سازمان یا مراکز خصوصی خدماتی در قلمروی این بخش قرار نمی‌گیرند.

- **تأمین بودجه بازسازی:** بر طبق ماده ۳ آیین‌نامه اجرایی بند (چ) ماده ۱۳ قانون مدیریت بحران کشور، کلیه دستگاه‌های اجرایی شامل سازمان بهزیستی موظفند زمینه توسعه پوشش بیمه‌ای کلیه اموال منقول و غیرمنقول شامل کلیه ساختمان‌ها و ابنیه خود را حداکثر تا پایان برنامه ششم توسعه کشور فراهم نمایند. بنابراین برنامه ملی بازسازی برای بازسازی، تعمير یا مقاوم‌سازی این اماکن، بودجه‌ای اختصاص نمی‌دهد. بودجه ساخت، تعمير و مقاوم‌سازی اماکن خدماتی دولتی از بودجه دستگاه و بیمه تأمین می‌شود. اما به دلیل اهمیت مراکز خدمات اجتماعی در دوره بازیابی و بازتوانی مردم و نیز عدم کفایت این مراکز در نقاط محروم کشور و نیاز به بازسازی آن‌ها بهتر از گذشته لازم است ستاد در هدایت کمک‌های داخلی و خارجی به ساخت، تعمير و مقاوم‌سازی این مراکز به عنوان یکی از اولویت‌های اصلی اقدام نماید.

- **وظایف دستگاه بهره‌بردار:** مدیریت کلیه عملیات مرتبط با ساخت، تعمير و مقاوم‌سازی توسط سازمان بهزیستی صورت می‌گیرد. انجام عملیات ساخت، تعمير و مقاوم‌سازی این مراکز با سازمان مجری ساختمان‌ها و تأسیسات دولتی و عمومی خواهد بود. این سازمان موظف است مدیریت کلیه عملیات مرتبط با ساخت، تعمير و مقاوم‌سازی این اماکن را بر اساس دستورالعمل‌های داخلی، آیین‌نامه‌های نظام فنی و عمرانی سازمان برنامه و بودجه کشور (مانند آیین‌نامه ارجاع کار به پیمانکاران، آیین‌نامه اجرایی قانون برگزاری مناقصات، آیین‌نامه تشخیص صلاحیت مشاوران و...) انجام دهد.

- **وظایف دستگاه مسئول بازسازی:** دستگاه مسئول بازسازی به منظور تسريع و تسهيل ساخت، تعمير و مقاوم‌سازی اين ابنیه ممکن است تدابیری را در برنامه بازسازی لحاظ نماید. به عنوان نمونه دستگاه مسئول بازسازی بسته به نوع و بستر سانحه ممکن است در عملیات آواربرداری، ماشین‌آلات سنگین، صدور جواز ساخت و پایان کار (با همکاری شهرداری‌ها)، در دسترس قرار دادن مصالح استراتژیک یا مصالح و قطعات ساختمانی عمده در بازسازی یا تعمير اين ابنیه کمک نماید. همچنین در بعضی موارد ممکن است با پیشنهاد و گزارش سازمان بهزیستی کشور، به منظور تسريع عملیات بازسازی بعضی مراکز سانحه‌دیده، ستاد مجوز ترک تشریفات مناقصه را صادر نماید. مجوز ستاد به منزله مجوز هیأت ترک تشریفات مناقصه (ماده ۲۸ آیین‌نامه اجرایی قانون برگزاری مناقصات) را دارد.

- **نظارت عالی:** نظارت عالی بر امور پیمان، مالی، ذی‌حسابی، نظارت مستمر بر عملیات ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی بر عهده وزارت راه و شهرسازی خواهد بود.

• اماکن مربوط به خدمات اجتماعی و بهداشت بخش عمومی

این بخش مربوط به کلیه اماکن با کارکرد خدمات اجتماعی مانند گرمخانه‌ها و بهداشتی مانند حمام و توالی همگانی و مانند آن می‌شود.

- **تأمین بودجه بازسازی:** بر طبق ماده ۳ آیین‌نامه اجرایی بند (چ) ماده ۱۳ قانون مدیریت بحران کشور، شهرداری‌ها موظفند زمینه توسعه پوشش بیمه‌ای کلیه اموال منقول و غیرمنقول شامل کلیه ساختمان‌ها و ابنیه خود را حداکثر تا پایان برنامه ششم توسعه کشور فراهم نمایند. بنابراین برنامه ملی بازسازی برای بازسازی، تعمیر یا مقاوم‌سازی این اماکن، بودجه‌ای اختصاص نمی‌دهد. بودجه ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی این اماکن از محل بودجه شهرداری و بیمه تأمین می‌شود.

- **وظایف دستگاه بهره‌بردار:** مدیریت کلیه عملیات مرتبط با ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی توسط شهرداری صورت می‌گیرد.

- **وظایف دستگاه مسئول بازسازی:** دستگاه مسئول بازسازی به‌منظور تسریع و تسهیل ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی این ابنیه ممکن است تدابیری را در برنامه بازسازی لحاظ نماید. به‌عنوان نمونه دستگاه مسئول بازسازی بسته به نوع و بستر سانحه ممکن است در عملیات آواربرداری، ماشین‌آلات سنگین، در دسترس قرار دادن مصالح استراتژیک یا مصالح و قطعات ساختمانی عمده در بازسازی یا تعمیر این ابنیه کمک نماید.

- **نظارت عالی:** نظارت عالی بر امور پیمان، مالی، ذی‌حسابی، نظارت مستمر بر عملیات ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی بر عهده وزارت کشور خواهد بود.

۵-۳-۴- تأسیسات و تجهیزات درون و برون شهری

این بخش شامل ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی پایانه‌ها (قطار، اتوبوس، مترو)، ایستگاه‌ها، مراکز مخابراتی و مراکز ارتباط راه دور، ایستگاه‌های آتش‌نشانی، امور متوفیان (گورستان، غسالخانه)، سیلو، کشتارگاه، مراکز جمع‌آوری و فرآوری زباله، مجاری عرضه سوخت مایع و CNG، ایستگاه‌های تقلیل فشار گاز (CGS، TBS، DRS)^۱، پارکینگ (طبقاتی یا باز)، پارک‌ها و میدانی شهری و مانند آن می‌شود. امور مربوط به پایانه‌ها، ایستگاه‌ها، آتش‌نشانی، امور متوفیان، مراکز جمع‌آوری و فرآوری زباله، پارکینگ‌های عمومی، پارک‌ها و میدانی شهر با شهرداری‌ها، مراکز مخابراتی و مراکز ارتباط راه دور با وزارت ارتباطات، سیلوها با سازمان غله و بازرگانی است. با توجه به واگذاری مجاری عرضه سوخت مایع و CNG به بخش خصوصی و احداث جایگاه‌های اختصاصی، مسئولیت ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی تأسیسات و ابنیه مرتبط با اماکن مذکور با مالک جایگاه می‌باشد و وزارت نفت در چارچوب وظایف و اختیارات حاکمیتی مصرح در قانون، نظارت عالی را در این زمینه اعمال می‌نماید.

^۱ ایستگاه دروازه شهری (City Gate Station: C.G.S)

ایستگاه حاشیه شهری (Town Border Station: T.B.S)

ایستگاه تقلیل فشار گاز ناحیه‌ای (درون شهری) (District Reducing Station: D.R.S)

- **تأمین بودجه بازسازی:** بر طبق ماده ۳ آیین‌نامه اجرایی بند (چ) ماده ۱۳ قانون مدیریت بحران کشور، کلیه دستگاه‌های اجرایی موظفند زمینه توسعه پوشش بیمه‌ای کلیه اموال منقول و غیرمنقول شامل کلیه ساختمان‌ها و ابنیه خود را حداکثر تا پایان برنامه ششم توسعه کشور فراهم نمایند. در صورت ضرورت و تشخیص ستاد، تأمین اعتبار جهت بازیابی از طریق حمایت از بخش بیمه یا پرداخت مستقیم به دستگاه‌های مسئول انجام گیرد. بودجه ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی تأسیسات و تجهیزات درون‌شهری از بودجه دستگاه مربوطه و بیمه تأمین می‌شود.

- **وظایف دستگاه بهره‌بردار:** مدیریت کلیه عملیات مرتبط با ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی توسط دستگاه مربوط صورت می‌گیرد. این دستگاه‌ها موظف خواهند بود مدیریت کلیه عملیات مرتبط با ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی این اماکن را بر اساس دستورالعمل‌های داخلی، آیین‌نامه‌های نظام فنی و عمرانی سازمان برنامه و بودجه کشور (مانند آیین‌نامه ارجاع کار به پیمانکاران، آیین‌نامه اجرایی قانون برگزاری مناقصات، آیین‌نامه تشخیص صلاحیت مشاوران و...) انجام دهند.

- **وظایف دستگاه مسئول بازسازی:** دستگاه مسئول بازسازی به منظور تسریع و تسهیل ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی این ابنیه ممکن است تدابیری را در برنامه بازسازی لحاظ نماید. به عنوان نمونه دستگاه مسئول بازسازی بسته به نوع و بستر سازه ممکن است در عملیات آواربرداری، ماشین‌آلات سنگین، صدور جواز ساخت و پایان کار (با همکاری شهرداری‌ها)، در دسترس قرار دادن مصالح استراتژیک یا مصالح و قطعات ساختمانی عمده در بازسازی یا تعمیر این ابنیه کمک نماید. همچنین در بعضی موارد ممکن است با پیشنهاد و گزارش دستگاه مربوط، به منظور تسریع عملیات بازسازی بعضی مراکز سازه‌دیده، ستاد مجوز ترک تشریفات مناقصه را صادر نماید. مجوز ستاد به منزله مجوز هیأت ترک تشریفات مناقصه (ماده ۲۸ آیین‌نامه اجرایی قانون برگزاری مناقصات) را دارد.

- **نظارت عالی:** نظارت عالی بر امور پیمان، مالی، ذی‌حسابی، نظارت مستمر بر عملیات ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی بر عهده وزارت راه و شهرسازی (سازمان مجری ساختمان‌ها و تأسیسات دولتی و عمومی) خواهد بود.

۵-۳-۳-۵- پایانه‌ها

این بخش شامل ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی پایانه‌ها مانند فرودگاه‌های داخلی و بین‌المللی، ایستگاه‌های راه‌آهن، بنادر و اسکله‌های صنعتی همگی مربوط به وزارت راه و شهرسازی است.

- **تأمین بودجه بازسازی:** بر طبق ماده ۳ آیین‌نامه اجرایی بند (چ) ماده ۱۳ قانون مدیریت بحران کشور، کلیه دستگاه‌های اجرایی شامل وزارت راه و شهرسازی موظفند زمینه توسعه پوشش بیمه‌ای کلیه اموال منقول و غیرمنقول شامل کلیه ساختمان‌ها و ابنیه خود را حداکثر تا پایان برنامه ششم توسعه کشور فراهم نمایند. در صورت ضرورت و تشخیص ستاد، تأمین اعتبار جهت بازیابی از طریق حمایت از بخش بیمه یا پرداخت مستقیم به دستگاه‌های مسئول انجام گیرد. به دلیل اهمیت فوق‌العاده این مراکز در بازیابی اقتصادی مناطق سازه‌دیده و در کارکرد اقتصادی کشور و نیاز به بازسازی آن‌ها بهتر از گذشته ممکن است با تشخیص ستاد بودجه‌ای برای بازسازی این پایانه‌ها در نظر گرفته شود تا هرچه زودتر کارکرد این مراکز به صورت ایمن از سر گرفته شود.

- **وظایف دستگاه بهره‌بردار:** مدیریت کلیه عملیات مرتبط با ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی توسط وزارت راه و شهرسازی صورت می‌گیرد. این وزارتخانه موظف است مدیریت کلیه عملیات مرتبط با ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی این اماکن را بر اساس دستورالعمل‌های داخلی، آیین‌نامه‌های نظام فنی و عمرانی سازمان برنامه و بودجه کشور (مانند آیین‌نامه ارجاع کار به

پیمانکاران، آیین‌نامه اجرایی قانون برگزاری مناقصات، آیین‌نامه تشخیص صلاحیت مشاوران و...) انجام دهد. انجام عملیات ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی کلیه این پایانه‌ها با سازمان مجری ساختمان‌ها و تأسیسات دولتی و عمومی خواهد بود. همچنین ممکن است در مواردی که سطح خسارت به این پایانه‌ها بالا باشد به‌منظور تسریع در عملیات بازسازی و بازتوانی، بازسازی یا تعمیر این پایانه‌ها در چند مرحله صورت بگیرد که در این صورت برنامه‌ریزی عملیاتی این کار نیز با وزارت راه و شهرسازی است.

- وظایف دستگاه مسئول بازسازی: دستگاه مسئول بازسازی به‌منظور تسریع و تسهیل ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی این مراکز ممکن است تدابیری را در برنامه بازسازی لحاظ نماید. در مواردی ممکن است بازسازی و بازتوانی کارکرد این پایانه‌ها در اولویت برنامه بازسازی قرار گیرند. دستگاه مسئول بازسازی بسته به نوع و بستر سانحه ممکن است در عملیات آواربرداری، ماشین‌آلات سنگین، در دسترس قرار دادن مصالح استراتژیک یا مصالح و قطعات ساختمانی عمده در بازسازی یا تعمیر این مراکز کمک نماید.

- نظارت عالی: نظارت ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی مراکز درمانی با سازمان‌های تخصصی وزارت راه و شهرسازی و نظارت عالی بر امور پیمان، مالی، ذی‌حسابی، نظارت مستمر بر عملیات ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی بر عهده وزارت کشور خواهد بود.

۵-۳-۳-۶- اماکن مذهبی

این بخش شامل ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی مساجد، تکیه، حسینیه، مصلا، مدارس مذهبی، اماکن متبرکه شامل امامزاده‌ها، جمکران، بارگاه امام هشتم و همچنین فضاهای مذهبی متعلق به هموطنان اقلیت مذهبی است. در این بین بارگاه امام هشتم، حرم حضرت معصومه (ع) در قم، شاه‌چراغ در شیراز و شاه‌عبدالعظیم در ری به دلیل اهمیت ملی و نیز به دلیل این‌که ثبت میراث شده‌اند در زمره میراث ملی قرار می‌گیرند.

- تأمین بودجه بازسازی: بر طبق ماده ۳ آیین‌نامه اجرایی بند (چ) ماده ۱۳ قانون مدیریت بحران کشور، کلیه دستگاه‌های اجرایی شامل سازمان اوقاف و امور خیریه موظفند زمینه توسعه پوشش بیمه‌ای کلیه اموال منقول و غیرمنقول شامل کلیه ساختمان‌ها و ابنیه خود را حداکثر تا پایان برنامه ششم توسعه کشور فراهم نمایند. در صورت ضرورت و تشخیص ستاد، تأمین اعتبار جهت بازسازی از طریق حمایت از بخش بیمه یا پرداخت مستقیم به دستگاه‌های مسئول انجام گیرد. به دلیل اهمیت زیادی که تعدادی از این مراکز مانند اماکن متبرکه یا فضاهای مذهبی متعلق به هموطنان اقلیت مذهبی دارند، معمولاً کمک‌های مردمی به‌طور مشخص برای بازسازی این اماکن اهدا می‌شوند و برای بازسازی و تعمیر این مراکز استفاده می‌شوند. برای اماکنی مانند بارگاه امام هشتم و حرم حضرت معصومه (ع) در قم، شاه‌چراغ در شیراز و شاه‌عبدالعظیم در ری که دارای اهمیت فوق‌العاده هستند در صورت وقوع سانحه و کافی نبودن بودجه این استان‌ها از محل بودجه بازسازی به تشخیص ستاد به بازسازی و تعمیر این اماکن متبرکه اختصاص داده می‌شود.

- وظایف دستگاه بهره‌بردار: مدیریت کلیه عملیات مرتبط با ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی توسط دستگاه‌ها یا نهاد بهره‌بردار شامل سازمان اوقاف و امور خیریه، هیأت امنای استان صورت می‌گیرد. این نهادها موظف هستند مدیریت کلیه عملیات مرتبط با ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی این اماکن را بر اساس دستورالعمل‌های داخلی، آیین‌نامه‌های نظام فنی و عمرانی سازمان برنامه‌بودجه کشور (مانند آیین‌نامه ارجاع کار به پیمانکاران، آیین‌نامه اجرایی قانون برگزاری مناقصات،

آیین‌نامه تشخیص صلاحیت مشاوران و... انجام دهد. انجام عملیات ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی کلیه این اماکن با سازمان مجری ساختمان‌ها و تأسیسات دولتی و عمومی خواهد بود.

- **وظایف دستگاه مسئول بازسازی:** دستگاه مسئول بازسازی به‌منظور تسریع و تسهیل ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی این مراکز ممکن است تدابیری را در برنامه بازسازی نماید. دستگاه مسئول بازسازی متناسب با نوع و بستر سانحه ممکن است در عملیات آواربرداری، ماشین‌آلات سنگین، در دسترس قرار دادن مصالح استراتژیک یا مصالح و قطعات ساختمانی عمده در بازسازی یا تعمیر این مراکز کمک نماید.

- **نظارت عالیه:** در مواردی که ساختمان یا محدوده آسیب‌دیده توسط وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی ثبت ملی یا جهانی شده باشد، این سازمان نظارت عالیه بر تمامی عملیات بازسازی و تعمیر دارد. نظارت عالی بر امور پیمان، مالی، ذی‌حسابی، نظارت مستمر بر عملیات ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی بر عهده وزارت کشور خواهد بود.

۵-۳-۷- میراث فرهنگی

مرمت، تعمیر و بازسازی بناهای عمومی و فضاهای شهری، خانه‌های مسکونی، استقرار کاربری‌ها و شبکه‌های دسترسی در آن‌ها باید با هدف ارتقای محیط‌زیست و سکونت ساکنین و بر اساس ضوابط و دستورالعمل خاص وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی صورت پذیرد.

- **تثبیت و پایدارسازی:** انجام اقدامات اضطراری برای کاهش آسیب‌پذیری اثر و جلوگیری از وارد شدن خسارت بیشتر به آن.

- **پاک‌سازی و آواربرداری:** به‌منظور ایجاد شرایط لازم برای مداخله فنی و کالبدی مناسب.
- **مرمت:** انجام اقدامات فنی به‌منظور برگرداندن اثر تاریخی به وضعیت سالم اولیه آن با استفاده از روش و فنون سنتی.
- **حفاظت:** انجام کلیه اقدامات لازم به‌منظور مراقبت و افزایش طول عمر اثر با هدف حفظ اهمیت فرهنگی آن.

۵-۳-۴- برنامه‌ریزی و اقدامات پیش از وقوع سانحه

جهت ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی اماکن غیرمسکونی لازم است اقدامات زیر پیش از وقوع سانحه صورت گیرد.

جدول (۵۷): برنامه‌ریزی و اقدامات پیش از وقوع سانحه جهت ساخت، تعمیر و مقاوم‌سازی اماکن غیرمسکونی

ردیف	اقدامات	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	تصویب/تأیید
۱	تهیه دستورالعمل بازسازی بازارهای سنتی و امکان‌سنجی بیمه سوانح برای این بازارها به‌عنوان بخشی از برنامه مدیریت بحران این اماکن	وزارت راه و شهرسازی	وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت کشور، سازمان برنامه‌و بودجه، بیمه مرکزی، صندوق بیمه همگانی حوادث طبیعی	سازمان مدیریت بحران کشور
	تهیه دستورالعمل جبران خسارت و بازسازی فضاهای بخش کشاورزی، دامداری و آبزیان	وزارت جهاد کشاورزی	سازمان برنامه‌و بودجه	سازمان مدیریت بحران کشور

ردیف	اقدامات	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	تصویب/تأیید
۳	تهیه دستورالعمل بازسازی ساختمان‌های با کاربری مختلط مسکونی و تجاری/اداری و واحدهای تجاری تک‌واحد	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت دادگستری، وزارت کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
۴	تهیه دستورالعمل بازسازی مجتمع‌های تجاری و اداری	وزارت راه و شهرسازی	وزارت دادگستری، وزارت کشور، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	سازمان مدیریت بحران کشور
۵	تدوین آیین‌نامه برای جلوگیری از تضییع حقوق کسبه باسابقه در جریان بازسازی واحدهای تجاری سرقفلی پس از سوانح و به تصویب رساندن آن	وزارت دادگستری	وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت کشور، اتاق اصناف	سازمان مدیریت بحران کشور
۶	تدوین برنامه جبران خسارت و بازسازی ابنیه مربوط به دستگاه‌های اجرایی، بنیادها، نیروهای انتظامی، قوه قضائیه و مقننه و نیروهای نظامی به‌عنوان بخشی از برنامه مدیریت بحران این اماکن	کلیه دستگاه‌های کشوری و لشگری مربوطه	وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
۷	تدوین دستورالعمل جبران خسارت و بازسازی ابنیه مربوط به خدمات اجتماعی دولتی (آموزشی، درمانی، سازمان بهزیستی، بهداشتی) به‌عنوان بخشی از برنامه مدیریت بحران این اماکن	وزارت آموزش و پرورش، بهداشت، کشور، سازمان بهزیستی	وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
۸	تدوین دستورالعمل بازسازی تأسیسات و تجهیزات دولتی شامل سیلوها، کشتارگاه‌ها و مانند آن به‌عنوان بخشی از برنامه مدیریت بحران این تأسیسات	وزارت صنعت، معدن و تجارت	وزارت جهاد کشاورزی، وزارت کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
۹	تدوین دستورالعمل بازسازی پایانه‌ها و ایستگاه‌های شهری به‌عنوان بخشی از برنامه مدیریت بحران این اماکن	وزارت راه و شهرسازی	وزارت کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۰	تدوین دستورالعمل بازسازی اماکن و تأسیسات شهری نظیر ایستگاه‌های آتش‌نشانی، امور متوفیان، مراکز جمع‌آوری و فرآوری زباله، پارکینگ‌ها، پارک‌ها و میداین شهری به‌عنوان بخشی از برنامه مدیریت بحران این اماکن و تأسیسات	وزارت کشور	وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۱	تدوین دستورالعمل بازسازی تأسیسات و ابنیه مربوط مجاری عرضه سوخت مایع و CNG داخل و خارج شهر به‌عنوان بخشی از برنامه مدیریت بحران این تأسیسات	وزارت نفت	وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۲	تدوین دستورالعمل بازسازی تأسیسات و ابنیه مربوط به فرودگاه‌ها به‌عنوان بخشی از برنامه مدیریت بحران این تأسیسات	وزارت راه و شهرسازی	وزارت کشور	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۳	تدوین دستورالعمل بازسازی تأسیسات و ابنیه مربوط به بنادر و لنگرگاه‌ها و ترمینال‌های آبی به‌عنوان بخشی از برنامه مدیریت بحران این تأسیسات	وزارت راه و شهرسازی	وزارت کشور و وزارت صنعت، معدن و تجارت	سازمان مدیریت بحران کشور

۵-۳-۵- اقدامات پس از وقوع سانحه

مدیریت اجرایی احداث، تعمیر و مقاومسازی اماکن غیرمسکونی شامل مجموعه اقدامات از پیش برنامه‌ریزی شده به‌منظور مدیریت بازیابی است.

جدول (۵۸): اقدامات ساخت، تعمیر و مقاومسازی اماکن غیرمسکونی

ردیف	شرح اقدامات	دستگاه مسئول	دستگاه همکار
اماکن و کاربری‌های متعلق به بخش خصوصی	۱	عملیات ساخت، تعمیر و مقاومسازی بخش کشاورزی و دامداری (خصوصی)	وزارت جهاد کشاورزی بنیاد مسکن انقلاب اسلامی
	۲	نظارت بر و تسهیل عملیات بازسازی، بازیابی، تعمیر و مقاومسازی بخش کشاورزی و دامداری	وزارت جهاد کشاورزی، وزارت صنعت، معدن و تجارت و معادن
	۳	عملیات ساخت، تعمیر و مقاومسازی بخش تجاری (خصوصی)	مالک/بهره‌بردار
	۴	نظارت بر و تسهیل عملیات ساخت، تعمیر و مقاومسازی بخش تجاری (خصوصی)	وزارت صنعت، معدن و تجارت و وزارت راه و شهرسازی
	۵	عملیات ساخت، تعمیر و مقاومسازی بخش خدماتی (خصوصی)	مالکان
	۶	نظارت بر و تسهیل عملیات ساخت، تعمیر و مقاومسازی بخش خدماتی (خصوصی)	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت آموزش و پرورش، سازمان بهزیستی
	۷	عملیات ساخت، تعمیر و مقاومسازی بخش صنعتی (خصوصی)	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت آموزش و پرورش، سازمان بهزیستی
	۸	نظارت بر و تسهیل عملیات ساخت، تعمیر و مقاومسازی بخش صنعتی (خصوصی)	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت آموزش و پرورش، سازمان بهزیستی
اماکن خدماتی بخش دولتی و عمومی	۹	عملیات ساخت، تعمیر و مقاومسازی اماکن و کاربری‌های متعلق به دستگاه‌های اجرایی	دستگاه بهره‌بردار
	۱۰	عملیات ساخت، تعمیر و مقاومسازی اماکن آموزشی دولتی	وزارت آموزش و پرورش (سازمان نوسازی مدارس)
	۱۱	عملیات ساخت، تعمیر و مقاومسازی اماکن درمانی دولتی	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
	۱۲	عملیات ساخت، تعمیر و مقاومسازی اماکن خدمات بهزیستی دولتی	سازمان بهزیستی
	۱۳	عملیات ساخت، تعمیر و مقاومسازی اماکن مربوط به خدمات اجتماعی و بهداشت عمومی	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و بهزیستی و سازمان مجری ساختمان‌ها

ردیف	شرح اقدامات	دستگاه مسئول	دستگاه همکار
تأسیسات و تجهیزات درون و برون شهری و روستایی	۱۴ عملیات ساخت، تعمیر و مقاومسازی تأسیسات و تجهیزات شهری نظیر ایستگاه‌های آتش‌نشانی، امور متوفیان، مراکز جمع‌آوری و فرآوری زباله، پارکینگ‌ها، پارک‌ها و میادین شهری	شهرداری‌ها	وزارت راه و شهرسازی و وزارت کشور
	۱۵ عملیات ساخت، تعمیر و مقاومسازی تأسیسات و تجهیزات پایانه‌ها و ایستگاه‌های شهری	شهرداری‌ها	وزارت راه و شهرسازی و وزارت کشور
	۱۶ عملیات ساخت، تعمیر و مقاومسازی تأسیسات و تجهیزات درون و برون شهری شامل سیلوها، کشتارگاه‌ها و مانند آن	وزارت صنعت، معدن و تجارت	وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور، وزارت جهاد سازندگی
	۱۷ عملیات ساخت، تعمیر و مقاومسازی تأسیسات و ابنیه مربوط مجاری عرضه سوخت مایع و CNG داخل و خارج شهر	وزارت نفت	وزارت کشور و وزارت راه و شهرسازی؛
	۱۸ عملیات ساخت، تعمیر و مقاومسازی پایانه‌ها (فرودگاه‌ها و بنادر و مانند آن)	وزارت راه و شهرسازی	وزارت کشور و سازمان مجری ساختمان‌ها
	۱۹ عملیات ساخت، تعمیر و مقاومسازی اماکن مذهبی	سازمان اوقاف از طریق آستان اماکن متبرکه	ستاد سازمان مجری ساختمان‌ها
میراث فرهنگی	۲۰ عملیات ساخت، تعمیر و مقاومسازی بناهای ثبت‌نشده و واجد ارزش تاریخی-فرهنگی	مالک/بهره‌بردار	وزارت میراث فرهنگی
	۲۱ نظارت بر و تسهیل عملیات ساخت، تعمیر و مقاومسازی بناهای ثبت‌نشده و واجد ارزش تاریخی	وزارت میراث فرهنگی	وزارت راه و شهرسازی و وزارت کشور از طریق شهرداری
	۲۲ عملیات ساخت، تعمیر و مقاومسازی آثار ثبت‌شده در فهرست میراث جهانی	وزارت میراث فرهنگی	مرکز میراث جهانی یونسکو
	۲۳ تهیه طرح‌های جامع مدیریت برای حفاظت و انجام کلیه اقدامات لازم برای حفظ و احیای ارزش‌های آثار طبیعی	وزارت میراث فرهنگی	سازمان حفاظت محیط‌زیست، سازمان جنگل‌ها و مراتع
	۲۴ تهیه طرح‌های جامع مدیریت برای حفاظت و انجام کلیه اقدامات لازم برای حفظ و احیای ارزش‌های منظر فرهنگی	وزارت میراث فرهنگی	وزارت راه و شهرسازی، وزارت جهاد کشاورزی، سازمان حفاظت محیط‌زیست

۵-۴- بازسازی زیرساخت‌ها

در این بخش به اقدامات لازم جهت بازسازی سامانه‌های برق، ارتباطات و مخابرات، آبرسانی، فاضلاب و گازرسانی و سامانه‌های حمل‌ونقل شهری، ریلی، هوایی و دریایی پرداخته شده است.

۵-۴-۱- زمینه‌ها و مفاهیم

بازسازی دائم زیرساخت‌ها: بازسازی دائم شبکه زمانی شروع می‌شود که استفاده از راه‌حل‌های موقتی دیگر لازم نیست. بازسازی دائم ممکن است از چند روز تا چند سال به طول بینجامد. در بازسازی دائم تأسیسات تأمین، انتقال و توزیع (یا

جمع‌آوری)، باید اصول و ضوابط مربوط به بهسازی و مقاوم‌سازی در برابر سوانح طبیعی و انسان‌ساخت مطابق نشریات ۶۰۰ تا ۶۱۰ سازمان برنامه‌بودجه و یا سایر آیین‌نامه‌ها و استانداردهای ملی یا بین‌المللی با شرایط محیطی مشابه ایران لحاظ شوند. اصل ساختن بهتر از قبل باید به روشنی در تمامی مراحل بازسازی از جمله در تمامی طراحی‌ها، جزئیات ساخت و بهسازی‌ها رعایت شود.

۵-۴-۲- الزامات

در انتقال از درک اثرات و تأثیرات یک سانحه به سمت توسعه، لازم است یک استراتژی جامع بازیابی با تعریف چشم‌انداز کلی برای این بهبود آغاز گردد، به این معنا که وضعیت مطلوب در پایان مراحل بازسازی برای بخش‌های زیرساختی و بخش‌های مرتبط دیگر را ارائه دهد. این دیدگاه باید مبتنی بر تجزیه و تحلیل PDNA و پیش‌بینی آن چه می‌توان با توجه به محدودیت‌ها و فرصت‌هایی که برای بخش‌های زیرساختی وجود دارد، حاصل شود. راهبردها و شاخص‌های ایمنی و عملکردی مرتبط در خصوص مراحل بازیابی و بازسازی شبکه‌های شریانی شامل موارد زیر می‌باشند:

- **بازسازی به عنوان توسعه پایدار:** در تدوین چشم‌انداز برای دست‌اندرکاران بخش زیرساخت‌ها، هم‌ترازی استراتژی‌های بازیابی با برنامه‌های توسعه کشور (و توضیح اینکه چگونه این کار انجام خواهد شد) و ایجاد سازوکارهای محلی ضروری است که عوامل مهمی برای تقویت توسعه پایدار در این زمینه هستند.
- **ارتباط برخط شبکه‌ها:** اطمینان از قابلیت همکاری برخط بین شبکه‌های انتقال و توزیع (جمع‌آوری) با شبکه‌های مجاور
- **هماهنگی با سایر برنامه‌ها:** برنامه‌های عملیاتی اضطراری که توسط شرکت‌های متولی سامانه‌های شریانی تدوین می‌شود، باید با سایر برنامه‌های پاسخ اضطراری تهیه‌شده توسط سازمان مدیریت بحران کشور و سایر دستگاه‌های برنامه‌ریز و مسئول در بحران در سطح محلی، منطقه‌ای و ملی، یکسان‌سازی و هماهنگ و یکپارچه شود، به‌طوری‌که بدون نیاز به فعالیت‌های تکراری و دوباره‌کاری، تمام ابعاد سانحه و پاسخ اضطراری لازم، تحت پوشش قرار گیرند.
- **یکپارچگی ایمنی:** یکپارچگی ایمنی^۱ یک شبکه زیرساختی از دو عنصر زیر تشکیل شده است:
- **یکپارچگی ایمنی سخت‌افزاری^۲** شامل تأمین مقاومت کافی اجزای شبکه و جلوگیری از آسیب‌های جدی است.
- **یکپارچگی ایمنی سیستمی^۳** شامل تأمین قابلیت اطمینان کافی شبکه و جلوگیری از شکست‌های آبشاری می‌باشد. برای تأمین یکپارچگی سیستمی، تأمین مقاومت تأسیسات مهم به‌عنوان نقاط اصلی شبکه و خطوط انتقال و توزیع (جمع‌آوری) جریان می‌باشد. ساختار شبکه و فراهم نمودن خطوط اضافی تأمین برای خطوط مهم نیز به یکپارچگی ایمنی سیستمی کمک می‌کند. علاوه بر آن استفاده از تکنیک‌های به حداقل رساندن اختلال یا قطعی جریان در شبکه و افزایش سرعت بازسازی اضطراری در افزایش این یکپارچگی مؤثر است.
- **تأمین پایدار جریان و خدمات‌رسانی بی‌وقفه:** تأمین پایدار جریان و خدمات‌رسانی بی‌وقفه، مطمئن، ایمن و مؤثر به مشترکین یا استفاده‌کنندگان نقش مهمی در تاب‌آوری جامعه دارد و رکن اصلی هر جامعه صنعتی محسوب می‌شود. تأسیسات تولید و شبکه‌های انتقال و توزیع (در مورد فاضلاب شبکه جمع‌آوری) در معرض انواع خطرات طبیعی و

^۱ Safety Integrity

^۲ Hardware Safety Integrity

^۳ Systematic Safety Integrity

انسان ساخت قرار دارند که آسیب پذیری آن ها، تأمین پایدار جریان را تهدید می کند. لذا باید در بازسازی های بعد از سانحه باید اصل عدم اختلال در عملکرد و عدم قطع جریان به ویژه برای خطوط شریانی مهم باید محور فعالیت باشد.

- **جلوگیری از شکست های آبشاری:** شکست های آبشاری به عنوان دنباله ای از شکست های وابسته می توانند منجر به گسترش آسیب ها در شبکه شوند. علاوه بر آن شکست های آبشاری، خسارات اقتصادی مستقیم و غیرمستقیم را تشدید خواهند کرد.

- **تأثیرات دوردست:** بعضی از سامانه های شریان گرچه تأسیسات آن ها در مناطق مرکزی سانحه آسیب می بینند ولی تأثیرات آن به مناطق دورتر نیز می رسد و مناطق مجاور نیز ممکن است دچار اختلال شوند. مدت زمان قطع جریان در هر منطقه تابعی از میزان آسیب به تأسیسات مهم و خطوط (مسیرها) آن ها است که در تأمین جریان این مناطق مشارکت دارند. روند برقراری جریان در شبکه ها تدریجی است و بستگی به شدت سانحه و میزان خسارت، مدت اختلال برای بیشتر استفاده کنندگان ممکن است از چند ساعت تا چند ماه متغیر باشد.

- **انعطاف پذیری شبکه:** این شاخص نشان می دهد که چگونه سامانه ها باید در سوانح و حملات مخرب پاسخ دهند و لزوم افزایش قابلیت انعطاف پذیری و قابلیت اطمینان شبکه های شریانی در فرایندهای بازسازی باید مورد توجه قرار گیرد. انعطاف پذیری نیاز به تغییر در طراحی دارد تا اپراتور بتواند شبکه را در پاسخ به تهدیدهای مختلف مجدداً تنظیم و سرعت تعمیرات را افزایش دهد. یکی از شاخص های مناسب برای افزایش انعطاف پذیری شبکه، ایجاد میکروگریدها (شبکه های کوچک تر) می باشد. بر اساس این رویکرد، یک شبکه بزرگ را در قالب میکروگریدها ایجاد کنیم تا «جزایر» خودکفایی ایجاد شود که در صورت قطع برق از شبکه بزرگ تر، عملیاتی خواهد شد. ارزیابی اینکه چه مدت از میکروگرید انتظار می رود که به طور مستقل کار کند، ضروری است.

- **قدرت مانور شبکه:** یکی از ویژگی های مهم شبکه ها، قدرت مانور در مواقع آسیب به بعضی تأسیسات و اجزای آن می باشد، به نحوی که بتوان در مواقع بحران، علیرغم آسیب های وارده، با استفاده از قابلیت هایی نظیر افزونگی و میان بر زدن، حداکثر پایداری و خدمات را ارائه دهند.

- **کاهش اختلال های مجدد:** در بعضی سوانح، سوانح ثانویه به صورت توالی رخ می دهند (نظیر پس لرزه ها در یک زلزله). در چنین مواقعی اختلال های مجدد می تواند رخ دهد و بنا بر ضرورت، عملیات بازیابی چند بار می تواند انجام شود. لذا در عملیات بازیابی و یا بازسازی ریسک وقوع سوانح بعدی در فواصل زمانی کوتاه را باید در نظر گرفت و با تمهید راهکارهایی، اختلال های ثانویه را به حداقل رساند.

- **کاهش هزینه های غیرمستقیم:** به طور کلی هزینه های غیرمستقیم می توانند بسیار بیشتر از هزینه های مستقیم باشند. عواقب ناشی از تأخیر در بازیابی و بازسازی بعضی بخش های شبکه های شریانی، دارای اثرات جدی فراتر از خسارات مستقیم است. لذا با توجه به شرایط، اولویت بندی بازیابی و بازسازی ها بر اساس معیارهای اجتماعی و اقتصادی لازم است صورت گیرد.

- استفاده از سیستم های مدیریت خاموش^۱ به اولویت بندی بازیابی و همچنین مراکز کنترل و دیسپاچینگ، ردیابی و مدیریت پرسنل تعمیر کمک می کند.

^۱ Outage Management Systems

- **تهیه اسناد راهنما:** دستورالعمل‌هایی برای برنامه‌ریزی برای بازیابی اضطراری توسط اپراتورهای شبکه‌های توزیع (جمع‌آوری) و انتقال برای هماهنگ کردن فعالیت‌های آماده‌سازی در برابر سوانح کمک می‌کند. برنامه‌های اضطراری باید هنگام شناسایی شکاف‌ها به‌روز شوند و تغییر شرایط مرزی را در نظر بگیرند.
- **کنترل اضافه تقاضاهای بعد از سانحه:** عدم مدیریت بهینه بازیابی و بازسازی و همچنین لزوم تأمین جریان برای اسکان اضطراری و موقت از یک طرف و رایگان بودن یا قیمت پایین، می‌تواند تقاضاهای بعد از سانحه را افزایش دهد، لذا لازم است با برنامه‌ریزی از این اضافه تقاضاها جلوگیری شود.
- **موقعیت مناسب انبار:** مکان‌یابی بهینه انبارهای انباشت قطعات و مصالح تعمیر با توجه به ریسک آسیب‌پذیری شبکه یک اصل مهم در توانایی سریع بازیابی و بازسازی است. در دسترس بودن قطعات یدکی و تجهیزات جایگزینی برای تأسیسات مهم یک نیاز اساسی در طول بازسازی بعد از سانحه است و حتی تفاوت بین بازسازی اضطراری و دائم را ایجاد می‌کند. هر وقت قطعات یدکی به‌راحتی در دسترس باشد، تعمیرات سریع‌تر انجام می‌شود.
- توجه به شرایط آب و هوایی در بازیابی و بازسازی‌ها
- اولویت‌بندی بهینه تعمیرات با توجه به اهمیت اجتماعی و اقتصادی مشترکان و استفاده‌کنندگان

۵-۴-۳- برنامه‌ریزی و اقدامات پیش از وقوع سانحه

دستگاه‌های متولی سامانه‌های زیرساختی موظفند ابتدا اطلاعات دقیق این سامانه‌ها را به همراه اطلاعات مشترکین در سامانه ثبت دارائی‌ها، اموال، تأسیسات مستندسازی کنند. علاوه بر آن نسبت به تدوین راهنماهای برآورد و ارزیابی خسارت برای هر یک از بخش‌های سامانه‌های زیرساخت‌ها مطابق جدول ذیل اقدام نمایند:

جدول (۵۹): راهنماهای برآورد و ارزیابی خسارت برای هر یک از بخش‌های سامانه‌های زیرساخت‌ها

نوع زیرساخت	زمینه آسیب یا خسارت	مخاطره	دستگاه مسئول
تأمین، انتقال و توزیع آب	سدها	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت نیرو و شرکت‌های مادر تخصصی تابعه
	چاه‌ها و سایر منابع آب	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت نیرو و شرکت‌های مادر تخصصی تابعه
	خطوط انتقال آب	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت نیرو و شرکت‌های مادر تخصصی تابعه
	کانال‌های آب‌رسانی	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت نیرو و شرکت‌های مادر تخصصی تابعه
	مخازن آب شرب	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت نیرو و شرکت‌های مادر تخصصی تابعه
	تصفیه‌خانه‌های آب	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت نیرو و شرکت‌های مادر تخصصی تابعه
	شبکه آب‌رسانی شهری (شبکه توزیع)	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت نیرو و شرکت‌های مادر تخصصی تابعه
جمع‌آوری، انتقال و تصفیه فاضلاب	تصفیه‌خانه‌های فاضلاب	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت نیرو و شرکت‌های مادر تخصصی تابعه
	شبکه جمع‌آوری فاضلاب شهری	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت نیرو و شرکت‌های مادر تخصصی تابعه
	تأسیسات فاضلاب صنعتی	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت نیرو و شرکت‌های مادر تخصصی تابعه
	شبکه انتقال فاضلاب شهری	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت نیرو و شرکت‌های مادر تخصصی تابعه
	تأسیسات فاضلاب بهداشتی	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
تولید، انتقال و توزیع برق	تأسیسات آب و فاضلاب روستایی	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت نیرو و شرکت‌های مادر تخصصی تابعه
	انواع نیروگاه‌ها	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت نیرو و شرکت‌های مادر تخصصی تابعه
	پست‌های انتقال (۲۳۰ و ۴۰۰ کیلوولت)	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت نیرو و شرکت‌های مادر تخصصی تابعه
	خطوط انتقال (۲۳۰ و ۴۰۰ کیلوولت)	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت نیرو و شرکت‌های مادر تخصصی تابعه
	پست‌ها و خطوط فوق توزیع (۶۳ و ۱۳۲ کیلوولت)	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت نیرو و شرکت‌های مادر تخصصی تابعه

نوع زیرساخت	زمینه آسیب یا خسارت	مخاطره	دستگاه مسئول
	پست‌ها و خطوط توزیع (۲۰ کیلوولت و کمتر)	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت نیرو و شرکت‌های مادر تخصصی تابعه
	مراکز دیسپاچینگ و ساختمان‌های کنترل	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت نیرو و شرکت‌های مادر تخصصی تابعه
	تأسیسات برق‌رسانی روستایی	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت نیرو و شرکت‌های مادر تخصصی تابعه
شبکه مخابرات	شبکه تلفن ثابت عمومی	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و شرکت‌های تحت نظارت
	شبکه تلفن ثابت عملیاتی (امداد و نجات)	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و شرکت‌های تحت نظارت
	شبکه‌های تلفن همراه عمومی	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و شرکت‌های تحت نظارت
	شبکه‌های تلفن همراه عملیاتی (امداد و نجات)	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و شرکت‌های تحت نظارت
	مراکز مخابراتی	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و شرکت‌های تحت نظارت
	مراکز داده (اطلاعات حیاتی و حساس)	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و شرکت‌های تحت نظارت
	مراکز و ایستگاه‌های فرستنده	مخاطرات اولویت‌دار	صداوسیما سیمای جمهوری اسلامی ایران
گاز طبیعی	ایستگاه‌های گاز	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت نفت و شرکت ملی گاز
	خطوط انتقال	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت نفت و شرکت ملی گاز
	شبکه توزیع	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت نفت و شرکت ملی گاز
	ساختمان‌ها	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت نفت و شرکت ملی گاز
	جایگاه‌های توزیع سوخت (بنزین و گازوئیل و غیره)	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت نفت و شرکت ملی پخش و پالایش
سوخت‌های مایع	مخازن ذخیره	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت نفت و شرکت ملی پخش و پالایش
	پالایشگاه‌ها	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت نفت و شرکت ملی پخش و پالایش
	خطوط انتقال	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت نفت و شرکت ملی پخش و پالایش
	ایستگاه‌های پمپاژ	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت نفت و شرکت ملی پخش و پالایش
	ساختمان‌ها	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت نفت و شرکت ملی پخش و پالایش
	پل‌های راه‌آهن	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت راه و شرکت راه‌آهن
حمل‌ونقل ریلی	تونل‌ها	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت راه و شرکت راه‌آهن
	بدنه مسیر ریلی	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت راه و شرکت راه‌آهن
	ایستگاه‌ها، مراکز کنترل و سوخت‌رسانی	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت راه و شرکت راه‌آهن
	ایستگاه‌ها	مخاطرات اولویت‌دار	شرکت‌های مترو و شهرداری‌ها
قطار زیرزمینی (مترو) شهری	تونل‌ها	مخاطرات اولویت‌دار	شرکت‌های مترو و شهرداری‌ها
	تجهیزات و مراکز کنترل، پست‌های برق	مخاطرات اولویت‌دار	شرکت‌های مترو و شهرداری‌ها
	پل‌های راه	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت راه و شهرسازی
شبکه حمل‌ونقل جاده‌ای	تونل‌ها	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت راه و شهرسازی
	بدنه راه‌ها	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت راه و شهرسازی
	پایانه‌های حمل‌ونقل برون‌شهری (مسافری و باری)	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت راه و شهرسازی
		مخاطرات اولویت‌دار	وزارت راه و شهرسازی

نوع زیرساخت	زمینه آسیب یا خسارت	مخاطره	دستگاه مسئول
شبکه حمل و نقل درون شهری	ایستگاه‌ها و تأسیسات اتوبوس‌رانی شهری	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت کشور و شهرداری‌ها
	پل‌های درون شهری	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت کشور و شهرداری‌ها
	تونل‌ها درون شهری	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت کشور و شهرداری‌ها
	بدنه راه‌های درون شهری	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت کشور و شهرداری‌ها
شبکه حمل و نقل دریایی	سازه‌های ساحلی	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت راه و شهرسازی
	جرثقیل‌ها و تجهیزات انتقال کالا و بار	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت راه و شهرسازی
	انبارها	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت راه و شهرسازی
	تأسیسات سوخت‌رسانی و تعمیر و نگهداری	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت راه و شهرسازی
	پایانه‌های مسافربری	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت راه و شهرسازی
شبکه حمل و نقل هوایی	برج کنترل فرودگاه	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت راه و شهرسازی
	ساختمان‌های ترمینال‌های فرودگاه	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت راه و شهرسازی
	تأسیسات سوخت‌رسانی	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت راه و شهرسازی
	تعمیر و نگهداری فرودگاه و آشیانه هواپیما	مخاطرات اولویت‌دار	وزارت راه و شهرسازی
		مخاطرات اولویت‌دار	وزارت راه و شهرسازی

۵-۴-۳-۱- برنامه تداوم خدمات دستگاه‌ها در شرایط بحران

هر یک از دستگاه‌های اجرایی متولی شریان‌های حیاتی، باید دارای برنامه تداوم خدمات در شرایط بحران ناشی از هر یک از خطرات باشند. عناصر یک برنامه تداوم خدمات دارای کارایی و پایدار عبارتند از:

- ۱- برنامه‌ها و رویه‌های از قبل تهیه‌شده؛
- ۲- تداوم عملکردهای ضروری؛
- ۳- تفویض اختیارات در رده‌های تصمیم‌گیری؛
- ۴- تعیین جانشینی‌ها؛
- ۵- امکانات جایگزین؛
- ۶- ارتباطات متقابل؛
- ۷- تعیین همبستگی با سایر سامانه‌های شریانی و تمهیدات لازم برای دریافت خدمات از سایر سامانه‌ها در موقع بحران؛
- ۸- حفظ و در دسترس بودن اسناد مهم سامانه‌ها در شرایط اضطراری و داشتن نسخه‌های پشتیبان در بیش از یک نقطه؛
- ۹- سرمایه انسانی متخصص؛
- ۱۰- منابع مالی؛
- ۱۱- تدارک انباشت قطعات و مصالح تعمیر؛
- ۱۲- توزیع انبارها با توجه به ریسک آسیب‌پذیری شبکه؛
- ۱۳- تعیین سناریوهای آسیب احتمالی به‌ویژه سناریوهای بحرانی؛
- ۱۴- برنامه‌ریزی برای بازیابی سریع برای سناریوهای مذکور؛
- ۱۵- طبقه‌بندی شناسایی مشترکین (استفاده‌کنندگان) و تعیین اولویت بازیابی و خدمات‌رسانی؛
- ۱۶- تدارک تمهیدات لازم برای مشترکین خاص (استفاده‌کنندگان مهم)؛
- ۱۷- تمهید تجهیزات سیار دارای توانایی نصب سریع؛
- ۱۸- بازیابی سریع شبکه؛
- ۱۹- تست شبکه برای سناریوهای مختلف آسیب؛

۲۰- آموزش؛

۲۱- تمرین (مانور)؛

۲۲- تعیین دستگاه معین برای هر یک از سامانه‌ها از استان‌های مجاور و انجام مانور مشترک با دستگاه معین؛

۲۳- وجود مراکز کنترل سامانه‌ها در بیش از یک موقعیت؛

۲۴- هماهنگی با سایر دستگاه‌ها؛

۲۵- اسناد راهنما برای تیم‌های مختلف؛

۲۶- احصای چالش‌ها و نقاط ضعف^۱؛

۲۷- کنترل شرایط ایمنی تأسیسات دارای مواد خطرناک نظیر تأسیسات کلرزی در تصفیه‌خانه‌ها؛

۲۸- اطلاع‌رسانی به‌موقع به مشترکین و استفاده‌کنندگان.

۵-۴-۳-۲- شناسایی مشترکان مهم

لازم است مشترکان مهم قبل از وقوع سوانح شناسایی شوند تا تعمیرات و روند بازسازی برای آن‌ها تسریع شود. مشترکان مهم ممکن است شامل پالایشگاه‌های نفت و گاز، تأسیسات انتقال و تصفیه آب، شبکه‌های ارتباطی، مراکز خدمات عمومی، بیمارستان‌ها، مراکز امدادی و مدیریتی در سوانح و سایر مشترکان تأثیرگذار در کاهش آسیب‌های انسانی، اجتماعی و اقتصادی باشند. لازمه این موضوع هماهنگی سازمان‌های متولی مدیریت بحران، شرکت‌های انتقال و توزیع و مشترکان مهم است.

در هنگام تدوین برنامه‌های عملیاتی اضطراری، مشترکان مهم باید به‌طور دقیق شناسایی شوند و مشخصات آن‌ها و همچنین عواقب احتمالی قطع برق، حداقل توان مورد نیاز برای حفظ عملکرد، قابلیت‌های مشترک برای تأمین برق اضطراری (به‌عنوان مثال داشتن ژنراتور پشتیبان) و سایر اطلاعات لازم تدوین شود. مشترکان مهم هم باید اولویت‌بندی شوند تا بعد از سانحه، مبنای تأمین برق در مرحله بازسازی اضطراری قرار گیرد. اولویت‌بندی مشترکان در مراحل بازسازی اضطراری و دائم می‌تواند متفاوت باشد. همچنین این اولویت‌بندی‌ها باید در دو سطح محلی و منطقه‌ای توأماً صورت گیرد. در ساعات و روزهای اولیه، اولویت‌بندی بر اساس مسائل امداد و نجات و کاهش تلفات انسانی باید صورت گیرد، ولی در ادامه بحث‌های اجتماعی و اقتصادی نیز مورد توجه قرار می‌گیرد. مثلاً جدول ۶۰ نمونه‌ای از اطلاعات مورد نیاز برای مشترکان مهم برق را نشان می‌دهد.

جدول (۶۰): اطلاعات مشترکان مهم

ردیف	مشترک				شبکه		
	مشخصات مشترک	نوع فعالیت	موقعیت جغرافیایی	عواقب قطع برق مشترک	حداقل برق (توان) مورد نیاز	شبکه‌های انتقال و توزیع تأمین‌کننده جریان	توانایی‌های مشترک از لحاظ سیستم‌های پشتیبان تأمین برق اضطراری
۱							
۲							
۳							

^۱ Gap Analysis

۵-۴-۳- اقدامات اولویت‌دار سامانه‌های زیرساخت‌ها

اقدامات اولویت‌دار پیش از وقوع سانحه درخصوص سامانه‌های زیرساخت‌ها به شرح جداول زیر است:

جدول (۶۱): اقدامات اولویت‌دار سامانه‌های مخابراتی (پیش از وقوع سانحه)

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱	تطبیق نقشه‌های پهنه‌بندی خطر موجود با توجه به موقعیت مستحدثات سامانه‌های مخابراتی	کوتاه‌مدت	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر دستگاه‌های تخصصی مرتبط	سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه و بودجه
۲	تدوین سناریوهای مختلف آسیب به اجزای سامانه‌ها و قطعی‌های احتمالی شبکه	کوتاه‌مدت	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر دستگاه‌های تخصصی مرتبط
۳	برنامه‌ریزی برای مراحل بازیابی اضطراری با توجه به سناریوهای محتمل بند ۲	کوتاه‌مدت	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و شرکت‌های تخصصی تابعه	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۴	هماهنگی سازمانی جهت اقدامات بعد از حوادث و سوانح	کوتاه‌مدت	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و شرکت‌های تخصصی تابعه	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۵	برنامه‌ریزی منابع (مالی و انسانی) جهت اقدامات بعد از حوادث و سوانح برای هر دو بخش دولتی و پیمانکاران خصوصی	کوتاه‌مدت	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	-	سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه و بودجه
۶	برنامه‌ریزی مدیریت اطلاعات و اطلاع‌رسانی جهت اقدامات بعد از حوادث و سوانح	کوتاه‌مدت	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات
۷	تهیه بانک اطلاعاتی امکانات شرکت‌های مخابرات استانی و همچنین پیمانکاران منطقه و تجهیزات آنها	کوتاه‌مدت	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه و بودجه
۸	برنامه‌ریزی لجستیک جهت اقدامات بعد از حوادث و سوانح برای هر دو بخش دولتی و پیمانکاران خصوصی	کوتاه‌مدت	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری‌ها)
۹	آموزش، تست، تمرین و مانورهای تخصصی با حضور هر دو بخش دولتی و پیمانکاران خصوصی	کوتاه‌مدت	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه و بودجه

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱۰	تمهید تجهیزات مورد نیاز پشتیبان شبکه‌های تلفن ثابت و همراه عملیاتی (امداد و نجات) از جمله ایستگاه‌های BTS متحرک و سایر تجهیزات مورد نیاز سیار در موقع بحران	کوتاه مدت	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۱	تمهید ارتباطات سیار مورد نیاز بین گروه‌های تعمیرات و نگهداری برای اعمال مدیریتی و عملیاتی	کوتاه مدت	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۲	مقاوم سازی و سیستم پشتیبان مراکز داده *	کوتاه مدت	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۳	مقاوم سازی و سیستم پشتیبان شبکه‌های تلفن ثابت و همراه عملیاتی (امداد و نجات)	کوتاه مدت	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	-	سازمان مدیریت بحران کشور
۱۴	تأمین سیستم‌های پشتیبان برق قابل اعتماد که توانایی سرویس دهی در چند روز پس از سانحه را داشته باشند، به ویژه برای شبکه‌های عملیاتی (امداد و نجات)	کوتاه مدت	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور

* همچنین کلیه دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور مکلفند نسبت به تأمین پایداری مراکز داده خود با رعایت مقررات امنیتی و استانداردهای لازم و با همکاری و هماهنگی وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و وزارت اطلاعات اقدام نمایند.

جدول (۶۲): اقدامات اولویت‌دار سامانه‌های آبی (تأمین، تصفیه، انتقال و توزیع) (پیش از وقوع سانحه)

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱	تطبیق نقشه‌های پهنه‌بندی خطر موجود با توجه به موقعیت مستحذات سامانه آب	کوتاه مدت	وزارت نیرو	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر دستگاه‌های تخصصی مرتبط	سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه و بودجه
۲	تدوین سناریوهای مختلف آسیب به اجزای سامانه و قطعی‌های احتمالی شبکه در سکونتگاه‌های شهری اولویت‌دار	کوتاه مدت	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر دستگاه‌های تخصصی مرتبط
۳	برنامه‌ریزی برای مراحل بازیابی اضطراری با توجه به سناریوهای محتمل بند ۲	کوتاه مدت	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۴	هماهنگی سازمانی جهت اقدامات بعد از حوادث و سوانح	کوتاه مدت	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	-

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۵	برنامه‌ریزی منابع (مالی و انسانی) جهت اقدامات بعد از حوادث و سوانح برای هر دو بخش دولتی و پیمانکاران خصوصی	کوتاه‌مدت	وزارت نیرو	-	سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه و بودجه
۶	برنامه‌ریزی مدیریت اطلاعات و اطلاع‌رسانی جهت اقدامات بعد از حوادث و سوانح	کوتاه‌مدت	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات
۷	تهیه بانک اطلاعاتی امکانات شرکت‌های آب منطقه‌ای و آبفای استان‌ها و همچنین پیمانکاران منطقه و تجهیزات آن‌ها	کوتاه‌مدت	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه و بودجه
۸	برنامه‌ریزی لجستیک جهت اقدامات بعد از حوادث و سوانح برای هر دو بخش دولتی و پیمانکاران خصوصی	کوتاه‌مدت	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری‌ها)
۹	آموزش، تست، تمرین و مانورهای تخصصی با حضور هر دو بخش دولتی و پیمانکاران خصوصی	کوتاه‌مدت	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه و بودجه
۱۰	تمهید دستگاه‌های سیار تصفیه و بسته‌بندی سیار آب در محل تصفیه‌خانه‌ها و چاه‌ها و روستاها	میان‌مدت	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۱۱	تمهید راهکارهای تصفیه سریع و با حجم بالای آب گل‌آلود و آلوده منابع آب ناشی از زلزله، پس‌لرزه‌ها و سیلاب و جریان‌های گل‌آلود	میان‌مدت	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر دستگاه‌های تخصصی مرتبط
۱۲	تمهید ارتباطات سیار مورد نیاز بین گروه‌های تعمیرات و نگهداری برای اعمال مدیریتی و عملیاتی	کوتاه‌مدت	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات
۱۳	تمهید پمپ‌های سیار در شهرهای با احتمال وقوع یا دارای سابقه گرفتگی فاضلاب و یا تداخل با آب‌های سطحی	میان‌مدت	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	-

جدول (۶۳): اقدامات اولویت‌دار سامانه‌های فاضلاب (تصفیه، انتقال و جمع‌آوری) (پیش از وقوع سانحه)

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱	تطبیق نقشه‌های پهنه‌بندی خطر موجود با توجه به موقعیت مستحذات سامانه فاضلاب	کوتاه‌مدت	وزارت نیرو	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر دستگاه‌های تخصصی مرتبط	سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه و بودجه

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۲	تدوین سناریوهای مختلف آسیب به اجزای سامانه و قطعی‌های احتمالی شبکه	کوتاه‌مدت	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر دستگاه‌های تخصصی مرتبط
۳	برنامه‌ریزی برای مراحل بازیابی اضطراری با توجه به سناریوهای محتمل بند ۲	کوتاه‌مدت	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۴	هماهنگی سازمانی جهت اقدامات بعد از حوادث و سوانح	کوتاه‌مدت	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۵	برنامه‌ریزی منابع (مالی و انسانی) جهت اقدامات بعد از حوادث و سوانح برای هر دو بخش دولتی و پیمانکاران خصوصی	کوتاه‌مدت	وزارت نیرو	-	سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه و بودجه
۶	برنامه‌ریزی مدیریت اطلاعات و اطلاع‌رسانی جهت اقدامات بعد از حوادث و سوانح	کوتاه‌مدت	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات
۷	تهیه بانک اطلاعاتی امکانات شرکت‌های آب‌فای استان‌ها و همچنین پیمانکاران منطقه و تجهیزات آن‌ها	کوتاه‌مدت	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه و بودجه
۸	برنامه‌ریزی لجستیک جهت اقدامات بعد از حوادث و سوانح برای هر دو بخش دولتی و پیمانکاران خصوصی	کوتاه‌مدت	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری‌ها)
۹	آموزش، تست، تمرین و مانورهای تخصصی با حضور هر دو بخش دولتی و پیمانکاران خصوصی	کوتاه‌مدت	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه و بودجه
۱۰	تمهید سرویس‌های بهداشتی سیار دارای تصفیه فاضلاب خانگی و بهداشتی	میان‌مدت	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۱۱	تمهید راهکارهای تصفیه سریع و با حجم بالای فاضلاب	میان‌مدت	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر دستگاه‌های تخصصی مرتبط
۱۲	تمهید ارتباطات سیار مورد نیاز بین گروه‌های تعمیرات و نگهداری برای اعمال مدیریتی و عملیاتی	کوتاه‌مدت	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات

جدول (۶۴): اقدامات اولویت‌دار سامانه‌های برق (تولید، انتقال و توزیع) (پیش از وقوع سانحه)

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱	تطبیق نقشه‌های پهنه‌بندی خطر موجود با توجه به موقعیت مستحذات سامانه‌های برق (تولید، انتقال و توزیع)	کوتاه‌مدت	وزارت نیرو	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر دستگاه‌های تخصصی مرتبط	سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه و بودجه
۲	تدوین سناریوهای مختلف آسیب به اجزای سامانه و قطعی‌های احتمالی شبکه	کوتاه‌مدت	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر دستگاه‌های تخصصی مرتبط
۳	برنامه‌ریزی برای مراحل بازیابی اضطراری با توجه به سناریوهای محتمل بند ۲	کوتاه‌مدت	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۴	همه‌نگی سازمانی جهت اقدامات بعد از حوادث و سوانح	کوتاه‌مدت	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۵	برنامه‌ریزی منابع (مالی و انسانی) جهت اقدامات بعد از حوادث و سوانح برای هر دو بخش دولتی و پیمانکاران خصوصی	کوتاه‌مدت	وزارت نیرو	-	سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه و بودجه
۶	برنامه‌ریزی مدیریت اطلاعات و اطلاع‌رسانی جهت اقدامات بعد از حوادث و سوانح	کوتاه‌مدت	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات
۷	تهیه بانک اطلاعاتی امکانات شرکت‌های برق منطقه‌ای و توزیع و همچنین پیمانکاران منطقه و تجهیزات آن‌ها	کوتاه‌مدت	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه و بودجه
۸	برنامه‌ریزی لجستیک جهت اقدامات بعد از حوادث و سوانح برای هر دو بخش دولتی و پیمانکاران خصوصی	کوتاه‌مدت	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری‌ها)
۹	آموزش، تست، تمرین و مانورهای تخصصی با حضور هر دو بخش دولتی و پیمانکاران خصوصی	کوتاه‌مدت	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه و بودجه
۱۰	تمهید پست‌های سیار در محل پست‌های ثابت	میان‌مدت	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۱۱	تمهید ارتباطات سیار مورد نیاز بین گروه‌های تعمیرات و نگهداری برای اعمال مدیریتی و عملیاتی	کوتاه‌مدت	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات

جدول (۶۵): اقدامات اولویت‌دار سامانه‌های گازرسانی (پیش از وقوع سانحه)

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱	تطبیق نقشه‌های پهنه‌بندی خطر موجود با توجه به موقعیت مستحدثات سامانه گاز	کوتاه‌مدت	وزارت نفت	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر دستگاه‌های تخصصی مرتبط	سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه و بودجه
۲	تدوین سناریوهای مختلف آسیب به اجزای سامانه و قطعی‌های احتمالی شبکه	کوتاه‌مدت	وزارت نفت	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر دستگاه‌های تخصصی مرتبط
۳	برنامه‌ریزی برای مراحل بازیابی اضطراری با توجه به سناریوهای محتمل بند ۲	کوتاه‌مدت	وزارت نفت	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۴	هماهنگی سازمانی جهت اقدامات بعد از حوادث و سوانح	کوتاه‌مدت	وزارت نفت	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۵	برنامه‌ریزی منابع (مالی و انسانی) جهت اقدامات بعد از حوادث و سوانح برای هر دو بخش دولتی و پیمانکاران خصوصی	کوتاه‌مدت	وزارت نفت	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه و بودجه
۶	برنامه‌ریزی مدیریت اطلاعات و اطلاع‌رسانی جهت اقدامات بعد از حوادث و سوانح	کوتاه‌مدت	وزارت نفت	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات
۷	تهیه بانک اطلاعاتی امکانات شرکت‌های گاز استانی و همچنین پیمانکاران منطقه و تجهیزات آن‌ها	کوتاه‌مدت	وزارت نفت	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه و بودجه
۸	برنامه‌ریزی لجستیک جهت اقدامات بعد از حوادث و سوانح برای هر دو بخش دولتی و پیمانکاران خصوصی	کوتاه‌مدت	وزارت نفت	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری‌ها)
۹	آموزش، تست، تمرین و مانورهای تخصصی با حضور هر دو بخش دولتی و پیمانکاران خصوصی	کوتاه‌مدت	وزارت نفت	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه و بودجه
۱۰	تمهید ایستگاه‌های سیار گاز مایع و کپسول‌های انتقال آن در حجم‌های مختلف	میان‌مدت	وزارت نفت	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۱۱	تمهید راهکارهای سریع تشخیص آسیب‌های احتمالی در شبکه	میان‌مدت	وزارت نفت	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر دستگاه‌های تخصصی مرتبط

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱۲	تمهید سنسورهای قطع گاز بر روی علمک گاز مشترکین	میان مدت	وزارت نفت	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر دستگاه‌های تخصصی مرتبط
۱۳	تمهید ارتباطات سیار مورد نیاز بین گروه‌های تعمیرات و نگهداری برای اعمال مدیریتی و عملیاتی	کوتاه مدت	وزارت نفت	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات
۱۴	۶۵۹ تهیه بانک اطلاعاتی از صنایع عمده، نیروگاه‌ها، صنایع جزء و مشترکین مهم جهت تعیین اولویت‌بندی وصل گاز	کوتاه مدت	وزارت نفت	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات

جدول (۶۶): اقدامات اولویت‌دار سامانه‌های حمل‌ونقل جاده‌ای (پیش از وقوع سانحه)

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱	تطبیق نقشه‌های پهنه‌بندی خطر موجود با توجه به موقعیت مستحدثات سامانه حمل‌ونقل جاده‌ای	کوتاه مدت	وزارت راه و شهرسازی	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر دستگاه‌های تخصصی مرتبط	سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه و بودجه
۲	تدوین سناریوهای مختلف آسیب به اجزای سامانه و مسدود شدن یا اختلال احتمالی شبکه حمل‌ونقل	کوتاه مدت	وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر دستگاه‌های تخصصی مرتبط
۳	برنامه‌ریزی برای مراحل بازیابی اضطراری با توجه به سناریوهای محتمل بند ۲	کوتاه مدت	وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۴	همه‌نگی سازمانی جهت اقدامات بعد از حوادث و سوانح	کوتاه مدت	وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۵	برنامه‌ریزی منابع (مالی و انسانی) جهت اقدامات بعد از حوادث و سوانح برای هر دو بخش دولتی و پیمانکاران خصوصی	کوتاه مدت	وزارت راه و شهرسازی	-	سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه و بودجه
۶	برنامه‌ریزی مدیریت اطلاعات و اطلاع‌رسانی جهت اقدامات بعد از حوادث و سوانح	کوتاه مدت	وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات
۷	تهیه بانک اطلاعاتی امکانات ادارات راه و شهرسازی استانی و همچنین پیمانکاران منطقه و تجهیزات آن‌ها	کوتاه مدت	وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه و بودجه

ردیف	اقدامات اولویت دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۸	برنامه ریزی لجستیک جهت اقدامات بعد از حوادث و سوانح برای هر دو بخش دولتی و پیمانکاران خصوصی	کوتاه مدت	وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری ها)
۹	آموزش، تست، تمرین و مانورهای تخصصی با حضور هر دو بخش دولتی و پیمانکاران خصوصی	کوتاه مدت	وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه و بودجه
۱۰	تمهید پل های سیار با طول ها و دهانه های مختلف بدون نیاز به اجرای فونداسیون درجا	میان مدت	وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۱۱	تمهید راهکارهای سریع تشخیص آسیب های احتمالی پل ها و تونل ها به صورت سنجش از دور یا میدانی	میان مدت	وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر دستگاه های تخصصی مرتبط
۱۲	تمهید ارتباطات سیار مورد نیاز بین گروه های تعمیرات و نگهداری برای اعمال مدیریتی و عملیاتی	کوتاه مدت	وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات
۱۳	تمهید خط عبور اضطراری در مسیرهای شریانی و اتخاذ تمهیدات لازم جهت جلوگیری از مسدود شدن	میان مدت	وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر دستگاه های تخصصی مرتبط

جدول (۶۷): اقدامات اولویت دار سامانه های حمل و نقل شهری (پیش از وقوع سانحه)

ردیف	اقدامات اولویت دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱	تطبیق نقشه های پهنه بندی خطر موجود با توجه به موقعیت مستحدثات سامانه حمل و نقل شهری	کوتاه مدت	شهرداری ها	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر دستگاه های تخصصی مرتبط	سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه و بودجه
۲	تدوین سناریوهای مختلف آسیب به اجزای سامانه و مسدود شدن یا اختلال احتمالی شبکه حمل و نقل شهری	کوتاه مدت	شهرداری ها	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر دستگاه های تخصصی مرتبط
۳	برنامه ریزی برای مراحل بازیابی اضطراری با توجه به سناریوهای محتمل بند ۲	کوتاه مدت	شهرداری ها	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۴	هماهنگی سازمانی جهت اقدامات بعد از حوادث و سوانح	کوتاه مدت	شهرداری ها	سازمان مدیریت بحران کشور	-

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۵	برنامه‌ریزی منابع (مالی و انسانی) جهت اقدامات بعد از حوادث و سوانح برای هر دو بخش دولتی و پیمانکاران خصوصی	کوتاه‌مدت	شهرداری‌ها	-	سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه‌و بودجه
۶	برنامه‌ریزی مدیریت اطلاعات و اطلاع‌رسانی جهت اقدامات بعد از حوادث و سوانح	کوتاه‌مدت	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات
۷	تهیه بانک اطلاعاتی امکانات شهرداری، ادارات راه و شهرسازی استانی و همچنین پیمانکاران منطقه و تجهیزات آن‌ها	کوتاه‌مدت	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه‌و بودجه
۸	برنامه‌ریزی لجستیک جهت اقدامات بعد از حوادث و سوانح برای هر دو بخش دولتی و پیمانکاران خصوصی	کوتاه‌مدت	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری‌ها)
۹	آموزش، تست، تمرین و مانورهای تخصصی با حضور هر دو بخش دولتی و پیمانکاران خصوصی	کوتاه‌مدت	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه‌و بودجه
۱۰	تمهید پل‌های سیار با طول‌ها و دهانه‌های مختلف بدون نیاز به اجرای فونداسیون درجا	میان‌مدت	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۱۱	تمهید راهکارهای سریع تشخیص آسیب‌های احتمالی پل‌ها و تونل‌ها به‌صورت سنجش از دور یا میدانی	میان‌مدت	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر دستگاه‌های تخصصی مرتبط
۱۲	تمهید ژنراتورها و سایر تجهیزات سیار تولید برق در مراکز کنترل	میان‌مدت	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور
۱۳	تمهید ارتباطات سیار مورد نیاز بین گروه‌های تعمیرات و نگهداری برای اعمال مدیریتی و عملیاتی	کوتاه‌مدت	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات
۱۴	تمهید راهکارهای سریع برداشتن آوار از میان مسیرها	میان‌مدت	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر دستگاه‌های تخصصی مرتبط
۱۵	تمهید خط عبور اضطراری در معابر اصلی و اتخاذ تمهیدات لازم جهت جلوگیری از مسدود شدن	میان‌مدت	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر دستگاه‌های تخصصی مرتبط

جدول (۶۸): اقدامات اولویت‌دار سامانه‌های حمل‌ونقل هوایی

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱	تطبیق نقشه‌های پهنه‌بندی خطر موجود با توجه به موقعیت فرودگاه‌ها	کوتاه‌مدت	وزارت راه و شهرسازی (شرکت) فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی (ایران)	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر دستگاه‌های تخصصی مرتبط	سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه‌وبودجه
۲	تدوین سناریوهای مختلف آسیب به اجزای سامانه شبکه حمل‌ونقل هوایی	کوتاه‌مدت	وزارت راه و شهرسازی (شرکت) فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی (ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر دستگاه‌های تخصصی مرتبط
۳	برنامه‌ریزی برای مراحل بازیابی اضطراری با توجه به سناریوهای محتمل بند ۲	کوتاه‌مدت	وزارت راه و شهرسازی (شرکت) فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی (ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۴	هماهنگی سازمانی جهت اقدامات بعد از حوادث و سوانح	کوتاه‌مدت	وزارت راه و شهرسازی (شرکت) فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی (ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۵	برنامه‌ریزی منابع (مالی و انسانی) جهت اقدامات بعد از حوادث و سوانح برای هر دو بخش دولتی و پیمانکاران خصوصی	کوتاه‌مدت	وزارت راه و شهرسازی (شرکت) فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی (ایران)	-	سازمان برنامه‌وبودجه، سازمان مدیریت بحران کشور
۶	برنامه‌ریزی مدیریت اطلاعات و اطلاع‌رسانی جهت اقدامات بعد از حوادث و سوانح	کوتاه‌مدت	وزارت راه و شهرسازی (شرکت) فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی (ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۷	تهیه بانک اطلاعاتی امکانات فرودگاه‌ها، شرکت‌های هواپیمایی و همچنین پیمانکاران منطقه و تجهیزات آن‌ها	کوتاه‌مدت	وزارت راه و شهرسازی (شرکت فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه‌وبودجه
۸	برنامه‌ریزی لجستیک جهت اقدامات بعد از حوادث و سوانح برای هر دو بخش دولتی و پیمانکاران خصوصی	کوتاه‌مدت	وزارت راه و شهرسازی (شرکت فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری‌ها)
۹	آموزش، تست، تمرین و مانورهای تخصصی با حضور هر دو بخش دولتی و پیمانکاران خصوصی	کوتاه‌مدت	وزارت راه و شهرسازی (شرکت فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه‌وبودجه
۱۰	تمهید تجهیزات کنترل ترافیک و سوخت‌رسانی سیار	میان‌مدت	وزارت راه و شهرسازی (شرکت فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۱۱	تمهید راهکارهای سریع تشخیص آسیب‌های احتمالی برج‌های مراقبت، تأسیسات سوخت‌رسانی، ترمینال‌ها و مانند آن به‌صورت سنجش از دور یا میدانی	میان‌مدت	وزارت راه و شهرسازی (شرکت فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر دستگاه‌های تخصصی مرتبط
۱۲	تمهید ارتباطات سیار مورد نیاز بین گروه‌های تعمیرات و نگهداری برای اعمال مدیریتی و عملیاتی	کوتاه‌مدت	وزارت راه و شهرسازی (شرکت فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات

جدول (۶۹): اقدامات اولویت‌دار سامانه‌های حمل‌ونقل دریایی (پیش از وقوع سانحه)

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱	تطبیق نقشه‌های پهنه‌بندی خطر موجود با توجه به موقعیت بنادر	کوتاه‌مدت	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر دستگاه‌های تخصصی مرتبط	سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه‌وبودجه
۲	تدوین سناریوهای مختلف آسیب به اجزای سامانه شبکه حمل‌ونقل دریایی	کوتاه‌مدت	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر دستگاه‌های تخصصی مرتبط
۳	برنامه‌ریزی برای مراحل بازیابی اضطراری با توجه به سناریوهای محتمل بند ۲	کوتاه‌مدت	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۴	هماهنگی سازمانی جهت اقدامات بعد از حوادث و سوانح	کوتاه‌مدت	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۵	برنامه‌ریزی منابع (مالی و انسانی) جهت اقدامات بعد از حوادث و سوانح برای هر دو بخش دولتی و پیمانکاران خصوصی	کوتاه‌مدت	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	-	سازمان برنامه‌وبودجه، سازمان مدیریت بحران کشور
۶	برنامه‌ریزی مدیریت اطلاعات و اطلاع‌رسانی جهت اقدامات بعد از حوادث و سوانح	کوتاه‌مدت	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات
۷	تهیه بانک اطلاعاتی امکانات بنادر، شرکت‌های کشتیرانی و همچنین پیمانکاران منطقه و تجهیزات آن‌ها	کوتاه‌مدت	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه‌وبودجه
۸	برنامه‌ریزی لجستیک جهت اقدامات بعد از حوادث و سوانح برای هر دو بخش دولتی و پیمانکاران خصوصی	کوتاه‌مدت	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری‌ها)
۹	آموزش، تست، تمرین و مانورهای تخصصی با حضور هر دو بخش دولتی و پیمانکاران خصوصی	کوتاه‌مدت	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه‌وبودجه

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱۰	تمهید تجهیزات کنترل ترافیک و سوخت‌رسانی سیار	میان‌مدت	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۱۱	تمهید راهکارهای سریع تشخیص آسیب‌های احتمالی سازه‌های ساحلی، تجهیزات ثابت و متحرک جابه‌جایی بار، تأسیسات سوخت‌رسانی، ترمینال‌ها، اسکله‌ها و تأسیسات تعمیر و نگهداری و مانند آن به‌صورت سنجش از دور یا میدانی	میان‌مدت	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر دستگاه‌های تخصصی مرتبط
۱۲	تمهید ارتباطات سیار مورد نیاز بین گروه‌های تعمیرات و نگهداری برای اعمال مدیریتی و عملیاتی	کوتاه‌مدت	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات

جدول (۷۰): اقدامات اولویت‌دار سامانه‌های حمل‌ونقل ریلی (پیش از وقوع سانحه)

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱	تطبیق نقشه‌های پهنه‌بندی خطر موجود با توجه به موقعیت مستحدثات سامانه حمل‌ونقل ریلی	کوتاه‌مدت	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر دستگاه‌های تخصصی مرتبط	سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه‌وبودجه
۲	تدوین سناریوهای مختلف آسیب به اجزای سامانه و مسدود شدن یا اختلال احتمالی شبکه حمل‌ونقل	کوتاه‌مدت	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر دستگاه‌های تخصصی مرتبط
۳	برنامه‌ریزی برای مراحل بازیابی اضطراری با توجه به سناریوهای محتمل بند ۲	کوتاه‌مدت	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۴	هماهنگی سازمانی جهت اقدامات بعد از حوادث و سوانح	کوتاه‌مدت	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	-

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۵	برنامه‌ریزی منابع (مالی و انسانی) جهت اقدامات بعد از حوادث و سوانح برای هر دو بخش دولتی و پیمانکاران خصوصی	کوتاه‌مدت	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	-	سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه‌وبودجه
۶	برنامه‌ریزی مدیریت اطلاعات و اطلاع‌رسانی جهت اقدامات بعد از حوادث و سوانح	کوتاه‌مدت	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات
۷	تهیه بانک اطلاعاتی امکانات شرکت‌های راه‌آهن و همچنین پیمانکاران منطقه و تجهیزات آن‌ها	کوتاه‌مدت	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه‌وبودجه
۸	برنامه‌ریزی لجستیک جهت اقدامات بعد از حوادث و سوانح برای هر دو بخش دولتی و پیمانکاران خصوصی	کوتاه‌مدت	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری‌ها)
۹	آموزش، تست، تمرین و مانورهای تخصصی با حضور هر دو بخش دولتی و پیمانکاران خصوصی	کوتاه‌مدت	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه‌وبودجه
۱۰	تمهید پل‌های سیار راه‌آهن با طول‌ها و دهانه‌های مختلف بدون نیاز به اجرای فونداسیون درجا	میان‌مدت	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۱۱	تمهید راهکارهای سریع تشخیص آسیب‌های احتمالی پل‌ها و تونل‌ها به‌صورت سنجش از دور یا میدانی	میان‌مدت	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر دستگاه‌های تخصصی مرتبط
۱۲	تمهید ارتباطات سیار مورد نیاز بین گروه‌های تعمیرات و نگهداری برای اعمال مدیریتی و عملیاتی	کوتاه‌مدت	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات

جدول (۷۱): اقدامات اولویت‌دار سامانه‌های حمل‌ونقل ریلی شهری (مترو) (پیش از وقوع سانحه)

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱	تطبیق نقشه‌های پهنه‌بندی خطر موجود با توجه به موقعیت مستحدثات سامانه حمل‌ونقل ریلی شهری (مترو)	کوتاه‌مدت	شهرداری	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر دستگاه‌های تخصصی مرتبط	سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه‌وبودجه
۲	تدوین سناریوهای مختلف آسیب به اجزای سامانه و مسدود شدن یا اختلال احتمالی شبکه حمل‌ونقل ریلی شهری (مترو)	کوتاه‌مدت	شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر دستگاه‌های تخصصی مرتبط
۳	برنامه‌ریزی برای مراحل بازیابی اضطراری با توجه به سناریوهای محتمل بند ۲	کوتاه‌مدت	شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۴	همه‌نگی سازمانی جهت اقدامات بعد از حوادث و سوانح	کوتاه‌مدت	شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۵	برنامه‌ریزی منابع (مالی و انسانی) جهت اقدامات بعد از حوادث و سوانح برای هر دو بخش دولتی و پیمانکاران خصوصی	کوتاه‌مدت	شهرداری	-	وزارت راه و شهرسازی، سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه‌وبودجه
۶	برنامه‌ریزی مدیریت اطلاعات و اطلاع‌رسانی جهت اقدامات بعد از حوادث و سوانح	کوتاه‌مدت	شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات
۷	تهیه بانک اطلاعاتی امکانات شرکت مترو و همچنین پیمانکاران منطقه و تجهیزات آنها	کوتاه‌مدت	شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت راه و شهرسازی
۸	برنامه‌ریزی لجستیک جهت اقدامات بعد از حوادث و سوانح برای هر دو بخش دولتی و پیمانکاران خصوصی	کوتاه‌مدت	شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت کشور (استانداری‌ها)
۹	آموزش، تست، تمرین و مانورهای تخصصی با حضور هر دو بخش دولتی و پیمانکاران خصوصی	کوتاه‌مدت	شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت راه و شهرسازی
۱۰	تمهید پست‌های سیار تأمین برق مترو	میان‌مدت	شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۱۱	تمهید راهکارهای سریع تشخیص آسیب‌های احتمالی ایستگاه‌ها و تونل‌ها به‌صورت سنجش از دور یا میدانی	میان‌مدت	شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر دستگاه‌های تخصصی مرتبط

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱۲	تمهید ارتباطات سیار مورد نیاز بین گروه‌های تعمیرات و نگهداری برای اعمال مدیریتی و عملیاتی	کوتاه‌مدت	شهرداری	سازمان مدیریت بحران کشور	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات

۵-۴-۴- اقدامات پس از وقوع سانحه

اقدامات اولویت‌دار جهت بازسازی زیرساخت‌ها پس از وقوع حوادث و سوانح به شرح جداول زیر است:

جدول (۷۲): اقدامات اولویت‌دار سامانه‌های مخابراتی (پس از وقوع سانحه)

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
بازسازی					
۱	تهیه گزارش مرحله سوم	از دو هفته تا چند هفته	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)	سازمان مدیریت بحران کشور
۲	اولویت‌بندی بازسازی‌ها با در نظر گرفتن اهمیت اجتماعی-اقتصادی مشترکین	از دو هفته تا چند هفته	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۳	سازماندهی مهندسين مشاور	از دو هفته تا چند هفته	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان برنامه‌وبودجه	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۴	پایش سازه‌ها و تجهیزات که در ظاهر آسیب ندیده‌اند	چند هفته	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)	سازمان برنامه‌وبودجه
۵	طراحی اصلاح شبکه و تأسیسات جهت جلوگیری از بروز مجدد بحران‌ها و استفاده از تجربه به‌دست‌آمده	چند هفته	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)	سازمان برنامه‌وبودجه
۶	آماده‌سازی طرح‌های بازسازی و مقاوم‌سازی	چند هفته تا چند ماه	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)	سازمان برنامه‌وبودجه
۷	سازماندهی پیمانکاران	متناسب با عملیات اجرایی	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان برنامه‌وبودجه	-
۸	ارائه برنامه زمان‌بندی طراحی و اجرای شبکه‌ها و تأسیسات خسارت‌دیده و کنترل و نظارت بر آنها	چند هفته	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۹	نظارت عالیه بر تهیه و سفارش اقلام شبکه‌ها، مراکز، تأسیسات و ایستگاه‌های آسیب‌دیده در بحران	متناسب با عملیات اجرایی	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	وزارت صنعت، معدن و تجارت	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱۰	لحاظ کردن اصول فنی و ایمنی در طراحی و اجرای مجدد ساختمان‌ها، شبکه‌ها و تأسیسات از بین رفته	متناسب با مراحل طراحی و عملیات اجرایی	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان برنامه‌وبودجه	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۱۱	تسريع در برگزاری مراحل قانونی واگذاری پروژه‌ها به پیمانکاران با افزایش اختیارات مدیران منطقه‌ای و استانی	متناسب با عملیات اجرایی	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان برنامه‌وبودجه	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۱۲	نظارت عالیه بر اقدامات اجرایی بازسازی	متناسب با پیشرفت عملیات بازسازی	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان برنامه‌وبودجه	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۱۳	تهیه مستندات، گزارش‌های فنی از عملیات، نقشه‌های چون‌ساخت	متناسب با پیشرفت عملیات بازسازی	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان برنامه‌وبودجه	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۱۴	تهیه گزارش مرحله چهارم	در طول زمان بازسازی	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه‌وبودجه
اصلاح و به‌روزرسانی برنامه‌های کاهش خطر					
۱	ارائه تجربیات به کمیته‌های تدوین آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های فنی طراحی، نظارت و اجرا	در طول زمان بازسازی	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه‌وبودجه
۲	تکمیل و به‌روزرسانی بانک داده‌ها، نقشه‌های پهنه‌بندی، آسیب‌پذیری اجزا و تاب‌آوری سامانه‌های مخابراتی	بعد از اتمام بازسازی	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه‌وبودجه
۳	اصلاح و به‌روزرسانی برنامه‌های کاهش خطر در قالب برنامه ملی کاهش خطر	بعد از اتمام بازسازی	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه‌وبودجه

جدول (۷۳): اقدامات اولویت‌دار سامانه‌های آبی (تأمین، تصفیه، انتقال و توزیع) (پس از وقوع سانحه)

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
بازسازی					
۱	تهیه گزارش مرحله سوم	از دو هفته تا چند هفته	وزارت نیرو	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)	سازمان مدیریت بحران کشور
۲	اولویت‌بندی بازسازی‌ها با در نظر گرفتن اهمیت اجتماعی-اقتصادی مشترکین	از دو هفته تا چند هفته	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۳	سازماندهی مهندسين مشاور	از دو هفته تا چند هفته	وزارت نیرو	سازمان برنامه‌وبودجه	جامعه مهندسين مشاور

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۴	پایش سدها، سازه‌ها، مخازن، ابنیه و تجهیزات که در ظاهر آسیب ندیده‌اند	چند هفته	وزارت نیرو	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)	سازمان برنامه‌وبودجه
۵	طراحی اصلاح شبکه و تأسیسات جهت جلوگیری از بروز مجدد بحران‌ها و استفاده از تجربه به‌دست‌آمده	چند هفته	وزارت نیرو	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)	سازمان برنامه‌وبودجه
۶	آماده‌سازی طرح‌های بازسازی و مقاوم‌سازی	چند هفته تا چند ماه	وزارت نیرو	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)	سازمان برنامه‌وبودجه
۷	سازماندهی پیمانکاران	متناسب با عملیات اجرایی	وزارت نیرو	سازمان برنامه‌وبودجه	-
۸	ارائه برنامه زمان‌بندی طراحی و اجرای شبکه‌ها و تأسیسات خسارت‌دیده و کنترل و نظارت بر آن‌ها	چند هفته	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۹	نظارت عالی بر تهیه و سفارش اقلام مورد نیاز خطوط، ایستگاه‌های پمپاژ، شبکه‌ها، تأسیسات، مخازن و تصفیه‌خانه‌های آسیب‌دیده در بحران	متناسب با عملیات اجرایی	وزارت نیرو	وزارت صنعت، معدن و تجارت	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۱۰	لحاظ کردن اصول فنی و ایمنی در طراحی و اجرای مجدد ساختمان‌ها، مخازن، خطوط انتقال، کانال‌ها، شبکه‌ها و تأسیسات از بین رفته	متناسب با مراحل طراحی و عملیات اجرایی	وزارت نیرو	سازمان برنامه‌وبودجه	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۱۱	تسریع در برگزاری مراحل قانونی واگذاری پروژه‌ها به پیمانکاران با افزایش اختیارات مدیران منطقه‌ای و استانی	متناسب با عملیات اجرایی	وزارت نیرو	سازمان برنامه‌وبودجه	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۱۲	نظارت عالی بر اقدامات اجرایی بازسازی	متناسب با پیشرفت عملیات بازسازی	وزارت نیرو	سازمان برنامه‌وبودجه	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۱۳	تهیه مستندات، گزارش‌های فنی از عملیات، نقشه‌های چون‌ساخت	متناسب با پیشرفت عملیات بازسازی	وزارت نیرو	سازمان برنامه‌وبودجه	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۱۴	تهیه گزارش مرحله چهارم	در طول زمان بازسازی	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه‌وبودجه
اصلاح و به‌روزرسانی برنامه‌های کاهش خطر					
۱	ارائه تجربیات به کمیته‌های تدوین آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های فنی طراحی، نظارت و اجرا	در طول زمان بازسازی	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه‌وبودجه

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۲	تکمیل و به‌روزرسانی بانک داده‌ها، نقشه‌های پهنه‌بندی، آسیب‌پذیری اجزا و تاب‌آوری سامانه‌های آب	بعد از اتمام بازسازی	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه‌وبودجه
۳	اصلاح و به‌روزرسانی برنامه‌های کاهش خطر در قالب برنامه ملی کاهش خطر	بعد از اتمام بازسازی	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه‌وبودجه

جدول (۷۴): اقدامات اولویت‌دار سامانه‌های فاضلاب (تصفیه، انتقال و جمع‌آوری) (پس از وقوع سانحه)

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
بازسازی					
۱	تهیه گزارش مرحله سوم	از دو هفته تا چند هفته	وزارت نیرو	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)	سازمان مدیریت بحران کشور
۲	اولویت‌بندی بازسازی‌ها با در نظر گرفتن اهمیت اجتماعی-اقتصادی مشترکین	از دو هفته تا چند هفته	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۳	سازماندهی مهندسين مشاور	از دو هفته تا چند هفته	وزارت نیرو	سازمان برنامه‌وبودجه	جامعه مهندسين مشاور
۴	پایش تونل‌ها، خطوط، تصفیه‌خانه‌ها، ابنیه و تجهیزات که در ظاهر آسیب ندیده‌اند	چند هفته	وزارت نیرو	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)	سازمان برنامه‌وبودجه
۵	طراحی اصلاح شبکه و تأسیسات جهت جلوگیری از بروز مجدد بحران‌ها و استفاده از تجربه به‌دست‌آمده	چند هفته	وزارت نیرو	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)	سازمان برنامه‌وبودجه
۶	آماده‌سازی طرح‌های بازسازی و مقاوم‌سازی	چند هفته تا چند ماه	وزارت نیرو	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)	سازمان برنامه‌وبودجه
۷	سازماندهی پیمانکاران	متناسب با عملیات اجرایی	وزارت نیرو	سازمان برنامه‌وبودجه	-
۸	ارائه برنامه زمان‌بندی طراحی و اجرای شبکه و تأسیسات خسارت‌دیده و کنترل و نظارت بر آن‌ها	چند هفته	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۹	نظارت عالیه بر تهیه و سفارش اقلام مورد نیاز خطوط، تونل‌ها، ایستگاه‌های پمپاژ، شبکه‌ها، تأسیسات و تصفیه‌خانه‌های آسیب‌دیده در بحران	متناسب با عملیات اجرایی	وزارت نیرو	وزارت صنعت، معدن و تجارت	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱۰	لحاظ کردن اصول فنی و ایمنی در طراحی و اجرای مجدد ساختمان‌ها، خطوط، تونل‌ها، ایستگاه‌های پمپاژ، شبکه‌ها، تأسیسات و تصفیه‌خانه‌های از بین رفته	متناسب با مراحل طراحی و عملیات اجرایی	وزارت نیرو	سازمان برنامه‌وبودجه	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۱۱	تسريع در برگزاری مراحل قانونی واگذاری پروژه‌ها به پیمانکاران با افزایش اختیارات مدیران منطقه‌ای و استانی	متناسب با عملیات اجرایی	وزارت نیرو	سازمان برنامه‌وبودجه	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۱۲	نظارت عالی بر اقدامات اجرایی بازسازی	متناسب با پیشرفت عملیات بازسازی	وزارت نیرو	سازمان برنامه‌وبودجه	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۱۳	تهیه مستندات، گزارش‌های فنی از عملیات، نقشه‌های چون‌ساخت	متناسب با پیشرفت عملیات بازسازی	وزارت نیرو	سازمان برنامه‌وبودجه	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۱۴	تهیه گزارش مرحله چهارم	در طول زمان بازسازی	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه‌وبودجه
اصلاح و به‌روزرسانی برنامه‌های کاهش خطر					
۱	ارائه تجربیات به کمیته‌های تدوین آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های فنی طراحی، نظارت و اجرا	در طول زمان بازسازی	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه‌وبودجه
۲	تکمیل و به‌روزرسانی بانک داده‌ها، نقشه‌های پهنه‌بندی، آسیب‌پذیری اجزا و تاب‌آوری سامانه‌های فاضلاب	بعد از اتمام بازسازی	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه‌وبودجه
۳	اصلاح و به‌روزرسانی برنامه‌های کاهش خطر در قالب برنامه ملی کاهش خطر	بعد از اتمام بازسازی	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه‌وبودجه

جدول (۷۵): اقدامات اولویت‌دار سامانه‌های برق (تولید، انتقال و توزیع) (پس از وقوع سانحه)

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
بازسازی					
۱	تهیه گزارش مرحله سوم	از دو هفته تا چند هفته	وزارت نیرو	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)	سازمان مدیریت بحران کشور
۲	اولویت‌بندی بازسازی‌ها با در نظر گرفتن اهمیت اجتماعی-اقتصادی مشترکین	از دو هفته تا چند هفته	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۳	سازماندهی مهندسين مشاور	از دو هفته تا چند هفته	وزارت نیرو	سازمان برنامه‌وبودجه	جامعه مهندسين مشاور

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۴	پایش سازه‌ها و تجهیزات که در ظاهر آسیب ندیده‌اند	چند هفته	وزارت نیرو	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)	سازمان برنامه‌وبودجه
۵	طراحی اصلاح شبکه و تأسیسات جهت جلوگیری از بروز مجدد بحران‌ها و استفاده از تجربه به‌دست‌آمده	چند هفته	وزارت نیرو	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)	سازمان برنامه‌وبودجه
۶	آماده‌سازی طرح‌های بازسازی و مقاوم‌سازی	چند هفته تا چند ماه	وزارت نیرو	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)	سازمان برنامه‌وبودجه
۷	سازماندهی پیمانکاران	متناسب با عملیات اجرایی	وزارت نیرو	سازمان برنامه‌وبودجه	-
۸	ارائه برنامه زمان‌بندی طراحی و اجرای شبکه‌ها و تأسیسات خسارت‌دیده و کنترل و نظارت بر آن‌ها	چند هفته	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۹	نظارت عالیه بر تهیه و سفارش اقلام شبکه‌ها، تأسیسات و ایستگاه‌های آسیب‌دیده در بحران	متناسب با عملیات اجرایی	وزارت نیرو	وزارت صنعت، معدن و تجارت	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۱۰	لحاظ کردن اصول فنی و ایمنی در طراحی و اجرای مجدد ساختمان‌ها، شبکه‌ها و تأسیسات از بین رفته	متناسب با مراحل طراحی و عملیات اجرایی	وزارت نیرو	سازمان برنامه‌وبودجه	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۱۱	تسریع در برگزاری مراحل قانونی واگذاری پروژه‌ها به پیمانکاران با افزایش اختیارات مدیران منطقه‌ای و استانی	متناسب با عملیات اجرایی	وزارت نیرو	سازمان برنامه‌وبودجه	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۱۲	نظارت عالیه بر اقدامات اجرایی بازسازی	متناسب با پیشرفت عملیات بازسازی	وزارت نیرو	سازمان برنامه‌وبودجه	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۱۳	تهیه مستندات، گزارش‌های فنی از عملیات، نقشه‌های چون‌ساخت	متناسب با پیشرفت عملیات بازسازی	وزارت نیرو	سازمان برنامه‌وبودجه	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۱۴	تهیه گزارش مرحله چهارم	در طول زمان بازسازی	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه‌وبودجه
اصلاح و به‌روزرسانی برنامه‌های کاهش خطر					
۱	ارائه تجربیات به کمیته‌های تدوین آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های فنی طراحی، نظارت و اجرا	در طول زمان بازسازی	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه‌وبودجه

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۲	تکمیل و به‌روزرسانی بانک داده‌ها، نقشه‌های پهنه‌بندی، آسیب‌پذیری اجزا و تاب‌آوری سامانه	بعد از اتمام بازسازی	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه‌وبودجه
۳	اصلاح و به‌روزرسانی برنامه‌های کاهش خطر در قالب برنامه ملی کاهش خطر	بعد از اتمام بازسازی	وزارت نیرو	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه‌وبودجه

جدول (۷۶): اقدامات اولویت‌دار سامانه‌های گازرسانی (پس از وقوع سانحه)

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
بازسازی					
۱	تهیه گزارش مرحله سوم	از دو هفته تا چند هفته	وزارت نفت	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)	سازمان مدیریت بحران کشور
۲	اولویت‌بندی بازسازی‌ها با در نظر گرفتن اهمیت اجتماعی-اقتصادی مشترکین	از دو هفته تا چند هفته	وزارت نفت	سازمان مدیریت بحران کشور	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۳	سازماندهی مهندسين مشاور	از دو هفته تا چند هفته	وزارت نفت	سازمان برنامه‌وبودجه	جامعه مهندسين مشاور
۴	پایش خطوط، سازه‌ها، مخازن، ایستگاه‌ها، ایستگاه‌های تقویت فشار، ساختمان‌ها و تجهیزات که در ظاهر آسیب ندیده‌اند	چند هفته	وزارت نفت	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)	سازمان برنامه‌وبودجه
۵	تغییر طراحی و اصلاح شبکه و تأسیسات جهت جلوگیری از بروز مجدد بحران‌ها و استفاده از تجربه به‌دست‌آمده	چند هفته	وزارت نفت	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)	سازمان برنامه‌وبودجه
۶	آماده‌سازی طرح‌های بازسازی و مقاوم‌سازی	چند هفته تا چند ماه	وزارت نفت	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)	سازمان برنامه‌وبودجه
۷	سازماندهی پیمانکاران	متناسب با عملیات اجرایی	وزارت نفت	سازمان برنامه‌وبودجه	-
۸	ارائه برنامه زمان‌بندی طراحی و اجرای شبکه‌ها و تأسیسات خسارت‌دیده و کنترل و نظارت بر آن‌ها	چند هفته	وزارت نفت	سازمان مدیریت بحران کشور	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۹	نظارت عالیه بر تهیه و سفارش اقلام مورد نیاز خطوط، ایستگاه‌های تقویت فشار، شبکه، تأسیسات، مخازن و ایستگاه‌های آسیب‌دیده در حوادث و سوانح	متناسب با عملیات اجرایی	وزارت نفت	وزارت صنعت، معدن و تجارت	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱۰	لحاظ کردن اصول فنی و ایمنی در طراحی و اجرای مجدد ساختمان‌ها، مخازن، خطوط انتقال، کانال‌ها، شبکه‌ها و تأسیسات از بین رفته	متناسب با مراحل طراحی و عملیات اجرایی	وزارت نفت	سازمان برنامه و بودجه	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۱۱	تسريع در برگزاری مراحل قانونی و اگذاری پروژه‌ها به پیمانکاران با افزایش اختیارات مدیران منطقه‌ای و استانی	متناسب با عملیات اجرایی	وزارت نفت	سازمان برنامه و بودجه	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۱۲	نظارت عالیه بر اقدامات اجرایی بازسازی	متناسب با پیشرفت عملیات بازسازی	وزارت نفت	سازمان برنامه و بودجه	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۱۳	تهیه مستندات، گزارش‌های فنی از عملیات، نقشه‌های چون‌ساخت	متناسب با پیشرفت عملیات بازسازی	وزارت نفت	سازمان برنامه و بودجه	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۱۴	تهیه گزارش مرحله چهارم	در طول زمان بازسازی	وزارت نفت	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه و بودجه
اصلاح و به‌روزرسانی برنامه‌های کاهش خطر					
۱	ارائه تجربیات به کمیته‌های تدوین آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های فنی طراحی، نظارت و اجرا	در طول زمان بازسازی	وزارت نفت	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه و بودجه
۲	تکمیل و به‌روزرسانی بانک داده‌ها، نقشه‌های پهنه‌بندی، آسیب‌پذیری اجزا و تاب‌آوری سامانه‌های گاز	بعد از اتمام بازسازی	وزارت نفت	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه و بودجه
۳	اصلاح و به‌روزرسانی برنامه‌های کاهش خطر در قالب برنامه ملی کاهش خطر	بعد از اتمام بازسازی	وزارت نفت	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه و بودجه

جدول (۷۷): اقدامات اولویت‌دار سامانه‌های حمل‌ونقل جاده‌ای (پس از وقوع سانحه)

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
بازسازی					
۱	تهیه گزارش مرحله سوم	از دو هفته تا چند هفته	وزارت راه و شهرسازی	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)	سازمان مدیریت بحران کشور
۲	اولویت‌بندی بازسازی‌ها با در نظر گرفتن اهمیت اجتماعی-اقتصادی راه‌ها	از دو هفته تا چند هفته	وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۳	سازماندهی مهندسين مشاور	از دو هفته تا چند هفته	وزارت راه و شهرسازی	سازمان برنامه و بودجه	جامعه مهندسين مشاور

ردیف	اقدامات اولویت دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۴	پایش ارزیابی پل ها، تونل ها، بدنه راه ها، مستحدمات راهداری و سایر ابنیه فنی که در ظاهر آسیب ندیده اند	چند هفته	وزارت راه و شهرسازی	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)	سازمان برنامه و بودجه
۵	طراحی اصلاح مسیر و ابنیه فنی جهت جلوگیری از بروز مجدد بحران ها و استفاده از تجربه به دست آمده	چند هفته	وزارت راه و شهرسازی	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)	سازمان برنامه و بودجه
۶	آماده سازی طرح های بازسازی و مقاوم سازی	چند هفته تا چند ماه	وزارت راه و شهرسازی	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)	سازمان برنامه و بودجه
۷	سازماندهی پیمانکاران	متناسب با عملیات اجرایی	وزارت راه و شهرسازی	سازمان برنامه و بودجه	-
۸	ارائه برنامه زمان بندی طراحی و اجرای مستحدمات خسارت دیده و کنترل و نظارت بر آنها	چند هفته	وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۹	نظارت عالیه بر طراحی ها و لحاظ کردن اصول فنی و ایمنی در مقاوم سازی یا طراحی و اجرای مجدد مستحدمات آسیب دیده	متناسب با مراحل طراحی و عملیات اجرایی	وزارت راه و شهرسازی	سازمان برنامه و بودجه	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۱۰	تسریع در برگزاری مراحل قانونی واگذاری پروژه ها به پیمانکاران با افزایش اختیارات مدیران منطقه ای و استانی	متناسب با عملیات اجرایی	وزارت راه و شهرسازی	سازمان برنامه و بودجه	
۱۱	نظارت عالیه بر اقدامات اجرایی بازسازی	متناسب با پیشرفت عملیات بازسازی	وزارت راه و شهرسازی	سازمان برنامه و بودجه	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۱۲	تهیه مستندات، گزارش های فنی از عملیات، نقشه های چون ساخت	متناسب با پیشرفت عملیات بازسازی	وزارت راه و شهرسازی	سازمان برنامه و بودجه	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۱۳	جمع آوری پل های اضطراری و نگهداری بهینه برای سوانح بعدی	بعد از اتمام بازسازی	وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور	ستاد کل نیروهای مسلح
۱۴	تهیه گزارش مرحله چهارم	در طول زمان بازسازی	وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه و بودجه
اصلاح و به روز رسانی برنامه های کاهش خطر					
۱	ارائه تجربیات به کمیته های تدوین آیین نامه ها و دستورالعمل های فنی طراحی، نظارت و اجرا	در طول زمان بازسازی	وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه و بودجه
۲	تکمیل و به روز رسانی بانک داده ها، نقشه های پهنه بندی، آسیب پذیری اجزا و تاب آوری سامانه های حمل و نقل جاده ای	بعد از اتمام بازسازی	وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه و بودجه

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۳	اصلاح و به‌روزرسانی برنامه‌های کاهش خطر در قالب برنامه ملی کاهش خطر	بعد از اتمام بازسازی	وزارت راه و شهرسازی	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه‌وبودجه

جدول (۷۸): اقدامات اولویت‌دار سامانه‌های حمل‌ونقل شهری (پس از وقوع سانحه)

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
بازسازی					
۱	تهیه گزارش مرحله سوم	از دو هفته تا چند هفته	شهرداری‌ها	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)	سازمان مدیریت بحران کشور
۲	اولویت‌بندی بازسازی‌ها با در نظر گرفتن اهمیت اجتماعی-اقتصادی مسیرها	از دو هفته تا چند هفته	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۳	سازماندهی مهندسين مشاور	از دو هفته تا چند هفته	شهرداری‌ها	سازمان برنامه‌وبودجه	جامعه مهندسين مشاور
۴	پایش ارزیابی پل‌ها، تونل‌ها، بدنه راه‌ها و سایر ابنیه فنی که در ظاهر آسیب ندیده‌اند	چند هفته	شهرداری‌ها	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)	ستاد کل نیروهای مسلح
۵	طراحی اصلاح مسیر و ابنیه فنی جهت جلوگیری از بروز مجدد بحران‌ها و استفاده از تجربه به‌دست‌آمده	چند هفته	شهرداری‌ها	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)	سازمان برنامه‌وبودجه
۶	آماده‌سازی طرح‌های بازسازی و مقاوم‌سازی	چند هفته تا چند ماه	شهرداری‌ها	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)	سازمان برنامه‌وبودجه
۷	سازماندهی پیمانکاران	متناسب با عملیات اجرایی	شهرداری‌ها	سازمان برنامه‌وبودجه	-
۸	ارائه برنامه زمان‌بندی طراحی و اجرای مستحدمات خسارت‌دیده و کنترل و نظارت بر آنها	چند هفته	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۹	نظارت عالی بر طراحی‌ها و لحاظ کردن اصول فنی و ایمنی در مقاوم‌سازی یا طراحی و اجرای مجدد مستحدمات آسیب‌دیده	متناسب با مراحل طراحی و عملیات اجرایی	شهرداری‌ها	سازمان برنامه‌وبودجه	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۱۰	تسریع در برگزاری مراحل قانونی واگذاری پروژه‌ها به پیمانکاران با افزایش اختیارات مدیران شهرداری و استانی	متناسب با عملیات اجرایی	شهرداری‌ها	سازمان برنامه‌وبودجه	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱۱	نظارت عالیه بر اقدامات اجرایی بازسازی	متناسب با پیشرفت عملیات بازسازی	شهرداری‌ها	سازمان برنامه‌وبودجه	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۱۲	تهیه مستندات، گزارش‌های فنی از عملیات، نقشه‌های چون‌ساخت	متناسب با پیشرفت عملیات بازسازی	شهرداری‌ها	سازمان برنامه‌وبودجه	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۱۳	جمع‌آوری پل‌های اضطراری و نگهداری بهینه برای سوانح بعدی	بعد از اتمام بازسازی	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور	ستاد کل نیروهای مسلح
۱۴	تهیه گزارش مرحله چهارم	در طول زمان بازسازی	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه‌وبودجه
اصلاح و به‌روزرسانی برنامه‌های کاهش خطر					
۱	ارائه تجربیات به کمیته‌های تدوین آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های فنی طراحی، نظارت و اجرا	در طول زمان بازسازی	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه‌وبودجه
۲	تکمیل و به‌روزرسانی بانک داده‌ها، نقشه‌های پهنه‌بندی، آسیب‌پذیری اجزا و تاب‌آوری سامانه‌های حمل‌ونقل شهری	بعد از اتمام بازسازی	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه‌وبودجه
۳	اصلاح و به‌روزرسانی برنامه‌های کاهش خطر در قالب برنامه ملی کاهش خطر	بعد از اتمام بازسازی	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه‌وبودجه

جدول (۷۹): اقدامات اولویت‌دار سامانه‌های حمل‌ونقل هوایی (پس از وقوع سانحه)

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
بازسازی					
۱	تهیه گزارش مرحله سوم	از دو هفته تا چند هفته	وزارت راه و شهرسازی (شرکت فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی ایران)	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)	سازمان مدیریت بحران کشور
۲	اولویت‌بندی بازسازی‌ها	از دو هفته تا چند هفته	وزارت راه و شهرسازی (شرکت فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۳	سازماندهی مهندسين مشاور	از دو هفته تا چند هفته	وزارت راه و شهرسازی (شرکت فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی ایران)	سازمان برنامه‌وبودجه	جامعه مهندسين مشاور
۴	پایش ارزیابی برج‌های مراقبت، تأسیسات سوخت‌رسانی، ترمینال‌ها و سایر ابنیه فنی که در ظاهر آسیب ندیده‌اند	چند هفته	وزارت راه و شهرسازی (شرکت فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی ایران)	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)	سازمان برنامه‌وبودجه

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۵	طراحی مجدد و اصلاح دسترسی‌ها و ابنیه فنی جهت جلوگیری از بروز مجدد بحران‌ها و استفاده از تجربه به‌دست‌آمده	چند هفته	وزارت راه و شهرسازی (شرکت فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی ایران)	بخش خصوصی (مهندسین مشاور)	سازمان برنامه‌وبودجه
۶	آماده‌سازی طرح‌های بازسازی و مقاوم‌سازی	چند هفته تا چند ماه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی ایران)	بخش خصوصی (مهندسین مشاور)	سازمان برنامه‌وبودجه
۷	سازماندهی پیمانکاران	متناسب با عملیات اجرایی	وزارت راه و شهرسازی (شرکت فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی ایران)	سازمان برنامه‌وبودجه	-
۸	ارائه برنامه زمان‌بندی طراحی و اجرای مستحدمات خسارت‌دیده و کنترل و نظارت بر آن‌ها	چند هفته	وزارت راه و شهرسازی (شرکت فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	بخش خصوصی (مهندسین مشاور)
۹	نظارت عالیه بر طراحی‌ها و لحاظ کردن اصول فنی و ایمنی در مقاوم‌سازی یا طراحی و اجرای مجدد مستحدمات آسیب‌دیده	متناسب با مراحل طراحی و عملیات اجرایی	وزارت راه و شهرسازی (شرکت فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی ایران)	سازمان برنامه‌وبودجه	بخش خصوصی (مهندسین مشاور)
۱۰	تسریع در برگزاری مراحل قانونی واگذاری پروژه‌ها به پیمانکاران با افزایش اختیارات مدیران منطقه‌ای و استانی	متناسب با عملیات اجرایی	وزارت راه و شهرسازی (شرکت فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی ایران)	سازمان برنامه‌وبودجه	بخش خصوصی (مهندسین مشاور)
۱۱	نظارت عالیه بر اقدامات اجرایی بازسازی	متناسب با پیشرفت عملیات بازسازی	وزارت راه و شهرسازی (شرکت فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی ایران)	سازمان برنامه‌وبودجه	بخش خصوصی (مهندسین مشاور)
۱۲	تهیه مستندات، گزارش‌های فنی از عملیات، نقشه‌های چون‌ساخت	متناسب با پیشرفت عملیات بازسازی	وزارت راه و شهرسازی (شرکت فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی ایران)	سازمان برنامه‌وبودجه	بخش خصوصی (مهندسین مشاور)
۱۳	جمع‌آوری برج مراقبت، پل‌ها و سایر تجهیزات متحرک و نگهداری بهینه برای سوانح بعدی	بعد از اتمام بازسازی	وزارت راه و شهرسازی (شرکت فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	ستاد کل نیروهای مسلح
۱۴	تهیه گزارش مرحله چهارم	در طول زمان بازسازی	وزارت راه و شهرسازی (شرکت فرودگاه‌ها و ناوبری هوایی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه‌وبودجه

ردیف	اقدامات اولویت دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
اصلاح و به روز رسانی برنامه های کاهش خطر					
۱	ارائه تجربیات به کمیته های تدوین آیین نامه ها و دستورالعمل های فنی طراحی، نظارت و اجرا	در طول زمان بازسازی	وزارت راه و شهرسازی (شرکت فرودگاه ها و ناوبری هوایی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه و بودجه
۲	تکمیل و به روز رسانی بانک داده ها، نقشه های پهنه بندی، آسیب پذیری اجزا و تاب آوری سامانه های حمل و نقل هوایی	بعد از اتمام بازسازی	وزارت راه و شهرسازی (شرکت فرودگاه ها و ناوبری هوایی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه و بودجه
۳	اصلاح و به روز رسانی برنامه های کاهش خطر در قالب برنامه ملی کاهش خطر	بعد از اتمام بازسازی	وزارت راه و شهرسازی (شرکت فرودگاه ها و ناوبری هوایی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه و بودجه

جدول (۸۰): اقدامات اولویت دار سامانه های حمل و نقل دریایی (پس از وقوع سانحه)

ردیف	اقدامات اولویت دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
بازسازی					
۱	تهیه گزارش مرحله سوم	از دو هفته تا چند هفته	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)	سازمان مدیریت بحران کشور
۲	اولویت بندی بازسازی ها	از دو هفته تا چند هفته	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	سازمان مدیریت بحران کشور	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۳	سازماندهی مهندسين مشاور	از دو هفته تا چند هفته	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	سازمان برنامه و بودجه	جامعه مهندسين مشاور
۴	پایش ارزیابی سازه های ساحلی، تجهیزات ثابت و متحرک جابه جایی بار، تأسیسات سوخت رسانی، ترمینال ها، اسکله ها و تأسیسات تعمیر و نگهداری و سایر ابنیه فنی که در ظاهر آسیب ندیده اند	چند هفته	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)	سازمان برنامه و بودجه
۵	طراحی مجدد و اصلاح دسترسی ها و ابنیه فنی جهت جلوگیری از بروز مجدد بحران ها و استفاده از تجربه به دست آمده	چند هفته	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)	سازمان برنامه و بودجه
۶	آماده سازی طرح های بازسازی و مقاوم سازی	چند هفته تا چند ماه	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)	سازمان برنامه و بودجه
۷	سازماندهی پیمانکاران	متناسب با عملیات اجرایی	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	سازمان برنامه و بودجه	-

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۸	ارائه برنامه زمان‌بندی طراحی و اجرای مستحدمات خسارت‌دیده و کنترل و نظارت بر آن‌ها	چند هفته	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	سازمان مدیریت بحران کشور	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۹	نظارت عالیه بر طراحی‌ها و لحاظ کردن اصول فنی و ایمنی در مقاوم‌سازی یا طراحی و اجرای مجدد مستحدمات آسیب‌دیده	متناسب با مراحل طراحی و عملیات اجرایی	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	سازمان برنامه‌وبودجه	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۱۰	تسریع در برگزاری مراحل قانونی واگذاری پروژه‌ها به پیمانکاران با افزایش اختیارات مدیران منطقه‌ای و استانی	متناسب با عملیات اجرایی	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	سازمان برنامه‌وبودجه	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۱۱	نظارت عالیه بر اقدامات اجرایی بازسازی	متناسب با پیشرفت عملیات بازسازی	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	سازمان برنامه‌وبودجه	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۱۲	تهیه مستندات، گزارش‌های فنی از عملیات، نقشه‌های چون‌ساخت	متناسب با پیشرفت عملیات بازسازی	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	سازمان برنامه‌وبودجه	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۱۳	جمع‌آوری پل‌ها و سایر تجهیزات متحرک و نگهداری بهینه برای سوانح بعدی	بعد از اتمام بازسازی	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	سازمان مدیریت بحران کشور	ستاد کل نیروهای مسلح
۱۴	تهیه گزارش مرحله چهارم	در طول زمان بازسازی	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه‌وبودجه
اصلاح و به‌روزرسانی برنامه‌های کاهش خطر					
۱	ارائه تجربیات به کمیته‌های تدوین آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های فنی طراحی، نظارت و اجرا	در طول زمان بازسازی	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه‌وبودجه
۲	تکمیل و به‌روزرسانی بانک داده‌ها، نقشه‌های پهنه‌بندی، آسیب‌پذیری اجزا و تاب‌آوری سامانه‌های حمل‌ونقل دریایی	بعد از اتمام بازسازی	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه‌وبودجه
۳	اصلاح و به‌روزرسانی برنامه‌های کاهش خطر در قالب برنامه ملی کاهش خطر	بعد از اتمام بازسازی	وزارت راه و شهرسازی، سازمان بنادر و کشتیرانی	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه‌وبودجه

جدول (۸۱): اقدامات اولویت‌دار سامانه‌های حمل‌ونقل ریلی (پس از وقوع سانحه)

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
بازسازی					
۱	تهیه گزارش مرحله سوم	از دو هفته تا چند هفته	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه آهن جمهوری اسلامی ایران)	بخش خصوصی (مهندسین مشاور)	سازمان مدیریت بحران کشور
۲	اولویت‌بندی بازسازی‌ها با در نظر گرفتن اهمیت اجتماعی-اقتصادی مسیرها	از دو هفته تا چند هفته	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه آهن جمهوری اسلامی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	بخش خصوصی (مهندسین مشاور)
۳	سازماندهی مهندسین مشاور	از دو هفته تا چند هفته	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه آهن جمهوری اسلامی ایران)	سازمان برنامه‌وبودجه	جامعه مهندسین مشاور
۴	پایش ارزیابی پل‌ها، تونل‌ها، بدنه راه‌ها، ریل‌ها، مستحدمات نگهداری، ایستگاه‌ها و سایر ابنیه فنی که در ظاهر آسیب ندیده‌اند	چند هفته	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه آهن جمهوری اسلامی ایران)	بخش خصوصی (مهندسین مشاور)	ستاد کل نیروهای مسلح
۵	طراحی اصلاح مسیر و ابنیه فنی جهت جلوگیری از بروز مجدد بحران‌ها و استفاده از تجربه به‌دست‌آمده	چند هفته	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه آهن جمهوری اسلامی ایران)	بخش خصوصی (مهندسین مشاور)	سازمان برنامه‌وبودجه
۶	آماده‌سازی طرح‌های بازسازی و مقاوم‌سازی	چند هفته تا چند ماه	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه آهن جمهوری اسلامی ایران)	بخش خصوصی (مهندسین مشاور)	سازمان برنامه‌وبودجه
۷	سازماندهی پیمانکاران	متناسب با عملیات اجرایی	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه آهن جمهوری اسلامی ایران)	سازمان برنامه‌وبودجه	-
۸	ارائه برنامه زمان‌بندی طراحی و اجرای مستحدمات خسارت‌دیده و کنترل و نظارت بر آن‌ها	چند هفته	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه آهن جمهوری اسلامی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	بخش خصوصی (مهندسین مشاور)
۹	نظارت عالیه بر طراحی‌ها و لحاظ کردن اصول فنی و ایمنی در مقاوم‌سازی یا طراحی و اجرای مجدد مستحدمات آسیب‌دیده	متناسب با مراحل طراحی و عملیات اجرایی	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه آهن جمهوری اسلامی ایران)	سازمان برنامه‌وبودجه	بخش خصوصی (مهندسین مشاور)

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۱۰	تسریع در برگزاری مراحل قانونی واگذاری پروژه‌ها به پیمانکاران با افزایش اختیارات مدیران منطقه‌ای و استانی	متناسب با عملیات اجرایی	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	سازمان برنامه‌وبودجه	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۱۱	نظارت عالی بر اقدامات اجرایی بازسازی	متناسب با پیشرفت عملیات بازسازی	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	سازمان برنامه‌وبودجه	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۱۲	تهیه مستندات، گزارش‌های فنی از عملیات، نقشه‌های چون‌ساخت	متناسب با پیشرفت عملیات بازسازی	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	سازمان برنامه‌وبودجه	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۱۳	جمع‌آوری پل‌های اضطراری و نگهداری بهینه برای سوانح بعدی	بعد از اتمام بازسازی	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	ستاد کل نیروهای مسلح
۱۴	تهیه گزارش مرحله چهارم	در طول زمان بازسازی	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه‌وبودجه
اصلاح و به‌روزرسانی برنامه‌های کاهش خطر					
۱	ارائه تجربیات به کمیته‌های تدوین آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های فنی طراحی، نظارت و اجرا	در طول زمان بازسازی	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه‌وبودجه
۲	تکمیل و به‌روزرسانی بانک داده‌ها، نقشه‌های پهنه‌بندی، آسیب‌پذیری اجزا و تاب‌آوری سامانه‌های حمل‌ونقل ریلی	بعد از اتمام بازسازی	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه‌وبودجه
۳	اصلاح و به‌روزرسانی برنامه‌های کاهش خطر در قالب برنامه ملی کاهش خطر	بعد از اتمام بازسازی	وزارت راه و شهرسازی (شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران)	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه‌وبودجه

جدول (۸۲): اقدامات اولویت‌دار سامانه‌های حمل‌ونقل ریلی شهری (مترو) (پس از وقوع سانحه)

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
بازسازی					
۱	تهیه گزارش مرحله سوم	از دو هفته تا چند هفته	شهرداری‌ها	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)	سازمان مدیریت بحران کشور

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
۲	اولویت‌بندی بازسازی‌ها با در نظر گرفتن اهمیت اجتماعی-اقتصادی مسیرها	از دو هفته تا چند هفته	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۳	سازماندهی مهندسين مشاور	از دو هفته تا چند هفته	شهرداری‌ها	سازمان برنامه‌وبودجه	جامعه مهندسين مشاور
۴	پایش ارزیابی تونل‌ها، بدنه راه‌ها، ریل‌ها، مستحدمات نگهداری، ایستگاه‌ها و سایر ابنیه فنی که در ظاهر آسیب ندیده‌اند	چند هفته	شهرداری‌ها	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)	وزارت راه و شهرسازی
۵	طراحی اصلاح مسیر و ابنیه فنی جهت جلوگیری از بروز مجدد بحران‌ها و استفاده از تجربه به‌دست‌آمده	چند هفته	شهرداری‌ها	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)	وزارت راه و شهرسازی
۶	آماده‌سازی طرح‌های بازسازی و مقاوم‌سازی	چند هفته تا چند ماه	شهرداری‌ها	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)	وزارت راه و شهرسازی
۷	سازماندهی پیمانکاران	متناسب با عملیات اجرایی	شهرداری‌ها	سازمان برنامه‌وبودجه	وزارت راه و شهرسازی
۸	ارائه برنامه زمان‌بندی طراحی و اجرای مستحدمات خسارت‌دیده و کنترل و نظارت بر آن‌ها	چند هفته	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)
۹	نظارت عالی بر طراحی‌ها و لحاظ کردن اصول فنی و ایمنی در مقاوم‌سازی یا طراحی و اجرای مجدد مستحدمات آسیب‌دیده	متناسب با مراحل طراحی و عملیات اجرایی	شهرداری‌ها	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)	وزارت راه و شهرسازی
۱۰	تسریع در برگزاری مراحل قانونی واگذاری پروژه‌ها به پیمانکاران	متناسب با عملیات اجرایی	شهرداری‌ها	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)	وزارت راه و شهرسازی
۱۱	نظارت عالی بر اقدامات اجرایی بازسازی	متناسب با پیشرفت عملیات بازسازی	شهرداری‌ها	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)	وزارت راه و شهرسازی
۱۲	تهیه مستندات، گزارش‌های فنی از عملیات، نقشه‌های چون‌ساخت	متناسب با پیشرفت عملیات بازسازی	شهرداری‌ها	بخش خصوصی (مهندسين مشاور)	وزارت راه و شهرسازی
۱۳	جمع‌آوری تجهیزات اضطراری و سیار و نگهداری بهینه برای سوانح بعدی	بعد از اتمام بازسازی	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور	-
۱۴	تهیه گزارش مرحله چهارم	در طول زمان بازسازی	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور	-

ردیف	اقدامات اولویت‌دار	بازه زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
اصلاح و به‌روزرسانی برنامه‌های کاهش خطر					
۱	ارائه تجربیات به کمیته‌های تدوین آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های فنی طراحی، نظارت و اجرا	در طول زمان بازسازی	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه‌وبودجه
۲	تکمیل و به‌روزرسانی بانک داده‌ها، نقشه‌های پهنه‌بندی، آسیب‌پذیری اجزا و تاب‌آوری سامانه‌های حمل‌ونقل ریلی شهری (مترو)	بعد از اتمام بازسازی	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه‌وبودجه
۳	اصلاح و به‌روزرسانی برنامه‌های کاهش خطر در قالب برنامه ملی کاهش خطر	بعد از اتمام بازسازی	شهرداری‌ها	سازمان مدیریت بحران کشور	سازمان برنامه‌وبودجه

۵-۵- بازتوانی روانی - اجتماعی

با توجه به بحث پیوستگی و هم‌پوشانی زمانی مراحل مدیریت بحران، پیامد اقدامات دوره پاسخ در مراحل بعدی بر فرایند بازتوانی تأثیر به‌سزایی دارد. بنابراین، در برنامه بازیابی اولیه، به این موضوع توجه شده است تا آثار منفی دوران پاسخ و انتقال بر بازتوانی روانی اجتماعی به حداقل برسد.

۵-۵-۱- زمینه‌ها و مفاهیم

بازتوانی روانی اجتماعی^۱: فرایند و اقداماتی که پس از سانحه با هدف توانمندی و ارتقای تاب‌آوری اجتماع یا جامعه تحت تأثیر برای ازسرگیری زندگی انجام می‌شود.

۵-۵-۲- الزامات

الگوی طراحی شده در بازتوانی روانی اجتماعی فراتر از شناخت مشکلات فردی پس از وقوع سانحه و ارائه خدمات مورد نیاز به دو سطح خانواده و گروه‌های اجتماعی در پیوند با سطح فردی می‌پردازد. بدین معنی که فهم اثرات سوانح بر فرد مهم است، اما به همان اندازه درک پیامدهای آن بر خانواده و به‌هم‌پیوستگی اجتماعی برای بازگشت به شرایط کارکردی پیشین با اهمیت است. بنابراین، بهبودی در هر سه سطح باید مدنظر مدیریت بحران و سازمان‌های مسئول قرار گیرد.

در این الگو بازتوانی روانی اجتماعی فرایند و اقداماتی تعریف می‌شود که پس از سانحه با هدف توان‌افزایی و ارتقای تاب‌آوری جامعه تحت تأثیر و ازسرگیری زندگی عادی انجام می‌شود و اصول و رویکرد نیز هماهنگ با این تعریف تدوین می‌گردد. اما پیش از طرح اصول، اشاره به دو موضوع لازم به نظر می‌رسد:

• ارزش‌های انسانی

اقدامات امدادرسانی و ارائه خدمات در تمامی مراحل مدیریت بحران می‌بایست مقید به رعایت ضوابط اخلاقی باشد که برای جلب اعتماد مردم و کارآمدی عملیات ضروری است.

- تأکید بر احترام و کرامت انسانی و شأن و منزلت مردم آسیب‌دیده؛
- ارائه خدمات بدون اعمال تبعیض مذهبی، قومی، جنسیتی و مانند آن؛

^۱ Psychosocial Rehabilitation

- احترام به فرهنگ و آداب و رسوم جوامع آسیب‌دیده؛
- ارائه کمک و خدمات بدون مقاصد سیاسی و مذهبی؛
- پیشگیری و پرهیز از سوءاستفاده از قدرت؛
- توجه به پیامدهای منفی کمک‌ها و وابستگی‌های طولانی‌مدت؛
- پاسخ‌گویی شفاف به تأمین‌کنندگان کمک‌ها و مردم آسیب‌دیده؛
- پرهیز از نمایش چهره‌هایی از مردم آسیب‌دیده برای جلب افکار عمومی و افزایش کمک‌های مردمی.

• شرایط اجرایی

- سه امر کلیدی که لازمه تحقق اهداف بازتوانی روانی اجتماعی و برنامه‌های مدیریت بحران در کشور ما است عبارتند از:
- تدوین برنامه‌ها و تأمین امکانات پیش از وقوع سوانح؛
 - تنظیم پروتکل‌ها، تقسیم کار و مسئولیت‌ها میان دستگاه‌های همکار و پشتیبان توسط دستگاه مسئول؛
 - همکاری و هماهنگی کامل در پاسخ‌گویی به نیازهای مردم به‌ویژه در دو هفته اول پس از وقوع سانحه.
- با فرض رعایت قواعد اخلاقی و تحقق این سه امر مهم، هدف اختصاصی برنامه بازتوانی کمک به جامعه تحت تأثیر برای دستیابی به یک زندگی باثبات و تسهیل کوشش‌های مردم برای بازیابی عملکرد کامل از طریق توان‌افزایی آن‌ها است. در این جهت بر پایه یافته‌های پژوهشی و تجربیات؛ خانواده، خویشان و گروه‌های اجتماعی بیشترین سهم را در بازتوانی آسیب‌دیدگان دارند. اما این به معنای بی‌نیازی همه مردم آسیب‌دیده از خدمات روانی اجتماعی نیست. بنابراین، اصول الگوی پیشنهادی با رویکرد اجتماع‌محور در سه مورد خلاصه می‌شود:

۱- توان‌افزایی زنان و مردان؛

۲- مشارکت فعال با فرصت‌های برابر برای همه؛

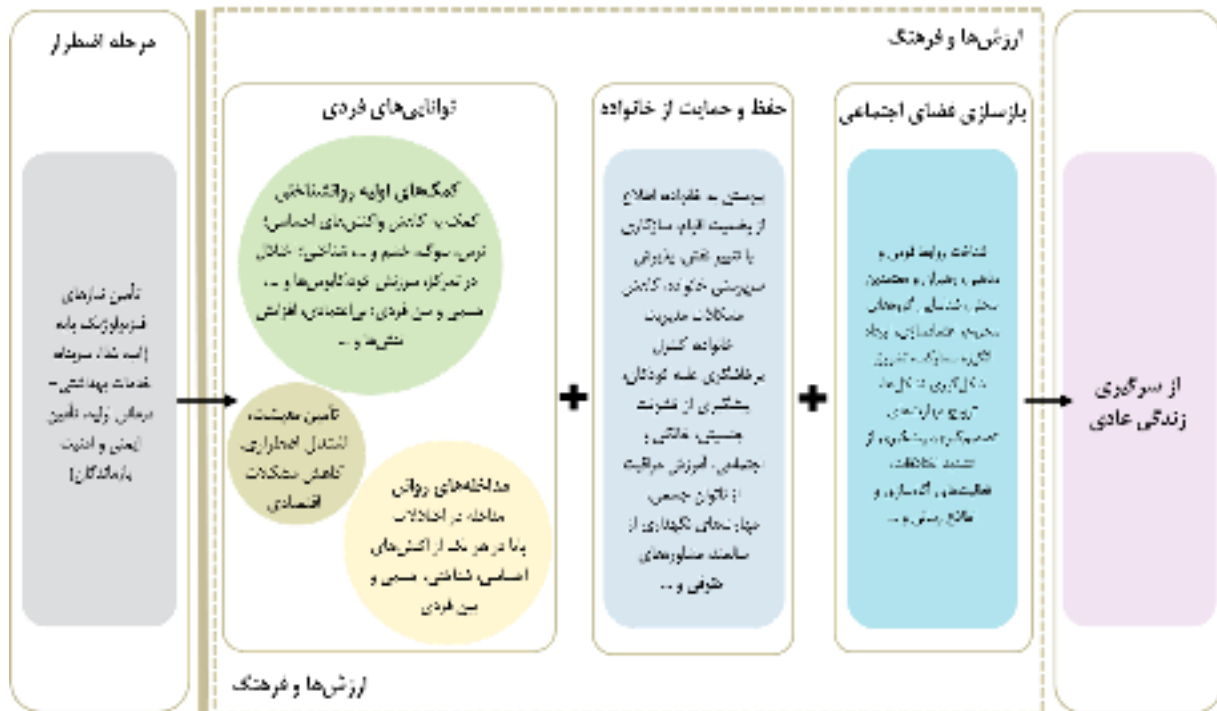
۳- مداخلات قابل پذیرش برای جامعه تحت تأثیر.

در رویکرد بازتوانی مبتنی بر اجتماع تأکید بر نقاط قوت شبکه‌های اجتماعی و استفاده از منابع اجتماعی است و اقدامات زیر اولویت خواهند داشت:

- حمایت از تأسیس و گسترش شبکه سازمان‌های محلی؛
- آموزش و تربیت نیروهای داوطلب و ارتقای ظرفیت‌های آن‌ها برای مشارکت در مراحل پاسخ و بازتوانی؛
- ظرفیت‌سازی در سازمان‌های محلی و نهادهای دولتی برای مشارکت و همکاری در مدیریت بحران؛
- تأکید خاص بر ایمنی و تأمین نیازهای گروه‌های آسیب‌پذیر؛
- آموزش و ارتقای آگاهی‌های مردم برای پیشگیری و بازتوانی؛
- اولویت همکاری و فعال شدن نیروهای محلی در پیشبرد برنامه‌های بازیابی؛
- شناسایی و توجه به زمینه‌های اجتماعی - فرهنگی جامعه تحت تأثیر؛
- تأکید بر رعایت عدالت، عدم تبعیض و تفاوت‌های جنسیتی.

۵-۳- الگوی باز توانی روانی اجتماعی

با توجه به بحث پیوستگی و هم پوشانی زمانی مراحل مدیریت بحران، پیامد اقدامات دوره پاسخ در مراحل بعدی بر فرایند باز توانی تأثیر به سزایی دارد. به عبارت دیگر باز توانی موفق در گروی درک پیوستگی اقدامات مراحل پیشین و پیچیدگی آسیب های احتمالی در سه سطح فرد، خانواده و اجتماع است. این سه سطح تشکیل دهنده همان عواملی است که برای توان افزایی و تاب آوری افراد و جامعه مؤثر دانسته شده اند.



شکل (۱۵): الگوی باز توانی روانی اجتماعی

۵-۴- برنامه ریزی و اقدامات پیش از وقوع سانحه

دوره پس از وقوع سانحه، دورانی است سرشار از عدم اطمینان. این دوره، زمان درستی برای تصمیم گیری درباره اقدامات دارای اولویت، تقسیم کار و مسئولیت ها در باز توانی روانی اجتماعی مردم آسیب دیده نیست. برنامه آمادگی برای رفع این عدم اطمینان ها و با هدف کاهش آسیب های سوانح بر مردم با مجموعه ای از طرح ها و اقدامات به عنوان یکی از بخش های اصلی فرآیند مدیریت خطر سانحه تهیه می شود.

موفقیت نظام مدیریت بحران در پاسخ به پرسش ها و تأمین نیازهای مردم، علاوه بر در اختیار داشتن سامانه های اطلاعاتی، نیازمند ساختارهای مناسب و دستورالعمل های اجرایی است. بنابراین نهادسازی به معنای تقویت ساختارهای موجود و یا ایجاد ساختاری جدید برای خدمت رسانی و تدوین پروتکل ها به عنوان خطوط راهنما و روش های اجرایی در انجام امور ضرورت می یابد.

الگوی برنامه آمادگی برای از سرگیری زندگی عادی توسط مردم با ترکیبی از خدمات در سطح فردی، خدماتی برای حفظ پیوند میان اعضای خانواده، حمایت های اجتماعی و احساس تعلق به نهادهای اجتماعی تدوین می شود.

تقویت ساختارهای موجود

مراکز کمک به خانواده: بر اساس الگوی آمادگی برای بازتوانی روانی اجتماعی و پیش‌بینی مسائل و نیازهای خانواده‌ها در جامعه آسیب‌دیده، وجود مراکزی برای ارائه خدمات مشاوره و کمک به خانواده‌ها ضروری است. این مراکز می‌توانند در پیوند میان اعضای خانواده، کاهش تنش‌ها، پیشگیری از خشونت‌های احتمالی علیه کودکان، زنان، سالمندان و یا کم‌توان‌های جسمی/ذهنی، ارائه مشاوره‌های حقوقی و مانند آن مؤثر واقع شوند. خدمات مراکز کمک به خانواده فراتر از صرفاً توزیع کمک‌های امدادی در دوره پاسخ و یا دو هفته اول پس از سانحه است. برقراری و حفظ ارتباط با خانواده، اطلاع از وضعیت آن‌ها (به‌ویژه وضعیت گروه‌های آسیب‌پذیر) در دوره بازتوانی و در صورت ضرورت ارجاع به سازمان‌های تخصصی، از وظایف نیروهای این مراکز خواهد بود. در شرایط کنونی سازمان بهزیستی علاوه بر مراکز مشاوره دولتی با تعداد زیادی مراکز مشاوره و خدمات اجتماعی بخش خصوصی در ارتباط است که همه از ظرفیت‌های موجود برای تقویت مراکز کمک به خانواده محسوب می‌شوند:

- دفتر مشاوره و طرح متمرکز بر خانواده در ساختار سازمان بهزیستی
 - بیش از ۵۰۰ کلینیک خدمات اجتماعی با ترکیب نیروی انسانی روانشناس و مددکار
 - ۳۰۰۰ دفتر مشاوره در استان‌های کشور
 - دفتر حمایت از کودکان در ساختار سازمان بهزیستی
 - دفاتر تخصصی برای مشاوره نوجوانان
 - اورژانس اجتماعی با نیروهای تخصصی در ساختار سازمان بهزیستی
 - دفتر توان‌افزایی خانواده و زنان در ساختار سازمان بهزیستی
 - حوزه معاونت امور توان‌بخشی در ساختار سازمان بهزیستی
 - دفتر و شورای عالی سالمندی در ساختار سازمان بهزیستی
 - سازمان‌های غیردولتی فعال در حوزه حمایت از خانواده از جمله جمعیت همیاران سلامت روانی اجتماعی (شعبه کشوری، شعب استان و شهرستانی)
 - دفتر پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی سازمان بهزیستی با تمرکز بر ساختار برنامه‌های مشارکتی و توان‌افزایی
- مجهز نمودن این مراکز به دانش و اطلاعات ضروری برای ارائه خدمات به خانواده‌ها در شرایط پس از وقوع سانحه و دوره بازتوانی می‌تواند این خلأ را در ساختار موجود مدیریت بحران جبران نماید.
- در ساختار مراکز کمک به خانواده، باید امکان ارائه خدمات به گروهی از مردم آسیب‌دیده که به دلایل عدیده امکان مراجعه به مراکز را ندارند^۱ مانند عدم دسترسی به وسایل حمل‌ونقل، از دست دادن وسایل کمک توان‌بخشی، سالمندی و یا زنان به دلایل فرهنگی و مانند آن فراهم شده باشد.
- دیدار از مردم در سرپناه‌های موقت برای آسان‌سازی دسترسی آن‌ها به خدمات و اطلاعات، به‌ویژه گروه‌های آسیب‌پذیر، می‌تواند به ارزیابی وضعیت و تشخیص نیازهای آن‌ها کمک کند. چگونگی تأمین نیازها و خدمات توسط مراکز کمک به خانواده و توسط سازمان بهزیستی به‌جای مراجعه افراد متعدد، مکرر و در زمان‌های مختلف باید در برنامه آمادگی طراحی و مورد توافق تمام سازمان‌های درگیر قرار گرفته باشد.

^۱ Outreach services

ایجاد ساختارهای جدید

با توجه به ویژگی‌های خاص الگوی آمادگی برای بازتوانی روانی اجتماعی از آن جمله ضرورت بازسازی فضای اجتماعی و تأمین معیشت و کسب‌وکار مؤثر در بهبود وضعیت فردی و خانوادگی آسیب‌دیدگان و پس از مروری بر اسناد قابل دسترسی و گفتگو با مدیران و کارشناسان سازمان‌های مختلف به نظر می‌رسد که در ساختار سازمان‌های موجود، زمینه‌ها و مناسبات اجتماعی که بیشترین نقش را در بازیابی جامعه تحت تأثیر دارند یا اصلاً مورد توجه قرار نگرفته و یا به صورت حاشیه‌ای و فقط به عنوان تبصره‌ای در متن آیین‌نامه‌های اجرایی برنامه‌ها طرح شده است. بنابراین برای ارائه خدمات بازتوانی به صورت کامل ضرورت دارد که در سازمان‌های موجود، واحدهای جدیدی ایجاد شود که دو اقدام زیر را دنبال نمایند:

۱- تسهیلگری اجتماعی برای بازسازی فضای اجتماعی؛

۲- اشتغال اضطراری برای تأمین معیشت خانواده.

مراکز تسهیلگری اجتماعی: پس از وقوع سانحه و در مرحله پاسخ اضطراری همه سازمان‌ها با نیروهایشان و گاه بیش از اندازه مورد نیاز به منطقه آسیب‌دیده اعزام می‌شوند (جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، ارتش جمهوری اسلامی ایران، سپاه، بسیج، سازمان بهزیستی، جهاد کشاورزی، سازمان‌های غیردولتی، خیرین و مانند آن). اما پس از عبور از دوره اضطرار، مدیریت بحران یا به تعبیری «دولت» با انبوهی از مشکلاتی که برخی ناشی از اقدامات دوره پاسخ و دشواری‌های زندگی پس از سانحه است، تنها می‌ماند. بر اساس تجربه‌های گذشته، غالباً سازمان‌های دولتی هم پس از سه ماه یا حداکثر یک سال منطقه را ترک می‌کنند و بدین ترتیب برنامه بازیابی که مدت‌زمانی طولانی - حتی تا ۵ سال - برای آن قابل تصور است ناتمام رها می‌شود. این روش مدیریت و نتایج آن ناشی از رویکرد سنتی به مدیریت سانحه و اتکای محض به سازمان‌های دولتی و نادیده گرفتن ظرفیت‌های اجتماعی مردم به عنوان تسهیل‌کننده فعالیت‌های دوره پاسخ و بازیابی است.

در پارادایم متأخر بازیابی، بر ترکیبی از عوامل بیرونی (سازمان‌های دولتی) و درونی (مردم جامعه تحت تأثیر با تعلق‌های اجتماعی محلی)، علاوه بر تشکل‌های داوطلبانه محلی، سمن‌ها و مانند آن تأکید می‌شود. انجام فعالیت‌ها و پیشبرد اهداف در این پارادایم و رویکرد اجتماع‌محور، در گروی جلب مشارکت و اعتماد مردمی جامعه تحت تأثیر است. بنابراین برای تضمین ادامه کارکردهای جامعه در مواجهه با سانحه و ارتقای تاب‌آوری آن به تلاش‌های نهادی با عنوان «مراکز تسهیلگری اجتماعی» و درک اهمیت روابط و مناسبات اجتماعی در بازیابی نیاز داریم.

با پذیرش این امر که مردم جامعه تحت تأثیر از جمله ذی‌نفعان اصلی برنامه بازیابی هستند، استفاده از دانش محلی، ظرفیت‌های مردمی و تسهیلگران از میان نیروهای بومی که شرایط و فرهنگ جامعه را می‌شناسند، اولویت بیشتری می‌یابد. تسهیلگران اجتماعی با شناخت کامل از ویژگی‌های اجتماعی/ فرهنگی جامعه تحت تأثیر و با درک درست نقاط قوت و ضعف مردم، سازمان‌های دولتی و غیردولتی موجود و شبکه‌های اجتماعی به‌جامانده، می‌توانند سایر امدادگران را در تشخیص نیازها، میزان کمک‌ها و جلب مشارکت مردم یاری کنند. تسهیلگران می‌توانند در انتقال کارآمد دانش در فضا و زمان، بسیج شبکه‌های اجتماعی، عدم تمرکز در تصمیم‌گیری، شناسایی سنت‌ها و وجوه فرهنگی اجتماعی مشترک، ارتقای میزان دلبستگی و حس جمعی، تجهیز و جریان منابع و برقراری پیوندهای رسمی با سازمان‌های بیرونی نقش‌های مؤثری داشته باشند. بنابراین مداخله‌های مبتنی بر شناخت ظرفیت‌ها و تقویت مردم آسیب‌دیده به ارتقای زیست اجتماعی و بازگشت سریع آنان به زندگی عادی کمک می‌کند.

در این راستا علاوه بر واگذاری مسئولیت ایجاد «مراکز تسهیلگری اجتماعی» به سازمان بهزیستی با توجه به ظرفیت‌های موجود این سازمان، بر تغییرات ساختاری در سایر سازمان‌ها از جمله وزارت بهداشت و بنیاد مسکن انقلاب اسلامی برای تأسیس بخش‌های اجتماعی با نیروهای آموزش‌دیده در این حوزه تأکید می‌گردد.

ظرفیت‌های سازمان بهزیستی به شرح زیر است:

- وجود معاونت اجتماعی/ فرهنگی در ساختار سازمان بهزیستی؛
- تدوین کتاب‌های تسهیلگری با موضوع توسعه محلی در سازمان بهزیستی؛
- تجربه برگزاری دوره‌های آموزشی برای توسعه محلی توسط سازمان بهزیستی؛
- ایجاد بیش از ۱۲۰ مرکز توسعه محلی در استان‌های کشور توسط سازمان بهزیستی؛
- وجود سازمان‌های غیردولتی مانند گروه همیاران.

ایجاد مراکز حمایت از اشتغال اضطراری: با توجه به اثرات تأمین معیشت بر بهزیستی روانی افراد و آرامش خاطر همه

اعضای خانواده ضروری است تا طرحی برای اشتغال اضطراری که می‌تواند به اشتغال دائم و بلندمدت نیز کمک کند در مرحله آمادگی تدوین گردد. به‌طور یقین این طرح با انعطاف‌پذیری‌های کافی می‌تواند در مناطق آسیب‌دیده مختلف با اطلاع کامل از وضعیت اشتغال و معیشت مردم پیش از وقوع سانحه (از گزارش وضعیت اجتماعی) و زمینه‌های فرهنگی مورد استفاده قرار گیرد.

در طرح اشتغال اضطراری که هزینه و دستمزد کارکنان از محل منابع دولتی تأمین می‌شود توجه به نکات زیر ضروری است:

- آموزش نیروهای سازمان‌های دولتی برای پذیرش مردم محلی به‌عنوان همکار
 - تهیه فهرستی از کارها و فعالیت‌های قابل واگذاری به مردم تحت تأثیر
 - توجه به عرضه نیروی کار در بخش کشاورزی و دامداری
 - دعوت زنان به کار با توجه به زمینه‌های فرهنگی جامعه تحت تأثیر
 - اهمیت تأمین ایمنی و امنیت با کمک مردم محلی
 - استفاده از فرصت پیش‌آمده برای حفظ و احیای منابع طبیعی
 - تلاش برای آسان‌سازی دسترسی و برخورداری مردم از انواع خدمات
 - علاوه بر این، این مراکز باید خود را برای ارائه خدمات متنوعی برای فراهم آوردن فرصت‌های اشتغال آماده نمایند:
 - آموزش مهارت‌های فنی و حرفه‌ای برای فاقدین مهارت
 - آموزش به‌کارگیری تکنولوژی‌های جدید
 - آموزش مهارت‌های بازاریابی
 - ضرورت مذاکره با بخش خصوصی، شهرداری‌ها، تعاونی‌ها برای مشارکت در طرح اشتغال اضطراری
 - تأسیس شرکت‌های دولتی موقت در صورت عدم استقبال بخش خصوصی
 - مشاوره و راهنمایی برای کسب‌وکار
 - مشاوره در مورد کمک‌های مالی، میزان و نحوه برخورداری
 - و مانند آن
- برای تدوین این طرح و ایجاد مراکز اشتغال اضطراری ظرفیت‌های بسیاری وجود دارد:

- ماده ۷۸ قانون برنامه ششم توسعه در حمایت از اقشار آسیب‌پذیر
- بند ۵، ماده ۸۰ قانون ششم توسعه در حمایت از زنان سرپرست خانوار
- بخش ۵ و ماده ۲۷ قانون در مورد ایجاد اشتغال
- قانون ساماندهی و حمایت از مشاغل خانگی
- وجود اداره کل کارآفرینی و اشتغال در وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی
- وجود سامانه‌های بازار اشتغال، مشاغل خانگی و تعاونی‌ها در وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی
- تجربه حمایت‌های مالی و مداخله‌گری وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی
- وجود سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای برای مهارت‌آموزی
- توزیع حجم قابل توجهی از منابع مالی دولتی به‌عنوان کمک‌های بلاعوض

تدوین دستورالعمل‌ها

مطابق با الگوی برنامه آمادگی و برای ارائه خدمات در سه سطح فردی، خانواده و اجتماعی ایجاد مراکز جدید توسط سازمان‌های دولتی درگیر مدیریت بحران و واگذاری مسئولیت‌ها و وظایف متفاوت به سازمان‌های موجود پیشنهاد شده است. در این جهت، تقویت ظرفیت سازمان‌ها با آموزش‌های لازم و تهیه دستورالعمل‌ها برای یکسان‌سازی و هماهنگی روش‌های اجرایی ضرورت می‌یابد.

با ارائه فهرست این دستورالعمل‌ها، لازم به یادآوری است که برخی از آن‌ها در شرایط کنونی نیز وجود دارد ولی بیشتر متمرکز بر سطح فردی و جنبه‌های روانی آسیب‌دیدگان و یا معلولیت‌ها است و ابعاد خانواده و اجتماعی برای بازتوانی جامعه تحت تأثیر مدنظر قرار نگرفته است.

- دستورالعمل بهداشت محیط و تأسیسات بهداشتی
- دستورالعمل مشاوره تخصصی خانواده در شرایط بحران
- دستورالعمل خدمات تخصصی روانی اجتماعی برای کودکان
- دستورالعمل خدمات ویژه برای زنان سرپرست خانوار در شرایط بحران
- دستورالعمل بازسازی فضای اجتماعی
- دستورالعمل حمایت‌های روانی اجتماعی^۱
- دستورالعمل خدمات سلامت جسمی در شرایط بحران
- دستورالعمل توان بخشی مصدومین^۲
- تدوین دستورالعمل خدمات مشاوره و سلامت باروری
- دستورالعمل خدمات سلامت روانی اجتماعی برای تسهیلگران و امدادگران
- دستورالعمل حقوقی قضایی ویژه قربانیان خشونت یا افراد در معرض خطر (به‌ویژه گروه‌های آسیب‌پذیر)
- برنامه اشتغال اضطراری برای شرایط پس از سانحه

^۱ در حال حاضر، سند مدیریت مخاطرات فقط برای «بازتوانی روانی» وجود دارد که توسط سازمان مدیریت بحران کشور و با همکاری سازمان ملی استاندارد ایران تهیه شده است.

^۲ در حال حاضر، سند «مدیریت مخاطرات-بازتوانی جسمی (ویژه مصدومین ناشی از سانحه)» وجود دارد که توسط سازمان مدیریت بحران کشور و با همکاری سازمان ملی استاندارد ایران تهیه شده است.

تأمین نیروی انسانی

در نظام مدیریت بحران کشور ما، سازمان‌های دولتی نهادهای اصلی تأمین‌کننده منابع هستند. این منابع شامل حمایت‌های مالی (در اشکال گوناگون)، کمک‌های فنی و نیروی انسانی آموزش‌دیده برای اجرای اقدامات بازسازی است. همچنین سازمان‌های درگیر مدیریت بحران علاوه بر نیروهای سازمانی، باید نسبت به جذب و تقویت ظرفیت‌های داوطلبانه در میان شهروندان نیز اقدام نمایند که در دستورالعمل‌های تهیه‌شده، پایگاه و حدود مسئولیت‌های قابل واگذاری به تشکلهای و نیروهای داوطلب باید مشخص شده باشد.

تأمین منابع انسانی در درجه نخست در گروی آموزش نیروها برای انجام هر چه بهتر وظایفی است که بر عهده آنها گذاشته می‌شود که در اینجا دوره‌های آموزشی طرح می‌شود:

- آموزش کارشناسان روانشناس برای ارائه خدمات در شرایط بحران؛
- آموزش مشاوران و کارشناسان خانواده برای ارائه خدمات در شرایط بحران؛
- آموزش روانشناسان کودک برای رفع مشکلات کودکان در بحران؛
- آموزش مددکاران اجتماعی برای شرایط بحران؛
- آموزش تسهیلگران اجتماعی برای آشنایی کامل با مقررات و ساختارهای سازمان‌های درگیر بحران؛
- آموزش تسهیلگران اجتماعی برای آمادگی کار در شرایط بحران و مردم آسیب‌دیده؛
- آموزش ارائه‌دهندگان خدمات در زمینه شناسایی، ثبت، مراقبت و پیگیری موارد خشونت‌دیده یا در معرض خشونت؛
- آموزش و آماده‌سازی تیم‌های ارزیابی متشکل از نیروهای وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، جمعیت هلال‌احمر جمهوری اسلامی ایران، سازمان بهزیستی، ستاد کل نیروهای مسلح و وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در همه استان‌ها؛
- آموزش تسهیلگران برنامه توان‌بخشی مبتنی بر جامعه سازمان بهزیستی کشور از طریق جمعیت هلال‌احمر جمهوری اسلامی ایران در زمینه کمک‌های اولیه، مداخله در بحران و مددکاری در حوادث و سوانح و استفاده از ظرفیت این برنامه برای امدادسانی به افراد دارای معلولیت به‌ویژه در مناطق روستایی.

جدول (۸۳): اقدامات پیش از وقوع سانحه جهت بازتوانی روانی - روانی

مرجع تصویب	دستگاه پشتیبان	دستگاه همکار	دستگاه مسئول	اقدامات	رابطه‌های سامانه‌ها در قالب سامانه جامع خطر حوادث و سوانح
-	سازمان مدیریت بحران کشور	-	سازمان بهزیستی	سامانه سلامت خانوار به تفکیک جنس اعضا	
-	سازمان مدیریت بحران کشور	-	سازمان بهزیستی	سامانه گروه‌های آسیب‌پذیر (به تفکیک جنس) سالمندان و وضعیت خانواده آن‌ها کم‌توان/ ناتوان‌های جسمی و ذهنی و وضعیت خانواده‌ها کودکان و وضعیت خانواده آن‌ها بیماران مزمن (انواع بیماری‌های واگیر و غیرواگیر، مصرف‌کنندگان مواد) و وضعیت خانواده آن‌ها زنان سرپرست خانوار و وضعیت خانواده آن‌ها مستأجران	

مرجع تصویب	دستگاه پشتیبان	دستگاه همکار	دستگاه مسئول	اقدامات	
-	سازمان مدیریت بحران کشور	-	سازمان بهزیستی	سامانه اجتماعی / فرهنگی جمعیت، خانوار، نیروی کار وضعیت فعالیت‌های اقتصادی، ویژگی‌های معیشتی فرهنگ‌ها، اقوام، مذاهب، زبان، سازمان‌های مردم‌نهاد وضعیت و پایگاه زنان، نوع فعالیت‌ها	
-	سازمان مدیریت بحران کشور	-	سازمان بهزیستی	سامانه ثبت، غربالگری و پیگیری موارد خشونت‌دیده یا در معرض خشونت در منطقه آسیب‌دیده	
-	-	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران	سازمان بهزیستی	مراکز کمک به خانواده	تقویت ساختارهای موجود
-	-	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، سازمان آب و فاضلاب، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	سازمان بهزیستی	مراکز تسهیلگری اجتماعی	ایجاد ساختارهای جدید
-	-	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، سازمان بهزیستی	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	مراکز حمایت از اشتغال اضطراری	
سازمان مدیریت بحران کشور	-	سازمان بهزیستی، جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	ارائه خدمات سلامت جسمی در شرایط بحران	تدوین دستورالعمل‌ها
سازمان مدیریت بحران کشور	-	سازمان بهزیستی، جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	ارائه حمایت‌های روانی اجتماعی	
سازمان مدیریت بحران کشور	-	سازمان آب و فاضلاب	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	بهداشت محیط و تأسیسات بهداشتی در شرایط وقوع سوانح	
سازمان مدیریت بحران کشور	-	سازمان بهزیستی، جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	توان بخشی مصدومین و کم‌توان / ناتوان‌های جسمی و ذهنی	

مرجع تصویب	دستگاه پشتیبان	دستگاه همکار	دستگاه مسئول	اقدامات	
سازمان مدیریت بحران کشور	-	مراکز خدمات اجتماعی	سازمان بهزیستی	مشاوره تخصصی خانواده در شرایط بحران	
سازمان مدیریت بحران کشور	-	مراکز خدمات اجتماعی، جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران	سازمان بهزیستی	خدمات تخصصی روانی اجتماعی برای کودکان	
سازمان مدیریت بحران کشور	-	مراکز خدمات اجتماعی، جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران	سازمان بهزیستی	خدمات ویژه زنان سرپرست خانوار در شرایط پس از وقوع سوانح	
سازمان مدیریت بحران کشور	-	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، کمیته امداد امام خمینی	سازمان بهزیستی	حقوق قضایی ویژه قربانیان خشونت یا افراد در معرض خطر (به‌ویژه گروه‌های آسیب‌پذیر)	
سازمان مدیریت بحران کشور	-	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران	سازمان بهزیستی	تسهیلگری اجتماعی	
سازمان مدیریت بحران کشور	-	وزارتخانه‌های ذی‌ربط، سازمان برنامه و بودجه، سازمان فنی و حرفه‌ای، سازمان بهزیستی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	اشتغال اضطراری برای شرایط پس از سانحه	
-	-	جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سازمان بهزیستی، ستاد کل نیروهای مسلح، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	سازمان مدیریت بحران کشور	آموزش تیم ارزیابی میان‌بخشی مشترک میان سازمان‌های دولتی	تأمین منابع: نیروی انسانی

مرجع تصویب	دستگاه پشتیبان	دستگاه همکار	دستگاه مسئول	اقدامات
-	-	مراکز دانشگاهی	سازمان بهزیستی	آموزش کارشناسان و مشاوران خانواده برای ارائه خدمات در شرایط پس از سانحه
-	-	مراکز دانشگاهی	سازمان بهزیستی	آموزش کارشناسان مددکاران اجتماعی برای ارائه خدمات در شرایط پس از سانحه
-	-	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، مراکز دانشگاهی	سازمان بهزیستی	آموزش مشاوران، روانشناسان، امدادگران و مانند آن برای ثبت، مراقبت و پیگیری موارد خشونت دیده
-	-	مراکز دانشگاهی	سازمان بهزیستی	آموزش تسهیلگران اجتماعی برای کار در شرایط پس از وقوع سانحه
-	-	مراکز دانشگاهی	سازمان بهزیستی	آموزش تسهیلگران اجتماعی برای آشنایی کامل با مقررات، وظایف و سازمان‌های درگیر مدیریت بحران
-	سازمان مدیریت بحران کشور	-	سازمان بهزیستی	آموزش روانشناسان کودک برای رفع مشکلات کودکان در بحران
-	سازمان مدیریت بحران کشور	-	سازمان بهزیستی	برگزاری دوره‌های آموزشی سالیانه برای انتقال دستاوردهای علمی و درس‌های آموخته‌شده از تجربیات پیشین به کلیه نیروهای امدادی (شامل ستاد کل نیروهای مسلح، سازمان امداد و نجات، نیروهای داوطلب، متخصصین و مانند آن)
-	سازمان مدیریت بحران کشور	-	جمعیت هلال‌احمر جمهوری اسلامی ایران	آموزش تسهیلگران برنامه توان بخشی مبتنی بر جامعه سازمان بهزیستی کشور در زمینه کمک‌های اولیه، مداخله در بحران و مددکاری در حوادث و سوانح و استفاده از ظرفیت این برنامه برای امدادسانی به افراد دارای معلولیت به‌ویژه در مناطق روستایی

۵-۵-۵- اقدامات پس از وقوع سانحه

در این قسمت به اقدامات بازتوانی روانی-اجتماعی در بخش‌های خدمات روان‌شناختی و معیشتی، خدمات مشاوره و مددکاری خانواده، خدمات تسهیلگری اجتماعی و مهم‌ترین خدمات مورد نیاز گروه‌های آسیب‌پذیر پرداخته می‌شود.

• خدمات روان‌شناختی و معیشتی

با عدم دسترسی به نیازهای ضروری و تأسیسات بهداشتی مانند توالیت و یا حمام و مانند آن که نتیجه اقدامات ناکافی یا نامناسب مرحله پاسخ و وضعیت جاری در شرایط پس از سانحه است و عدم امکان برخورداری از خدمات درمانی از ظرفیت‌های فردی کاسته می‌شود. علاوه بر این از بین رفتن منابع درآمدی برای تأمین هزینه‌های زندگی و بیکاری همه و همه از توانایی فرد در مواجهه با عوامل تنش‌زا می‌کاهد و انگیزه ادامه زندگی او را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

با هدف کاهش آسیب‌های روحی ناشی از زندگی با ترس، از دست دادن عزیزان، تغییرات شدید در محیط زندگی و از بین رفتن منابع کسب‌وکار، بی‌نظمی و آشفتگی، از دست دادن حمایت‌های اجتماعی گذشته و افراد مورد اعتماد همراه با آسیب‌های جسمی و احساس فقدان کنترل بر امور زندگی، ارائه خدمات روان‌شناختی و معیشتی به مردم آسیب‌دیده ضروری است.

• خدمات مشاوره و مددکاری خانواده

به دلیل اهمیت خانواده در فرهنگ ما و نگرانی از به‌هم‌ریختن آن، تقویت ساختار سازمان‌های موجود برای ارائه خدمات موردنیاز خانواده‌ها و کاهش تنش‌های احتمالی ضروری می‌نماید.

• خدمات تسهیلگری اجتماعی

آن‌چه که درباره وضعیت مناسبات اجتماعی پس از وقوع سانحه مورد اشاره آسیب‌دیدگان قرار گرفته عبارتند از: افت سرمایه اجتماعی، برهم‌خورده ساختار و روابط اجتماعی، خشونت اجتماعی، کاهش امنیت با ورود افراد غریبه و مانند آن که همگی نماد عدم ثبات و آرامش در ساختار اجتماعی هستند. به همین دلیل در برنامه آمادگی برای ارائه خدمات در دوره بازتوانی بر این اصل تأکید شده که فهم آسیب‌های سوانح بر فرد و وضعیت روحی و روانی او مهم است، اما به همان اندازه درک پیامدهای آن بر انسجام و بازسازی فضای اجتماعی برای مشارکت مردم در تصمیم‌گیری‌ها و تمشیت امور جامعه و تسهیل بازگشت آن‌ها به زندگی عادی اهمیت دارد. در این راستا با توجه به نبود سازمانی برای ارائه خدمات تسهیلگری اجتماعی، ایجاد چنین ساختاری در بخش طرح‌ها و اقدامات برنامه آمادگی پیشنهاد می‌شود.

• مهم‌ترین خدمات مورد نیاز گروه‌های آسیب‌پذیر

به دلیل ماهیت و نیازهای این گروه خلاصه‌ای از خدمات اساسی به تفکیک گروه‌های آسیب‌پذیر تهیه شده است.

گروه اول؛ سالمندان

- غربالگری از نظر جسمی و روانی
- معاینه سالمندان در محل اسکان
- تحویل مستقیم بسته‌های امدادی در محل اقامت
- تأمین داروها و خدمات درمانی در محل اقامت (شامل مواد مخدر در میزان مشخص)
- برپایی سرویس‌های بهداشتی با ساختار مناسب و قابل استفاده
- رعایت رژیم تغذیه‌ای
- تأمین وسایل کمک توان‌بخشی
- آموزش سالمندان و اعضای خانواده برای استفاده از وسایل جدید
- کمک‌های ویژه به زنان برای مراقبت از سالمندان

گروه دوم؛ کودکان

- شناسایی کودکان جامانده و بازگرداندن آن‌ها به خانواده
- غربالگری کودکان از نظر جسمی و روانی
- غربالگری کودکان از نظر سوءتغذیه
- توزیع مواد غذایی (مکمل‌ها) و تجهیزات بهداشتی مناسب سن کودک

- پیگیری برنامه واکسیناسیون کودکان
- شناسایی کودکان مورد تعرض جنسی
- شناسایی کودکان مورد خشونت خانواده
- آموزش اعضای خانواده، مراقبین کودکان، آموزگاران در مورد سوءاستفاده جنسی
- برپایی مراکز مشاوره روان ویژه کودکان
- حمایت حقوقی و قانونی از کودکان بی سرپرست
- پیگیری آموزش کودکان و نوجوانان
- برپایی فضای دوستدار کودک

گروه سوم؛ زنان

- غربالگری از نظر آسیب‌های جسمی و روانی
- خدمات مشاوره‌ای در مقوله سلامت باروری
- معاینه منظم مادران باردار
- ارائه خدمات تغذیه‌ای و بهداشتی به‌ویژه برای مادران
- خدمات مشاوره برای پیشگیری از خشونت علیه زنان
- تأمین تأسیسات بهداشتی از نظر تعداد و فاصله مناسب
- تأمین ایمنی و امنیت در فضاهای عمومی
- خدمات مشاوره برای ایجاد آرامش در خانواده و کاهش تنش‌ها
- شرایط ویژه برای زنان سرپرست خانوار: از نظر سرپناه، مشاوره‌های حقوقی، بیمه‌های اجتماعی، برقراری مستمری، توزیع بسته‌های امدادی در محل استقرار توسط زنان امدادگر
- پیش‌بینی فعالیت‌های جمعی
- برپایی زیرساخت‌های مخصوص زنان مانند آرایشگاه‌ها
- آموزش مهارت‌های رفتاری، فرزندپروری، کنترل خشم، بهداشت محیط و مانند آن

گروه چهارم؛ کم‌توان / ناتوان‌های جسمی و ذهنی

- معاینه افراد در محل سکونت
- غربالگری از نظر جسمی و روانی
- توزیع اقلام امدادی در محل سکونت
- تأمین و توزیع تجهیزات بازتوانی
- تأمین محل اسکان اضطراری برای این افراد و خانواده آن‌ها
- آموزش نیروها برای نحوه برخورد با این گروه
- تأمین رژیم غذایی مناسب
- شناسایی موارد سوءاستفاده
- بازگشایی مراکز نگهداری
- شناسایی افراد تنها و بدون سرپرست
- بیمه‌های تأمین اجتماعی

- تأمین امکانات توان بخشی و آموزش نحوه استفاده

گروه پنجم؛ بیماران مزمن

- غربالگری برای بیماری های جسمی و روانی
- انجام معاینه در محل اقامت
- تأمین داروهای مورد نیاز
- پیگیری خدمات درمانی مانند دیالیز، آزمایش ها و مانند آن
- تأمین رژیم غذایی بر اساس نوع بیماری
- دسترسی به تیم های درمانی تخصصی

۵-۵-۱- جمع آوری اطلاعات مورد نیاز

- تیم جمع آوری کننده اطلاعات شامل افرادی از جامعه محلی و کارشناسانی از سازمان های مختلف محلی و مرکزی خواهد بود که از پیش برای انجام ارزیابی های اجتماعی آموزش داده شده اند.
- همواره باید عده بیشتری را آموزش داد تا در شرایط سوانح، گردآوری و اعزام تیم ها به تعداد کافی امکان پذیر باشد.
- در هر تیم حداقل یک نفر حرفه ای که تجربه کار در شرایط سوانح را داشته باشد، لازم است.
- وجود افرادی از جامعه محلی کمک می کند تا اطلاعات کافی در مورد فرهنگ، مذهب و زبان جامعه تحت تأثیر در اختیار سازمان های فعال قرار گیرد.
- گرچه بخش عمده ای از اطلاعات مورد نیاز برای تدوین گزارش وضعیت اجتماعی با توجه به وجود مطالعات متعدد در مورد مناطق در خطر و تجربه وقوع سوانح در گذشته می تواند پیش از وقوع سانحه جدید گردآوری شده باشد، اما برای دستیابی به اطلاعات به هنگام در شرایط پس از سانحه، بهتر است ارزیابی اجتماعی در دو هفته اول پس از سانحه به محض این که عملیات امداد و نجات به اتمام رسید، انجام شود.
- اطلاعات می تواند از مطلعین کلیدی، اسناد موجود، آموزگاران، پزشکان، مدیران واحدهای اداری، گردانندگان سازمان های غیردولتی محلی، دانشگاه های محلی و رهبران محلی گردآوری شود.

جدول (۸۴): اطلاعات مورد نیاز گزارش ارزیابی خسارت و نیاز جهت بهزیستی روانی اجتماعی^۱ افراد در جامعه تحت تأثیر^۲

دستگاه همکار	دستگاه مسئول	اقدام	نوع آسیب و نیازها	نوع اطلاعات
سازمان بهزیستی، جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	برآورد منابع (نیروها و تأسیسات) سلامت روان موجود در جامعه/ مراکز ثابت و سیار	آسیب های روانی	آسیب های روانی
پزشکی قانونی	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	گردآوری اطلاعات در مورد افراد فوت شده، مصدوم، مجروح اعزام شده برای درمان به تفکیک سن و جنس	عمومی	آسیب های جسمی

^۱ Psychological Well-being

^۲ در برخی از گزارش های حوزه سلامت و پزشکی از عنوان سلامت روان (mental health) برای این مجموعه اقدامات استفاده می شود که با توجه به الگوی طراحی شده و رویکرد اجتماع محور این گزارش و همچنین توزیع شدت آسیب های احتمالی روانی و نیاز سهم بسیار کوچکی از آسیب دیدگان به مداخلات درمانی روان شناختی عنوان «بهزیستی روانی» مناسب تر به نظر می رسد.

دستگاه همکار		دستگاه مسئول	اقدام		
سازمان بهزیستی، پزشکی قانونی	سازمان بهزیستی، مرکز آمار ایران	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	گردآوری اطلاعات در مورد تعداد کودکان (فوت پدر/ مادر)	گروه‌های آسیب‌پذیر به تفکیک سن و جنس	
سازمان بهزیستی، مرکز آمار ایران			گردآوری اطلاعات در مورد تعداد سالمندان		
سازمان بهزیستی			گردآوری اطلاعات در مورد تعداد مصرف‌کنندگان مواد		
سازمان بهزیستی			گردآوری اطلاعات در مورد تعداد بیماران مزمن		
سازمان بهزیستی			گردآوری اطلاعات در مورد تعداد کم‌توان/ ناتوان‌های جسمی و ذهنی		
-			گردآوری اطلاعات در مورد تعداد زنان باردار		
کمیته امداد امام خمینی (ره)			گردآوری اطلاعات در مورد تعداد زنان سرپرست خانوار		
	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	ثبت اطلاعات در کارت‌های بهداشتی خانوار			
دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور	جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران	مشخص کردن نیازهای زیستی، غذایی و بهداشتی (غذا، آب، پوشاک و مانند آن)	عمومی		
جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	مشخص کردن نیازهای بهداشتی (توالت، حمام و مانند آن)			
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سازمان بهزیستی	جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران	مشخص کردن سایر نیازها			
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران، وزارت آموزش و پرورش	سازمان بهزیستی	کودکان: مراقبت روحی- روانی، مهدکودک، فضای آموزشی، سوءتغذیه و مانند آن	گروه‌های آسیب‌پذیر	شناسایی نیازهای مردم	
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران	سازمان بهزیستی	سالمندان: مراقبت‌های ویژه در محل اسکان، توالت و حمام، درمانی، دارویی، مواد مخدر، بسته‌های امدادی			
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	سازمان بهزیستی	مصرف‌کنندگان مواد: تأمین مواد			
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران	سازمان بهزیستی	کم‌توان/ ناتوان‌های جسمی/ ذهنی: مراقبت‌های ویژه، وسایل توان‌بخشی			
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران	سازمان بهزیستی	زنان: تأسیسات و لوازم بهداشتی، امکانات درمانی			
کمیته امداد امام خمینی (ره)	سازمان بهزیستی	زنان سرپرست خانوار			

دستگاه همکار	دستگاه مسئول	اقدام	
جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	زنان باردار: تأسیسات و لوازم بهداشتی، امکانات درمانی	ارزایی نیاز به خدمات روانی اجتماعی
سازمان بهزیستی	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	بیماران مزمن: دارو و مانند آن	
سازمان بهزیستی	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	مقیاس DASS- 21 در همه جمعیت ۱۵ سال به بالا	
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	سازمان بهزیستی	کودکان، توسط روانشناسان کودک و نوجوان	
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	سازمان بهزیستی	مصرف کنندگان مواد	
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	سازمان بهزیستی	سالمندان	
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	سازمان بهزیستی	زنان سرپرست خانوار	
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران	سازمان بهزیستی	کم توان/ ناتوان های جسمی (توان بخشی)	
سازمان بهزیستی	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	شامل همه افراد با تأکید بر گروه های آسیب پذیر	شناسایی و غربالگری

جدول (۸۵): اطلاعات مورد نیاز گزارش ارزیابی بهزیستی خانواده ها در جامعه تحت تأثیر

دستگاه همکار	دستگاه مسئول	اقدام	ارزایی سریع آسیب ها و نیازها
کمیته امداد امام خمینی (ره)، جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران	سازمان بهزیستی	برآورد منابع (نیروها و امکانات) سلامت خانواده (کلینیک های خدمات اجتماعی، دفاتر مشاوره و مانند آن)	ایجاد بانک اطلاعات عمومی به تفکیک سن و جنس
پزشکی قانونی	سازمان بهزیستی	گردآوری اطلاعات در مورد خانوارهایی که یک یا چند عضو فوت شده دارند	
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی		خانوارهایی که عضو اصلی (پدر یا مادر) خانواده فوت شده	
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی		خانوارهایی که مجروحی با اعزام به بیمارستان دارند	
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران		خانوارهای دارای عضو مصدوم	
بنیاد مسکن انقلاب اسلامی		خانوارهایی که از منطقه تخلیه و جابه جا شده اند	
بنیاد مسکن انقلاب اسلامی		خانوارهایی که در جوار واحد مسکونی خود زندگی می کنند	
بنیاد مسکن انقلاب اسلامی		خانوارهایی که در چادر/ کانکس زندگی می کنند	

دستگاه همکار		دستگاه مسئول		اقدام	
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	سازمان بهزیستی	گروه‌های آسیب‌پذیر	گردآوری اطلاعات در مورد خانوارهایی که فرزندان خود را از دست داده‌اند (به تفکیک جنس و سن کودک)	
				خانوارهایی که زن باردار دارند	
				خانوارهایی که عضو مصرف‌کننده مواد مخدر دارند	
				خانوارهایی که عضو سالمند (به تفکیک جنس) دارند	
				خانوارهایی که مرد به‌عنوان تأمین‌کننده اصلی هزینه‌های خانواده بیکار شده	
				خانوارهایی که زن به‌عنوان تأمین‌کننده اصلی هزینه‌های خانواده بی‌کار شده	
				خانوارهایی که مستأجر یا مالک بوده‌اند	
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	وزارت آموزش و پرورش	سازمان بهزیستی	شناسایی نیازهای اساسی خانواده	کودکان: نیازهای تغذیه‌ای کودک، شیر خشک، پوشک، واکسن و مانند آن	
				کودکان و نوجوانان: شرایط روحی روانی، وضعیت مهدکودک و مدرسه، زمین‌بازی، کتابخانه، سرگرمی‌های فرهنگی و مسابقات و مانند آن	
				سالمندان: نیازهای خانواده، فرد مسئول برای مراقبت از عضو سالمند (حرکتی و مانند آن)	
				بیماران مزمن: خدمات بهداشتی و درمانی که توسط خانواده باید تأمین شود.	
				کم‌توان/ ناتوان جسمی: نیازهای خانواده، فرد مسئول برای مراقبت، امکانات محل سکونت	
				زنان ^۱ : کسانی که با از دست دادن همسر، سرپرست خانوار شده‌اند؛ وضعیت از نظر بیمه، مستمری، مسائل حقوقی و مانند آن	
بخش خصوصی (کلینیک‌های مددکاری اجتماعی)، مراکز مشاوره	بخش خصوصی (مراکز مشاوره)	سازمان بهزیستی	عمومی	استفاده از پروتکل تخصصی خانواده‌درمانی در ارزیابی خانواده، اصلاح و تکمیل پروتکل موجود برای شرایط بحرانی پس از وقوع سانحه	ارزیابی وضعیت خانواده
				مشکلات در روابط زناشویی	
				مشکلات تربیت فرزندان	
				مشکلات مالی و اقتصادی (ارزیابی امکان بر خورداری از اشتغال اضطراری و کمک‌های بلاعوض و مانند آن)	

^۱ برای ارتقای امنیت زنان و خانواده مسائلی مربوط به سرپناه‌ها، روشنایی معابر و فضاهای ناایمن وجود دارد که باید در مرحله پاسخ توسط سازمان مسئول رعایت شود.

دستگاه همکار	دستگاه مسئول	اقدام	
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، مراکز خدمات سالمندان	سازمان بهزیستی	مشکلات در نگهداری سالمندان، مراقبت، دارویی و درمانی	
جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	سازمان بهزیستی	مشکلات در نگهداری کم توان/ ناتوان های ذهنی/ جسمی، مراقبت و درمانی	
بخش خصوصی (مراکز مشاوره)	سازمان بهزیستی	خشونت خانگی علیه زنان	
بخش خصوصی (مراکز مشاوره)	سازمان بهزیستی	خشونت علیه کودکان	
بخش خصوصی (کلینیک های مددکاری اجتماعی)	سازمان بهزیستی	مشکلات روحی روانی کودکان، حمایت های حقوقی و قانونی از بدون سرپرست ها	گروه های آسیب پذیر
بخش خصوصی (کلینیک های مددکاری اجتماعی)	سازمان بهزیستی	بازگرداندن کودکان جامانده به خانواده/ بستگان درجه اول	

جدول (۸۶): اطلاعات مورد نیاز گزارش ارزیابی خسارت و نیاز بازسازی فضای اجتماعی

دستگاه همکار	دستگاه مسئول	اقدام
وزارت کشور	سازمان بهزیستی	برآورد منابع شامل نیروها و امکانات؛ سازمان های رسمی و تشکلهای اجتماعی

جدول (۸۷): اقدامات بهزیستی روانی اجتماعی افراد در جامعه تحت تأثیر

دستگاه همکار	دستگاه مسئول	شرح فعالیت	
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	سازمان بهزیستی	اطلاع رسانی خبر فوت به اعضای خانواده و بستگان	ایجاد دفتر خدمات رسانی محلی
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	سازمان بهزیستی	اطلاع رسانی در مورد مجروحان، محل اعزام به بیمارستان، بهبودی و ترخیص آنها	
سازمان بهزیستی	وزارت بهداشت	اطلاع رسانی در مورد مکان های مراکز ارائه حمایت های روانی اجتماعی (بدون قید عنوان سلامت روان بر تابلوها و اطلاعیه ها)	
سازمان بهزیستی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران	اطلاع رسانی در مورد فرآیند امداد رسانی، مراکز توزیع، شرایط دریافت و مانند آن	
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	سازمان بهزیستی	اطلاع رسانی درباره وضعیت موجود جامعه تحت تأثیر	
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	سازمان بهزیستی	همراهی بستگانی که برای تشخیص هویت فوت شده ای می آیند	حمایت های عاطفی
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	سازمان بهزیستی	تشویق و همراهی خانواده ها برای شرکت در مراسم خاک سپاری و سوگواری	
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	سازمان بهزیستی	حضور و شرکت روحانیون در مراسم خاک سپاری و سوگواری	
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	سازمان بهزیستی	ردیابی اعضای خانواده برای پیوند دوباره آنها	

	شرح فعالیت	دستگاه مسئول	دستگاه همکار
کمک‌های اولیه روانشناسی	فراهم آوردن امکان ملاقات اعضای خانواده با مجروحان در بیمارستان	سازمان بهزیستی	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
	کمک به خانواده‌های دارای افراد نیازمند مراقبت خاص، مانند افراد کم‌توان/ ناتوان جسمی و ذهنی	سازمان بهزیستی	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
	مراجعه امدادگران، داوطلبین آموزش دیده به چادرها و سرپناه‌های موقت	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران، سازمان بهزیستی
ارائه حمایت‌های روانی اجتماعی	عمومی	با توجه به فرهنگ جامعه مداخله‌های گروهی به انفرادی ترجیح دارد.	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
		جلسات گروهی با داغ‌دیدگان به تسکین آلام کمک می‌کند.	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
	گروه‌های آسیب‌پذیر	کودکان: ارائه خدمات توسط روانشناسان کودک و نوجوان	سازمان بهزیستی
		سالمندان: در محل اسکان و اطمینان از دریافت وسایل توان‌بخشی	سازمان بهزیستی
		مصرف‌کنندگان مواد	سازمان بهزیستی
		کم‌توان/ ناتوان‌های جسمی و ذهنی	سازمان بهزیستی
		زنان سرپرست خانوار: ارائه خدمات متناسب با فرهنگ جامعه و توان‌افزایی زنان برای مقابله با عوارض سانحه	سازمان بهزیستی
مداخلات تخصصی	برای افرادی که نتایج فرم PTSS آن‌ها حاکی از نیاز به ارجاع به مراکز درمانی و استفاده از خدمات روان‌پزشکان و متخصصین سلامت روان می‌باشند.		
ارائه خدمات آموزشی	آموزش در زمینه رعایت بهداشت محیط		
	اصول مراقبت از خود (مهارت‌های رفتاری، کنترل خشم و مانند آن)		
	آموزش اعضای خانواده و مراقبین کودکان و آموزگاران در مورد شرایط روحی کودکان پس از سانحه		
	شناسایی علائم زودرس سوءاستفاده جنسی در کودکان و خشونت علیه کودکان		
	آموزش مراقبت از سالمندان، بیماران مزمن، کم‌توان/ ناتوان‌های جسمی/ ذهنی و مانند آن		

شرح فعالیت		دستگاه مسئول	دستگاه همکار
پایش و ارزشیابی شاخص های ارائه خدمات	عمومی، به تفکیک جنس	تعداد/ ساعت افرادی که در جلسات گروهی شرکت کرده اند.	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
		تعداد/ ساعت افرادی که کمک های اولیه روان شناختی دریافت کرده اند.	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
		میزان شیوع انواع آسیب های روانی در روزهای نخست	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
	گروه های آسیب پذیر به تفکیک سن و جنس	تعداد سالمندانی که در جلسات گروهی شرکت کرده اند.	سازمان بهزیستی
		تعداد زنانی که در جلسات گروهی شرکت کرده اند.	سازمان بهزیستی
		تعداد کم توان / ناتوان های جسمی که در جلسات گروهی شرکت کرده اند.	سازمان بهزیستی
		تعداد کودکانی که از خدمات روانی اجتماعی خاص خود برخوردار شده اند.	سازمان بهزیستی
پایش و ارزشیابی شاخص های اثربخشی خدمات	عمومی، به تفکیک سن و جنس	میزان کاهش انواع آسیب های روانی پس از شش ماه	سازمان مدیریت بحران کشور
		میزان کاهش انواع آسیب های روانی در هر یک از گروه ها	سازمان مدیریت بحران کشور
	گروه های آسیب پذیر به تفکیک سن و جنس	تعداد کودکانی که پس از سانحه به جمع خانواده برگشته اند	سازمان مدیریت بحران کشور
		تعداد سالمندان برخوردار شده از خدمات درمانی و دارویی، دسترسی به تأسیسات بهداشتی مناسب	سازمان مدیریت بحران کشور
		مناسب و دریافت مواد مخدر (در صورت نیاز)	سازمان مدیریت بحران کشور
		تعداد کودکانی که مشکلات روحی روانی آن ها کاهش یافته است	سازمان مدیریت بحران کشور
		تعداد زنانی که از مشکلات روحی روانی آن ها کاسته شده است	سازمان مدیریت بحران کشور
		تعداد کم توان / ناتوان های برخوردار شده از خدمات مراقبتی و تأسیسات بهداشتی مناسب	سازمان مدیریت بحران کشور

جدول (۸۸): اقدامات جهت ارائه خدمات برای بهزیستی معیشتی و ارتقای توانایی فردی در جامعه تحت تأثیر

اقدام		دستگاه مسئول	دستگاه همکار
دفتر خدمات رسانی محلی	اطلاع رسانی به مردم منطقه در مورد مراکز حمایت از اشتغال اضطراری، انواع اشتغال های ممکن، شرایط، دستمزدها، ساعات کار و مانند آن	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	سازمان بهزیستی
	برای اشتغال اضطراری؛ زنان و مردان با توجه به فرهنگ جامعه به کار دعوت می شوند.	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	سازمان بهزیستی
	اطلاع رسانی به مردم و صاحبان واحدهای تولیدی در مورد کمک های بلاعوض، وام ها و شرایط آن ها	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	وزارت صنعت و معدن، وزارت کشاورزی

اقدام		دستگاه مسئول	دستگاه همکار
تدوین برنامه اشتغال اضطراری	تهیه چهارچوب طرح اشتغال اضطراری	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	سازمان برنامه و بودجه
	تهیه فهرستی از کارها و فعالیت‌های قابل واگذاری به نیروی کار آسیب‌دیده و ساکن در منطقه با همکاری سایر سازمان‌های دولتی و توافقی در مورد دستمزدها	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	سازمان برنامه و بودجه
	دعوت و مذاکره با بخش خصوصی، شهرداری‌ها، تعاونی‌ها برای مشارکت در طرح اشتغال اضطراری	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	سازمان برنامه و بودجه
	تأسیس شرکت‌های دولتی موقت در صورت عدم استقبال بخش خصوصی برای مدیریت اشتغال اضطراری	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	سازمان برنامه و بودجه
پیش‌بینی نیروی کار	کار نگهبانی و تأمین ایمنی و امنیت	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	نیروهای نظامی و انتظامی
	رانندگی و فراهم کردن امکان رفت‌وآمد مردم به مراکز درمانی، خرید و مانند آن	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	تاکسیرانی
	تمیز و مرتب کردن پارک‌ها، مراکز بازی بچه‌ها	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	شهرداری
	پرستاری و مراقبت‌های سلامتی	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
	خدمات مهدکودک	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	وزارت آموزش و پرورش
	کمک به سالمندان در دسترسی به خدمات درمانی و مایحتاج روزانه	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	سازمان بهزیستی
	کار در بخش کشاورزی، دامداری	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	وزارت جهاد کشاورزی
	درختکاری و حفظ منابع طبیعی	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	وزارت جهاد کشاورزی
	کمک به آواربرداری و جداسازی مواد قابل استفاده	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی
	مدیریت بهداشت محیط و سرکشی به مکان‌ها برای تأمین نظافت	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	شهرداری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
	آموزش نیروهای سازمان‌های دولتی برای درک و پذیرش طرح اشتغال اضطراری	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	سازمان فنی و حرفه‌ای
	آموزش نیروهای به کار گرفته‌شده در هر یک از گروه‌های اشتغال اضطراری با همکاری دستگاه مسئول	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	سازمان فنی و حرفه‌ای
ارائه خدمات آموزشی	آموزش مهارت‌های فنی و حرفه‌ای برای فاقدین مهارت	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	سازمان فنی و حرفه‌ای
	آموزش مهارت‌های فنی و حرفه‌ای با به‌کارگیری تکنولوژی‌های جدیدتر برای اشتغال جدید	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	سازمان فنی و حرفه‌ای

ایجاد مراکز حمایت از اشتغال اضطراری^۱^۱ این مراکز با مسئولیت وزارت کار و با حمایت وزارتخانه‌های تولیدی تأسیس می‌شوند.

اقدام		دستگاه مسئول	دستگاه همکار	
تأمین منابع مالی و اعتباری و کمک هزینه‌ها از محل بودجه عمومی	پرداخت دستمزدها	آموزش مهارت‌های بازاریابی و اتصال به چرخه بازار با توجه به نوع حرفه و کالا	سازمان فنی و حرفه‌ای	
		استخدام شوندگان در طرح اشتغال اضطراری بر اساس مقررات به مدت یک سال شاغل بوده و بدون هیچ تعهد استخدامی دستمزد دریافت می‌کنند.	سازمان برنامه‌وبودجه	
	کمک‌های بلاعوض	عمومی	کمک‌های بلاعوض برای تأمین هزینه‌های زندگی به مدت سه ماه، فقط برای خانواده‌هایی که به دلایل قابل قبول، فردی از خانواده وارد چرخه اشتغال اضطراری نمی‌شود.	سازمان بهزیستی
			کمک‌های بلاعوض به بخش‌های تولیدی، صاحبان واحدهای زراعی، دامی، باغی، صیادی، کارگاه و صنایع برای جبران بخشی از خسارات وارده به تأسیسات اقتصادی	دستگاه‌های ذی‌ربط
		گروه‌های آسیب‌پذیر	تأمین هزینه‌های درمانی، توان بخشی و مانند آن	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی
			کمک‌های بلاعوض برای تأمین هزینه زندگی به مدت ۱۲ ماه	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی
	هزینه‌های سرمایه‌ای	اعطای وام برای تأمین سرمایه واحدهای تولیدی با هدف راه‌اندازی فعالیت‌های آسیب‌دیده به شرط استخدام نیروی محلی	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	وزارتخانه‌های ذی‌ربط، سازمان برنامه‌وبودجه
		اعطای وام خرد برای احیای صنایع خانگی و کارآفرینی‌های جدید خانگی	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	سازمان برنامه‌وبودجه
		اعطای وام ارزان قیمت برای تأمین سرمایه اولیه راه‌اندازی کسب‌وکار جدید	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	سازمان برنامه‌وبودجه
		ارائه حمایت‌های اعتباری و معافیت‌های مالیاتی به بخش خصوصی و تأمین وام برای بخشی از سرمایه برای راه‌اندازی اشتغال جدید و استخدام نیروهای آسیب‌دیده	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	سازمان برنامه‌وبودجه
		اعطای مشوق‌های قانونی به بخش خصوصی (به‌ویژه فعالیت‌های بازسازی) برای به‌کارگیری نیروی کار آسیب‌دیده که پیش از سانحه ساکن منطقه بوده‌اند	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	سازمان برنامه‌وبودجه
پایش و ارزشیابی شاخص‌های ارائه خدمات	تعداد مردان و زنان مراجعه‌کننده به مراکز حمایت از اشتغال		وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	
	تعداد فرم‌های تکمیل‌شده متقاضیان شغل		وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	
	تعداد دوره‌های آموزشی برگزارشده (به تفکیک دوره و جنس شرکت‌کنندگان)		وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	
	تعداد درخواست‌های کمک‌های بلاعوض (به تفکیک مورد و جنس دریافت‌کننده)		وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	
	تعداد درخواست‌های وام ارزان قیمت و عادی (به تفکیک مورد و جنس دریافت‌کننده)		وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	

دستگاه همکار	دستگاه مسئول	اقدام	
-	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	تعداد گروه‌های آسیب‌پذیر دریافت‌کننده کمک‌های بلاعوض، هزینه‌های درمانی و مانند آن (به تفکیک جنس)	پایش و ارزیابی شاخص‌های اثربخشی خدمات ^۱
-	سازمان مدیریت بحران کشور	تعداد شغل‌های ایجادشده در برنامه اشتغال اضطراری به تفکیک نوع فعالیت	
-	سازمان مدیریت بحران کشور	تعداد شاغلین به تفکیک جنس، سن و تحصیلات	
-	سازمان مدیریت بحران کشور	سهم بخش خصوصی و دولتی در ایجاد شغل	
-	سازمان مدیریت بحران کشور	دستمزدهای پرداخت‌شده در مقایسه با بازار آزاد	
-	سازمان مدیریت بحران کشور	سهم دستمزدهای پرداخت‌شده در تأمین هزینه‌های زندگی خانواده با بُعد متوسط	
-	سازمان مدیریت بحران کشور	نوع مهارت‌های آموخته‌شده در دوره‌های آموزشی فنی و حرفه‌ای و تعداد افراد به تفکیک جنس	
-	سازمان مدیریت بحران کشور	رابطه مهارت‌های آموخته‌شده با اشتغال بعدی	
-	سازمان مدیریت بحران کشور	تأثیر برنامه در زندگی مردم برخوردارشده از خدمات این گروه از شاغلین	
-	سازمان مدیریت بحران کشور	رابطه گروه‌های اشتغال با وضعیت بخش اقتصادی جامعه محلی	
-	سازمان مدیریت بحران کشور	میزان رضایت شاغلین از نوع کار و دستمزدها	
-	سازمان مدیریت بحران کشور	تعداد شغل‌های ایجادشده به تفکیک بخش‌های اقتصادی، شهری و روستایی	
-	سازمان مدیریت بحران کشور	تعداد شاغلین به تفکیک سن، جنس و تحصیلات	
-	سازمان مدیریت بحران کشور	تعداد افراد شاغل از جامعه آسیب‌دیده محلی	
-	سازمان مدیریت بحران کشور	وضعیت پایداری شغل (دائمی، تمام‌وقت، تحت پوشش بیمه و مانند آن)	
-	سازمان مدیریت بحران کشور	نسبت کمک‌های بلاعوض و وام‌ها به اشتغال ایجادشده	
-	سازمان مدیریت بحران کشور	رابطه فعالیت‌های اقتصادی جدید در منطقه و مزیت نسبی جامعه محلی	
-	سازمان مدیریت بحران کشور	شغل‌های خانگی ایجادشده به تفکیک نوع شغل، کالا، بازار فروش، متوسط درآمد ماهیانه	
-	سازمان مدیریت بحران کشور	سهم کمک‌های بلاعوض در جبران خسارات اقتصادی به تفکیک بخش	

^۱ در فرایند تجربه اولین برنامه اشتغال اضطراری این شاخص‌ها می‌تواند اصلاح و تکمیل شود.

جدول (۸۹): اقدامات بهزیستی خانواده‌ها در جامعه تحت تأثیر

دستگاه همکار	دستگاه مسئول	اقدام	
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت کشور	سازمان بهزیستی	اطلاع‌رسانی خبر فوت عضوی از خانواده به سایر اعضای خانواده	ایجاد دفتر خدمات‌رسانی محلی
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	سازمان بهزیستی	اطلاع‌رسانی خبر مجروحان اعزام‌شده و محل آن‌ها و بالعکس	
-	سازمان بهزیستی	اطلاع‌رسانی در مورد مکان‌های کلینیک‌های خدمات اجتماعی، دفاتر مشاوره	
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، قانونی	سازمان بهزیستی	همراهی بستگانی که برای تشخیص هویت فوت‌شده‌ای می‌آیند.	حمایت‌های عاطفی
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت کشور	سازمان بهزیستی	تشویق و همراهی خانواده‌ها برای شرکت در مراسم خاک‌سپاری و سوگواری	
وزارت کشور	سازمان بهزیستی	حضور و شرکت روحانیون در مراسم خاک‌سپاری و سوگواری	
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	سازمان بهزیستی	ردیابی اعضای خانواده برای پیوند دوباره آن‌ها	
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	سازمان بهزیستی	فراهم آوردن امکان ملاقات اعضای خانواده با مجروحان در بیمارستان	
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	سازمان بهزیستی	مراجعه مددکاران، مشاوران خانواده، مشاوران کودک آموزش‌دیده به چادرها و سرپناه‌های موقت	کمک‌های اولیه روان‌شناختی
بخش خصوصی (کلینیک‌های مددکاری اجتماعی)	سازمان بهزیستی	خدمات مشاوره به زن و شوهر	ارائه خدمات مشاوره و تخصصی
بخش خصوصی (کلینیک‌های مددکاری اجتماعی)	سازمان بهزیستی	فرزندپروری و مشکلات کودکان و نوجوانان در شرایط وقوع سوانح	
بخش خصوصی (کلینیک‌های مددکاری اجتماعی)	سازمان بهزیستی	کمک به درک مشکلات روحی روانی طرف مقابل (زن و شوهر)	
بخش خصوصی (کلینیک‌های مددکاری اجتماعی)	سازمان بهزیستی	حل مشکل خشونت خانگی علیه زنان، سالمندان، کم‌توان/ ناتوان‌های جسمی و ذهنی	
مراکز مشاوره	سازمان بهزیستی	مهارت‌های زندگی، کنترل خشم، تاب‌آوری و مانند آن	
جمعیت هلال‌احمر جمهوری اسلامی ایران	سازمان بهزیستی	نحوه نگهداری با مصدومین و کم‌توان/ ناتوان‌های جسمی بعد از سانحه	ارائه خدمات آموزشی
مراکز مشاوره ویژه نوجوانان	سازمان بهزیستی	آموزش به اعضای خانواده در مورد مشکلات روانی کودکان پس از سانحه	

دستگاه همکار	دستگاه مسئول	اقدام	
بخش خصوصی (کلینیک‌های مددکاری اجتماعی)	سازمان بهزیستی	تعداد مشاوره‌ها به همسران	۱ پایش و ارزشیابی شاخص‌های ارائه خدمات
بخش خصوصی (کلینیک‌های مددکاری اجتماعی)	سازمان بهزیستی	تعداد مشاوره‌ها برای وضعیت کودکان و نوجوانان	
بخش خصوصی (کلینیک‌های مددکاری اجتماعی)	سازمان بهزیستی	تعداد مشاوره‌ها برای سالمندان	
بخش خصوصی (کلینیک‌های مددکاری اجتماعی)	سازمان بهزیستی	تعداد مشاوره‌ها برای کم‌توان/ ناتوان‌های جسمی	
-	سازمان مدیریت بحران کشور	سنجش کاهش مشکلات خانواده	۲ پایش و ارزشیابی اثربخشی خدمات
-	سازمان مدیریت بحران کشور	سنجش کاهش مشکلات فرزندان	
-	سازمان مدیریت بحران کشور	سنجش کاهش مشکلات سالمندان	
-	سازمان مدیریت بحران کشور	سنجش کاهش مشکلات کم‌توان/ ناتوان‌های جسمی	

جدول (۹۰): اقدامات بازسازی فضای اجتماعی

دستگاه همکار	دستگاه مسئول	اقدام	
وزارت کشور	سازمان بهزیستی	تأسیس و راه‌اندازی مراکز ثابت و سیار برای ارائه خدمات اجتماعی (تعداد این مراکز بستگی به تعداد خانوارها دارد)	ایجاد مراکز تسهیلگری برای ارتباط با مردم
-	سازمان بهزیستی	اطلاع‌رسانی در مورد محل استقرار مراکز ثابت، روزها و ساعت کار به روش‌های مختلف	
سازمان برنامه‌ریزی و سازمان بهزیستی	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	خدمات راهنمایی و در صورت نیاز همراهی برای مراجعه به بانک، تکمیل فرم‌ها	ارائه خدمات تسهیلگری و حمایت‌های اجتماعی
قوه قضاییه، سازمان بهزیستی	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	مشاوره‌های حقوقی در مورد مالکیت، اسناد و مانند آن	
بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، سازمان بهزیستی	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	مشاوره و همراهی در انتخاب پیمانکاران، عقد قراردادها، انتخاب نقشه‌های ساختمانی	
وزارت کشور (فرماندهی کل انتظامی جمهوری اسلامی ایران)	سازمان بهزیستی	پیشگیری از خشونت‌های اجتماعی و میانجی‌گری در اختلافات میان مردم	

^۱ این اطلاعات از گزارش‌های روزانه یا هفتگی نیروها غیرقابل استخراج است.

^۲ این شاخه از ارزشیابی می‌بایست توسط سازمان یا نهادهای خارج از وزارت و سازمان‌های دست‌اندرکار ارائه خدمات تهیه شود. البته این امر باید در مرحله آمادگی پیش‌بینی و در برنامه ارزشیابی کل مدیریت بحران دیده شده باشد.

دستگاه همکار	دستگاه مسئول	اقدام	
-	سازمان بهزیستی	دعوت از مدیران دولتی برای توضیح برنامه‌ها، شنیدن نظرات مردم و ارائه راه‌حل‌ها	
-	سازمان بهزیستی	کمک به ارتقای سطح اعتماد میان مردم و مردم و سازمان‌های رسمی (دولت)	
-	سازمان بهزیستی	حمایت از فعالیت‌های اجتماعی سالمندان و استفاده از توانمندی‌های آن‌ها در برنامه‌های کودکان	
سازمان‌های مردم‌نهاد	سازمان بهزیستی	حمایت از فعالیت‌های جمعی زنان برای حل مشکلات بهداشت محیط، فرزندان و مانند آن	
-	سازمان بهزیستی	کمک به شناسایی دلایل ناایمنی در فضای شهری و همراهی با مردم در حل مشکل	
-	سازمان بهزیستی	شناسایی و ارجاع افراد کم‌توان/ ناتوان تنها به مراکز نگهداری	
-	سازمان بهزیستی	حمایت و کمک از بازگشایی مراکز نگهداری و آموزشی افراد کم‌توان	
سازمان‌های مردم‌نهاد	سازمان بهزیستی	کمک به تأمین مکان مناسب برای فعالیت‌های اجتماعی زنان	
سازمان تأمین اجتماعی	سازمان بهزیستی	کمک در برخورداری افراد آسیب‌دیده از سانحه از بیمه‌های اجتماعی	
وزارت کشور	سازمان بهزیستی	تشویق و ترویج تشکلهای اجتماعی برای رفع مشکلات و تصمیم‌گیری‌های جمعی	
-	سازمان بهزیستی	آموزش و همراهی با مردم برای تشخیص مشکلات مشترک و منافع اقدام کردن	ارائه خدمات آموزشی
-	سازمان بهزیستی	آموزش چگونگی ابراز نظر و تصمیم‌گیری جمعی در جهت منافع همه	
-	سازمان بهزیستی	آموزش روش‌های مشارکتی و تشویق شکل‌گیری تشکلهای اجتماعی	
-	سازمان بهزیستی	آموزش نحوه تدوین طرح و تأمین اعتبار برای اجرا	
-	سازمان بهزیستی	آموزش مهارت‌های مراجعه به بانک‌ها و سازمان‌های دولتی	
-	سازمان بهزیستی	تعداد کسانی که به تسهیلگران مراجعه کرده‌اند به تفکیک علت مراجعه (به‌طور متوسط ماهانه)	پایش و ارزشیابی ^۱
-	سازمان بهزیستی	تعداد خانوارهایی که واحدهای سیار تسهیلگری به آن‌ها مراجعه کرده‌اند	
-	سازمان بهزیستی	تعداد تشکلهای به‌وجودآمده، تعداد اعضا، منابع، پایداری	
-	سازمان بهزیستی	برنامه‌ها و تعداد اقدامات این تشکلهای و موضوعات اقدامات	
-	سازمان مدیریت بحران کشور	مواردی که مشکل فرد مراجعه‌کننده حل شده است، موضوع و طول زمان حل مشکل	ارزشیابی خدمات تسهیلگران ^۲
-	سازمان مدیریت بحران کشور	مواردی که مشکل مشترک یک گروه مراجعه‌کننده به مرکز حل شده، موضوع و طول زمان	
-	سازمان مدیریت بحران کشور	نتایج اقدامات فوق در جهت رضایت جمعی، رفع مشکل خاص و بهبود شرایط زندگی همه	

^۱ این اطلاعات از گزارش‌های روزانه یا هفتگی نیروها غیرقابل استخراج است.

^۲ این شاخص از ارزشیابی می‌بایست توسط سازمان یا نهادهای خارج از وزارت و سازمان‌های دست‌اندرکار ارائه خدمات تهیه شود. البته این امر باید در مرحله آمادگی پیش‌بینی و در برنامه ارزشیابی کل مدیریت سوانح لحاظ گردد.

۵-۶- بازسازی محیط‌زیستی

در این بخش اقدامات مرتبط با بازسازی محیط‌زیست پیش از وقوع سانحه و پس از آن به تفکیک پیامدهای موضوعی ارائه گردیده است.

۵-۶-۱- برنامه‌ریزی و اقدامات پیش از وقوع سانحه

به‌طور کلی مهم‌ترین اقدام در مراحل قبل از وقوع سانحه شناخت وضعیت موجود محیط‌زیست می‌باشد. در این رابطه تهیه و تدوین گزارش‌های وضعیت محیط‌زیست^۱ شامل محیط‌زیست گیاهی، جانوری و انسان‌ساخت الزامی می‌باشد.

جدول (۹۱): برنامه‌ریزی و اقدامات پیش از وقوع سانحه درخصوص بازسازی محیط‌زیستی

پیامدهای موضوعی	طبقه‌بندی پیامد	اقدام	دستگاه مسئول	دستگاه همکار
آلودگی آب (آب شرب، رودخانه‌ها، آب‌های سطحی)	تخلیه مواد شیمیایی در منابع آب	تهیه چک‌لیست‌های استاندارد شناسایی عوامل	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط‌زیست، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، شهرداری، وزارت صنعت، معدن و تجارت
		تعیین سناریوهای رفع منشأ آلودگی	شهرداری‌ها	سازمان حفاظت محیط‌زیست، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت نیرو
		تدوین دستورالعمل پاک‌سازی	شهرداری‌ها	سازمان حفاظت محیط‌زیست، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت نیرو
	اختلاط فاضلاب و آب	تهیه دستورالعمل‌های پایش محیطی	سازمان حفاظت محیط‌زیست	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
		تعیین و شناسایی عوامل احتمالی	وزارت نیرو	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سازمان حفاظت محیط‌زیست
		تعیین سناریوهای رفع منشأ آلودگی	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط‌زیست، وزارت کشور
		تدوین دستورالعمل‌های پاک‌سازی	شهرداری‌ها	سازمان حفاظت محیط‌زیست، وزارت نیرو
	آلودگی بیولوژیک	تدوین دستورالعمل‌های پایش محیطی	سازمان حفاظت محیط‌زیست	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
		تعیین و شناسایی عوامل احتمالی	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط‌زیست، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، شهرداری، وزارت جهاد کشاورزی
		تعیین سناریوهای رفع منشأ آلودگی	شهرداری‌ها	سازمان حفاظت محیط‌زیست، شهرداری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
		تعیین دستورالعمل عملیات پاک‌سازی	شهرداری‌ها	سازمان حفاظت محیط‌زیست، شهرداری
		تعیین دستورالعمل عملیات پایش محیطی	سازمان حفاظت محیط‌زیست	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

^۱ SoE (State of Environment)

پیامدهای موضوعی	طبقه‌بندی پیامد	اقدام	دستگاه مسئول	دستگاه همکار
	تخلیه پسماند (به‌ویژه عفونی) در منابع آب	تعیین دستورالعمل عملیات شناسایی عوامل	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط‌زیست، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
		تعیین دستورالعمل عملیات رفع منشأ آلودگی	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط‌زیست، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت نیرو
		تعیین دستورالعمل عملیات پاک‌سازی	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط‌زیست، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت نیرو
		تعیین دستورالعمل عملیات پایش محیطی	سازمان حفاظت محیط‌زیست	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
آلودگی هوا	پسماندسوزی	تعیین سناریوهای اطفاء حریق	شهرداری‌ها	سازمان حفاظت محیط‌زیست
		تعیین دستورالعمل عملیات پایش محیطی	سازمان حفاظت محیط‌زیست	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
	رها شدن گاز شهری	دستورالعمل کنترل تأسیسات گاز شهری	وزارت نفت (شرکت گاز)	سازمان حفاظت محیط‌زیست، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
		تعیین دستورالعمل عملیات پایش محیطی	سازمان حفاظت محیط‌زیست	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
	آتش‌سوزی اماکن، ابنیه و تأسیسات	تعیین سناریوهای اطفاء حریق	شهرداری‌ها	سازمان حفاظت محیط‌زیست، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
		تعیین سناریوهای پایش محیطی	سازمان حفاظت محیط‌زیست	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
	گردوغبار	شناسایی کانون‌ها	سازمان حفاظت محیط‌زیست	وزارت جهاد کشاورزی، وزارت امور خارجه
		تعیین دستورالعمل عملیات بیابان‌زدایی	وزارت جهاد کشاورزی (اداره کل منابع طبیعی و آبخیزداری)	سازمان حفاظت محیط‌زیست
		تعیین دستورالعمل عملیات پایش	سازمان حفاظت محیط‌زیست	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
		شناسایی	سازمان حفاظت محیط‌زیست	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
	رها شدن فاضلاب در محیط و بوی تعفن	تعیین دستورالعمل عملیات رفع منشأ	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط‌زیست، شهرداری
		تعیین دستورالعمل عملیات پاک‌سازی	شهرداری‌ها	سازمان حفاظت محیط‌زیست، وزارت نیرو
		تعیین دستورالعمل عملیات پایش	سازمان حفاظت محیط‌زیست	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
		شناسایی	سازمان حفاظت محیط‌زیست	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
آلودگی خاک	رها شدن مواد شیمیایی و بیولوژیک در محیط	تعیین دستورالعمل عملیات پاک‌سازی	سازمان پدافند غیرعامل	سازمان حفاظت محیط‌زیست، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، شهرداری‌ها

پیامدهای موضوعی	طبقه‌بندی پیامد	اقدام	دستگاه مسئول	دستگاه همکار
	رها شدن فاضلاب در محیط	تعیین دستورالعمل عملیات پایش	سازمان حفاظت محیط‌زیست	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
		شناسایی منشأ احتمالی	سازمان حفاظت محیط‌زیست	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
		تعیین دستورالعمل عملیات کنترل منشأ	وزارت نیرو (آبفا)	سازمان حفاظت محیط‌زیست، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
		تعیین دستورالعمل عملیات پاک‌سازی	شهرداری‌ها	سازمان حفاظت محیط‌زیست، وزارت نیرو
		تعیین دستورالعمل عملیات پایش	سازمان حفاظت محیط‌زیست	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
	تخلیه پسماند در محیط	تعیین دستورالعمل عملیات جمع‌آوری انتقال و دفع	شهرداری‌ها	سازمان حفاظت محیط‌زیست، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
		تعیین دستورالعمل عملیات پایش	سازمان حفاظت محیط‌زیست	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
	فساد اجساد دفن‌نشده و یا بد دفن‌شده (عمق کم)	تعیین دستورالعمل عملیات جمع‌آوری و انتقال	شهرداری‌ها	سازمان حفاظت محیط‌زیست، پزشکی قانونی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
آلودگی بیولوژیک	اپیدمی‌های با منشأ بیولوژیک	شناسایی و کنترل	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	وزارت جهاد کشاورزی (دامپزشکی)، سازمان حفاظت محیط‌زیست
	مرگ‌ومیر انبوه و متراکم حیوانات	تعیین دستورالعمل عملیات شناسایی و کنترل	وزارت جهاد کشاورزی (دامپزشکی)	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، سازمان حفاظت محیط‌زیست
	رها شدن پسماندهای پزشکی در محیط	تعیین دستورالعمل عملیات جمع‌آوری و انتقال	شهرداری‌ها	سازمان حفاظت محیط‌زیست، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

۵-۶-۲- اقدامات پس از وقوع سانحه

اقدامات بازسازی محیط‌زیستی پس از وقوع سوانح به شرح زیر است:

جدول (۹۲): بازسازی محیط‌زیستی

پیامدهای موضوعی	طبقه‌بندی پیامد	اقدام	دوره زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
آلودگی آب (آب شرب، رودخانه‌ها، آب‌های	تخلیه مواد شیمیایی در منابع آب	شناسایی عوامل	کوتاه‌مدت	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط‌زیست، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، شهرداری، وزارت صنعت، معدن و تجارت	وزارت کشور

پیامدهای موضوعی	طبقه‌بندی پیامد	اقدام	دوره زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
سطحی)		رفع منشأ آلودگی	کوتاه‌مدت	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط‌زیست، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، شهرداری	وزارت کشور
		پاک‌سازی	کوتاه‌مدت	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط‌زیست، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، شهرداری	وزارت کشور
		پایش محیطی	میان‌مدت	سازمان حفاظت محیط‌زیست	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	وزارت صنعت، معدن و تجارت
	اختلاط فاضلاب و آب	شناسایی عوامل	کوتاه‌مدت	وزارت نیرو	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سازمان حفاظت محیط‌زیست	وزارت کشور
		رفع منشأ آلودگی	کوتاه‌مدت	وزارت نیرو	وزارت کشور	سازمان حفاظت محیط‌زیست
		پاک‌سازی	کوتاه‌مدت	شهرداری‌ها	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط‌زیست
		پایش محیطی	میان‌مدت	سازمان حفاظت محیط‌زیست	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	وزارت کشور
	آلودگی بیولوژیک	شناسایی عوامل	کوتاه‌مدت	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط‌زیست، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، شهرداری، وزارت جهاد کشاورزی	وزارت کشور
		رفع منشأ آلودگی	کوتاه‌مدت	وزارت نیرو	شهرداری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	وزارت کشور
		پاک‌سازی	کوتاه‌مدت	وزارت نیرو	شهرداری	سازمان حفاظت محیط‌زیست
		پایش محیطی	میان‌مدت	سازمان حفاظت محیط‌زیست	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	وزارت کشور
	تخلیه پسماند (به‌ویژه عفونی) در منابع آب	شناسایی عوامل	کوتاه‌مدت	وزارت نیرو	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	سازمان حفاظت محیط‌زیست
		رفع منشأ آلودگی	کوتاه‌مدت	وزارت نیرو	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط‌زیست
		پاک‌سازی	کوتاه‌مدت	وزارت نیرو	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط‌زیست

پیامدهای موضوعی	طبقه‌بندی پیامد	اقدام	دوره زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
		پایش محیطی	میان‌مدت	سازمان حفاظت محیط‌زیست	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	وزارت نیرو
آلودگی هوا	پسماندسوزی	اطفای حریق	کوتاه‌مدت	شهرداری‌ها	سازمان حفاظت محیط‌زیست	وزارت کشور
		پایش محیطی	میان‌مدت	محیط‌زیست	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	وزارت کشور
	رها شدن گاز شهری	پایش تأسیسات گاز شهری و رفع منشأ آلودگی	کوتاه‌مدت	وزارت نفت (شرکت گاز)	سازمان حفاظت محیط‌زیست، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	وزارت کشور
		پایش محیطی	میان‌مدت	سازمان حفاظت محیط‌زیست	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	وزارت نفت
	آتش‌سوزی اماکن، ابنیه و تأسیسات	اطفای حریق	کوتاه‌مدت	شهرداری‌ها	سازمان حفاظت محیط‌زیست، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	وزارت کشور
		پایش محیطی	میان‌مدت	سازمان حفاظت محیط‌زیست	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	وزارت کشور
	گردوغبار	شناسایی کانون‌ها	میان‌مدت	سازمان حفاظت محیط‌زیست	وزارت جهاد کشاورزی، وزارت امور خارجه	وزارت کشور
		بیابان‌زدایی	میان‌مدت	وزارت جهاد کشاورزی (اداره کل منابع طبیعی و آبخیزداری)	سازمان حفاظت محیط‌زیست	-
		پایش	بلندمدت	سازمان حفاظت محیط‌زیست	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	وزارت جهاد کشاورزی، اداره کل منابع طبیعی و آبخیزداری
		شناسایی	کوتاه‌مدت	سازمان حفاظت محیط‌زیست	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	سایر نهادها
	رها شدن فاضلاب در محیط و بوی تعفن	رفع منشأ	کوتاه‌مدت	وزارت نیرو	شهرداری	سازمان حفاظت محیط‌زیست
		پاک‌سازی	کوتاه‌مدت	شهرداری‌ها	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط‌زیست
		پایش	میان‌مدت	سازمان حفاظت محیط‌زیست	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	شهرداری‌ها

پیامدهای موضوعی	طبقه‌بندی پیامد	اقدام	دوره زمانی	دستگاه مسئول	دستگاه همکار	دستگاه پشتیبان
آلودگی خاک	رها شدن مواد شیمیایی و بیولوژیک در محیط	شناسایی	کوتاه‌مدت	سازمان حفاظت محیط‌زیست	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	وزارت کشور
		پاک‌سازی	کوتاه‌مدت	شهرداری‌ها	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	سازمان حفاظت محیط‌زیست
		پایش	میان‌مدت	سازمان حفاظت محیط‌زیست	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	وزارت کشور
	رها شدن فاضلاب در محیط	شناسایی منشأ	کوتاه‌مدت	سازمان حفاظت محیط‌زیست	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	شهرداری‌ها
		کنترل منشأ	کوتاه‌مدت	وزارت نیرو (آبفا)	سازمان حفاظت محیط‌زیست، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	شهرداری‌ها
		پاک‌سازی	میان‌مدت	شهرداری‌ها	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط‌زیست
		پایش	میان‌مدت	سازمان حفاظت محیط‌زیست	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	شهرداری‌ها
	تخلیه پسماند در محیط	جمع‌آوری و انتقال و دفع	کوتاه‌مدت	شهرداری‌ها	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	سازمان حفاظت محیط‌زیست
		پایش	میان‌مدت	سازمان حفاظت محیط‌زیست	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	شهرداری‌ها
	فساد اجساد دفن‌نشده و یا بد دفن‌شده (عمق کم)	جمع‌آوری، انتقال و دفن	کوتاه‌مدت	شهرداری‌ها	پزشکی قانونی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	سازمان حفاظت محیط‌زیست
آلودگی بیولوژیک	اپیدمی‌های با منشأ بیولوژیک	شناسایی و کنترل	کوتاه‌مدت	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	وزارت جهاد کشاورزی (دامپزشکی)، سازمان حفاظت محیط‌زیست	وزارت کشور
	مرگ‌ومیر انبوه و متراکم حیوانات	شناسایی و کنترل	کوتاه‌مدت	وزارت جهاد کشاورزی (دامپزشکی)	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، سازمان حفاظت محیط‌زیست	شهرداری‌ها
	رها شدن پسماندهای پزشکی در محیط	جمع‌آوری و انتقال	کوتاه‌مدت	شهرداری‌ها	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	سازمان حفاظت محیط‌زیست

فصل ششم:

مستندسازی

یکی از منابع عظیم دانش در مدیریت بحران، مستندسازی تجربیات گذشته و پندآموزی از آن‌ها است؛ بنابراین، ضروری است در هر سانحه، نسبت به ثبت تجربیات و به‌اشتراک‌گذاری آن‌ها در زمینه برنامه‌ریزی، مدیریت و اجرای بازسازی و بازتوانی اقدام گردد.

در این بخش به‌طور کلی مواردی که لازم است در هر تجربه بازسازی و بازتوانی پس از سانحه ثبت گردد ارائه شده است. هر یک از دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون می‌بایست جزئیات مستندسازی تجربیات بازسازی و بازتوانی در حوزه وظایف خود و نیز دستورالعمل مربوطه را ظرف ۳ ماه پس از تدوین این برنامه به تأیید سازمان مدیریت بحران کشور برسانند. گزارش مستندسازی تجربیات بازسازی و بازتوانی هر یک از دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون به همراه مدارک و مستندات مربوطه ازجمله دستورالعمل‌ها، گزارش‌ها و فرم‌های مورد استفاده لازم است متناسب با سطح سانحه ظرف ۳ تا ۱۲ ماه پس از اتمام بازسازی و بازتوانی به ستاد ملی ارائه گردد.

جدول (۹۳): مدت‌زمان ارائه گزارش مستندسازی تجربیات بازسازی و بازتوانی از سوی هر یک از دستگاه‌ها

ردیف	سطح سانحه	مدت‌زمان ارائه گزارش
۱	سوانح سطح ملی	تا ۱۲ ماه پس از اتمام فرایند بازسازی و بازتوانی
۲	سوانح سطح استانی	تا ۶ ماه پس از اتمام فرایند بازسازی و بازتوانی
۳	سوانح سطح شهرستانی	تا ۳ ماه پس از اتمام فرایند بازسازی و بازتوانی

همچنین لازم است برنامه بازسازی و بازتوانی هر یک از سوانح رخ داده در پیوست گزارش مستندسازی درج شود. علاوه بر مستندسازی، ضروری است ثبت تجربیات مدیران هر یک از دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون بر اساس دستورالعمل تاریخ شفاهی مدیریت بحران که سازمان مدیریت بحران ظرف ۳ ماه پس از ابلاغ این برنامه تدوین خواهد نمود، توسط خود دستگاه صورت گیرد.

ضروری است همه اطلاعات و گزارش‌ها در سامانه جامع خطر حوادث و سوانح ثبت گردد. مسئولیت جمع‌بندی گزارش‌ها و اطلاعات بر عهده سازمان مدیریت بحران با همکاری سازمان برنامه‌وبودجه خواهد بود. در هر یک از سوانح رخ داده، تصویربرداری هوایی دوره‌ای بنا به‌ضرورت توسط سازمان نقشه‌برداری کشور و با همکاری بنیاد مسکن انقلاب اسلامی صورت می‌گیرد.

سازمان مدیریت بحران وظیفه انتشار عمومی این گزارش‌ها را بر عهده خواهد داشت.

۶-۱- مستندسازی سیاست‌ها و استراتژی‌های بازسازی

لازم است سیاست‌های کلان و استراتژی‌های اتخاذ شده مطابق با مندرجات جدول زیر ثبت گردد.

جدول (۹۴): مستندسازی سیاست‌ها و استراتژی‌های بازسازی

ردیف	اطلاعاتی که باید ثبت شود	جزئیات اطلاعات
۱	اصول و سیاست‌های کلی بازسازی	-
۲	نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی	-
۳	ارزیابی خسارت	انواع خسارات میزان جبران خسارت
۴	بازیابی اولیه	مدیریت تخریب و آواربرداری اسکان دوره انتقال بازیابی اولیه فعالیت‌های اقتصادی بازیابی اولیه زیرساخت‌ها
۵	بازیابی بلندمدت (بازسازی و بازتوانی)	سکونتگاه‌ها مسکن اماکن غیرمسکونی زیرساخت‌ها بازیابی روانی-اجتماعی بازتوانی اقتصادی محیط زیست

۶-۲- مستندسازی تأمین مالی بازسازی و بازتوانی

حداقل اطلاعات مورد نیاز جهت مستندسازی این بخش مطابق جدول زیر است.

جدول (۹۵): مستندسازی تأمین مالی بازسازی و بازتوانی

ردیف	اطلاعاتی که باید ثبت شود	جزئیات اطلاعات
۱	منابع تأمین هزینه‌های بازسازی	-
۲	نحوه تخصیص منابع	-
۳	هزینه‌های صرف شده در بخش‌های مختلف	اجرای طرح‌های عمرانی اجرای طرح‌های ایمن‌سازی بازسازی مسکن بازسازی اماکن غیرمسکونی بازسازی زیرساخت‌ها بازتوانی روانی-اجتماعی بازتوانی اقتصادی
۴	تسهیلات ارائه شده به مردم در بخش‌های مختلف	انواع تسهیلات نقدی و غیرنقدی میزان تسهیلات ارائه شده نحوه ارائه تسهیلات زمان‌بندی ارائه تسهیلات
۵	درس‌آموخته‌ها	-

۳-۶- مستندسازی نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی

با توجه به سطح سانحه (ملی/استانی/شهرستانی)، ساختار نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی بر اساس برنامه ملی بازسازی و بازتوانی کشور مشخص خواهد شد. حداقل اطلاعات موردنیاز جهت مستندسازی این بخش مطابق جدول زیر است.

جدول (۹۶): مستندسازی نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی

ردیف	اطلاعاتی که باید ثبت شود
۱	نحوه تصمیم‌گیری در خصوص طرح سانحه
۲	ساختار نظام تشکیلاتی - اداری بازسازی و بازتوانی در سانحه
۳	مستندات مرتبط با برگزاری جلسات هماهنگی
۴	نحوه بسیج منابع مالی، انسانی، سازمانی، مصالح، تجهیزات و ماشین‌آلات
۵	نحوه هماهنگی و همکاری دستگاه‌های مسئول، همکار و پشتیبان در بخش‌های مختلف
۶	نحوه گزارش‌دهی در مورد برنامه‌ها و عملیات اجرایی به ستاد
۷	نحوه نظارت و ارزیابی بر فرایند بازسازی و بازتوانی در سطوح مختلف
۸	نحوه اطلاع‌رسانی به مردم
۹	درس‌آموخته‌ها

۴-۶- مستندسازی فرایند ارزیابی خسارت و نیاز

حداقل اطلاعات موردنیاز جهت مستندسازی این بخش مطابق جدول زیر است.

جدول (۹۷): مستندسازی ارزیابی خسارت و نیاز پس از سوانح

ردیف	اطلاعاتی که باید ثبت شود	جزئیات اطلاعات
۱	گزارش‌ها و نتایج ارزیابی خسارت و نیاز	-
۲	فرایند ارزیابی خسارت در ابعاد مختلف در چهار مرحله یادشده در این برنامه	مدت‌زمان و جزئیات زمان‌بندی انجام ارزیابی ابزار به‌کارگرفته‌شده تیم‌های ارزیاب نحوه انجام ارزیابی
۳	فرم‌ها و دستورالعمل‌های مورد استفاده	-
۴	برنامه‌های آموزشی برگزارشده	-
۵	نحوه ثبت و گزارش‌دهی نتایج ارزیابی خسارت	-
۶	نحوه نظارت بر ارزیابی خسارت	-
۷	درس‌آموخته‌ها	-

۵-۶- مستندسازی فرایند مدیریت تخریب و آوار

حداقل اطلاعات موردنیاز جهت مستندسازی این بخش مطابق جدول زیر است.

جدول (۹۸): مستندسازی مدیریت تخریب و آواربرداری

ردیف	اطلاعاتی که باید ثبت شود	جزئیات اطلاعات
۱	فرایند تخریب و آواربرداری	نحوه تصمیم‌گیری و انتخاب راهبرد تخریب و آواربرداری نحوه برنامه‌ریزی برای تخریب و آواربرداری مدیریت و اجرای تخریب و آواربرداری
۲	سازوکار جمع‌آوری و حمل آوار	-
۳	نحوه دپوی آوار	-
۴	نحوه امحای انواع آوار	-
۵	بازیافت آوار	-
۶	نحوه اطلاع‌رسانی به مردم در منطقه آسیب‌دیده	-
۷	هماهنگی دستگاه‌های اجرایی	-
۸	مسائل و چالش‌های حقوقی پیش‌آمده در هنگام تخریب و آواربرداری	-
۹	ماشین‌آلات	انواع و تعداد ماشین‌آلات به‌کارگرفته‌شده در بازسازی نحوه تأمین ماشین‌آلات زمان‌بندی حضور ماشین‌آلات ایمنی و نگهداری ماشین‌آلات
۱۰	نحوه نظارت بر تخریب و آواربرداری	نحوه نظارت بر عملیات تخریب نحوه نظارت بر آواربرداری و جمع‌آوری آن نحوه نظارت، کنترل و پایش بازیافت، دپو یا امحای آوار
۱۱	درس‌آموخته‌ها	-

۶-۶- مستندسازی فرایند اسکان دوره انتقال

حداقل اطلاعات موردنیاز جهت مستندسازی این بخش مطابق جدول زیر است.

جدول (۹۹): مستندسازی اسکان دوره انتقال

ردیف	اطلاعاتی که باید ثبت شود	جزئیات اطلاعات
۱	نحوه تصمیم‌گیری برای اجرا (یا عدم اجرای) اسکان دوره انتقال	-
۲	برنامه‌ریزی اولیه برای تأمین اسکان دوره انتقال	زمان‌بندی اجرای اسکان دوره انتقال، تأمین مالی و مانند آن
۳	تسهیلات اسکان دوره انتقال	معرفی انواع روش‌ها و تسهیلات تأمین اسکان دوره انتقال در این سانه، تعداد اسکان تأمین‌شده، زیرساخت‌ها و خدمات ارائه‌شده و مانند آن
۴	نحوه بهره‌گیری از انواع کمک‌های داخلی و خارجی در تأمین اسکان دوره انتقال	-
۵	نحوه تأمین، انتقال، تحویل و برپاسازی واحدهای مسکن موقت	مدیریت تأمین واحدهای اسکان موقت انتقال واحدهای اسکان موقت تحویل واحدهای اسکان موقت به خانواده‌ها برپایی و تحویل واحدهای خانواده‌های آسیب‌پذیر

۶	تأمین سرویس بهداشتی موقت	نحوه تأمین سرویس بهداشتی موقت تعداد سرویس بهداشتی تأمین شده نحوه هماهنگی بین دستگاهی جهت تأمین سرویس بهداشتی موقت
۷	مکان یابی، طراحی و اجرای سایت در اسکان اردوگاهی و گروهی	نحوه مکان یابی و تأمین زمین نحوه آماده سازی و تسطیح زمین نحوه تهیه نقشه سایت اسکان اردوگاهی و گروهی
۸	تأمین خدمات و زیرساخت های مورد نیاز	نحوه تأمین آب و فاضلاب، برق، گاز، مخابرات، نورپردازی نحوه تأمین خدمات اجتماعی نحوه تأمین خدمات شهری
۹	تعمیر و نگهداری	نحوه تعمیر و نگهداری مسکن موقت نحوه تعمیر و نگهداری زیرساخت ها
۱۰	نحوه تأمین امنیت در اسکان دوره انتقال	-
۱۱	نحوه مدیریت در اسکان اردوگاهی یا گروهی	-
۱۲	نحوه تأمین بهداشت عمومی	-
۱۳	جمع آوری اسکان دوره انتقال	نحوه جمع آوری واحدهای مسکن موقت نحوه جمع آوری زیرساخت ها
۱۴	نظارت بر مدیریت و اجرا	نحوه نظارت بر اجرا و کنترل و پایش تأمین اسکان موقت نحوه نظارت بر اجرا و کنترل و پایش نحوه نظارت بر بهداشت محیط / وضعیت فاضلاب ها، دسترسی مردم به آب بهداشتی و تأسیسات بهداشتی نحوه نظارت بر کیفیت مکان یابی، طراحی و اجرای سایت نحوه نظارت بر کیفیت اجرای زیرساخت ها و ارائه خدمات مورد نیاز در سایت های اسکان موقت نحوه نظارت بر جمع آوری و بستن سایت های اسکان موقت
۱۵	درس آموخته ها	-

۶-۷- مستندسازی فرایند بازیابی اولیه فعالیت های اقتصادی

حداقل اطلاعات مورد نیاز جهت مستندسازی این بخش مطابق جدول زیر است.

جدول (۱۰۰): مستندسازی بازیابی اولیه برای بازیابی اولیه فعالیت های اقتصادی

ردیف	اطلاعاتی که باید ثبت شود
۱	کمک ها و تسهیلات دولتی برای بازیابی اولیه فعالیت های اقتصادی
۲	برنامه ریزی و مدیریت از سرگیری فعالیت های بخش کشاورزی، دامداری و مانند آن
۳	برنامه ریزی و مدیریت از سرگیری فعالیت های بخش خدمات شهری و آموزش
۴	فرایند صدور مجوزهای فعالیت های موقت
۵	تأمین زیرساخت ها جهت بازیابی اولیه فعالیت های اقتصادی
۶	مدیریت جمع آوری سازه های برپاشده برای بازیابی اولیه فعالیت ها
۷	درس آموخته ها

۶-۸- مستندسازی فرایند بازسازی سکونتگاه‌ها

حداقل اطلاعات موردنیاز جهت مستندسازی این بخش مطابق جدول زیر است.

جدول (۱۰۱): مستندسازی طرح‌های بازسازی سکونتگاه‌ها

ردیف	اطلاعاتی که باید ثبت شود	جزئیات اطلاعات
۱	وضعیت طرح‌های موجود (طرح جامع و تفصیلی شهر، طرح هادی روستا)	
۲	فرایند تهیه، بررسی و تصویب و اجرای طرح اضطرار شهر یا طرح ویژه موضعی و موضوعی بازسازی شهری	فرایند ارائه درخواست طرح اضطرار شهری فرایند تصمیم‌گیری درخصوص تهیه یا عدم تهیه طرح نحوه تأمین مالی تهیه طرح فرایند و زمان‌بندی تهیه طرح اضطرار شهری فرایند مدیریت و اجرای طرح نظارت بر اجرای طرح
۳	فرایند تهیه، تصویب و اجرای طرح ویژه سکونتگاه‌های غیررسمی	فرایند ارائه درخواست طرح فرایند تصمیم‌گیری درخصوص تهیه یا عدم تهیه طرح نحوه تأمین مالی تهیه طرح فرایند و زمان‌بندی تهیه طرح فرایند مدیریت و اجرای طرح نظارت بر اجرای طرح
۴	فرایند تصمیم‌گیری، تهیه، تصویب و اجرای طرح ویژه موضعی جابه‌جایی در شهرها	فرایند ارائه درخواست طرح فرایند تصمیم‌گیری درخصوص تهیه یا عدم تهیه طرح نحوه تأمین مالی تهیه طرح فرایند و زمان‌بندی تهیه طرح فرایند مدیریت و اجرای طرح نظارت بر اجرای طرح
	فرایند تصمیم‌گیری، تهیه و اجرای طرح اضطرار روستا	فهرست روستاهای دارای طرح اضطرار نحوه تهیه طرح اضطرار روستا و زمان‌بندی تهیه فرایند اجرای طرح اضطرار روستا نظارت بر اجرای طرح اضطرار روستا
۵	فرایند تصمیم‌گیری، تهیه، تصویب و اجرای طرح ویژه جابه‌جایی روستا	فرایند ارائه درخواست طرح فرایند تصمیم‌گیری درخصوص تهیه یا عدم تهیه طرح نحوه تأمین مالی تهیه طرح فرایند و زمان‌بندی تهیه طرح فرایند مدیریت و اجرای طرح نظارت بر اجرای طرح
۶	درس‌آموخته‌ها	-

۹-۶- مستندسازی فرایند بازیابی مسکن

حداقل اطلاعات موردنیاز جهت مستندسازی این بخش مطابق جدول زیر است.

جدول (۱۰۲): مستندسازی بازیابی مسکن

ردیف	اطلاعاتی که باید ثبت شود	جزئیات اطلاعات
۱	آمار و گزارش‌های بازسازی مسکن	گزارش مسکن احداثی گزارش مسکن تعمیری گزارش مسکن مقاوم‌سازی‌شده
۲	فرایند اطلاع‌رسانی به مردم	-
۳	تشکیل پرونده	نحوه تشکیل پرونده فرم‌ها و دستورالعمل‌های مورد استفاده میزان و سازوکار دریافت تسهیلات نقدی/غیرنقدی
۴	طراحی و برنامه‌ریزی مسکن دائم (مسکن تک‌واحد، مجتمع، ویژه مستأجران، ویژه قشر آسیب‌پذیر، سکونتگاه‌های غیررسمی و مانند آن)	مسکن روستایی فرایند طراحی مسکن روستایی مکان‌یابی واحد مسکونی طراحی فضاهای جانبی و زیستی
		مسکن شهری سازوکار صدور مجوز ضوابط طراحی مسکن شهری فرایند و سازوکار طراحی مسکن
۵	نظارت و اجرای مسکن دائم	سیاست‌ها و مدیریت اجرای مسکن دائم در شهر و روستا سطوح و فرایندهای نظارتی ساخت مسکن دائم در شهر و روستا
۶	تعمیر و مقاوم‌سازی	فرایند تعمیر و مقاوم‌سازی مسکن دائم نحوه نظارت بر تعمیر و مقاوم‌سازی مسکن دائم
۷	مدیریت مصالح	نحوه کنترل بازار در تأمین مصالح نحوه تأمین مصالح در بازسازی تسهیلات ارائه‌شده در زمینه مصالح در بازسازی نحوه توزیع مصالح کنترل کیفیت و نظارت بر تولید مصالح
۸	نحوه بهره‌گیری از انواع کمک‌های داخلی و خارجی در مسکن دائم	-
۹	مسائل و مشکلات حقوقی در فرایند بازسازی مسکن	-
۱۰	درس‌آموخته‌ها	-

۶-۱۰- مستندسازی فرایند بازسازی اماکن غیرمسکونی

حداقل اطلاعات موردنیاز جهت مستندسازی این بخش مطابق جدول زیر است.

جدول (۱۰۳): مستندسازی مدیریت تخریب و آواربرداری

ردیف	اطلاعاتی که باید ثبت شود	جزئیات اطلاعات
۱	تسهیلات	انواع تسهیلات شرایط و نحوه پرداخت نحوه شناسایی واجدین شرایط
۲	نقش دولت در ساخت اماکن غیرمسکونی	-
۳	نقش مردم در ساخت اماکن غیرمسکونی	-
۴	فرایند ساخت، تعمیر و مقاومسازی اماکن غیرمسکونی	فرایند ساخت، تعمیر و مقاومسازی اماکن غیرمسکونی فرایند طراحی مدیریت و سیاستهای اجرا نظارت بر ساخت، تعمیر و مقاومسازی اماکن غیرمسکونی
۵	نقش کمکهای داخلی و خارجی در بازسازی	-
۶	درس آموختهها	-

۶-۱۱- مستندسازی فرایند بازسازی زیرساختها

در فرآیندهای ارزیابی خسارت (گزارشهای ارزیابی سریع، تفصیلی و تکمیلی) و همچنین در بازسازیها برای هر یک از سامانههای شریانی، اطلاعات زیر توسط دستگاه متولی باید مستندسازی شود:

جدول (۱۰۴): مستندسازی اطلاعات آسیبها و خسارات سامانه برق

ردیف	سطح	اطلاعاتی که باید ثبت شود
۱	شبکه بهعنوان سیستم	رفتار شبکه برق تأثیر بر جمعیت تأثیر بر سایر بخشهای مهم زیرساختی استراتژی پاسخ زمان بازسازی درسهای آموختهشده
۲	زیرسیستمهای تولید، انتقال و توزیع	آسیبها و زمان بازسازی اضطراری و دائم برای هر یک از زیرسیستمها
۳	تجهیزات یا اجزای هر یک از زیرسیستمهای ردیف ۲	رفتار تجهیزات / اجزا آسیب به سازههای تجهیزات یا اجزا آسیب به ساختمانها آسیب به تجهیزات آسیب به تأسیسات پاسخ محلی زمان بازسازی درسهای آموختهشده (که در ردیف ۱ ثبت نشده است)

جدول (۱۰۵): مستندسازی اطلاعات آسیب‌ها و خسارات سامانه ارتباطات و مخابرات

ردیف	سطح	اطلاعاتی که باید ثبت شود
۱	شبکه به‌عنوان سیستم	رفتار شبکه مخابرات تأثیر بر جمعیت تأثیر بر سایر بخش‌های مهم زیرساختی استراتژی پاسخ زمان بازیابی درس‌های آموخته‌شده
۲	زیرسیستم‌های زیرساخت، تلفن ثابت و شبکه همراه	آسیب‌ها و زمان بازسازی اضطراری و دائم برای هر یک از زیرسیستم‌ها
۳	تجهیزات یا اجزای هر یک از زیرسیستم‌های ردیف ۲	رفتار تجهیزات / اجزا آسیب به سازه‌های تجهیزات یا اجزا آسیب به ساختمان‌ها آسیب به تجهیزات آسیب به فیبرهای نوری پاسخ محلی زمان بازسازی درس‌های آموخته‌شده (که در ردیف ۱ ثبت نشده است)

جدول (۱۰۶): مستندسازی اطلاعات آسیب‌ها و خسارات سامانه آبرسانی (تأمین و انتقال)

ردیف	سطح	اطلاعاتی که باید ثبت شود
۱	شبکه به‌عنوان سیستم	رفتار سدها رفتار شبکه انتقال آب تأثیر بر جمعیت تأثیر بر سایر بخش‌های مهم زیرساختی استراتژی پاسخ زمان بازیابی درس‌های آموخته‌شده
۲	زیرسیستم‌های تأمین و انتقال	آسیب‌ها و زمان بازسازی اضطراری و دائم برای هر یک از زیرسیستم‌ها
۳	تجهیزات یا اجزای هر یک از زیرسیستم‌های ردیف ۲	رفتار تجهیزات / اجزا آسیب به سازه‌های تجهیزات یا اجزا آسیب به ساختمان‌ها آسیب به تجهیزات آسیب به تأسیسات پاسخ محلی زمان بازسازی درس‌های آموخته‌شده (که در ردیف ۱ ثبت نشده است)

جدول (۱۰۷): مستندسازی اطلاعات آسیب‌ها و خسارات سامانه آبرسانی (تصفیه و توزیع)

ردیف	سطح	اطلاعاتی که باید ثبت شود
۱	شبکه به‌عنوان سیستم	رفتار شبکه آب تأثیر بر جمعیت تأثیر بر سایر بخش‌های مهم زیرساختی استراتژی پاسخ زمان بازیابی درس‌های آموخته‌شده
۲	زیرسیستم‌های انتقال، تصفیه و توزیع	آسیب‌ها و زمان بازسازی اضطراری و دائم برای هر یک از زیرسیستم‌ها
۳	تجهیزات یا اجزای هر یک از زیرسیستم‌های ردیف ۲	رفتار تجهیزات / اجزا آسیب به سازه‌های تجهیزات یا اجزا آسیب به ساختمان‌ها آسیب به تجهیزات آسیب به تأسیسات پاسخ محلی زمان بازسازی درس‌های آموخته‌شده (که در ردیف ۱ ثبت نشده است)

جدول (۱۰۸): مستندسازی اطلاعات آسیب‌ها و خسارات سامانه فاضلاب

ردیف	سطح	اطلاعاتی که باید ثبت شود
۱	شبکه به‌عنوان سیستم	رفتار شبکه فاضلاب تأثیر بر جمعیت تأثیر بر سایر بخش‌های مهم زیرساختی استراتژی پاسخ زمان بازیابی درس‌های آموخته‌شده
۲	زیرسیستم‌های جمع‌آوری، انتقال و تصفیه	آسیب‌ها و زمان بازسازی اضطراری و دائم برای هر یک از زیرسیستم‌ها
۳	تجهیزات یا اجزای هر یک از زیرسیستم‌های ردیف ۲	رفتار تجهیزات / اجزا آسیب به سازه‌های تجهیزات یا اجزا آسیب به ساختمان‌ها آسیب به تجهیزات آسیب به تأسیسات پاسخ محلی زمان بازسازی درس‌های آموخته‌شده (که در ردیف ۱ ثبت نشده است)

جدول (۱۰۹): مستندسازی اطلاعات آسیب‌ها و خسارات سامانه گازرسانی (انتقال و توزیع)

ردیف	سطح	اطلاعاتی که باید ثبت شود
۱	شبکه به‌عنوان سیستم	رفتار شبکه گاز تأثیر بر جمعیت تأثیر بر سایر بخش‌های مهم زیرساختی استراتژی پاسخ زمان بازیابی درس‌های آموخته‌شده
۲	زیرسیستم‌های ایستگاه‌ها و شبکه توزیع	آسیب‌ها و زمان بازسازی اضطراری و دائم برای هر یک از زیرسیستم‌ها
۳	تجهیزات یا اجزای هر یک از زیرسیستم‌های ردیف ۲	رفتار تجهیزات / اجزا آسیب به سازه‌های تجهیزات یا اجزا آسیب به ساختمان‌ها آسیب به تجهیزات آسیب به تأسیسات پاسخ محلی زمان بازسازی درس‌های آموخته‌شده (که در ردیف ۱ ثبت نشده است)

جدول (۱۱۰): مستندسازی اطلاعات آسیب‌ها و خسارات سامانه حمل‌ونقل جاده‌ای

ردیف	سطح	اطلاعاتی که باید ثبت شود
۱	شبکه به‌عنوان سیستم	رفتار شبکه حمل‌ونقل جاده‌ای تأثیر بر جمعیت تأثیر بر سایر بخش‌های مهم زیرساختی استراتژی پاسخ زمان بازیابی درس‌های آموخته‌شده
۲	زیرسیستم‌های حمل‌ونقل جاده‌ای شامل شبکه بزرگراهی، مسیرهای اصلی، مسیرهای فرعی و روستایی	آسیب‌ها و زمان بازسازی اضطراری و دائم برای هر یک از زیرسیستم‌ها
۳	تجهیزات یا اجزای هر یک از زیرسیستم‌های ردیف ۲	رفتار اجزا آسیب به سازه‌های پایانه‌ها، مراکز کنترل ترافیک و مراکز راهداری آسیب به پل‌ها، تونل‌ها و سایر ابنیه فنی آسیب به تجهیزات آسیب به تأسیسات پاسخ محلی زمان بازسازی درس‌های آموخته‌شده (که در ردیف ۱ ثبت نشده است)

جدول (۱۱۱): مستندسازی اطلاعات آسیب‌ها و خسارات سامانه حمل‌ونقل شهری

ردیف	سطح	اطلاعاتی که باید ثبت شود
۱	شبکه به‌عنوان سیستم	رفتار شبکه حمل‌ونقل شهری تأثیر بر جمعیت تأثیر بر سایر بخش‌های مهم زیرساختی استراتژی پاسخ زمان بازیابی درس‌های آموخته‌شده
۲	زیرسیستم‌های حمل‌ونقل شهری شامل شبکه بزرگراهی، معابر اصلی، معابر فرعی	آسیب‌ها و زمان بازسازی اضطراری و دائم برای هر یک از زیرسیستم‌ها
۳	تجهیزات یا اجزای هر یک از زیرسیستم‌های ردیف ۲	رفتار اجزا آسیب به سازه‌های پایانه‌ها، مراکز کنترل ترافیک و مراکز نگهداری معابر آسیب به پل‌ها، تونل‌ها و سایر ابنیه فنی آسیب به تجهیزات آسیب به تأسیسات پاسخ محلی زمان بازسازی درس‌های آموخته‌شده (که در ردیف ۱ ثبت نشده است)

جدول (۱۱۲): مستندسازی اطلاعات آسیب‌ها و خسارات سامانه حمل‌ونقل ریلی

ردیف	سطح	اطلاعاتی که باید ثبت شود
۱	شبکه به‌عنوان سیستم	رفتار شبکه حمل‌ونقل ریلی تأثیر بر جمعیت تأثیر بر سایر بخش‌های مهم زیرساختی استراتژی پاسخ زمان بازیابی درس‌های آموخته‌شده
۲	زیرسیستم‌های حمل‌ونقل ریلی	آسیب‌ها و زمان بازسازی اضطراری و دائم برای هر یک از زیرسیستم‌ها
۳	تجهیزات یا اجزای هر یک از زیرسیستم‌های ردیف ۲	رفتار اجزا آسیب به سازه‌های ایستگاه‌ها، مراکز کنترل ترافیک و مراکز نگهداری مسیرها آسیب به پل‌ها، تونل‌ها و سایر ابنیه فنی آسیب به تجهیزات آسیب به تأسیسات پاسخ محلی زمان بازسازی درس‌های آموخته‌شده (که در ردیف ۱ ثبت نشده است)

جدول (۱۱۳): مستندسازی اطلاعات آسیب‌ها و خسارات سامانه حمل‌ونقل ریلی شهری (مترو)

ردیف	سطح	اطلاعاتی که باید ثبت شود
۱	شبکه به‌عنوان سیستم	رفتار شبکه حمل‌ونقل ریلی شهری (مترو) تأثیر بر جمعیت تأثیر بر سایر بخش‌های مهم زیرساختی استراتژی پاسخ زمان بازیابی درس‌های آموخته‌شده
۲	زیرسیستم‌های حمل‌ونقل ریلی شهری (مترو)	آسیب‌ها و زمان بازسازی اضطراری و دائم برای هر یک از زیرسیستم‌ها
۳	تجهیزات یا اجزای هر یک از زیرسیستم‌های ردیف ۲	رفتار اجزا آسیب به سازه‌های ایستگاه‌ها، مراکز کنترل ترافیک و مراکز نگهداری مسیرها آسیب به پل‌ها، تونل‌ها و سایر ابنیه فنی آسیب به تجهیزات آسیب به تأسیسات پاسخ محلی زمان بازسازی درس‌های آموخته‌شده (که در ردیف ۱ ثبت نشده است)

جدول (۱۱۴): مستندسازی اطلاعات آسیب‌ها و خسارات سامانه حمل‌ونقل هوایی

ردیف	سطح	اطلاعاتی که باید ثبت شود
۱	شبکه به‌عنوان سیستم	رفتار شبکه حمل‌ونقل ریلی هوایی تأثیر بر جمعیت تأثیر بر سایر بخش‌های مهم زیرساختی استراتژی پاسخ زمان بازیابی درس‌های آموخته‌شده
۲	زیرسیستم‌های حمل‌ونقل هوایی	آسیب‌ها و زمان بازسازی اضطراری و دائم برای هر یک از زیرسیستم‌ها
۳	تجهیزات یا اجزای هر یک از زیرسیستم‌های ردیف ۲	رفتار اجزا آسیب به سازه‌های فرودگاه، برج مراقبت، سایر مراکز پشتیبانی و سرویس‌دهی، آشیانه‌ها و مانند آن آسیب به پل‌ها، تونل‌ها و سایر ابنیه فنی آسیب به تجهیزات آسیب به تأسیسات پاسخ محلی زمان بازسازی درس‌های آموخته‌شده (که در ردیف ۱ ثبت نشده است)

جدول (۱۱۵): مستندسازی اطلاعات آسیب‌ها و خسارات سامانه حمل‌ونقل دریایی

ردیف	سطح	اطلاعاتی که باید ثبت شود
۱	شبکه به‌عنوان سیستم	رفتار شبکه حمل‌ونقل ریلی دریایی تأثیر بر جمعیت تأثیر بر سایر بخش‌های مهم زیرساختی استراتژی پاسخ زمان بازیابی درس‌های آموخته‌شده
۲	زیرسیستم‌های حمل‌ونقل هوایی	آسیب‌ها و زمان بازسازی اضطراری و دائم برای هر یک از زیرسیستم‌ها
۳	تجهیزات یا اجزای هر یک از زیرسیستم‌های ردیف ۲	رفتار اجزا آسیب به سازه‌های بندر، مرکز کنترل، سایر مراکز پشتیبانی و سرویس‌دهی، سالن‌های تعمیرات، انبارها و مانند آن آسیب به پل‌های دسترسی و ابنیه فنی ساحلی آسیب به تجهیزات آسیب به تأسیسات پاسخ محلی زمان بازسازی درس‌های آموخته‌شده (که در ردیف ۱ ثبت نشده است)

۶-۱۲- مستندسازی فرایند بازتوانی روانی - اجتماعی

حداقل اطلاعات موردنیاز جهت مستندسازی این بخش مطابق جدول زیر است.

جدول (۱۱۶): مستندسازی بازتوانی روانی - اجتماعی

ردیف	اطلاعاتی که باید ثبت شود	جزئیات اطلاعات
۱	خدمات دفاتر خدمات‌رسانی محلی	-
۲	بهریستی روانی اجتماعی افراد در جامعه تحت تأثیر	اقدامات صورت‌گرفته جهت ارائه حمایت‌های عاطفی اقدامات صورت‌گرفته جهت ارائه کمک‌های اولیه روان‌شناختی اقدامات صورت‌گرفته جهت ارائه حمایت‌های روانی اجتماعی اقدامات صورت‌گرفته جهت مداخلات تخصصی اقدامات صورت‌گرفته جهت ارائه خدمات آموزشی
۳	بهریستی معیشتی و ارتقای توانایی فردی در جامعه تحت تأثیر	نحوه ایجاد و خدمات مراکز حمایت از اشتغال اضطراری
۴	بهریستی خانواده‌ها در جامعه تحت تأثیر	اقدامات صورت‌گرفته جهت ارائه حمایت‌های عاطفی اقدامات صورت‌گرفته جهت ارائه کمک‌های اولیه روان‌شناختی اقدامات صورت‌گرفته جهت ارائه حمایت‌های روانی اجتماعی اقدامات صورت‌گرفته جهت ارائه خدمات مشاوره تخصصی اقدامات صورت‌گرفته جهت ارائه خدمات آموزشی
۵	بازسازی فضای اجتماعی	اقدامات صورت‌گرفته جهت ارائه خدمات مراکز تسهیلگری برای ارتباط با مردم اقدامات صورت‌گرفته جهت ارائه خدمات آموزشی

۶-۱۳- مستندسازی بازسازی محیط‌زیستی

حداقل اطلاعات موردنیاز جهت مستندسازی این بخش مطابق جدول زیر است.

جدول (۱۱۷): مستندسازی بازسازی محیط‌زیست

ردیف	اطلاعاتی که باید ثبت شود	جزئیات اطلاعات
۱	اقدامات صورت گرفته در زمینه آلودگی، آب، هوا، خاک و بیولوژیک	شناسایی عوامل آلودگی رفع منشأ آلودگی پاک‌سازی آلودگی پایش محیطی

فصل هفتم:

سازوکار اجرا

بر اساس ماده ۱ قانون مدیریت بحران کشور، ایجاد مدیریت یکپارچه در امر سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، ایجاد هماهنگی و انسجام در زمینه‌های اجرایی و پژوهشی، اطلاع‌رسانی متمرکز، ساماندهی و بازسازی مناطق آسیب‌دیده و نظارت دقیق بر فعالیت دستگاه‌های ذی‌ربط در حوزه حوادث و سوانح و کمک به توسعه پایدار از جمله در برنامه ملی بازسازی و بازتوانی یکی از اهداف اصلی این قانون در نظر گرفته شده است.

۷-۱- مسئولیت و نحوه اجرای برنامه

- بر اساس مواد مطرح‌شده در قانون مدیریت بحران، عناوین مرتبط با مسئولیت‌های اجرایی برنامه حاضر بدین شرح است:
- ضروری است تعیین بودجه، منابع و اولویت‌بندی اجرای اقدامات توسط هر یک از دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور مشخص گردد.
 - برخی از تکالیف که در این برنامه تصریح شده و در مواد قانون به آن اشاره نشده است، ضرورت ویژه دارد تا توسط دستگاه یا دستگاه‌های مرتبط اجرا شوند. یکی از دلایل اصلی تدوین برنامه ملی بازسازی و بازتوانی پوشش برخی حوزه‌های کاری است که در تدوین قانون و به دلیل رویکرد خلاصه‌نویسی قانون به‌طور روشن بیان نشده است. الزام اجرایی این برنامه با ابلاغ آن به‌مثابه لوایح دولتی دارای پشتوانه حقوقی خواهد بود.
 - در راستای اجرای اقدامات تدوین‌شده در برنامه ملی بازسازی و بازتوانی، بنا به تشخیص توسط دستگاه مسئول، کارگروه تخصصی از نمایندگان تام‌الاختیار دستگاه‌های همکار از بین دستگاه‌های موضوع ماده ۲ با حکم بالاترین مقام دستگاه مسئول تشکیل می‌شود تا هماهنگی‌های لازم برای اجرای اقدامات به عمل آید.
 - در ماده ۱۴ قانون مدیریت بحران به‌طور مصرح تکالیفی به دستگاه‌های مشمول قانون سپرده شده است. این تکالیف باید در برنامه‌های سالانه اقدام دستگاه‌های موردنظر در نظر گرفته شوند.
 - سازمان مدیریت بحران کشور بر مبنای برنامه ملی بازسازی و بازتوانی، ضمن بررسی، پیشنهاد سالانه اعتبارات موردنیاز دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون مدیریت بحران پس از تأیید، به‌منظور انجام اقدامات بعدی و به سازمان برنامه‌بودجه ارائه می‌کند؛ مطابق متن قانون مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه‌بودجه موظف است به‌منظور انجام این اقدامات، فصلی تحت عنوان «مدیریت بحران کشور» ذیل امور اقتصادی در بودجه سنواتی ایجاد کند. همچنین دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون مدیریت بحران موظفند گزارش نحوه مصرف اعتبارات تخصیص‌یافته حوزه‌های مرتبط را به‌صورت شش‌ماهه و سالانه تهیه و به سازمان مدیریت بحران کشور ارائه دهند.
 - سازمان مدیریت بحران کشور مرکز پایش، تحلیل و ارزیابی مدیریت بحران را به‌منظور پایش مستمر برنامه‌ها جهت ارزیابی و تحلیل عملکرد دستگاه‌های عهده‌دار مسئولیت مستقیم یا غیرمستقیم در اجرای این برنامه و سایر برنامه‌ها و نیز جلوگیری از انحراف و یا اهمال در مسیر و اجرای اهداف تدوین‌شده راه‌اندازی نماید.
 - به‌منظور تسهیل انسجام، هماهنگی و هم‌افزایی فعالیت‌های دستگاه‌های مشمول قانون مذکور در مدیریت بحران، موضوع ماده ۱۰ قانون مدیریت بحران کشور، ستادهای مدیریت بحران که در این قانون ستاد پیشگیری، هماهنگی و فرماندهی عملیات پاسخ به بحران نامیده شده است؛ در سطوح ملی، استانی و شهرستانی در سازمان مدیریت بحران کشور، استانداری‌ها و فرمانداری‌ها تشکیل می‌گردند.
 - ستادهای ملی، استانی و شهرستانی پیشگیری، هماهنگی و فرماندهی عملیات پاسخ به بحران در راستای اجرای وظایف قانونی مندرج در ماده ۱۰، ۱۱ و ۱۲ قانون مدیریت بحران و ایجاد هماهنگی بین سازمان‌ها و دستگاه‌های مرتبط در فرایند

اجرای برنامه ملی و بازسازی و بازتوانی با تشکیل دو کمیته با ریاست رئیس سازمان مدیریت بحران در سطح ملی، مدیرکل مدیریت بحران در سطح استانی و مدیر بحران در سطح شهرستانی به شرح زیر هماهنگی لازم را به انجام رسانند:

الف) کمیته فنی بازسازی و بازتوانی: کمیته‌ای است به‌منظور برنامه‌ریزی، هماهنگی و پایش اقدامات دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون در حوزه بازسازی و بازتوانی.

ب) کمیته امور آموزش و مدیریت رسانه: کمیته‌ای است به‌منظور برنامه‌ریزی، هماهنگی و پایش اقدامات دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون در حوزه امور آموزش و مدیریت رسانه ازجمله ارتقای آگاهی و آمادگی، تمرین و مانور، تبلیغات و اطلاع‌رسانی به ذی‌نفعان مختلف.

۷-۲- منابع مالی اجرای برنامه

- با هدف اجرایی و عملیاتی کردن قانون مدیریت بحران برای برنامه‌های عملیاتی سالانه دستگاه‌های مشمول قانون به منابع مالی توجه شده است. علاوه بر آن، دستگاه‌های مشمول قانون می‌توانند بخشی از بودجه‌ها و منابع خود را با پیش‌بینی‌های لازم و منطبق بر ضوابط و مقررات جاری کشور به اقدامات آمادگی برای بازسازی و بازتوانی و مطابق با برنامه حاضر تخصیص دهند. بر این اساس، این موارد به‌عنوان محورهای مهم در بخش منابع مالی اجرای برنامه ذکر می‌شود:
- کلیه دستگاه‌های مشمول قانون با در نظر گرفتن مواد ۱۶ و ۱۷ و علاوه بر آن، برخی از دستگاه‌ها با در نظر گرفتن ماده ۱۹ و تبصره آن باید سازوکار تأمین منابع مالی اقدامات آمادگی برای بازسازی و بازتوانی را دنبال کنند. تأمین منابع مالی به شرط رعایت الزامات سند حاضر امکان‌پذیر خواهد بود.
 - دستگاه‌های مشمول ماده ۲ قانون مدیریت بحران موظف هستند به‌منظور تأمین به‌موقع منابع مالی در سازوکار فصل اعتبارات «مدیریت بحران کشور» ذیل امور اقتصادی در بودجه سنواتی برنامه‌های اقدام آمادگی برای بازسازی و بازتوانی را مطابق با سند حاضر و به‌ویژه موارد مذکور در فصل ۳، ۴، ۵ و ۶ این برنامه را در موعد مقرر به سازمان مدیریت بحران کشور تسلیم کنند و سازمان پس از ارزیابی و مطابقت برنامه‌ها با برنامه ملی بازسازی و بازتوانی و با تجمیع کلیه برنامه‌های اقدام دستگاه‌های مشمول قانون موارد تأییدشده را جهت تأمین منابع مالی به سازمان برنامه‌بودجه ارسال می‌نماید.
 - هرگونه هزینه‌کرد برای اقدامات برنامه‌ریزی و اقدامات پیش از وقوع سانحه در زمینه بازسازی و بازتوانی توسط دستگاه‌ها از فصل اعتبارات «مدیریت بحران کشور» باید منطبق با برنامه ملی بازسازی و بازتوانی باشد.
 - طبق ماده ۲۱ قانون، مسئولیت اجرای برنامه حاضر به‌عنوان جزئی تفکیک‌ناپذیر از قانون مدیریت بحران بر عهده بالاترین مقام دستگاه‌های مذکور در ماده ۲ قانون است. ضرورت دارد دستگاه‌های مشمول به در نظر داشتن جنبه‌های حقوقی مندرج در ماده ۲۱ و تبصره‌های آن اهتمام نمایند.
 - اجرای برنامه‌های عملیاتی سالانه در ارتباط با برنامه ملی بازسازی و بازتوانی (اقدامات برنامه‌ریزی و اقدامات پیش از وقوع سانحه) توسط دستگاه‌های مشمول مهم‌ترین گام جهت بازسازی و بازتوانی موفق پس از حوادث و سوانح است. در همین رابطه در صورتی که عدم اجرای مصوبات و دستورات قانونی یا عدم ارائه گزارش عملکرد در اجرای برنامه‌ها تخلف محسوب و مشمول احکام مندرج در مواد ۲۱، ۲۲ و ۲۳ قانون خواهد شد.

۷-۳- پایش و ارزیابی

ارزیابی اثربخشی این برنامه بر اساس میزان تحقق اهداف آن خواهد بود. بدین منظور اثربخشی برنامه حاضر در قالب مواد ذیل انجام می‌گیرد.

- هماهنگی اقدامات و مدیریت یکپارچه در سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و اجرای فرایند بازسازی و بازتوانی؛
 - مشارکت ذی‌نفعان متعدد در ابعاد مختلف بازسازی و بازتوانی؛
 - ارتقای توانایی و ظرفیت جوامع متأثر از حوادث و سوانح جهت کاهش خطر حوادث آتی؛
 - بازایی اجتماعی جوامع متأثر از حوادث و سوانح؛
 - توسعه، تنوع‌بخشی و تأمین منابع مالی موردنیاز برای بازسازی و بازتوانی.
- عملکرد دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون با استفاده از شاخص‌های تدوین‌شده توسط سازمان با همکاری دستگاه‌های مشمول قانون (آیین‌نامه اجرایی موضوع ماده ۲۴ قانون مدیریت بحران کشور) قابل ارزیابی است. این شاخص‌ها با توجه به حوزه فعالیت دستگاه‌ها علاوه بر شاخص‌های عمومی شامل شاخص‌های تخصصی مراحل پیشگیری و کاهش خطر، آمادگی، پاسخ، بازسازی و بازتوانی خواهد بود.
- برنامه ملی بازسازی و بازتوانی پس از اتمام یک دوره پنج‌ساله با توجه به پیشرفت‌های حاصل‌شده در طول دوره اجرا و همچنین با در نظر گرفتن نیازهای وقت کشور مورد بازنگری قرار خواهد گرفت. به‌روزرسانی و اصلاح این برنامه ملی در طول دوره پنج‌ساله با اعلام نیاز کمیته فنی بازسازی و بازتوانی در سطح ملی و با در نظر گرفتن شرایط کشور در صورت تأیید شورای عالی مدیریت بحران کشور امکان‌پذیر خواهد بود.

پیوست: بازسازی و بازتوانی پس از سانحه در ارتباط با توسعه

پیامدهای تغییرات سریع صورت گرفته در دهه‌های اخیر را می‌توان در محیط طبیعی، فضای کالبدی، سرمایه‌های انسانی، حوادث روزانه، مهارت‌های جدید مدیریتی، سبک‌های زندگی و رفتار مردم مشاهده کرد. سرعت و چگونگی این تغییرات علاوه بر این که ماهیت سوانح را دگرگون نموده، مدیریت آن‌ها را نیز تحت تأثیر قرار داده است.

وقوع مکرر سوانح تنها بخشی از نتایج این تغییرات است که در آینده بیشتر با آن مواجه خواهیم بود. به تبع آن پیامدهای منفی و خسارات سوانح گسترده‌تر و شدیدتر نیز خواهد شد. این پیش‌بینی ناامیدکننده بر پایه تغییرات مهمی است که از چند دهه پیش در اغلب کشورهای در حال توسعه آغاز شده و ما نیز آن را تجربه می‌کنیم.

- پیدایش و تمرکز فعالیت‌های صنعتی در اطراف شهرها
- تقاضای فزاینده و فشار شدید بر منابع محدود آب و خاک
- گسترش شهرها و استقرار جمعیت در حاشیه‌ها
- تغییرات و رشد سریع فناوری‌ها
- اهمیت انتقال سریع اطلاعات در فعالیت‌های دانش‌بنیان
- تغییر ارزش‌ها و اولویت‌های مردم
- سهولت تحرک جمعیت، تغییر ترکیب و ویژگی‌های متقاضیان شغل
- تغییر ساختار جمعیت با سهم افزایش‌یابنده سالمندان
- و مانند آن

در چنین شرایطی از تغییرات و نتایج ناشی از شهرنشینی فزاینده، تغییر فناوری‌ها و مانند آن آن‌چه که مدیریت بحران را دشوارتر می‌سازد؛ ویژگی‌های فرآیند وقوع سوانح و درهم‌تنیدگی شرایطی است که در این برنامه با دو عنوان «پیوستگی» و «پیچیدگی» طرح می‌شود.

• پیوستگی مراحل مدیریت بحران

با هر نوع تقسیم‌بندی، امروزه تصور یک رابطه خطی میان مراحل مدیریت بحران با مفهوم «هم‌پوشانی»^۱ جایگزین شده تا با پیوستگی و تداخل این مراحل (LRRD)^۲، پیچیدگی‌ها و واقعیت‌های روی زمین را بهتر منعکس نماید. بدین ترتیب دو نوع هم‌پوشانی در فرآیند مدیریت بحران قابل تشخیص است:

- هم‌پوشانی فعالیت‌ها
- هم‌پوشانی زمانی

وجه مشترک نظرات همه کارشناسان، تأثیرگذاری اقدامات هر مرحله بر مراحل بعدی است. چنان‌که بررسی و تحلیل وقایع مشخص نموده که تصمیمات مراحل پیشین بر نتایج و تلاش‌های دوره‌های بعد تأثیر به‌سزایی دارد و اقدامات صورت گرفته برای بهبود وضعیت مردم آسیب‌دیده، قابلیت این را دارند که سبب نتایج اجتماعی منفی بر جامعه گردند.

بنابراین، هر نوع اقدام یا پاسخی به سانحه در مراحل چندگانه را نمی‌توان به‌صورت مجزا و جدای از هم تصور نمود. در عمل این مراحل به‌هم‌پیوسته بوده و هم‌پوشانی بسیاری دارند. حتی تفکیک فعالیت‌های بازسازی از بازتوانی در مرحله بازیابی

^۱ Contiguum

^۲ Linking Relief, Rehabilitation and Development (LRRD)

و روابط متقابل آن‌ها موضوعی قابل بحث است. برخی از کارشناسان بر این نظرند که «بازسازی و بازتوانی در امتداد هم^۱ و بدون واسطه قرار می‌گیرد». افراد دیگری به وضوح بازسازی را پیش از بازتوانی دیده‌اند، زیرا زیرساخت‌های فیزیکی و خانه‌ها باید دوباره ساخته شوند به شکلی که آسیب‌پذیری کاهش یابد و خانواده‌ها بتوانند روی پای خودشان بایستند. بنابراین بازسازی راه را برای بازتوانی هموار می‌کند. بدین ترتیب بازتوانی را نمی‌توان منفک از بازسازی و جدای از اقدامات پیشین مدنظر قرار داد و در واقع بازتوانی موفق تنها با اقدامات به‌موقع، درست و مناسب دوره پاسخ امکان‌پذیر می‌شود.

• پیچیدگی مسائل

سوانح بر ابعاد گوناگون زندگی مردم اثر می‌گذارند و این اولین دلیل برای پیچیدگی مسائل و دشواری مدیریت بحران است. برخی از این اثرات یا خسارات، عینی^۲ و قابل‌اندازه‌گیری‌اند و دسته‌ای از پیامدها غیرقابل اندازه‌گیری و ناملموس هستند. زیرساخت‌های اجتماعی آسیب‌دیده مانند امکانات آموزشی، بهداشتی و درمانی، مراکز فرهنگی و مانند آن تعداد افرادی که به دلیل تخریب این امکانات از دسترسی و برخورداری محروم می‌شوند؛ ابعاد قابل اندازه‌گیری خسارات سوانح هستند. اما از هم گسستن شبکه‌های اجتماعی (مانند دور افتادن از اقوام و همسایگی‌ها)، ورود تعداد کثیری افراد غیربومی (برای کمک یا کارگری و برخورداری از کمک‌های توزیع‌شده) و هم‌جواری با غریبه‌ها و مانند آن از دست دادن همسایگی و صحبت با آشنایان، به هم خوردن فعالیت‌های عادی روزانه و مانند آن ابعاد غیرقابل اندازه‌گیری و غالباً آثار دیده‌نشده سوانح هستند. برای نشان دادن پیچیدگی تأثیرگذاری سوانح بر مردم، برخی از کارشناسان به چهار محیطی که یک اجتماع را می‌سازند، پرداخته‌اند با این قید که چهار محیط درهم‌تنیده‌اند^۳ و فقط به‌صورت قراردادی و صرفاً برای مشخص شدن مسئولیت‌های دوره بازیابی از هم تفکیک شده‌اند. علاوه بر این به‌طور واضح بر این‌که اقدامات محیطی باید هماهنگ با سایر محیط‌ها - با اهمیت بیشتر محیط اجتماعی - انجام شود تأکید شده است. برای نشان دادن پیچیدگی‌های این وجه از مدیریت بحران به نمونه‌هایی از خسارت وارده بر هر یک از این چهار محیط و مؤثر بر فعالیت‌های بازیابی اشاره می‌شود.

• محیط ساخته‌شده:

- از دست رفتن خدمات اساسی برق، آب، غذا، گاز، ارتباطات و مانند آن؛
- تخریب زیرساخت‌های اجتماعی مانند مدارس، بیمارستان و مانند آن؛
- به‌هم ریخته‌شدن سیستم‌های حمل‌ونقل، جاده‌ها و مانند آن؛
- و مانند آن.

• محیط اقتصادی:

- از دست دادن درآمد؛
- از دست رفتن محل کار و خسارت به وسایل کسب‌وکار؛
- تخریب زمین‌های کشاورزی و تلف شدن دام‌ها.

^۱ Seamless Continuum

^۲ Tangible

^۳ Interconnected

• محیط طبیعی:

این خسارات ممکن است در مواردی اثرات اولیه و یا نتیجه اقداماتی باشد که در مرحله پاسخ انجام می‌شود: مانند تخریب زمین‌ها، از بین رفتن گیاهان و حیوانات، آلودگی خاک، کیفیت آب، تخریب پارک‌های ملی و مانند آن.

• محیط اجتماعی:

سوانح منجر به از میان رفتن و یا به هم ریختگی زندگی شخصی و جمعی می‌شوند:

- احساس ناامنی؛
- ترس و اضطراب؛
- احساس از دست دادن توانایی کنترل امور زندگی؛
- از دست رفتن امید به آینده.

با وقوع حادثه یا سانحه، روند توسعه از حالت عادی خارج شده و با توجه به میزان پیامدهای اتفاق رخ داده، سیر نزولی را تجربه می‌کند. در صورتی که اقدامات پیشگیرانه و ملزومات مدیریت بحران به درستی اعمال نگردد و جامعه نیز از نظر کاهش اثرات ناشی از حوادث و سوانح آمادگی لازم را نداشته باشد، شرایط اضطراری و پاسخ به آن بروز کرده و در ادامه بازیابی شامل بازیابی اولیه و بازسازی و بازتوانی آغاز می‌گردد.



شکل (۱۶): روند توسعه در ارتباط مراحل کاهش خطر، پاسخ و بازسازی و بازتوانی (مخاطرات ناگهانی)

